

**ΑΝΩΤΑΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ : ΣΕΥΠ
ΤΜΗΜΑ : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα (1995-2005)
και ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας**

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ

**ΙΕΡΩΝΥΜΑΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΚΑΛΤΣΑ ΣΩΤΗΡΙΑ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ηράκλειο 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 6-8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9-11

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1.ΠΑΡΕΚΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

1.1.1.Ορισμός παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.....	12
1.1.2.Έγκλημα και παρεκκλίνουσα συμπεριφορά	13

1.2.ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

1.2.1.Η έννοια του εγκλήματος.....	14-16
1.2.2 Κοινωνικές αξίες, Ιδεολογία και κράτος.....	16-17
1.2.3.Ιστορική αναδρομή.....	18
1.2.4.Θεωρίες για την φύση και την αιτιολόγηση του εγκλήματος	18-22

1.3.Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.3.1.Η έννοια της εγκληματικότητας.....	22-23
1.3.2.Η εκτίμηση του μεγέθους της εγκληματικότητας.....	23-27
1.3.3.Παράγοντες που επηρεάζουν την καταγραφή της εγκληματικότητας....	27-29
1.3.4.Η μέτρηση της εγκληματικότητας.....	29-30
1.3.5.Η εγκληματικότητα ως «εικόνα».....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.1. Φόβος θυματοποίησης.....	32-37
2.2.Το θύμα ως παράγοντας του εγκλήματος.....	37-38
2.3. Ο ρόλος του θύματος στην καταστολή του εγκλήματος.....	38-39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1 Εννοιολογική προσέγγιση.....	40-41
3.2 Κοινωνικός έλεγχος.....	41
3.2.1 Εσωτερικός κοινωνικός έλεγχος.....	41-42
3.2.2.Εξωτερικός κοινωνικός έλεγχος.....	42-43
3.2.3. Σημασία κοινωνικού ελέγχου.....	43
3.3 Φορείς άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής.	44
3.3.1 Ποινική Δικαιοσύνη.....	44-47
3.3.2 Αστυνόμευση (δημόσια- ιδιωτική).....	47-49
3.3.3 Συνεργασία κοινωνίας - αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος.....	49-51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Πολιτική.....	52-53
4.2 Ομάδα διοίκησης, έργου, σχεδιασμού αντεγκληματικής πολιτικής	54
4.3 Εθνικό σχέδιο αστυνόμευσης «ασφαλείς πόλεις».....	54-59
4.4 Πρόγραμμα «ΚΑΘ' ΟΔΟΝ»	59-62
4.5 Το πρότυπο της μηδενικής ανοχής.....	62-63
4.6 Νομοθετικό πλαίσιο.....	64
4.7 Η ελληνική αστυνομία.....	64
4.7.1 Η εξέλιξη και δομή της Ελληνικής αστυνομίας.....	65-66
4.7.2 Οι λειτουργίες της Ελληνικής αστυνομίας.....	66-67
Α) Οι περιπολίες.....	67-68
Β) Η εξιχνίαση των εγκλημάτων.....	68-69
Γ) Αστυνόμευση.....	69-71
4.8 Το σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα.....	72
4.8.1 Η ιστορική εξέλιξη των σωφρονιστικών συστημάτων.....	72-73
4.8.2 Η οργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα.....	73-74
4.8.3 Η σωφρονιστική αντεγκληματική πολιτική.....	74-75
Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	75-76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

5.1 Η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας.....	77-78
5.2 Βασικές αρχές στην άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας.....	78-79
5.3 Η μεθοδολογία της Κοινωνικής Εργασίας	79-80
5.3.1 Κοινωνική εργασία με άτομα.....	80-81
5.3.2 Κοινωνική εργασία με ομάδες.....	81-82
5.3.3 Κοινωνική εργασία με κοινότητα.....	82-83
5.4 Η αντιμετώπιση της παραπτωματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων στην Ελλάδα.....	84-86
5.4.1 Τομέας παραβατικότητας και Κοινωνική Εργασία.....	86-87
5.4.2. Υπηρεσίες για τους παραβάτες ανηλίκους.....	87-89
5.5 Κοινωνική Εργασία και Αντεγκληματική Πολιτική.....	89-90
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	91-93

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ :ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ :ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	95
1.1. Μέθοδος της έρευνας	96-98
1.2. Διαδικασία της έρευνας	98-99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ :ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ(1995-2005)

2.1. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1995.....	100-102
2.2. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1996....	102-104

2.3. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1997.....	104-106
2.4. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1998.....	106-108
2.5. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για τα έτη 1999-2003.....	109-125
2.6. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 2004.....	126-128
2.7. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 2005.....	129-136
2.8. Στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας(ταυτότητα δραστών).....	137-139

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1.Υπηρεσίες για παραβάτες ανήλικους	140-142
3.2.Δικαστήρια Ανηλίκων	142-144
3.3.Σωφρονιστικά καταστήματα Ανηλίκων	144
3.4.Καταστήματα κράτησης για Ενήλικες.....	144
3.4.1.Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στα καταστήματα κράτησης για Ενήλικες	144-146
3.5.Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε).....	146-147
3.6.Ο.Α.Ε.Δ.....	147-150

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	151-153
--------------------------	----------------

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	154-157
---	----------------

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	158
---------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	159-162
--------------------------	----------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	163
-----------------------	------------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην εποχή μας η εγκληματικότητα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα λόγω της έξαρση της, με αποτέλεσμα την διατάραξη της κοινωνικής συνοχής και την πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων. Συναισθήματα όπως ο φόβος των πολιτών και η ανασφάλεια, συνοδεύουν το φαινόμενο, ενώ κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για άμεση αντιμετώπιση από τους αρμόδιους φορείς. Η αντιμετώπιση λοιπόν του φαινομένου της εγκληματικότητας ανατίθεται στις κρατικές υπηρεσίες οι οποίες καλούνται να δουν το πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις και να το διαχειριστούν.

Γύρω από το θέμα της εγκληματικότητας έχει αναπτυχθεί η επιστήμη της εγκληματολογίας και πολλοί επιστήμονες του κλάδου έχουν ασχοληθεί αναλυτικά με την εγκληματικότητα. Τα αίτια και οι συνέπειες του εγκλήματος αποτελούν αντικείμενο μελέτης γι' αυτούς, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους κυρίως στις τεχνικές και στις μεθόδους για αντιμετώπιση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Πολλές φορές όμως παρατηρείται ασάφεια από τους αρμόδιους και παραπληροφόρηση από τα ΜΜΕ, ως προς την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας με αποτέλεσμα την ενίσχυση του φόβου των πολιτών ο οποίος συχνά είναι αδικαιολόγητος.

Η ουσιαστική προσέγγιση του φαινομένου από αρμόδιους επιστήμονες και η κοινοποίηση των πραγματικών διαστάσεων που περιβάλλουν την εγκληματικότητα, θα βοηθήσουν το κοινό να κατανοήσει το φαινόμενο, να έχει κριτική άποψη και να μην παρασύρεται από απόψεις και αποτελέσματα που συχνά αμφισβητούνται.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της αντεγκληματικής πολιτικής στην Ελλάδα όπως διαμορφώθηκε την χρονική περίοδο 1995-2005 μέσα από τις μεταβαλλόμενες συνθήκες που επικρατούσαν ως προς το μέγεθος της εγκληματικότητας. Η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην προώθηση και στην εφαρμογή των πολιτικών αυτών ήταν επίσης μια παράμετρος η οποία μας απασχόλησε.

Ο λόγος που μας οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος ήταν να διερευνήσουμε την κρατική παρέμβαση και τα μέτρα που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση του φαινομένου, για την δεκαετία 1995- 2005, δεδομένου ότι η

εικόνα της συνολικής εγκληματικότητας είχε αρχίσει να μεταβάλλεται (αύξηση) από την αρχή της δεκαετίας του '90 με την εισροή μεγάλου μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Έως τότε, οι πολιτικές και τα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας γενικότερα είτε δεν υπήρχαν είτε υπολειπόμενες και έτσι κάποιος δεν δίστασε να προσάψουν την άνοδο αυτή στους μετανάστες. Άλλος ένας λόγος ήταν να διερευνήσουμε που μπορεί να συμβάλλει ο κοινωνικός λειτουργός στα πλαίσια άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής και αν έχει ως τώρα ρόλο στη διαμόρφωση και την άσκηση της.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος, τα οποία με την σειρά τους έχουν χωριστεί σε μικρότερες υποενότητες. Το θεωρητικό μέρος περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια: την εισαγωγή, την εννοιολογική προσέγγιση των εννοιών του εγκλήματος και της εγκληματικότητας καθώς επίσης και την αντεγκληματική πολιτική, την ιστορική εξέλιξη της επιστήμης και των θεωριών της εγκληματολογίας (1995-2005). Στην συνέχεια του θεωρητικού μέρους παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο, που αφορά το περιεχόμενο της αντεγκληματικής πολιτικής και οι φορείς άσκησης της πολιτικής αυτής. Το θεωρητικό μέρος συνεχίζεται με την αντεγκληματική πολιτική και την κοινωνική εργασία και ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα που ανακύπτουν.

Το ερευνητικό μέρος της πτυχιακής μας εργασίας περιλαμβάνει την μεθοδολογία της ερευνητικής διαδικασίας που αναπτύξαμε. Παράλληλα αναπτύσσεται η εξέλιξη του εγκλήματος τη χρονική περίοδο 1995- 2005 στηριζόμενοι στα στατιστικά δεδομένα, όπως τα εξέδωσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ενώ εντοπίζονται και οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας ως επιστήμης στην προώθηση και στην εφαρμογή των μέτρων αυτών καθώς επίσης και με τα συμπεράσματα.

Η εργασία βασίζεται στην Ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία καθώς επίσης και σε δεδομένα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα και την συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην προώθηση και στην εφαρμογή αντεγκληματικής πολιτικής.

Κλείνοντας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Παπακωνσταντή Γεώργιο για την συνεργασία που αναπτύξαμε όλο αυτό το διάστημα και για τις πολύτιμες κατευθύνσεις που μας έδωσε. Θεωρούμε ότι μας μύησε στον κόσμο της εγκληματολογίας που μέχρι τότε μας ήταν σχεδόν άγνωστος κι έτσι μας δόθηκε η

δυνατότητα να προσεγγίσουμε το εν λόγω φαινόμενο και να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας σε θέματα γύρω απ' αυτό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την εποχή που ο άνθρωπος άρχισε να ζει ομαδικά σαν κοινωνικό όν και να εξελίσσεται μέσα στην ιστορία, κάποιοι κανόνες ρυθμίζουν την συμβίωση του. Κάθε παραβίαση των κανόνων εμφανίζει κινδύνους και απειλές που διαταράσσουν την κοινωνική ισορροπία. Έτσι κρίνεται αναγκαία η επιβολή των κοινωνικών κανόνων με κάποια μέτρα όπως είναι οι νόμοι αλλά και η τιμωρία για όσους αντιβαίνουν σ αυτούς.

Από πολύ παλιά ήταν έντονη η αναζήτηση των αιτιών κάθε παρέκκλισης από τους κοινωνικούς κανόνες ώστε να εντοπιστούν οι παράγοντες που οδηγούν σ αυτήν και να παρέμβουν θεραπευτικά. Βέβαια κατά την διαδικασία της αναζήτησης αυτής, προέκυπταν δυσκολίες που κυρίως είχαν να κάνουν με την οριοθέτηση των εννοιών για το τι είναι κοινωνικά παραδεκτό και τι όχι. Από ότι φάνηκε το νόμιμο και το παράνομο εξαρτάται από παράγοντες όπως είναι η άσκηση της εξουσίας από το κράτος το οποίο διαμορφώνει κάθε φορά τον τρόπο που μια ή περισσότερες κοινωνικές ομάδες, επιδρούν στη διαμόρφωση των κοινωνικών κανόνων που ισχύουν.

Κάθε παρέκκλιση των κοινωνικών κανόνων ερμηνεύεται σαν παρεκκλίνουσα ή εγκληματική συμπεριφορά. Η συμπεριφορά αυτή έγινε αντικείμενο μελέτης από πολλούς ερευνητές (ψυχιάτρους, κοινωνιολόγους, εγκληματολόγους, ποινικολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, κλπ) με στόχο να την ανακαλύψουν και να την κατανοήσουν. Ειδικότερα η εγκληματική συμπεριφορά αποτελεί αντικείμενο μελέτης της επιστήμης της εγκληματολογίας η οποία βέβαια χρησιμοποιεί στοιχεία και από τις επιστήμες που αναφέραμε.

Η εγκληματολογία λοιπόν, ασχολείται μ' εκείνες τις πράξεις τις οποίες το ποινικό σύστημα χαρακτηρίζει ως εγκληματικές ενώ παράλληλα δίνει μεγάλη σημασία και στους κοινωνικούς παράγοντες που διαμορφώνουν το πλαίσιο της εγκληματικότητας. Γίνεται δηλαδή σύνδεση των επιστημών και δεν εμφανίζεται ανταγωνιστικότητα μεταξύ τους ενώ ανάμεσα στους σκοπούς της επιστήμης είναι η εξεύρεση τρόπων μείωσης του φαινομένου και εξάλειψη των συνεπειών του μέσα από ερευνητικές διαδικασίες.

Ο τρόπος μελέτης της εγκληματικότητας περιλαμβάνει μεθόδους ποσοτικές και ποιοτικές μέσα από στοιχεία της αστυνομίας και άλλων αρμόδιων φορέων όπως οι δικαστικές αρχές ή το υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Μέσα από αυτήν την μελέτη και τα αποτελέσματα που προκύπτουν το κάθε κράτος οργανώνει την αντεγκληματική πολιτική του με σκοπό την καταστολή του εγκλήματος αλλά και την ενίσχυση του αισθήματος της ασφάλειας των πολιτών. Σχεδιάζει προγράμματα και πολιτικές και οργανώνει τους αρμόδιους φορείς άσκησης της για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Η εργασία χωρίζεται σε δυο μέρη, στο θεωρητικό και στο ερευνητικό. Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα περιεχόμενα του κάθε κεφαλαίου.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μας αναλύονται έννοιες όπως «παρεκκλίνουσα συμπεριφορά», «έγκλημα», παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή του εγκλήματος, ενώ ταυτόχρονα γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης τους. Ενδεχόμενα προβλήματα που πιθανόν να ανακύπτουν από την μελέτη τους παρουσιάζονται επίσης στο πρώτο κεφάλαιο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο φόβος θυματοποίησης όπως επηρεάζεται και διαμορφώνεται από το μέγεθος της εγκληματικότητας καθώς και ο ρόλος του θύματος τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή εγκληματικών ενεργειών.

Το τρίτο κεφάλαιο ξεκινά με την εννοιολογική προσέγγιση της αντεγκληματικής πολιτικής και του κοινωνικού ελέγχου γενικότερα. Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στους φορείς άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής γενικά αλλά και στην Ελλάδα ειδικότερα.

Η εργασία συνεχίζεται με το τέταρτο κεφάλαιο το οποίο περιλαμβάνει αναλυτικά τα μέτρα και τις πολιτικές, που εφάρμοσε η Ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας την δεκαετία 1995 έως 2005, καθώς επίσης και τους νόμους που θεσπίστηκαν από το υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης.

Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος παρουσιάζεται η Κοινωνική εργασία σαν επιστήμη, ο τρόπος με τον οποίο εργάζεται ο κοινωνικός λειτουργός μέσα από τις τεχνικές και τις δεξιότητες που του παρέχει η επιστήμη του γενικότερα, αλλά και στον τομέα της παραβατικότητας. Στο τέλος του κεφαλαίου επιχειρείται η σύνδεση της κοινωνικής εργασίας στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής μέσα από την παράθεση δικών μας προτάσεων.

Όσον αφορά το εμπειρικό μέρος αυτής της εργασίας στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η μέθοδος που ακολουθήσαμε κατά την διαδικασία της έρευνας, στο δεύτερο παρουσιάζονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία της εγκληματικότητας όπως

διαμορφώθηκε από το 1995 – 2005 σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Επίσης καταγράφονται και αξιολογούνται όλα τα μέτρα που εφαρμόστηκαν την εν λόγω περίοδο για την αντιμετώπιση της. Παράλληλα αναφέρονται και στοιχεία που αφορούν το φόβο θυματοποίησης των πολιτών αλλά και στοιχεία που αναφέρονται στην ταυτότητα των δραστών. Στο τελευταίο κεφάλαιο του ερευνητικού μέρους επιχειρούμε να μελετήσουμε τον ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας στην αντεγκληματική πολιτική. Γίνεται αναφορά στις υπηρεσίες που εργάζεται αυτήν την στιγμή ο κοινωνικός λειτουργός στον τομέα της εγκληματικότητας και ποιος ο ρόλος του σε καθεμιά από αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1.ΠΑΡΕΚΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

1.1.1 .Ορισμός της έννοιας παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς

Η έννοια της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς ορίζεται ως η παράβαση κανόνων συμπεριφοράς που ορισμένη κοινωνική ομάδα θεωρεί ως τηρητέα από τα μέλη της, η παράβαση που προκαλεί αντιδράσεις αποδοκιμασίας. Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά προσκρούει στις αξίες μιας κοινωνίας, σε αντίθεση με την σωστή συμπεριφορά, της οποίας αποτελεί παρέκκλιση.

Ο Talcott Persons ένας από τους πρώτους κοινωνιολόγους που μελέτησαν το θέμα, ορίζει την παρέκκλιση ως μια παρεκτροπή από τα φυσιολογικά πρότυπα, τα οποία έχουν εδραιωθεί ως συνήθης κουλτούρα. Εξηγεί ότι η τάση προς την παρέκκλιση με την έννοια αυτή, είναι μία διαδικασία. Υπάρχει στην κοινωνία μια γενικά αποδεκτή αντίληψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να συμπεριφερόμαστε με ένα συγκεκριμένο τρόπο όταν «παίζουμε» ένα κοινωνικό ρόλο, και αν συμπεριφερθούμε διαφορετικά, η συμπεριφορά μας θεωρείται παρεκκλίνουσα.¹

Η έννοια της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς δημιουργείται από την κοινωνία, αφού η κοινωνία καθορίζει τους επιθυμητούς κανόνες συμπεριφοράς, των οποίων η παραβίαση αποτελεί παρέκκλιση. Επιπλέον η ίδια η κοινωνία σε συνδυασμό με την προσωπικότητα του κάθε ατόμου αποτελούν την πηγή των παραγόντων που γεννούν κάθε συγκεκριμένη συμπεριφορά.²

Κάθε κοινωνία διαμορφώνει μία κυρίαρχη ιδεολογία, δηλαδή την επικρατούσα ιδεολογία μίας κοινωνικής τάξης. Η αποτύπωση της κυρίαρχης ιδεολογίας γίνεται μέσα από το δίκαιο που ισχύει στο κράτος σε μια διαδικασία μακροχρόνιας αλληλεπίδρασης μεταξύ κοινωνικών σχέσεων και κρατικής εξουσίας. Το δίκαιο δίνει τους κανόνες κοινωνικής συμβίωσης και τους εκφράζει με συγκεκριμένο τρόπο ενώ χωρίς εκείνο, δεν είναι εφικτή η οριοθέτηση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

¹ Thio Alex(2003) *Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά*, 4 η έκδοση .Αθήνα :Έλλην σελ.26

² Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου(1984)*Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Αθήνα ,Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 34

1.1.2. Έγκλημα και παρεκκλίνουσα συμπεριφορά

Το έγκλημα αποτελεί παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που χαρακτηριστικό της είναι ότι απειλείται από το νόμο με επιβολή ποινής. Η ποινή σαν ιδιότυπη μορφή κοινωνικής αντίδρασης χαρακτηρίζει μόνο το έγκλημα.³

Η κινητοποίηση των διοικητικών μηχανισμών, η τελετουργικότητα της ποινικής δίκης, ο στιγματιστικός χαρακτήρας της ποινής αποτελούν τις συνέπειες, αλλά και τους συντελεστές της πρόληψης του εγκλήματος στην κοινωνία κάτω από ένα πρίσμα που δραματοποιεί τις συλλογικές παραστάσεις, την εικόνα και της πράξης του δράστη.

Το έγκλημα συνεπώς ως φαινομενολογική πραγματικότητα, είναι ποιοτικά διάφορο από κάθε άλλη κατηγορία συμπεριφοράς. Αυτή όμως η ποιοτική διαφορά οφείλεται στην αξιολογική κρίση της συγκεκριμένης κοινωνίας. Είναι δηλαδή η κοινωνική αξιολόγηση της συμπεριφοράς αυτής και ο τρόπος αντίδρασης σε αυτήν που προσδίδει στη συμπεριφορά τον ιδιαίζοντα εγκληματικό χαρακτήρα.

Συμπερασματικά, η συσχέτιση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και εγκλήματος θα μπορούσε να οριοθετηθεί ως εξής:

Το έγκλημα είναι παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που προσβάλλει τις αξίες που κατά τις κοινωνικό –πολιτικές αντιλήψεις μίας κοινωνίας είναι βασικές για την συνέχιση της ύπαρξής της, για αυτό και η κοινωνία επιζητεί την επιβολή κυρώσεων που θίγουν σοβαρά μέχρι θεμελιώδη αγαθά του δράστη.⁴

³ Α. Γιωτοπούλου –Μαραγκοπούλου (1984) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 39

⁴ Α. Γιωτοπούλου –Μαραγκοπούλου (1984), *οπ. π* σελ. 41

1.2 ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

1.2.1 Η έννοια του εγκλήματος

Η έννοια του εγκλήματος είναι πολυδιάστατη και αυτό συμβαίνει διότι κάθε ομάδα ατόμων ή ειδικών που ασχολούνται με αυτό, παρατηρεί και μια διαφορετική όψη του. Το έγκλημα έχει μελετηθεί από πολλές επιστήμες αλλά και από το κοινό. Έτσι υπάρχουν διακρίσεις. Το έγκλημα δηλαδή έχει νομική έννοια, ψυχιατρική, έχει την έννοια που του αποδίδει το κοινό, αλλά έχει και την κοινωνιολογική. Παρακάτω κάνουμε μια μικρή αναφορά σε απόψεις που εκφράστηκαν τον προηγούμενο αιώνα και πως αυτές επηρέασαν σύγχρονες απόψεις.

Ο Raffaele Garofalo (Ιταλός βαρόνος), αναζήτησε την ουσιαστική έννοια του εγκλήματος και όρισε το έγκλημα ως την «βλαβερή πράξη που θίγει το ηθικό συναίσθημα της κοινωνίας και πιο συγκεκριμένα τα θεμελιακά αλτρουιστικά συναίσθημα της αγαθότητας και της χρηστότητας»⁵. Ο ορισμός αυτός προκάλεσε σχόλια τα οποία εξέφρασαν μεταξύ άλλων, ο Emile Durkheim και ο Ferrì οι οποίοι υποστήριζαν ότι αυτός ο ορισμός δεν είναι πλήρης και ο καθένας πρότεινε την δική του θεώρηση του εγκλήματος.

Ο Durkheim βλέπει το έγκλημα ως κοινωνικό γεγονός και καταλήγει ότι «έγκλημα είναι κάθε πράξη που έρχεται σε σύγκρουση με καταστάσεις δυνατές και ορισμένες της συλλογικής συνείδησης»⁶. Ο Durkheim, όπως παρατηρεί και η Σπινέλη, δεν κατορθώνει να προσδιορίσει ικανοποιητικά το έγκλημα διότι συγκεκριμενοποιεί κάπως την κοινωνιολογική έννοια του εγκλήματος. Ο Ferrì με την σειρά του προσπαθεί να προσεγγίσει τον ορισμό του εγκλήματος και αναφέρει ότι «πράξεις τιμωρητέες (εγκλήματα) είναι εκείνες οι οποίες προσδιορίζονται από κίνητρα ατομικά και κοινωνικά, θίγουν τους όρους συντήρησης και ανάπτυξης του κοινωνικού βίου και ενοχλούν το μέσο ηθικό συναίσθημα ενός δοσμένου λαού σε μια δοσμένη στιγμή»⁷.

Όλοι οι παραπάνω ορισμοί έχουν θετικές πλευρές, ωστόσο δύσκολα μπορεί να τους αποδεχτεί κανείς διότι προκύπτουν κάποια στοιχεία που

⁵ Σπινέλη, Κ.Δ. (1985) *Εγκληματολογία*, Αθήνα –Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ 84

⁶ Σπινέλη Κ.Δ. (1985) *οπ.π* σελ. 85

⁷ Σπινέλη, Κ.Δ.(1985) *οπ.π* σελ. 85

αμφισβητούνται όπως «ηθική», «μέσος όρος», ώστε να μπορέσουν να αποτελέσουν γνωρίσματα της έννοιας του εγκλήματος. Παρόλα αυτά, η συμβολή των παραπάνω θεωρητικών είναι σπουδαία διότι έδωσαν το έναυσμα για νέες αναζητήσεις της έννοιας του εγκλήματος.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την έννοια του εγκλήματος θα πρέπει να δούμε πως συνδέεται με το ποινικό δίκαιο, αφού οι κανόνες δικαίου ρυθμίζουν την κοινωνική συμβίωση. Αυτό σημαίνει ότι η έννοια του εγκλήματος εξαρτάται από το ποινικό δίκαιο το οποίο διαμορφώνει το εκάστοτε κράτος και μέσω αυτού ορίζονται έννοιες όπως νόμιμο, παράνομο σε συμφωνία πάντοτε με τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις. Η έννοια του εγκλήματος έχει δυο διαστάσεις. Η πρώτη είναι η **νομική διάσταση** σύμφωνα με την οποία **έγκλημα** χαρακτηρίζεται **οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη, η οποία είναι άδικη, καταλογιστή στο δράστη, προβλέπεται και τιμωρείται από τον νόμο.** Η **ουσιαστική έννοια** του εγκλήματος που είναι και η δεύτερη διάσταση, σημαίνει τις πράξεις εκείνες τις οποίες ανεξάρτητα αν τις προβλέπει ή όχι ο νόμος προσβάλλουν αξίες της κοινωνικής ζωής οι οποίες είναι κοινά αποδεκτές.⁸

Αναλύοντας τους παραπάνω ορισμούς, μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν πράξεις οι οποίες αντιβαίνουν στις κοινά αποδεκτές κοινωνικές αξίες αλλά δεν προβλέπονται από τον νόμο οπότε δεν τιμωρούνται, όπως επίσης ότι υπάρχουν πράξεις που νομικά χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα αλλά δεν αντιβαίνουν στις κοινά αποδεκτές κοινωνικές αξίες. Αυτό σημαίνει ότι πολλές φορές υπάρχουν διαφορές ως προς το τι θεωρεί έγκλημα ο νόμος ενός κράτους και τι η κοινωνία. Για να χαρακτηριστεί μια πράξη εγκληματική, εξαρτάται από τις γενικά παραδεκτές κοινωνικές αξίες αλλά και την φύση του συγκεκριμένου κράτους(δημοκρατική ή αυταρχική πολιτική εξουσία). Εξαρτάται επίσης από την νομική παράδοση αλλά και από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας τα οποία τα τελευταία χρόνια ασκούν μεγάλη επιρροή. Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες που συντελούν στον χαρακτηρισμό μιας πράξης ως έγκλημα, προστίθενται και η συγκεκριμένη τοπικά και χρονικά κοινωνία στην οποία αναφερόμαστε. Αυτό δεν σημαίνει μεγάλες αποκλίσεις ως προς τον ορισμό του εγκλήματος, αλλά ως προς την νομοθεσία του εκάστοτε κράτους. Παρόλα αυτά, σε παγκόσμιο επίπεδο αναγνωρίζονται κάποιες αξίες όπως της ανθρώπινης ζωής, της προσωπικής

⁸ Σπινέλη οπ. π , Αλεξιάδη Στέργιου, (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*,

ελευθερίας, της οικογένειας, της ιδιοκτησίας κ.α. που προστατεύονται, έχοντας κοινό βασικό κορμό και η διαφορά τους εμφανίζεται σε λεπτομέρειες κατά περίπτωση. Αυτό που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, είναι η από κοινού συγκρότηση νομικών και επιχειρησιακών μηχανισμών αντιμετώπισης εγκληματικών πράξεων μεταξύ των κρατών. Τέτοια εγκλήματα είναι η τρομοκρατία, το ηλεκτρονικό έγκλημα, κ.α. τα οποία προκαλούν τεράστιες ζημιές σε διεθνές επίπεδο οπότε τα κράτη αναγκαστικά συμφωνούν σε μια κοινή πολιτική αντιμετώπισης τους.⁹

Από ότι φάνηκε από την παραπάνω ανάλυση, οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν τον προηγούμενο αιώνα δείχνουν να επηρεάζουν τις σύγχρονες αντιλήψεις και προσπάθειες ερμηνείας του εγκληματικού φαινομένου. Μπορεί να μην κατάφεραν να ερμηνεύσουν επαρκώς και ολοκληρωμένα την έννοια της, όμως έδωσαν το έναυσμα για νέες αναζητήσεις της εγκληματολογικής έννοιας του εγκλήματος από την μία, και από την άλλη για συζητήσεις σχετικά με την χρησιμότητα της. Το αποτέλεσμα φάνηκε στην πορεία με την καλύτερη προσέγγιση των ορισμών που δόθηκαν από τις σύγχρονες αντιλήψεις.

1.2.2 Κοινωνικές αξίες, ιδεολογία και κράτος

Η ιδεολογία της κοινωνίας σε συνδυασμό με τις συμβατικές αξίες, καθορίζουν το πλαίσιο της φυσιολογικής συμπεριφοράς. Οδηγούμαστε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η υπέρβαση αυτής της συμπεριφοράς σημαίνει την παραβίαση συγκεκριμένων κανόνων του κράτους στο οποίο ανήκει η συγκεκριμένη κοινωνία. Η τήρηση των καθορισμένων κανόνων έχει ως αποτέλεσμα την ομαλή κοινωνική συμβίωση. Η ύπαρξη του κράτους είναι αναγκαία για την ύπαρξη των κρατικών μηχανισμών ελέγχου. Οι μηχανισμοί ελέγχου είναι οι ακόλουθοι :

- Οι εξαναγκαστικοί μηχανισμοί του κράτους, οι οποίοι μπορούν να κατευθύνουν την συμπεριφορά απευθείας, όπως είναι η αστυνομία, η δικαιοσύνη και το σωφρονιστικό σύστημα. Η λειτουργία των μηχανισμών αυτών στηρίζεται και εκφράζει την ιδεολογία του δικαίου του κράτους.

⁹ Παπακωνσταντής Γεώργιος (2006), *Στοιχεία εγκληματολογίας και αντεγκληματικής πολιτικής*, Αθήνα εκδ. Σάκουλας σελ. 14

Ιδιαίτερα το ποινικό δίκαιο το οποίο καθορίζει το πλαίσιο της παράνομης ή εγκληματικής συμπεριφοράς.

- Οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους. Πρόκειται για κάθε είδους οργάνωση που λειτουργεί είτε στον πυρήνα του κράτους ή ακόμη ως κοινωνική οργάνωση με κρατική προώθηση ή απλά ανοχή. Οι οργανώσεις αυτές παράγουν ιδεολογίες και διαμορφώνουν μέσα από την κοινωνικοποίηση τους κανόνες παραδεκτής και απαράδεκτης συμπεριφοράς τους οποίους οι πολίτες ως μονάδες αλλά και ως ομάδες, εσωτερικεύουν και ενεργούν σύμφωνα με την κοινωνική τους δράση. Οι μηχανισμοί αυτοί περιλαμβάνουν τα σχολεία, την Εκκλησία, την οικογένεια, το νομικό σύστημα, την πολιτική, την τέχνη κ.α.¹⁰

Κάθε κράτος μπορεί να ασκήσει αντεγκληματική πολιτική μέσω των εξαναγκαστικών και ιδεολογικών μηχανισμών του. Συγκεκριμένα μηχανισμοί όπως η εκκλησία, το σχολείο, η τέχνη, η αστυνομία θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην πρόληψη εγκληματικών συμπεριφορών με την οργάνωση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων τα οποία θα απευθύνονται στους πολίτες και θα έχουν στόχο την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Στον τομέα της καταστολής κατάλληλοι μηχανισμοί για να συμβάλλουν είναι η αστυνομία, τα σωφρονιστικά καταστήματα και η δικαιοσύνη οι οποίοι (μηχανισμοί) κινούνται με στόχο την εφαρμογή του νόμου σε όλες τις εκφάνσεις του.

Σε κάθε κοινωνία διαμορφώνεται μία κυρίαρχη ιδεολογία, δηλαδή η επικρατούσα ιδεολογία μίας κοινωνικής τάξης. Η αποτύπωση της κυρίαρχης ιδεολογίας γίνεται μέσα από το δίκαιο που ισχύει στο κράτος σε μια διαδικασία μακροχρόνιας αλληλεπίδρασης μεταξύ κοινωνικών σχέσεων και κρατικής εξουσίας. Το δίκαιο δίνει τους κανόνες κοινωνικής συμβίωσης και τους εκφράζει με συγκεκριμένο τρόπο και χωρίς εκείνο, δεν είναι εφικτή η οριοθέτηση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

¹⁰ Παπακωνσταντής Γ. (2006), οπ. π σελ.10

1.2.3 Ιστορική Αναδρομή

Το έγκλημα και γενικότερα η απόκλιση από τα κοινωνικά παραδεκτά πρότυπα υπήρχε σε όλες τις κοινωνίες από τα πανάρχαια ακόμη χρόνια. Η αντιμετώπιση του στις πρώτες κοινωνίες ήταν ιδιωτική υπόθεση. Όταν το άτομο έπεφτε θύμα εγκληματικής ενέργειας, αναλάμβανε από μόνο του την τιμωρία του δράστη. Η συμπεριφορά αυτή οδήγησε στην εμφάνιση της «βεντέτας» ιδιαίτερα σε απομονωμένες κοινωνίες με έντονα κοινοτικά χαρακτηριστικά. Αργότερα η τιμωρία των εγκλημάτων ήταν αρμοδιότητα της ίδιας της κοινότητας και του κράτους.

Τα εγκλήματα στα παλαιότερα χρόνια συχνά θεωρούνταν ότι πρόσβαλλαν θεϊκές προσταγές, τα οποία υπήρχαν για την προστασία της ηθικής και κοινωνικής συνοχής της ανθρώπινης κοινωνίας.

Στην αρχή η αιτία των εγκλημάτων αποδίδονταν στα «δαιμόνια» ή στην αμαρτία των εγκληματιών. Μετά το τέλος του Μεσαίωνα και με την επίδραση του διαφωτισμού άρχισε η αναζήτηση λογικών αιτιών για την ερμηνεία του εγκλήματος. Η αρχή έγινε περίπου στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, οπότε άρχισε για πρώτη φορά συστηματικά, η προσπάθεια μελέτης και ερμηνείας των αιτιών του εγκλήματος.

1.2.2 Οι θεωρίες ερμηνείας του εγκλήματος

Το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο έχει απασχολήσει κατά καιρούς πολλούς ερευνητές στην προσπάθεια τους να το εξηγήσουν. Αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας λόγω της πολυπλοκότητας του, ενώ στην προσπάθεια των ειδικών να το ερμηνεύσουν προέκυψαν διάφορες θεωρίες που αφορούν την γένεση του, τους παράγοντες από τους οποίους επηρεάζεται, την προσωπικότητα του ατόμου που εγκληματεί κ.α. Παρακάτω, παραθέτουμε τις θεωρίες εκείνες που προσπάθησαν να ερμηνεύσουν την εγκληματική συμπεριφορά η καθεμιά από την δική της οπτική.

Η φύση και η αιτιολογία του εγκλήματος δεν μπορούν να θεωρηθούν ως δύο έννοιες μη αλληλένδετες. Διακρίνεται μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους, ώστε δεν είναι δυνατόν να μιλήσει κάποιος για την φύση του εγκλήματος χωρίς να αναφερθεί πρωτίτερα και στους λόγους που τον προκαλούν, ενώ από

την άλλη μεριά, το πρόβλημα της αιτιολόγησης του εγκλήματος είναι άμεσα συνυφασμένο προς την φύση του. Οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί σχετικά με την αιτιολόγηση του εγκλήματος ανήκουν σε δύο διαφορετικές κατηγορίες Α) ψυχολογικές –κοινωνικές-ανθρωποκεντρικές, Β) ανθρωποκεντρικές – θετικιστικές.

Οι ψυχολογικές θεωρίες

Σύμφωνα με τις ψυχολογικές θεωρίες βασική αιτία για κάθε εγκληματική πράξη αποτελεί ο ψυχολογικός παράγοντας. Οι θεωρίες αυτές υποστηρίζουν ότι οι εγκληματίες είναι άτομα ψυχοπαθητικής προσωπικότητας.

Ο Lagache υποστήριξε ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι και ένας τρόπος αντίδρασης του ατόμου σε μια κατάσταση στην οποία το ίδιο το άτομο έχει επιλέξει να βρεθεί.¹¹ Θεωρούσαν ότι οι εγκληματίες ήταν διανοητικά καθυστερημένα άτομα.

Διακρίνει δύο βασικές κατηγορίες εγκλημάτων: τους περιστασιακούς οι οποίοι διαπράττουν εγκλήματα κάτω από ορισμένες συνθήκες και στους χρόνιους οι οποίοι διακρίνονται ειδικότερα στους:

- Ομαλούς εγκληματίες εκείνους δηλαδή οι οποίοι στην ψυχική τους υφή μοιάζουν με προσαρμοσμένο κοινωνικά άνθρωπο αλλά ταυτοποιούνται με τα εγκληματικά πρότυπα.
- Οργανικά ασθενείς εγκληματίες στους οποίους το έγκλημα οφείλεται αποκλειστικά σε βιολογικούς παράγοντες.
- Νευρωτικούς εγκληματίες, εκείνους δηλαδή στους οποίους η αντικοινωνική τους στάση προέρχεται από μια εσωτερική ψυχική σύγκρουση ανάμεσα στο κοινωνικό και στο αντικοινωνικό τμήμα της προσωπικότητας.¹²

Οι ψυχολογικές θεωρίες δεν κατάφεραν να αποδείξουν την άμεση σχέση των ψυχικών διαταραχών με το έγκλημα και αυτό γιατί υπάρχουν εγκληματίες οι οποίοι δεν παρουσιάζουν καμία ψυχογενή διαταραχή.

¹¹ Πανούσης Ιωάννης (1990) *Σύγχρονα θέματα Εγκληματολογίας*, Αθήνα ,Εκδόσεις Δανάη σελ. 52

¹² Αλεξιάδης Στέργιος (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας* ,Θεσσαλονίκη ,Εκδόσεις Σάκκουλα σελ.65

Βιολογικές –ανθρωπολογικές θεωρίες

Οι θεωρίες αυτές αποτέλεσαν ιστορικά την πρώτη προσπάθεια θεμελίωσης της επιστήμης της εγκληματολογίας. Υποστηρικτής της ανθρωπολογικής προσέγγισης αποτέλεσε και ο Ιταλός Lombroso. Η ανθρωπολογική θεωρία υποστήριζε την παραδοχή της ύπαρξης του εκ γενετής εγκληματία, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ο εγκληματίας αποτελεί μια παρέκκλιση στην εξελικτική διαδικασία και παραμονή σε μία προγενέστερη μορφή εξέλιξης του ανθρώπου.

Η εξέλιξη της ανθρωπολογικής θεωρίας στο πέρασμα των χρόνων, οδήγησε ορισμένους επιστήμονες να ασχοληθούν με τα χρωμοσώματα των εγκληματιών σε μία προσπάθεια βιοχαρακτηρολογικής κατηγοριοποίησης των εγκλημάτων.

Συμπερασματικά η εγκληματολογική ανθρωπολογική θεωρία δεν κατάφερε να αποδείξει ότι ο εγκληματίας είναι κάποιος από τη φύση του, παρόλο που κάποια φυσικά ή κληρονομικά χαρακτηριστικά ενδέχεται να επηρεάζουν την εγκληματική συμπεριφορά, και έτσι έδωσε τη θέση της στην εγκληματολογική ψυχολογία.

Κοινωνιολογικές θεωρίες

Κοινωνιολογικές θεωρίες ονομάζουμε τις θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την εγκληματολογική συμπεριφορά κυρίως μέσα από την αναζήτηση κοινωνικών αιτιών.

Ο Marx αναφέρει ότι αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς αποτελούν οι άθλιες συνθήκες ζωής της εργατικής τάξης και η περιφρόνηση της από το κοινωνικό σύστημα που επικρατεί.¹³

Στις κοινωνιολογικές θεωρίες υπάγεται και η θεωρία της οικολογικής σχολής του Σικάγου όπου συσχετίζει την εγκληματική συμπεριφορά ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων οικολογικών-πολεοδομικών συνθηκών που οδηγούν στην περιθωριοποίηση του ατόμου.² Άλλη θεωρία κοινωνιολογικού χαρακτήρα είναι η θεωρία της σύγκρουσης των κανόνων συμπεριφοράς.

Οι κοινωνιολογικές θεωρίες ερμηνείας του εγκλήματος συνεισφέρουν πολλά και σημαντικά στη γενικότερη εγκληματολογική έρευνα. Αποτελούν πολύ

¹³ Πανούσης Ιωάννης (1990) *Σύγχρονα θέματα Εγκληματολογίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Δανάη σελ.55

σημαντική προσπάθεια ερμηνείας κυρίως της συστηματικής εγκληματικής συμπεριφοράς και των κοινωνικών διαστάσεων τους καλύπτοντας σε σημαντικό βαθμό το κοινωνικό κομμάτι της βιο- κοινωνικής διάστασης του εγκλήματος.

Θετικιστικές και ανθρωποκεντρικές θεωρίες

Εκτός από τις θεωρίες που αναφέραμε παραπάνω μπορούμε επίσης να αναφέρουμε δυο βασικές σχολές στην προσπάθεια ερμηνείας και κατανόησης του εγκληματικού φαινομένου, σε σχέση με τη φύση και την ερμηνεία του. Οι δυο βασικές τάσεις της θεωρίας για το εγκληματικό φαινόμενο και της παρέκκλισης γενικότερα, είναι η θετικιστική και η ανθρωποκεντρική.

Στην πρώτη θεώρηση, η παρέκκλιση θεωρείται ως ένα αντικειμενικό γεγονός που μπορεί να μελετηθεί αντικειμενικά και είναι μια «προδιαγεγραμμένη συμπεριφορά» ως αποτέλεσμα κάποιας ή κάποιων αιτιών.

Στην ανθρωποκεντρική θεωρία η παρέκκλιση θεωρείται ότι είναι σχετική, είναι εμπειρία η οποία εκτιμάται υποκειμενικά και είναι μια έκφραση της ελεύθερης βούλησης όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στις κοινωνικές συνθήκες.

Μια δεύτερη θεωρία, είναι εκείνη του διαφορικού συγχρωτισμού σύμφωνα με την οποία εάν ένα άτομο σχετίζεται περισσότερο με εγκληματίες τότε είναι πιθανό να αναπτύξει και αυτό εγκληματική συμπεριφορά.¹⁴

Τρίτη βασική θεωρία των θετικιστών είναι η θεωρία του ελέγχου σύμφωνα με την οποία η απουσία ελέγχου μπορεί να προκαλέσει την εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς. Από τη άλλη πλευρά οι ανθρωποκεντρικές θεωρίες, διακρίνονται σε τρεις θεωρητικές υποομάδες που είναι η θεωρία του χαρακτηρισμού, η φαινομενολογική θεωρία και η θεωρία της κοινωνικής σύγκρουσης.

Η φαινομενολογική θεωρία ασχολείται απλά με την κοινωνική αντίδραση απέναντι στην εγκληματική συμπεριφορά. Η θεωρία της κοινωνικής σύγκρουσης, επιχειρεί να ερμηνεύσει την εγκληματική συμπεριφορά, αναλύοντας τις συγκρουσιακές καταστάσεις που υπάρχουν στις ανθρώπινες κοινωνίες.

Οι ανθρωποκεντρικές θεωρίες από την φύση τους δεν προσπαθούν να αιτιολογήσουν την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αλλά κυρίως να την

¹⁴ Αλεξιάδης Στέργιος (1996) οπ. π σελ.31

κατανοήσουν και να την ερμηνεύσουν. Συμπερασματικά γι' αυτήν την ενότητα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι όλες οι παραπάνω θεωρίες μέχρι σήμερα παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλλαν οι θεωρητικοί δεν μπορούν να αιτιολογήσουν και να ερμηνεύσουν επαρκώς τα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς.

1.3 ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.3.1 Η έννοια της εγκληματικότητας

Η προσέγγιση της έννοιας της εγκληματικότητας δεν είναι εύκολη και αυτό γιατί υπάρχουν ασάφειες που δυσκολεύουν το έργο τόσο της προσέγγισης της έννοιας και των παραγόντων που την επηρεάζουν, όσο και στην διαδικασία μέτρησης της. Στο παρόν κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τις παραπάνω παραμέτρους που αφορούν στο εγκληματικό φαινόμενο, σε σχέση με τις διακρίσεις που υπόκεινται και τις δυσκολίες καταγραφής των εγκληματικών πράξεων.

Εγκληματικότητα είναι το σύνολο των εγκληματικών πράξεων που συμβαίνουν σε μια συγκεκριμένη περιοχή, ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Η εγκληματικότητα έχει μια ποσοτική και μια ποιοτική διάσταση. Η ποσοτική σημαίνει την ποσότητα των εγκλημάτων ενώ η ποιοτική σημαίνει την βαρύτητα τους σε σχέση με τις κοινωνικές αξίες τις οποίες προσβάλλουν. Πιο συγκεκριμένα, στην ποσοτική διάσταση της εγκληματικότητας μετρούνται όλα τα εγκλήματα ανεξαρτήτως βαρύτητας (ληστεία, κλοπή ή ακόμα και τροχαίες παραβάσεις κ.α). Όσον αφορά την ποιοτική διάσταση της εγκληματικότητας, παρουσιάζονται στοιχεία υποκειμενικότητας όσον αφορά την βαρύτητα μιας εγκληματικής πράξης (π.χ η κλοπή μιας τσάντας έχει μικρότερη αξία από την κλοπή ενός αυτοκινήτου).

Σ αυτό που καταλήγουμε, είναι ότι η εκτίμηση της βαρύτητας της εγκληματικότητας, είναι μια διαδικασία με έντονα κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά, αφού η μέτρηση και η βαρύτητα της εξαρτάται από την ιεράρχηση αξιών της εκάστοτε κοινωνίας, από τις πολιτισμικές συνθήκες, την πολιτική εξουσία, τον τρόπο προβολής των εγκλημάτων από τα ΜΜΕ κ.α

Προκειμένου να εξετάσουμε την αντεγκληματική πολιτική είναι απαραίτητο να δούμε την εκτίμηση του μεγέθους της εγκληματικότητας. Αυτό μας

βοηθά να προσεγγίσουμε το πεδίο στο οποίο ασκείται η πολιτική του κράτους κατά του εγκλήματος.

1.3.2. Η εκτίμηση του μεγέθους της εγκληματικότητας

Προκειμένου να δούμε αν μπορούμε να εκτιμήσουμε το μέγεθος της εγκληματικότητας, πρέπει να αναλύσουμε τις διαδικασίες καταγραφής της και τις διακρίσεις που προκύπτουν.

Η εμφανής εγκληματικότητα

Εμφανής εγκληματικότητα είναι η πρώτη κατηγορία και ονομάζεται εκείνο το τμήμα της, η έκταση του οποίου υπολογίζεται με την εγκληματολογική στατιστική. Αυτό σημαίνει ότι τα εγκλήματα που διαπράττονται καταγγέλλονται με οποιονδήποτε τρόπο ή ανακαλύπτονται από τις αρχές και ως εκ τούτου καταγράφονται στα σχετικά αρχεία. Δεδομένου ότι η εγκληματολογική στατιστική συντάσσεται είτε βάση στατιστικών στοιχείων από την κίνηση των ποινικών δικαστηρίων είτε βάσει ανάλογων στοιχείων από τη δραστηριότητα της αστυνομίας, η εμφανής εγκληματικότητα διακρίνεται σε *δικαστικά διαπιστούμενη* και σε *δήλη* εγκληματικότητα, αντίστοιχα.

A) Η δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα

Η δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εγκλήματα, οι δράστες των οποίων παραπέμφθηκαν σε ποινικά δικαστήρια και μετά τη διαπίστωση της διάπραξης του εγκλήματος υποβλήθηκαν σε ποινές, μέτρα ασφαλείας, θεραπευτικά ή αναμορφωτικά μέτρα (αν ήταν ανήλικοι) κτλ. Για να εκδοθεί μια δικαστική απόφαση συνήθως δεν αρκεί η κατηγορία από την αστυνομία εναντίον ενός δράστη εγκλήματος, με δεδομένο ότι αυτός χαρακτηρίζεται αθώος μέχρι αποδείξεως του εναντίου. Το παραπάνω διαφοροποιεί σημαντικά τον αριθμό των εγκλημάτων τα οποία καταγράφει η

αστυνομία από τον αριθμό των εγκλημάτων που διαπιστώνουν τελικά τα δικαστήρια, διότι πολλές φορές δεν αποδεικνύεται η ενοχή του κατηγορουμένου.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα περιλαμβάνει ένα τμήμα μόνο της συνολικής εγκληματικότητας, γιατί είναι αναμφίβολα γνωστό ότι ένας μεγάλος αριθμός εγκλημάτων δεν φέρεται προς εκδίκαση στα ακροατήρια των ποινικών δικαστηρίων για πολλούς και διάφορους λόγους που θα αναφέρουμε παρακάτω.

B) Η δήλη εγκληματικότητα

Εν όψει των μειονεκτημάτων που παρουσιάζει ο παραπάνω τρόπος υπολογισμού της έκτασης της δικαστικά διαπιστούμενης εγκληματικότητας, κρίθηκε σκόπιμο να υπολογίζεται η έκταση της εγκληματικότητας όχι μόνο με βάση τη στατιστική της ποινικής δικαιοσύνης αλλά και με προσφυγή στην στατιστική της αστυνομίας. Η τελευταία περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις στις οποίες καταγγέλθηκε ή με άλλο τρόπο διαπιστώθηκε «τέλεση» εγκλήματος. Η μέτρηση της γίνεται λοιπόν, σε ένα πρό –δικαστικό στάδιο, χωρίς να ενδιαφέρει η παραπέρα κατάληξη των περιπτώσεων. Το αποτέλεσμα αυτού του υπολογισμού δίνει την έκταση της δήλης εγκληματικότητας.

Ενώ όμως η δήλη εγκληματικότητα περιλαμβάνει πραγματικά ευρύτερο τμήμα από τη δικαστικά διαπιστούμενη, αφού καλύπτει τα κενά εκείνης, παρουσιάζει ένα βασικό μειονέκτημα: εμφανίζει ως «εγκλήματα» όλες τις περιπτώσεις που περιλαμβάνει, ενώ είναι αναμφίβολα γνωστό ότι πολλές από αυτές δεν αποτελούν εγκλήματα αλλά είναι αναληθείς ή ψευδής καταγγελίες, ατυχήματα που εκλαμβάνονται ως εγκλήματα κτλ. Από την άλλη μεριά βέβαια, η εκτίμηση συνδυασμένα των δύο στατιστικών (δικαστικής και αστυνομικής) ούτε πρακτικά είναι εύκολη αλλά ούτε μπορεί να εξαφανίσει κάθε αμφιβολία.

Γ) Η αφανής εγκληματικότητα

Η αφανής εγκληματικότητα περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εγκλήματα που δεν αποκαλύπτονται ή δεν καταγγέλλονται ποτέ και συνεπώς δεν

εμφανίζονται σε οποιαδήποτε επίσημα αρχεία ή στατιστική άρα είναι άγνωστα στο επίσημο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης.

Η αφανής εγκληματικότητα έγινε αντικείμενο μελέτης από πολλούς ερευνητές με πρωτοπόρο τον Αμερικανό A.Porterfield, ο οποίος χρησιμοποίησε το ερωτηματολόγιο στην προσπάθεια του να αποκαλύψει εγκλήματα.¹⁵ Πολλοί ερευνητές ακολούθησαν παρόμοιες μεθόδους έρευνας της αφανούς εγκληματικότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διεξαχθούν αρχικά στις Η.Π.Α. πάρα πολλές έρευνες. Αργότερα, το επιστημονικό ενδιαφέρον για την έρευνα του θέματος πέρασε στην Ευρώπη και σύντομα επινοήθηκαν και νέες τεχνικές για την μελέτη του αντικειμένου(αντί γραπτού ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε μέθοδος προφορικής εξέτασης με ερωταποκρίσεις).

Παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλαν αρκετοί ερευνητές σε πολλές χώρες ώστε να μπορέσουν να ερευνήσουν την αφανή εγκληματικότητα, είχαν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες ως προς την έρευνα με την χρήση ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, πέρα από τα προβλήματα που εμφανίζονται σε κάθε περίπτωση στην οποία πρόκειται να διεξαχθεί έρευνα με ερωτηματολόγιο (διατύπωση ερωτήσεων, κατανόηση τους κ.α) εδώ υπάρχουν δύο επιπλέον σημαντικά προβλήματα:

Α) Για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι η έρευνα της αφανούς εγκληματικότητας είναι κάπως ακριβής αναφορικά με την έκταση της, θα έπρεπε να περιληφθούν στο ερωτηματολόγιο ερωτήσεις που να αναφέρονται σε όλα τα εγκλήματα που περιγράφονται στον ποινικό κώδικα και στους ειδικούς νόμους. Κάτι τέτοιο όμως θα ήταν αδύνατο, λόγω της έκτασης που θα είχε το ερωτηματολόγιο.

Ορισμένοι ερευνητές σκέφθηκαν να περιλάβουν τα εγκλήματα που εμφανίζονται συχνότερα στην εγκληματολογική στατιστική. Η λύση αυτή εμφανίζει το σημαντικό μειονέκτημα, ότι προϋποθέτει σύμπτωση της αφανούς προς την εμφανή εγκληματικότητα πράγμα όμως που δεν είναι γνωστό (αντίθετα, μάλιστα από τις πρώτες σχετικές έρευνες φάνηκε ότι υπάρχει διαφορά ιδιαίτερα σε ορισμένα εγκλήματα όπως π.χ οι αμβλώσεις, η φοροδιαφυγή κ.α) Άλλοι ερευνητές διαμόρφωσαν το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνοντας σε αυτό

¹⁵ Λαμπροπούλου Έφη (1994), *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση σελ. 175

εγκλήματα, που κατά την κρίση τους διαπράττονται συχνότερα, άσχετα από την εικόνα που εμφανίζει η δικαστηριακή πρακτική. Μια τέτοια λύση βέβαια εμπεριέχει κάποιο βαθμό αυθαιρεσίας.

B) Το δεύτερο σημαντικό πρόβλημα αναφέρεται στην αξιοπιστία των απαντήσεων που δίνουν οι ερωτώμενοι. Βέβαια, η ανωνυμία που επιδιώκεται να εξασφαλιστεί είναι ένα θετικό στοιχείο για το σκοπό αυτό. Πλην όμως, πολλοί ψυχολογικοί παράγοντες εξακολουθούν να επιδρούν στο υποκείμενο. Έτσι, π.χ όταν η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι υποχρεωτική, η ειλικρίνεια των απαντήσεων είναι σε μεγάλο βαθμό αμφισβητήσιμη (γεγονός που φαίνεται από το μεγάλο ποσοστό διαρροής, όταν η συμπλήρωση είναι προαιρετική). Επίσης, όσες εγγυήσεις και αν παρέχονται ότι θα εξασφαλιστεί η ανωνυμία και το απόρρητο των στοιχείων τους, υπάρχει πάντα ο φόβος στους ερωτώμενους για το ενδεχόμενο παραβίασης τους.

Παρόλα τα παραπάνω προβλήματα, τα σημεία εκείνα στα οποία η συμβολή των ερευνών της αφανούς εγκληματικότητας υπήρξε αναμφισβήτητα θετική είναι τα εξής: **α)** καθιερώθηκε ως μέθοδος εγκληματολογικής έρευνας η χρησιμοποίηση ερωτηματολογίων και η προσφυγή σε προσωπική εξέταση με ερωταποκρίσεις. Έτσι, ο εξεταζόμενος, καλυπτόμενος πίσω από την ανωνυμία, εξηγεί ο ίδιος τις αιτίες και τις αφορμές, τον τρόπο ενέργειας κτλ. ώστε ο ερευνητής έρχεται σε άμεση επαφή με μια καθαρά υποκειμενική πλευρά του εγκληματία και του εγκλήματος. **β)** έγινε δυνατή η διερεύνηση των αιτιών, για τα οποία ορισμένα εγκλήματα δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, είτε από το ίδιο το θύμα είτε από τρίτους που είχαν οποιαδήποτε ανάμιξη στα σχετικά με το έγκλημα γεγονότα. **γ)** ανοίχτηκαν νέοι ορίζοντες στην εγκληματολογική θεωρία, ειδικότερα πάνω στο πρόβλημα της αιτιολογίας του εγκλήματος και της αξίας της εγκληματολογικής στατιστικής.¹⁶

Από όλα τα παραπάνω, μπορούμε να διακρίνουμε πόσο δύσκολο είναι να καταγράψουμε και να μετρήσουμε το πραγματικό μέγεθος του κοινωνικού προβλήματος, της εγκληματικότητας, αφού τα αρχεία και τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας εξαρτώνται από τις παραπάνω κατηγορίες καταγραφής της.

¹⁶ Λαμπροπούλου Έφη (1994), οπ. π σελ. 176

Συμπερασματικά λοιπόν, η εγκληματικότητα ως σύνθετο φαινόμενο, αποτελείται από το σύνολο των εγκλημάτων που διαπράττονται σε δεδομένη τοπικά και χρονικά κοινωνική ομάδα. Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό θα μπορούσε να υποθέσει κάποιος, ότι το περιεχόμενο και η έκταση της εγκληματικότητας είναι εύκολο να υπολογίζονται κάθε φορά με την πρόσθεση όλων των εγκλημάτων που γίνονται μέσα στα συγκεκριμένα τοπικά και χρονικά όρια.

Όσο απλός κι αν φαίνεται ο παραπάνω συλλογισμός στην διατύπωση του, τόσο δύσκολη είναι η εφαρμογή του, ώστε τεχνικά και πρακτικά να γίνεται αδύνατη. Κι αυτό γιατί σε καμιά χώρα και σε καμιά εποχή δεν επινοήθηκε – και πιθανότατα ούτε θα επινοηθεί ποτέ- κατάλληλο σύστημα καταγραφής όλων των εγκλημάτων που διαπράττονται.

Όταν γίνεται κάποιο έγκλημα, γνώση του έχει πάντα ο δράστης αλλά και το θύμα τις περισσότερες φορές. Για να καταγραφεί επίσημα όμως πρέπει να λάβουν γνώση και οι αρμόδιες αρχές (αστυνομία, εισαγγελικές αρχές). Τα εγκλήματα χωρίζονται σε εκείνα που διώκονται «κατ' έγκληση» μετά δηλαδή από καταγγελία του θύματος και σε εκείνα που διώκονται «αυτεπαγγέλτως» δηλαδή με ανακάλυψη από τις αστυνομικές αρχές ή με άσκηση ποινικής δίωξης από τον αρμόδιο εισαγγελέα.

1.3.3. Παράγοντες που επηρεάζουν την καταγραφή της εγκληματικότητας

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενες παραγράφους, η καταγραφή της εγκληματικότητας δεν είναι πλήρης διότι ένα μεγάλο μέρος των εγκλημάτων δεν καταγράφονται και δεν καταχωρούνται. Αντικείμενο μελέτης αποτελούν οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η καταγγελία από τα θύματα η οποία σαφώς επηρεάζει και την καταγραφή των εγκλημάτων. Οι παράγοντες διαφοροποιούνται ανάλογα με τα εγκλήματα που διώκονται «κατ' έγκληση» και σε εκείνα που διώκονται «αυτεπαγγέλτως».

Η καταγγελία των εγκλημάτων που διώκονται κατ' έγκληση εξαρτάται από κάποιους παράγοντες όπως είναι η βαρύτητα τους, όσο βαρύτερη είναι η εγκληματική πράξη που υφίσταται κάποιος, τόσο μεγαλώνει η τάση του να το καταγγείλει καθώς επίσης και από την εμπιστοσύνη που έχουν στις διωκτικές

αρχές, δηλαδή όσο αυξάνεται η εμπιστοσύνη τόσο αυξάνεται και η τάση να καταγγέλλονται εγκληματικές πράξεις.

Άλλοι παράγοντες που λειτουργούν θετικά ή αρνητικά ως προς την καταγγελία των εγκληματικών πράξεων, είναι ο φόβος μήπως υποστούν μεγαλύτερη ζημιά από τον δράστη αλλά και ο τρόπος αντιμετώπισης των θυμάτων από τις διωκτικές αρχές (αποτροπή από την πλευρά των αστυνομικών για καταγγελία μικρής σημασίας εγκλημάτων). Οι τοπικές κοινωνικές συνθήκες, οι οποίες συχνά επηρεάζουν τα θύματα στο να θεωρήσουν ότι μια πράξη κρίνεται εγκληματική ή να θεωρήσουν ότι η τιμωρία του δράστη είναι δική τους υπόθεση (βεντέτα) σε συνδυασμό με την κατάσταση που βρίσκεται το θύμα σε σχέση με δικές του πράξεις (π.χ μπορεί το θύμα να έχει διαπράξει κάποια εγκληματική ή παράνομη πράξη και φοβάται μήπως ανακαλυφθεί.) μπορούν να επηρεάσουν εξίσου ως προς την καταγγελία ή μη του εγκλήματος. Οι περιπτώσεις οργανωμένης εγκληματικότητας όπου τα θύματα φοβούνται ή εκβιάζονται ή περιπτώσεις όπου τα θύματα είναι και δράστες για παράδειγμα χρήστες παράνομων ουσιών αλλά και ο τρόπος που ορισμένες πράξεις παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ, μπορεί να συμβάλλει θετικά ή αρνητικά στην καταγγελία τους. Τέλος, υπάρχουν ακόμη πολλοί άλλοι παράγοντες (ψυχολογικοί, κοινωνικοί κ.α) που συμβάλλουν στη μη καταγγελία των εγκλημάτων που τελέστηκαν σε βάρος των θυμάτων.

Όσον αφορά τα εγκλήματα που διώκονται αυτεπάγγελτα ισχύουν όλοι οι παραπάνω παράγοντες και επιπλέον :

- i. Η οργανωτική δομή και τα κίνητρα λειτουργίας των αστυνομικών αρχών. Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται τόσο στην σωστή λειτουργία και οργάνωση των αστυνομικών υπηρεσιών, όσο και στις προτεραιότητες που θέτει η αστυνομία ώστε να συμβάλλουν στην αύξηση της αστυνομικής δραστηριότητας για την δίωξη των εγκλημάτων.
- ii. Η ψυχολογική υποκίνηση των αστυνομικών για δραστηριοποίηση. Συχνά αμφισβητείται το έργο της αστυνομίας όταν υπάρχουν πολλά προβλήματα και αυτό έχει επίδραση στην ψυχολογία των αστυνομικών.
- iii. Οι σχέσεις αστυνομικών αρχών με την κοινωνία. Όσο καλύτερες είναι τόσες περισσότερες πληροφορίες δέχεται η αστυνομία.
- iv. Η επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης.¹⁷

¹⁷ Αλεξιάδη Στέργιου, (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, σελ. 185

Παραπάνω αναφέρθηκαν λόγοι για τους οποίους πολλές φορές τα θύματα δεν καταγγέλλουν τις εγκληματικές πράξεις που έχουν γίνει σε βάρος τους. Είναι πολύ σημαντικό να εμπιστευτεί το κοινό τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, διότι μ' αυτόν τον τρόπο συμβάλλουν τόσο στην καταγραφή και μέτρηση της εγκληματικότητας, όσο και στην χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής από την πλευρά του κράτους.

1.3.4. Η μέτρηση της εγκληματικότητας

Όταν μιλάμε για μέτρηση της εγκληματικότητας, αναφερόμαστε σε δυο μεγέθη: στην *έκταση της εγκληματικότητας* (σύνολο διαπραττομένων εγκλημάτων), και μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει πιθανότητα ένα οποιοδήποτε άτομο μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ατόμων να διαπράξει έγκλημα. Το άλλο μέγεθος είναι ο *βαθμός της δημόσιας ασφάλειας* (μέγεθος αντίστροφα ανάλογο προς το σύνολο της κοινωνικής βλάβης που προκύπτει από το έγκλημα) από το οποίο μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει πιθανότητα ένα οποιοδήποτε άτομο μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ατόμων ενδέχεται να γίνει το θύμα του εγκλήματος. Οι μέθοδοι που προσφέρονται για την έρευνα παρουσιάζουν πολλά προβλήματα τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω. (υπολογισμός έκτασης της εγκληματικότητας με την εγκληματολογική – δικαστική ή αστυνομική – στατιστική). Πέρα από τα προβλήματα αυτά, είναι φανερό ότι η μέτρηση της εγκληματικότητας έχει τα εξής μειονεκτήματα:

- ✓ αναφέρεται στην έκταση της από άποψη αριθμού εγκλημάτων κατά γενικές κατηγορίες π.χ συνολικός αριθμός εγκλημάτων που τελέστηκαν στα όρια της επικράτειας ή σε μεγάλα ή μικρά δημοτικά διαμερίσματα κτλ. Με αυτόν τον τρόπο δεν φαίνεται η εγκληματικότητα μιας συγκεκριμένης πόλης, συνοικίας κτλ.
- ✓ Συνεπάγεται μια ισοπέδωση της βαρύτητας όλων των εγκλημάτων, αφού δεν λαμβάνει υπόψη τη σοβαρότητα των επιμέρους πράξεων. Για παράδειγμα, μπορεί σε μια κοινωνική ομάδα να διαπράχθηκαν το ένα έτος 50 κλοπές και 10 ανθρωποκτονίες και το επόμενο έτος 100 κλοπές και 20 ανθρωποκτονίες. Από την σύγκριση των παραπάνω αριθμών θα έπρεπε να βγει το συμπέρασμα ότι η εγκληματικότητα κατά το δεύτερο

έτος διπλασιάστηκε. Το συμπέρασμα αριθμητικά είναι σωστό αλλά γεννιέται το ερώτημα κατά πόσο είναι και ουσιαστικά αληθινό. Το εν λόγω συμπέρασμα θα ήταν και ουσιαστικά σωστό, μόνο αν όλες οι κλοπές ή όλες οι ανθρωποκτονίες είχαν την ίδια εγκληματολογική βαρύτητα. Κάτι τέτοιο πρακτικά είναι αδύνατο να συμβαίνει επομένως η εικόνα που παρουσιάζει η εγκληματολογική στατιστική εμφανίζει μόνο διαφορές αριθμών και όχι διαφορές ποιότητας της εγκληματικότητας.

- ✓ Εκτός από τα μειονεκτήματα που προαναφέρθηκαν και που εκδηλώνονται κυρίως κατά την εκτίμηση της έκτασης ή της σοβαρότητας της εγκληματικότητας σε εθνικό επίπεδο, ένα τρίτο μειονέκτημα εμφανίζεται όταν πρόκειται να γίνει υπολογισμός και σύγκριση της εγκληματικότητας σε διεθνές επίπεδο. Πρόκειται για τις δυσχέρειες που οφείλονται στους διαφορετικούς ορισμούς των εγκλημάτων (και τις διαφορές στην ερμηνεία τους), στο διαφορετικό όριο της ποινικής ενηλικότητας, σε διαφορές δικαιοδοσίας κλπ.¹¹⁸

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι το βασικό πρόβλημα της μέτρησης της εγκληματικότητας θα ήταν δυνατό να λυθεί και να παρακαμφθούν τα πιο πάνω μειονεκτήματα με τον υπολογισμό και τη σύγκριση των ποινών που επιβάλλονται αντίστοιχα. Δεδομένου όμως ότι για τον προσδιορισμό του ύψους της ποινής λαμβάνεται υπόψη εκτός από τη βαρύτητα του εγκλήματος και η προσωπικότητα του δράστη, η λύση αυτή προφανώς δεν είναι ικανοποιητική.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η καταγραφή και η μέτρηση της εγκληματικότητας είναι δύσκολη υπόθεση και οφείλεται σε παράγοντες που προαναφέρθηκαν. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η δυσκολία στην καταγραφή συνάδει με την δυσκολία μέτρησης της και έτσι δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι για τα αποτελέσματα που έχουμε στην διάθεση μας, αφού ελλοχεύει ο κίνδυνος να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

¹⁸ Αλεξιάδης Στέργιος (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ.112-113

1.3.5. Η εγκληματικότητα ως «εικόνα»

Στις προηγούμενες παραγράφους αναλύσαμε τις μεθόδους μέτρησης της εγκληματικότητας και τις δυσκολίες που ανακύπτουν. Οι παραπάνω μέθοδοι, αναφέρονται στα καταγεγραμμένα στοιχεία εγκληματικών πράξεων και γι' αυτό η αξιοπιστία τους όσον αφορά την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας αμφισβητείται. Είναι πολύ δύσκολο να έχουμε την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας διότι δεν καταγράφονται όλες οι εγκληματικές πράξεις. Με βάση όμως τα στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας, γίνονται σχετικές έρευνες για τον προσδιορισμό της εικόνας της εγκληματικότητας πάντα με επιφύλαξη ως προς το πραγματικό μέγεθος.

Η άποψη που εκφράζεται πολλές φορές ότι η αύξηση της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας σημαίνει και την αύξηση της εγκληματικότητας δεν έχει αποδειχθεί επιστημονικά, και αυτό γιατί όπως είδαμε παραπάνω, η αποκάλυψη της εγκληματικότητας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Για να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για το αν η αύξηση των καταγεγραμμένων από την αστυνομία εγκλημάτων σημαίνει αύξηση γενικά της εγκληματικότητας, πρέπει να ερευνήσουμε πολλά άλλα στοιχεία τα οποία αφορούν τον τύπο των εγκλημάτων, τα ποσοστά καταγγελιών, τη δραστηριότητα της Αστυνομίας, τις συνθήκες λειτουργίας των μηχανισμών άσκησης ποινικού ελέγχου, τις εντολές της πολιτικής ηγεσίας κ.α.

Η σημασία του εντοπισμού του πραγματικού μεγέθους της εγκληματικότητας είναι αυτονόητη και χρησιμεύει στη διάγνωση των κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία αναφέρονται στην κοινωνική συνοχή και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Είναι επίσης απαραίτητη για την χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής και την βελτίωση του αισθήματος της ασφάλειας των πολιτών απαλλάσσοντας τους από τον φόβο θυματοποίησης που μπορεί να αισθάνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΦΟΒΟΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Από πολύ παλιά στην ιστορία της ποινικής δικαιοσύνης το θύμα του εγκλήματος διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στη λειτουργία και εξέλιξη της ποινικής δίκης. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι υπήρξε εποχή που τούτο ήταν ο μοναδικός παράγοντας «απονομής» δικαιοσύνης. Ωστόσο, μόνο αφού τελείωσε ο β' παγκόσμιος πόλεμος άρχισε να συνειδητοποιείται η έκταση του ρόλου του θύματος.

Μετά τις έρευνες της δεκαετίας του '50 και του '60 η εγκληματολογική θεωρία άρχισε να στρέφεται προς την άποψη, ότι το «έγκλημα» δεν είναι απλώς μια ανθρώπινη ενέργεια κι ο εγκληματίας το υποκείμενο της, αλλά ένα γεγονός περισσότερο σύνθετο.

2.1 Φόβος θυματοποίησης (φόβος του εγκλήματος)

Όπως θα δούμε στην συνέχεια της εργασίας μας, το θύμα αποτελεί σημαντικό παράγοντα τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή εγκληματικών ενεργειών με την λήψη ειδικών μέτρων ή τη συμβολή του στην διαδικασία της ποινικής διαδικασίας αντίστοιχα. Σ αυτό το σημείο όμως θα αναφερθούμε στο συναίσθημα του φόβου θυματοποίησης που μπορεί να βιώσει ένα άτομο, πως αυτό μπορεί να επηρεάσει τη ζωή του και από ποιους παράγοντες διαμορφώνεται.

Ο φόβος είναι μια από τις μορφές της ψυχικής ζωής του ανθρώπου. Υποστηρίζεται ότι είναι «*σκόπιμο δυσάρεστο ψυχικό συναίσθημα, που εκδηλώνεται ως νευρολογική αντίδραση του οργανισμού μπροστά σε μια κατάσταση ή σε κάποιο γεγονός, που γίνονται αντιληπτά διαμέσου των αισθήσεων*».¹ Ωστόσο, δεν είναι το αίσθημα του εξωτερικού γεγονότος που προκαλεί τον φόβο αλλά η έννοια που κρύβεται πίσω από αυτό και το υποκείμενο το ερμηνεύει ως κίνδυνο για τον ίδιο ή τα αγαθά του. Γι' αυτόν τον λόγο, οι ίδιες πραγματικές καταστάσεις σ' άλλα άτομα γεννούν φόβο και σ' άλλα όχι, και

¹ Ζαραφωνήτου Χ., *θυματολογία*, σ. 374

επίσης το ίδιο άτομο μπροστά στα ίδια γεγονότα άλλοτε νιώθει φόβο κι άλλοτε όχι.

Όταν εκδηλωθεί το εν λόγω συναίσθημα, επιβάλλει στο υποκείμενο κάτω από «κανονικές» συνθήκες να πάρει μέτρα προς προστασία του από τον απειλούμενο κίνδυνο είτε με άμυνα για απόκρουση είτε με επίθεση για εξουδετέρωση του. Ο φόβος λοιπόν είναι αμυντικό ψυχολογικό συναίσθημα, που γεννιέται από την αξιολόγηση κάποιου συγκεκριμένου ή αόριστου κινδύνου και αποσκοπεί ή πάντως συντελεί στην επιβίωση του ατόμου.

Ο φόβος μπορεί να εκδηλώνεται αποκλειστικά στο ψυχικό πεδίο αλλά δεν αποκλείεται, αντίθετα είναι πολύ συνηθισμένο, να ακολουθείται από οργανικές εκδηλώσεις (ταχυπαλμία, χλόμιασμα, εφίδρωση κ.α).

Ανάλογα με το αίτιο που προκαλεί τον φόβο διακρίνεται σε φυσιολογικός (φόβος) όταν οι αιτίες του είναι πραγματικές και ικανές να προκαλέσουν τον κίνδυνο, και σε παθολογικό, που γεννιέται στο υποκείμενο χωρίς επαρκή αιτία (παράλογος φόβος, φοβία).

Ο φόβος μπορεί να κλιμακώνεται από απλή ανησυχία (ακαθόριστος φόβος), όταν υπάρχει αβεβαιότητα ή αμφιβολία ως προς την ύπαρξη του κινδύνου, η οποία μεταβάλλεται σε συγκεκριμένο φόβο, όταν συντρέχουν οι πραγματικές συνθήκες που καθιστούν πιθανή την υλοποίηση του κινδύνου, και μετατρέπεται σε τρόμο, όταν το άτομο πιστεύει ή διαπιστώνει ότι ο κίνδυνος υλοποιείται στο δικό του πρόσωπο.

Είναι εύλογο, ότι εφ' όσον μια από τις πηγές κινδύνου των ατομικών και κοινωνικών αγαθών του ανθρώπου είναι το έγκλημα, συνήθη μορφή φόβου ιδιαίτερα στην εποχή μας, συνιστά ο φόβος θυματοποίησης (φόβος μπροστά στο έγκλημα). Πραγματικά, ο φόβος του εγκλήματος μπορεί να εμφανιστεί είτε ως ατομικό είτε ως συλλογικό συναίσθημα.

A) Σε ατομικό επίπεδο, ο φόβος του εγκλήματος είναι το ψυχολογικό συναίσθημα που κατέχει συγκεκριμένο άτομο, ότι υπάρχει κίνδυνος να καταστεί θύμα εγκλήματος. Με την έννοια αυτή, ο φόβος του εγκλήματος ταυτίζεται προς το φόβο θυματοποίησης. Γι' αυτό και αναφέρεται κυρίως σε εγκλήματα που έχουν ως επίκεντρο το άτομο, όπως κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας κ.α, ενώ εγκλήματα κατά των συλλογικών αγαθών όπως περί απονομής της δικαιοσύνης, φοροδιαφυγή κ.α μπορεί να κινούν το ενδιαφέρον του αλλά δεν του προξενούν φόβο.

Ο φόβος περιορίζεται σε βαθμό απλής ανησυχίας, όταν το άτομο γνωρίζει ότι υπάρχει και εκδηλώνεται κάποιο ύψος εγκληματικότητας στο περιβάλλον του αλλά όχι αξιόλογο, συνεπώς η πιθανότητα να καταστεί το ίδιο θύμα εγκλήματος γενικά δεν είναι μεγαλύτερη από εκείνη που υπάρχει για τους άλλους ανθρώπους που ζουν στο ίδιο περιβάλλον. Το συναίσθημα βέβαια γίνεται πιο έντονο όταν το άτομο διαπιστώσει ή απλά υποθέσει ότι στο πρόσωπο του συγκεντρώνονται πιθανότητες αυξημένες, περισσότερο από του άλλους ανθρώπους, να γίνει θύμα εγκλήματος. Αυτή η έντονη παρουσία ή αναμονή του κινδύνου (του εγκλήματος) μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους όπως π.χ η ηλικία, το επάγγελμα κ.α. Το ίδιο ψυχολογικό συναίσθημα του φόβου, μετατρέπεται σε αγωνία, που μπορεί να φθάνει τα όρια του τρόμου, όταν το υποκείμενο νιώθει ή διαπιστώνει ότι ο κίνδυνος υλοποιείται στο δικό του πρόσωπο. Σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις το αποτέλεσμα είναι το ίδιο είτε ο φόβος γεννιέται από πραγματικές συνθήκες είτε από συνθήκες που το υποκείμενο πιστεύει ότι είναι πραγματικές.

B) Ως φόβος του εγκλήματος χαρακτηρίζεται επίσης η *συλλογική ιδέα ή πεποίθηση*, που πλανάται διάχυτη σε συγκεκριμένη κοινωνική ατμόσφαιρα και εκφράζει τα ψυχολογικά συναισθήματα κατά κανόνα της πλειονότητας των ατόμων, ότι στον χώρο που διαμένουν υπάρχει *έλλειψη δημόσιας ασφάλειας*. Αυτό που αξίζει να σημειώσουμε είναι ότι το εν λόγω συναίσθημα, βρίσκεται σε αρνητική σχέση ως προς το ύψος της εγκληματικότητας δηλαδή όσο αυξάνεται η εγκληματικότητα τόσο μειώνεται το αίσθημα της δημόσιας ασφάλειας και αντίστροφα.

Από όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω φαίνεται ότι ο φόβος του εγκλήματος γεννιέται και καλλιεργείται κατά κανόνα για δύο λόγους :

A) επειδή το υποκείμενο συνειδητοποιεί ότι έχει τις ίδιες ιδιότητες με άτομα που συχνότερα πέφτουν θύματα εγκλημάτων ή ότι συγκεντρώνει άλλα ατομικά χαρακτηριστικά που το εντάσσουν σε κάποια ομάδα «υψηλού κινδύνου» θυματοποίησης. **B)** επειδή το υποκείμενο ζει, εργάζεται, κινείται σε περιβάλλον όπου επικρατεί συναίσθημα μειωμένης δημόσιας ασφάλειας. Σ αυτές τις περιπτώσεις, αν το άτομο απομακρυνθεί από το συγκεκριμένο περιβάλλον, αποβάλλει τον αντίστοιχο φόβο. Βέβαια εξαρτάται από το κάθε άτομο πώς αντιμετωπίζει τον φόβο στα διάφορα κοινωνικά προβλήματα που επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής του, γι' αυτό και οι αντιδράσεις διαφέρουν.

Υποστηρίζεται ότι ο φόβος διδάσκεται στο άτομο είτε από προηγούμενες εμπειρίες, είτε μέσα από κοινωνικούς θεσμούς (συμβουλές, διδασκαλίες κ.α), είτε μέσω φορέων (δημοτικοί, κοινοτικοί, δημόσιοι). Ωστόσο, χωρίς να παραβλέπεται η σημασία των παραπάνω, σημαντικός είναι και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην καλλιέργεια του φόβου του εγκλήματος. Ο τρόπος και η έκταση της παρουσίασης ορισμένων εγκλημάτων τροφοδοτούν τον δικαιολογημένο ή μη φόβο θυματοποίησης του καθένα και το συναίσθημα της μειωμένης ασφάλειας.

Οι λόγοι για τους οποίους γίνεται αυτό, μπορεί να είναι οικονομικοί ή άλλοι αλλά αυτό που έχει σημασία είναι ότι ο φόβος του εγκλήματος έγινε αντικείμενο δημοσιογραφικής εκμετάλλευσης με αποτέλεσμα να επηρεάζεται το κοινό. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι κλείνονται από νωρίς στα σπίτια τους, προσθέτουν κλειδαριές ασφαλείας στις πόρτες τους κλπ.

Ένα άλλο γεγονός στο οποίο πρέπει να αναφερθούμε, είναι ότι ο φόβος του εγκλήματος επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα της ζωής του ατόμου. Αυτό σημαίνει ότι ο φόβος του εγκλήματος επηρεάζει τόσο την ιδιωτική όσο και δημόσια ζωή του. Πιο συγκεκριμένα, ο φόβος του εγκλήματος επηρεάζει πρώτα την ιδιωτική ζωή του ατόμου, και το ίδιο λαμβάνει μέτρα ώστε να αισθάνεται ασφάλεια τόσο για τον ίδιο όσο και για τα αγαθά του. Μερικά από τα μέτρα που λαμβάνει το άτομο για την αποφυγή του κινδύνου θυματοποίησης, είναι η μη κυκλοφορία πέραν ορισμένης ώρας, επαρκής φωτισμός της κατοικίας κ.α., ο εξοπλισμός με όπλα αμυντικά ή επιθετικά επιτρεπόμενα ή μη, η λήψη άλλων μέτρων αμυντικών (εκμάθηση τεχνικών άμυνας με το σώμα κ.α) ή μέτρων εξασφαλιστικών (συστήματα συναγερμού).

Δεδομένου ότι ο φόβος πηγάζει από την εκτίμηση και αξιολόγηση μιας κατάστασης, όλα τα παραπάνω μέτρα που ενδέχεται να λαμβάνει το άτομο στην καθημερινή ζωή του, διατηρούν ζωντανό το συναίσθημα του φόβου του εγκλήματος. Η εφαρμογή των παραπάνω μέτρων έχει αντίκτυπο στην κοινωνική συμπεριφορά του ατόμου, κι έτσι το άτομο κλείνεται στο σπίτι του μόλις σκοτεινιάσει, αποφεύγει τη χρήση δημόσιων μέσων μεταφοράς κ.α. επίσης ο φόβος πολλές φορές καλλιεργεί στερεοτυπικές τάσεις με αποτέλεσμα να αποφεύγεται η συναναστροφή με άτομα άγνωστα ή διαφορετικά (αποφυγή κάθε σχέσης με έγχρωμους, μετανάστες κ.α).

Όσον αφορά την δημόσια ζωή του ατόμου, επηρεάζεται επίσης σημαντικά από τον φόβο του εγκλήματος. Ένας τρόπος να απαλλαγεί από αυτόν, είναι να τον δημοσιοποιήσει και να τον εκδηλώσει σε κατάλληλες στιγμές της κοινωνικής δράσης του, ή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιδιώκοντας να προκαλέσει κοινή αντίδραση για την αντιμετώπιση του. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας συμπεριφοράς είναι η δημιουργία των διάφορων γνωστών «κινήματων» από άτομα που συνήθως ανήκουν σε κατηγορίες πολιτών με υψηλό κίνδυνο θυματοποίησης (γυναϊκών, ομοφυλόφιλοι) και προβαίνουν σε ανάλογες εκδηλώσεις. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις όπου ο φόβος μεταφέρεται συχνά στους εκπροσώπους πολιτικών φορέων με στόχο την λήψη κατάλληλων μέτρων. Το αν βέβαια λαμβάνονται ή όχι μέτρα και πολιτικές είναι ένα θέμα μεγάλο αλλά δεν είναι της παρούσης να το εξετάσουμε.

Όλες οι προαναφερθείσες επιπτώσεις από τον φόβο του εγκλήματος στην ιδιωτική και δημόσια ζωή του ατόμου, σημαδεύουν τον ρυθμό αλλά και την ποιότητα ζωής ιδιαίτερα στις πόλεις. Αυτό το αναφέρουμε επειδή στις πόλεις παρατηρείται, οι οικογένειες υψηλών και μεσαίων εισοδημάτων να απομακρύνονται από τις περιοχές που θεωρούνται «υψηλού κινδύνου» διότι επικρατεί ο φόβος του εγκλήματος. Το παραπάνω έχει ως αποτέλεσμα την επιπλέον επιβάρυνση τέτοιων περιοχών όπου χαρακτηρίζονται κοινωνικά υποβαθμισμένες. Η πορεία μιας τέτοιας περιοχής είναι να υπάρχει χώρος «κενός» ώστε να «ευνοείται» κάθε είδος παράνομης δραστηριότητας (λειτουργία παράνομων ή κακόφημων κέντρων κ.α). Την κοινωνική βέβαια υποβάθμιση ακολουθεί η πολιτισμική και περιβαλλοντική αφού δεν υπάρχει κανένα ενδιαφέρον για ανάπτυξη και αναβάθμιση τέτοιων περιοχών. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι τα εγκλήματα διαπράττονται μόνο στις πόλεις και όχι σε αγροτικές περιοχές. Όμως η «ανωνυμία» που επικρατεί στα μεγάλα αστικά κέντρα χαλαρώνει τον κοινωνικό έλεγχο και διευκολύνει την διαφυγή του δράστη. Οι κάτοικοι των πόλεων νιώθουν την απειλή και τον φόβο του εγκλήματος ανεξάρτητα αν είναι πραγματικός ή όχι, και σ αυτό οφείλονται κάποια προληπτικά κυρίως μέτρα όπως η αντικλεπτικές συσκευές, συναγερμοί στο σπίτι ή στο αυτοκίνητο αλλά και ένας σημαντικός αριθμός επαγγελματιών δικαιολογείται από τον εν λόγω φόβο (θυρωρός, νυχτοφύλακας).

Η κρατική παρέμβαση μέσω μιας οργανωμένης αντεγκληματικής πολιτικής κρίνεται επιτακτική ώστε να μειωθεί το αίσθημα της ανασφάλειας των

πολιτών. Η εμφάνιση της αστυνομίας και όλων των αρμόδιων φορέων πιο κοντά στους πολίτες, θα επιδράσει θετικά ως προς την ενίσχυση του αισθήματος της δημόσιας ασφάλειας τους και σαφώς θα περιστείλει σε σημαντικό βαθμό τον φόβο που αισθάνονται.

2.2 Το θύμα ως παράγοντας του εγκλήματος

Ο ρόλος του θύματος στην διάπραξη του εγκλήματος αποτελεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον τομέα της εγκληματολογίας. Υποστηρίζεται πως η συνειδητή ή όχι συμπεριφορά που επιδεικνύει συγκεκριμένο άτομο, δίνει την αφορμή ή προκαλεί τη διάπραξη σε βάρος τούτου εγκλήματος, δηλ. την αποκαλούμενη «θυματοποίηση» του. Βέβαια θα πρέπει να επισημάνουμε το παρακάτω:

Το «θύμα» δεν αποτελεί στοιχείο της δημιουργίας ενός εγκληματία (δηλ. της «εγκληματογένεσης»). Πολλοί άνθρωποι συναντούν στο δρόμο τους υποψήφια θύματα χωρίς να υποκύψουν στον πειρασμό του εγκληματία. Η ύπαρξη λοιπόν του θύματος ή η ανάλογη συμπεριφορά του δεν είναι καθαυτή ικανή να αιτιολογήσει το έγκλημα. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις που το υποψήφιο θύμα δίνει την αφορμή ή προκαλεί την διάπραξη του εγκλήματος ή προσφέρει την κατάλληλη ευκαιρία για την τέλεση του.

Από την μια πλευρά, φαίνεται λογικό ότι κανένας άνθρωπος δεν υιοθετεί την ιδέα να γίνει θύμα ενός εγκλήματος εναντίον του. Υπάρχουν όμως πολλές περιπτώσεις στις οποίες η όλη συμπεριφορά του ατόμου – θύματος αποδεικνύεται αποφασιστικής σημασίας για την τέλεση του εγκλήματος. Αυτό μπορεί να συμβαίνει σε περιπτώσεις ατόμων ψυχοπνευματικά άρρωστων, ατόμων σε κατάσταση μέθης (κλοπή των χρημάτων τους κ.α) σε τέτοιες καταστάσεις δεν αποκλείεται η ενεργός «συμμετοχή» του θύματος στη διάπραξη του εναντίον του εγκλήματος. Επίσης είναι ενδεχόμενο το θύμα να επιδιώκει την τέλεση του εναντίον του εγκλήματος. Αυτό μπορεί να οφείλεται **α)** σε ψυχοπνευματική ανωριμότητα του υποκειμένου, όπως π.χ η ανήλικη κοπέλα που με την συναίνεση της εξωθείται στην πορνεία **β)** σε λόγους ψυχολογικού χαρακτήρα, εξαιτίας των οποίων το υποκείμενο παρασύρεται εύκολα έτσι π.χ η πλεονεξία ή η απληστία ενός ατόμου μπορεί να ωθήσει ώστε να γίνει θύμα μιας απάτης κ.α. Υπάρχουν και περιπτώσεις βέβαια που από αδιαφορία ή απλώς αμέλεια δεν λαμβάνονται τα

αναγκαία για την αποτροπή του εγκλήματος μέτρα (π.χ πεζοί θύματα τροχαίων εγκλημάτων, αφηρημένοι που ξεχνούν οπουδήποτε εκτεθειμένα τα πράγματα τους κ.α).

2.3 Ο ρόλος του θύματος στην καταστολή του εγκλήματος

Εκτός από την πρόληψη του εγκλήματος, ο ρόλος του θύματος γίνεται ουσιαστικότερος κατά την καταστολή του. Τα κυριότερα στάδια στα οποία ο ρόλος του θύματος αποδεικνύεται σημαντικός είναι τα ακόλουθα:²

α) Η περίοδος που προηγείται της κίνησης της ποινικής δικαιοσύνης κατά την οποία το θύμα αμφιταλαντεύεται μπροστά στο δίλημμα της καταγγελίας ή όχι του εγκλήματος. Η απόφαση βέβαια που θα πάρει τελικά είναι αποφασιστικής σημασίας, αφού από αυτήν εξαρτάται η κίνηση όλου του μηχανισμού της ποινικής καταστολής.

β) Η περίοδος όπου το άτομο αποφασίζει να καταγγείλει το έγκλημα και η συμβολή του διακρίνεται σε εκείνη της προδικασίας και σ αυτήν της κύριας δίκης.

Με την έναρξη της προδικασίας ο ρόλος του θύματος παραμένει σημαντικός διότι είναι ο μάρτυρας κατά την ανακριτική διαδικασία για την εξακρίβωση της ταυτότητας του εγκληματία, για τις συνθήκες τέλεσης του εγκλήματος κ.α. Αντίστοιχα, στο ακροατήριο κατά την κύρια διαδικασία, το θύμα αποτελεί βασικό παράγοντα, ο οποίος βοηθά τον δικαστή στην επίλυση των πιο πάνω ζητημάτων.

Ο ποινικός νομοθέτης, έχοντας υπόψη του τη σημασία της συμβολής του θύματος στην καταστολή του εγκλήματος κατέβαλε προσπάθεια να τονώσει τη διάθεση των θυμάτων προς ενεργότερη και ουσιαστικότερη συμμετοχή τους στην ποινική διαδικασία. Για την επίτευξη των παραπάνω, έδωσε στο θύμα την ευχέρεια να παρίσταται στην ποινική δίκη με συγκεκριμένο ρόλο και δικαιώματα.

Από την άλλη πλευρά, έχει διαπιστωθεί από παλιά ότι όχι μόνο το έγκλημα καθαυτό αλλά και οι συνθήκες που συνοδεύουν την όλη διαδικασία της ποινικής δίκης, προκαλούν βλάβες στο θύμα ή επιτείνουν τις βλάβες που

² Ζαραφωνήτου Χ., *θυματολογία*, σ. 367.

προκάλεσε το έγκλημα. Για να αποφευχθούν τα παραπάνω, ο ποινικός δικονομικός νομοθέτης πήρε ειδικά μέτρα για την προστασία του θύματος. Τέτοια μέτρα είναι : **α)** η δίωξη ορισμένων εγκλημάτων μόνο ύστερα από έγκληση του θύματος. **β)** η διεξαγωγή της ποινικής δίκης χωρίς δημοσιότητα (δίκη για βιασμό) αν η δημοσιότητα πρόκειται να βλάψει ή να ταλαιπωρήσει περαιτέρω το θύμα. **γ)** οργάνωση πληροφόρησης και ενημέρωσης των θυμάτων για τα δικαιώματα τους και τις ενέργειες τους, όπου σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι η αντιμετώπιση των πιο πάνω προβλημάτων, ώστε να γίνεται πιο αποτελεσματική η συνδρομή του θύματος στην εκάστοτε ποινική δίκη.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι το συναίσθημα του φόβου, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την καθημερινή ζωή του ατόμου και του επιβάλλει να πάρει μέτρα προστασίας του. Ο φόβος είναι από τα πιο δυνατά συναισθήματα που μπορεί να βιώσει ένα άτομο και μπορεί να εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους ακόμη και με επιθετική τακτική για την εξουδετέρωση του. Αυτό βέβαια μπορεί να σημαίνει και την ενεργή συμμετοχή του κοινού στην καταπολέμηση του εγκλήματος τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και καταστολής, από ότι φάνηκε και από τις προηγούμενες παραγράφους, δηλαδή στην αντεγκληματική πολιτική.

Όμως που είναι το κράτος και οι πολιτικές που εφαρμόζει για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος; Αυτό ακριβώς θα επιχειρήσουμε να μελετήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1 Εννοιολογική προσέγγιση

Τα αποτελέσματα ερευνών σε τομείς όπως είναι η εγκληματολογία, το θύμα, ο εγκληματίας, αλλά και το ίδιο το έγκλημα, αξιοποιούνται με την διαμόρφωση μιας πολιτικής η οποία υποδεικνύει στην ουσία τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν με σκοπό την καταστολή του εγκλήματος. Η «αντεγκληματική πολιτική, όπως την ορίζει ο Αλεξιάδης, είναι το σύστημα των βασικών αρχών που διέπουν την επιλογή από την πολιτεία των κατιδίων κατευθύνσεων και την λήψη μέτρων, που υποδεικνύονται από την εγκληματολογική θεωρία, για την περιστολή του εγκλήματος στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση».¹ Τα μέτρα που επιλέγονται για την άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής στοχεύουν στην καταστολή του εγκλήματος, ενώ αν τα μέτρα αυτά δεν εφαρμοστούν σωστά, ή δεν είναι τα κατάλληλα, τότε η συγκεκριμένη πολιτική θα είναι αναποτελεσματική ως προς τους στόχους της δηλ. την καταστολή του εγκλήματος. Η αντεγκληματική πολιτική αναφέρεται τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή του εγκλήματος. Η πρόληψη αναφέρεται στην εξαφάνιση εκείνων των συνθηκών που προκαλούν το έγκλημα ενώ η καταστολή επιδιώκεται μέσω παρέμβασης του ποινικού συστήματος.

Στην ενότητα αυτή της εργασίας μας θα ασχοληθούμε περισσότερο με την προληπτική και κατασταλτική αντεγκληματική πολιτική. Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στην έννοια της αντεγκληματικής πολιτικής ώστε να κατανοήσουμε πλήρως την σημασία της, από ποιους φορείς ασκείται, και ποια μπορεί να είναι η συμμετοχή του κοινού στα πλαίσια αυτά.

Η κοινωνική προληπτική αντεγκληματική πολιτική, αναπτύσσεται σε χώρους εκτός του ποινικού συστήματος, με την εφαρμογή μέτρων που έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, με αστυνομική επιτήρηση και με την συμμετοχή του κοινού για την προστασία του. Ανάλογα με τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνεται, και τη φύση των μέτρων που λαμβάνονται διακρίνεται σε:

¹ Αλεξιάδη Σ.,(1996), οπ. π σελ.402

πρωτογενή, αν τα μέτρα απευθύνονται στο σύνολο του πληθυσμού και στοχεύουν στην εξάλειψη παραγόντων που θεωρείται ότι προκαλούν το έγκλημα, σε *δευτερογενή*, αν τα μέτρα αναφέρονται σε ειδικές κατηγορίες ατόμων οι οποίοι θεωρούνται υποκειμενικά ή αντικειμενικά επικίνδυνοι (τοξικομανείς, ανήλικοι) και σε *τριτογενή*, αν πρόκειται για μέτρα που επιβάλλονται σε συγκεκριμένα άτομα τα οποία κρίνονται «επικίνδυνα» ότι δηλ. υπάρχει πιθανότητα να διαπράξουν κάποιο έγκλημα στο άμεσο μέλλον.²

3.2 Ο κοινωνικός έλεγχος

Στην εγκληματολογία ο όρος «κοινωνικός έλεγχος» είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με τη συμβατική και τη σύννομη συμπεριφορά ενώ η έννοια του διαφέρει ανάλογα με τις ιστορικές, πολιτικές, οικονομικές και γενικότερα κοινωνικές συνθήκες. Ο κοινωνικός έλεγχος στην ουσία είναι η ικανότητα μιας κοινωνικής οργάνωσης να αυτορυθμίζεται με βάση τις αρχές και τις αξίες που την διέπουν.¹

Ο κοινωνικός έλεγχος διακρίνεται σε εσωτερικό και εξωτερικό ή επίσημο, για την καλύτερη μελέτη του. Οι παραπάνω μορφές ελέγχου αλληλοεπηρεάζονται και συμπληρώνουν η μια την άλλη με σκοπό την κοινωνική συνοχή η οποία επιτυγχάνεται με την εφαρμογή των κανόνων δικαίου από την πλευρά της κρατικής εξουσίας.

3.2.1 Εσωτερικός κοινωνικός έλεγχος

Ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει ένα ολόκληρο πλέγμα παραγόντων, που ενθαρρύνουν το άτομο να σέβεται τους κοινωνικούς κανόνες. Το φάσμα αυτών των παραγόντων είναι ευρύ και περιλαμβάνει την ικανότητα αυτοελέγχου η οποία δημιουργείται μέσα από την εσωτερίκευση συγκεκριμένων αξιών, ιδεών κλπ. που διαμορφώνονται μέσω της κοινωνικοποίησης. Ο εσωτερικός κοινωνικός έλεγχος εξαρτάται από την ιδεολογία του ατόμου, τις

¹ Λαμπροπούλου. Ε.,(1994) *Κοινωνικός έλεγχος του Εγκλήματος*. Αθήνα, Παπαζήση σ.20

κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν, και η πειθαρχία στις παραπάνω αξίες διαμορφώνει εσωτερικούς ανασταλτικούς παράγοντες που δεν αφήνουν τα άτομα να προχωρήσει σε πράξεις ενάντια στα πιστεύω του.

Οι εσωτερικές μορφές ελέγχου είναι περισσότερο αποτελεσματικές, διότι τα άτομα επιθυμούν από μόνα τους να ακολουθούν τους κοινωνικούς κανόνες. Ως επί το πλείστον, η εσωτερική υποκίνηση για σεβασμό των κανόνων δεν προέρχεται από τον φόβο της ανακάλυψης και τις τιμωρίες, αλλά από την εσωτερική απόρριψη της παραβατικής συμπεριφοράς.²

Ο εσωτερικός έλεγχος διαφοροποιείται ανάλογα με την επικρατούσα ιδεολογία μιας κοινωνίας (δημοκρατική, φιλελεύθερη) ενώ η μείωση κοινωνικών προβλημάτων που έχουν σχέση με τις κοινωνικές συγκρούσεις και την περιθωριοποίηση, μπορούν να δώσουν στον εσωτερικό έλεγχο έναν χαρακτήρα αυτοδιάθεσης και αυτοπειθαρχίας των πολιτών και όχι μια εξαναγκαστική υιοθέτηση κανόνων που έχουν επιβληθεί από τις κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις.

3.2.2 Εξωτερικός – επίσημος κοινωνικός έλεγχος

Με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο εννοούμε όλα εκείνα τα μέτρα και τους θεσμούς που λαμβάνει η κρατική εξουσία προκειμένου να εξασφαλίσει την ισορροπία και την συνοχή στην κοινωνία. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στον έλεγχο της εγκληματικότητας και την κατοχύρωση της δημόσιας ασφάλειας ενώ παράλληλα διαμορφώνουν την ποινική εξουσία η οποία ασκείται αποκλειστικά από το κράτος. Οι φορείς άσκησης του εξωτερικού ελέγχου είναι η αστυνομία κυρίως, τα σωφρονιστικά καταστήματα και η ποινική δικαιοσύνη, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής, ενώ παράλληλα, οι ενέργειες τους έχουν σαν στόχο την πρόληψη και την αποτροπή κάθε πολίτη να παραβιάσει τους κανόνες δικαίου.

Ο εξωτερικός κοινωνικός έλεγχος μπορεί να μην είναι ο πιο δημοκρατικός, όμως παρεμβαίνει σε περιπτώσεις που ο εσωτερικός κοινωνικός έλεγχος είναι ανενεργός και τα άτομα υπερβαίνουν τους εσωτερικούς ανασταλτικούς μηχανισμούς με αποτέλεσμα ν' αναπτύξουν εγκληματική

² Λαμπροπούλου. Ε.,(1994) *οπ. π σ.78*

συμπεριφορά. Επομένως το κράτος θα πρέπει να οργανώσει την αντεγκληματική του πολιτική ώστε να διατηρήσει την κοινωνική συνοχή.

Όπως είδαμε, τόσο οι εσωτερικές όσο και οι εξωτερικές μορφές ελέγχου λειτουργούν παράλληλα και συμβάλλουν στην κοινωνική ειρήνη αφού διαθέτουν τους μηχανισμούς επίλυσης των κοινωνικών εντάσεων και συγκρούσεων. Η πολιτεία λοιπόν θα πρέπει να εστιάσει το ενδιαφέρον της στην ενίσχυση του κοινωνικού ελέγχου τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού για την επίτευξη των στόχων της όσον αφορά την αντεγκληματική πολιτική.

3.2.3 Σημασία του κοινωνικού ελέγχου (εσωτερικού- εξωτερικού)

Ο εσωτερικός έλεγχος θεωρείται ως ο αποτελεσματικότερος τρόπος διατήρησης της κοινωνικής συνοχής μιας και τα άτομα μέσω αυτού συμμορφώνονται στους αποδεκτούς κοινωνικούς κανόνες. Όπως προαναφέρθηκε, τα άτομα επιθυμούν να ακολουθήσουν τους κοινωνικούς κανόνες χωρίς να τους επιβάλλεται με κάποιον τρόπο ή μέσο. Οπότε είναι πολύ σημαντικό να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα και να ενισχύεται ο εσωτερικός έλεγχος του ατόμου από τους φορείς κοινωνικοποίησης.

Η εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς σημαίνει αποτυχία του εσωτερικού ελέγχου που δεν κατάφερε να δημιουργήσει τους απαραίτητους ανασταλτικούς μηχανισμούς. Εκτός των παραπάνω, μπορεί να σημαίνει και την ρήξη των σχέσεων του ατόμου με το κοινωνικό του περιβάλλον.

Ο εξωτερικός κοινωνικός έλεγχος έρχεται να συμπληρώσει ή να αντικαταστήσει εκεί όπου ο εσωτερικός έλεγχος δεν λειτουργεί, ενώ όπως αναφέραμε και παραπάνω, το βάρος της αντεγκληματικής πολιτικής πέφτει στο κράτος και στους μηχανισμούς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και κυρίως στην Αστυνόμευση με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων και θεσμών. Ο τρόπος δράσης δηλαδή είναι η εφαρμογή μέτρων αποτροπής και τιμωρίας τα οποία λειτουργούν ανασταλτικά στους υποψήφιους δράστες.

Είναι πολύ σημαντικό πέρα από την προώθηση του εσωτερικού κοινωνικού ελέγχου, να προβλέπεται και να οργανώνεται και ο εξωτερικός, διότι πάντα σε κάθε κοινωνία θα υπάρχουν άτομα τα οποία θα υπερβαίνουν τους εσωτερικούς ανασταλτικούς μηχανισμούς και θα εκδηλώνουν παραβατικές συμπεριφορές.

3.3 Φορείς άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής

Η υλοποίηση των πολιτικών και των μέτρων που θεσπίζονται από το κράτος για την αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου στηρίζεται σε ορισμένους φορείς οι οποίοι οργανώνονται κατάλληλα για να μπορέσουν ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις. Σ' αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τον ρόλο και την συμβολή φορέων στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής όπως η αστυνομία, η ποινική δικαιοσύνη και τα σωφρονιστικά καταστήματα.

Η Αστυνομία, η ποινική δικαιοσύνη καθώς επίσης και τα σωφρονιστικά καταστήματα αποτελούν τους φορείς άσκησης κοινωνικού ελέγχου όπως προαναφέραμε ενώ το σύνολο των ενεργειών τους, κατατείνουν στην γενική πρόληψη και την αποτροπή του κάθε πολίτη από την παράβαση των κανόνων δικαίου, κάτω από το φόβο των συνεπειών που απειλούνται από το ποινικό δίκαιο.

3.3.1 Ποινική δικαιοσύνη

Στην παραδοσιακή ποινική αντεγκληματική πολιτική, οι νομοθέτες είναι υποστηρικτές του μέσου της ποινικής καταστολής, δηλαδή της απειλής και επιβολής ποινικών μέτρων μετά την τέλεση του εγκλήματος.

Τα μέτρα με τα οποία υλοποιείται είναι όσα σχετίζονται με την εγκληματική δραστηριότητα. Τέτοια μέτρα αποτελούν οι ποινές καθώς επίσης και τα μέτρα ασφαλείας.

Ο νομοθέτης ορίζει σε αντίστοιχο νόμο (ποινικό νόμο) ποιες είναι οι ποινές και ποια είναι τα μέτρα ασφαλείας. Ως ποινές ορίζονται τα μέτρα εκείνα τα οποία απειλούνται στο νόμο και επιβάλλονται από δικαστήριο στον ένοχο δράστη άδικης πράξης, δηλαδή στο δράστη του εγκλήματος. Ως μέτρα ασφαλείας ορίζονται εκείνα τα οποία προϋποθέτουν διάπραξη εγκλήματος αλλά επιβάλλονται μόνο σε δράστη εγκλήματος που θεωρείται επικίνδυνος στην δημόσια τάξη ή όταν η διάπραξη του εγκλήματος συνοδεύεται από περιστάσεις που κρίνονται επικίνδυνες για την δημόσια τάξη.³

³ Αλεξιάδης Στέργιος (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ.218

Ο ρόλος του συστήματος της Ποινικής Δικαιοσύνης

Η ποινική δικαιοσύνη δεν αποτελεί αυτόνομο φορέα κοινωνικού ελέγχου. Η δραστηριότητα της εξαρτάται από τις υποθέσεις που παραπέμπει σ' αυτήν η εισαγγελική αρχή, η οποία με την σειρά της εξαρτάται από την αστυνομία. Η αστυνομία είναι υποχρεωμένη να ειδοποιεί την εισαγγελική αρχή για την όποια εγκληματική πράξη λαμβάνει γνώση ή ανακαλύπτει κατά την άσκηση καθηκόντων της. Η εισαγγελική αρχή λαμβάνει υπόψη της ακόμη και τις υποθέσεις που μινύονται από ιδιώτες και αφορούν αδικήματα τα οποία αυτοί έμαθαν ή έπεσαν θύματα. Ο εισαγγελέας είτε ασκεί ποινική δίωξη και παραπέμπει την υπόθεση στην δικαιοσύνη, είτε βάζει την υπόθεση στο αρχείο, όταν η μήνυση είναι αβάσιμη κατά το νόμο.

Μια πράξη ή παράλειψη για να θεωρηθεί σαν έγκλημα, θα πρέπει να χαρακτηριστεί και να αντιμετωπισθεί σαν τέτοια από το σύστημα αυτό. Ειδικότερα π.χ. η αφαίρεση από τον Α του πορτοφολιού του Β χωρίς τη θέληση του τελευταίου θα πρέπει να ακολουθήσει την εξής σε γενικές γραμμές πορεία μέσα στα πλαίσια του συστήματος αυτού:

α.- Να καταγγελθεί από το θύμα Β στην Αστυνομία, η οποία θα κάνει και τον αρχικό νομικό χαρακτηρισμό της πράξης, ως κλοπής αν η αφαίρεση έγινε χωρίς τη χρήση βίας ή ως ληστείας αν έγινε με τη βία και η οποία στη συνέχεια θα επιδιώξει τη σύλληψη του φερόμενου ως δράστη Α και θα διαβιβάσει τη σχετική δικογραφία που θα έχει στο μεταξύ σχηματίσει, στην Εισαγγελία μαζί με τον συλληφθέντα - ενδεχομένως - δράστη.

β.- Ο Εισαγγελέας παραλαμβάνοντας τη δικογραφία την εξετάζει και είτε ασκεί ποινική δίωξη κατά του φερόμενου ως δράστη αποδεχόμενος τις κατ' αυτού κατηγορίες της Αστυνομίας, είτε στην αντίθετη περίπτωση τον αφήνει ελεύθερο. Στην πρώτη από τις περιπτώσεις αυτές αποφασίζει για το εάν η υπόθεση θα πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω - οπότε διατάσσει τη διενέργεια προανάκρισης ή κύριας ανάκρισης - ή παραπέμπει τον δράστη να δικαστεί στο αρμόδιο δικαστήριο σε συγκεκριμένη ημερομηνία. Σε συνεννόηση δε με τον ανακριτή και σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου μπορεί να τον αφήσει ελεύθερο - με όρους ή χωρίς - ή να διατάξει την κράτησή του μέχρι την ημερομηνία της δίκης του.

γ.- Το δικαστήριο κρίνει αν ευσταθούν οι κατηγορίες που απαγγέθηκαν στον φερόμενο ως δράστη και εφόσον τις αποδεχθεί, θα του επιβάλλει την ποινή που ορίζει ο νόμος που προέβλεψε το έγκλημά του ή αν έχει αμφιβολίες για την ενοχή του, θα τον αθώσει. Εάν η ποινή που επιβλήθηκε στον δράστη είναι χρηματική και την πληρώσει αφήνεται ελεύθερος, αν δεν την πληρώσει οδηγείται σε σωφρονιστικό κατάστημα (φυλακή), αν η ποινή του είναι στερητική της ελευθερίας και εφόσον βέβαια, δεν είναι εξαγοράσιμη ή εφέσιμη.

δ.- Τα σωφρονιστικά καταστήματα (φυλακές), είναι το μέρος όπου ο δράστης εγκλήματος που καταδικάστηκε από το αρμόδιο δικαστήριο σε ποινή με την οποία του στερείται η ελευθερία του (φυλάκιση, κάθειρξη) θα εκτίσει την ποινή του αυτή.

Από όλη αυτή τη διαδικασία που περιγράψαμε, βλέπουμε σε γενικές γραμμές πώς λειτουργεί το σύστημα της Ποινικής Δικαιοσύνης, μέσα από τα διάφορα τμήματα του οποίου θα πρέπει να περάσει και να αξιολογηθεί μια πράξη και ο δράστης της, προκειμένου η μεν πρώτη να θεωρηθεί έγκλημα και ο δεύτερος εγκληματίας με όλες τις εντεύθεν συνέπειες που μπορεί να έχουν οι σχετικοί χαρακτηρισμοί.

Εάν το σύστημα αυτό στη λήψη των σχετικών αποφάσεων του με τις οποίες αξιολογείται μια πράξη ως έγκλημα ή όχι και αυτός που την έκανε ως εγκληματίας ή όχι, λειτουργήσει αμερόληπτα με γνώμονα μόνο τις επιταγές του νόμου, η ποινική διαδικασία είναι και αυτή αμερόληπτη και η απονομή της δικαιοσύνης είναι ουσιαστική και πραγματική.

Εφόσον όμως υπεισέρχονται παράγοντες που επηρεάζουν οποιονδήποτε από εκείνους - αστυνομικούς, εισαγγελείς, δικαστές, διευθυντές φυλακών - που παίρνουν τις κρίσιμες αποφάσεις για την πρόοδο μιας υπόθεσης υπαγορεύοντας τους αποφάσεις που εξυπηρετούν τα δικά τους και μόνο συμφέροντα, είναι προφανής η δυσλειτουργία του συστήματος αυτού εξαιτίας της οποίας, κατασκευάζονται και υποστηρίζονται ανυπόστατες κατηγορίες,

- ένοχοι αθώνονται ή δεν δικάζονται ποτέ,

- αθώοι καταδικάζονται χωρίς ουσιαστικό έλεγχο της σε βάρος τους κατηγορίας,

-ποινές δεν εκτίονται ποτέ ή διακόπτεται η έκτισή τους με την απόδραση των κρατουμένων εξαιτίας των ανεπαρκών μέτρων φύλαξής τους κλπ.

Η κρισιμότητα των αποφάσεων όσων ανήκουν στο σύστημα αυτό είναι επομένως ιδιαίτερα σημαντική δεδομένου ότι από αυτήν εξαρτάται η εύρυθμη ή μη λειτουργία όλου του οικοδομήματος της δικαιοσύνης.

3.3.2 Αστυνόμευση – δημόσια και ιδιωτική

Αυτό που αξίζει να παρουσιάσουμε είναι ο ρόλος της αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος και θα αναφερθούμε τόσο στην δημόσια όσο και στην ιδιωτική αστυνόμευση. Πριν όμως, να αναφέρουμε ότι, «αστυνομία αποκαλείται η πολιτειακή ενέργεια που αποβλέπει στην αποτροπή παντός κινδύνου και την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας, ενώ παράλληλα είναι υπηρεσία δημόσια». ⁴

Δημόσια αστυνόμευση

Το έργο όπως προαναφέρθηκε της δημόσιας αστυνομίας, είναι η αποτροπή διάπραξης εγκλημάτων και ασκείται κυρίως με περιπολίες στους δρόμους, και επιτήρηση χώρων. Η αστυνόμευση αυτού του είδους λειτουργεί προληπτικά, με την δημόσια παρουσία της αστυνομικής δύναμης (αστυνόμευση με πεζούς αστυνομικούς που περιπολούν). Αυτό που δυσχεραίνει το έργο των αστυνομικών πολλές φορές, είναι ότι υπάρχει δυσπιστία και φόβος από την πλευρά των πολιτών, ενώ γίνονται αξιόλογες προσπάθειες από την πλευρά της αστυνομίας να επιτύχει ένα κλίμα συνεργασίας μαζί τους. Τα πιο πάνω είναι άμεση βοήθεια από την πλευρά της αστυνομίας όσον αφορά την πρόληψη, ενώ πολλές φορές η βοήθεια προσφέρεται έμμεσα με την παροχή συμβουλών προς τους πολίτες χρησιμοποιώντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (μέτρα προστασίας όταν φεύγουν για διακοπές κλπ.). Όσον αφορά την Ελλάδα, η οργάνωση του προληπτικού ρόλου της αστυνομίας προβλέπεται στο ν. 1481 της 1/8.10.1984 «οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», όπως τροποποιήθηκε από το ν. 1590/21.4.1986. στόχος του παραπάνω νόμου ήταν : να διαμορφωθεί η αστυνομία ώστε να μην την ιδιοποιείται καμιά κοινωνική τάξη ούτε κανένα κόμμα, θα παρέχει σύγχρονες υπηρεσίες προς το κοινωνικό σύνολο και από μέσο

⁴ Αλεξιάδη Σ (1989), *εγχειρίδιο εγκληματολογίας*, σελ.422

κατασταλτικής κρατικής εξουσίας θα μετατρέπεται σε υπηρεσία κοινωνικής προσφοράς και στήριξης της λαϊκής κυριαρχίας.⁵ Από τον εν λόγω νόμο προβλέπεται επίσης η ίδρυση «κλάδου αστυνομίας ασφάλειας» με αποστολή την πρόληψη του εγκλήματος. Το πώς και αν εφαρμόστηκε ο παραπάνω νόμος, όπως και άλλοι που θεσπίστηκαν αναφερόμενοι στην Ελληνική πραγματικότητα, θα το μελετήσουμε σε επόμενο κεφάλαιο της εργασίας μας.

Ιδιωτική αστυνόμευση

Η συνεχής αύξηση της εγκληματικότητας και κατ' επέκταση η αύξηση της ανασφάλειας των πολιτών συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ιδιωτικής αστυνόμευσης.

Η ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου είναι μια τάση που εξαπλώνεται σε όλο και περισσότερα κοινωνικά συστήματα, τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Η ιδιωτική λοιπόν αστυνόμευση, είναι η ενέργεια που αποβλέπει στη διαφύλαξη των ιδιωτικών αγαθών, η οποία ασκείται από ιδιώτες με πρωτοβουλία και δαπάνη ιδιωτών. Φύλακες εργοστασίων, Τραπεζών, θυρωροί πολυκατοικιών επιτελούν σήμερα έργο ιδιωτικής αστυνόμευσης. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα τελευταία χρόνια οι εταιρίες ιδιωτικής αστυνόμευσης έχουν αναπτυχθεί με γρήγορους ρυθμούς ενώ υπάρχουν κάποια στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν, όπως ότι διαθέτουν ειδικό προσωπικό ασφαλείας (ειδική εκπαίδευση, ομοιόμορφες στολές κλπ.), διαθέτουν συνήθως σύγχρονο εξοπλισμό, κρύβονται πίσω από ξενόγλωσσους τίτλους. Η ύπαρξη και λειτουργία τέτοιων εταιριών αστυνόμευσης σίγουρα προσφέρει μεγαλύτερη προστασία σ' εκείνους που προσφεύγουν στις υπηρεσίες τους. Δημιουργούνται όμως πολλά προβλήματα όπως ότι πολλές φορές τα μέσα που χρησιμοποιούν μπορεί να καταπατούν ατομικά δικαιώματα σε περιπτώσεις όπως παρακολούθησεις ατόμων (φωτογραφίες), όπως επίσης ότι η ύπαρξη τους είναι ασυμβίβαστη προς την κρατική οργάνωση με την έννοια ότι ο πολίτης πληρώνει φόρους για να απολαμβάνει την κρατική αστυνομία και η ύπαρξη ιδιωτικής αστυνόμευσης αποτελεί απόδειξη της αδιαφορίας ή της

⁵ Αλεξιάδη Σ. (1989), οπ. π σελ.425

ανικανότητας της κρατικής να τον προστατεύσει. Στα προβλήματα που δημιουργούνται, προστίθενται και η κοινωνική αδικία αφού μόνο οι προνομιούχοι θα έχουν την δυνατότητα φύλαξης των αγαθών τους από ιδιωτικούς αστυνομικούς. Παρά τα παραπάνω προβλήματα, ο αριθμός και η δραστηριότητα των εν λόγω υπηρεσιών αυξάνονται και αυτό οφείλεται κυρίως στα περιορισμένα κονδύλια που διατίθενται από το κράτος για τη δημόσια αστυνομία αλλά και στην διάθεση μεγάλου αριθμού αστυνομικών δυνάμεων σε έργα που δεν έχουν σχέση με την πρόληψη του εγκλήματος (ασφάλεια υψηλών προσώπων). «Την λήψη ειδικών μέτρων για την λειτουργία εταιριών ιδιωτικής αστυνόμευσης υπέδειξε η επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης ούτως ώστε οι υπηρεσίες αυτές να μην λειτουργούν ανεξέλεγκτα(έλεγχος λειτουργίας τους από δημόσιες αρχές, συγκεκριμένα προσόντα του προσωπικού, γνώσεις ποινικού δικαίου κ.α)».⁶

3.3.3 Συνεργασία κοινωνίας και αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος

Ο ρόλος του κοινού στην πρόληψη της εγκληματικότητας είναι πολύ σημαντικός και αναμφίβολα μπορεί να βοηθήσει και το έργο της αστυνομίας προς αυτήν την κατεύθυνση. Από το κοινό προέρχονται τα θύματα σε κάθε περίπτωση, και είναι αυτό που διαμορφώνει τη μορφή και τον ρυθμό της κοινωνικής συμβίωσης μέσα στην οποία εκδηλώνεται η εγκληματική δραστηριότητα. Θα μπορούσε λοιπόν να συμμετέχει στην κατάστρωση και υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Η ενημέρωση και η πληροφόρηση του κοινού για την αντεγκληματική πολιτική, ώστε να γίνουν γνωστά τα μέτρα, οι επιδιωκόμενοι στόχοι αλλά και οι τρόποι συμμετοχής και συνεργασίας με την αστυνομία, τονίζοντας τα θετικά σημεία της συνεργασίας αυτής αποτελεί την αρχή. Ένα δεύτερο βήμα συνεργασίας, θα μπορούσε να είναι ανάμειξη του κοινού σε εθνικό, δημοτικό ή κοινοτικό επίπεδο αλλά και στην καθημερινή ιδιωτική δραστηριότητα των πολιτών (να δίνονται ευκαιρίες επαγγελματικής επανένταξης σε νέους με προβλήματα συμπεριφοράς, να οργανώνονται εκδηλώσεις ενημέρωσης, οι δάσκαλοι στα σχολεία να ενημερώνουν τα παιδιά κ.α). Η προώθηση διαλόγου

⁶ Αλεξιάδη Σ. εγχειρίδιο εγκληματολογίας, 1989, σελ.430

ανάμεσα στις κρατικές, δημοτικές κ.α αρχές και στις ενώσεις των πολιτών, με σκοπό την κριτική για την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων μέτρων θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ακόμα βήμα συνεργασίας της κοινωνίας με την αστυνομία. Τέλος, η ενεργός ανάμειξη του κοινού στην χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο και η συμμετοχή του σε συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας θα ενίσχυε το ενδιαφέρον για ουσιαστική συμμετοχή από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου κ.α.⁷

Όλα τα παραπάνω έχουν σαν στόχο το ξεπέρασμα της αδιαφορίας από την πλευρά των πολιτών, και την αποκατάσταση των σχέσεων τους με την αστυνομία, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις εμφανίζεται με εχθρική διάθεση απέναντι στα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής και τους φορείς της. Οι λόγοι ήταν η δυσπιστία από την πλευρά των πολιτών ως προς το έργο της και αυτό μάλιστα αποτελούσε και έναν λόγο μη καταγγελίας εγκληματικών πράξεων. Επίσης και η αστυνομία από την πλευρά της δεν έκανε ιδιαίτερες προσπάθειες προσέγγισης του κοινού, ενώ τέλος, άλλος ένας λόγος αδιαφορίας, μπορεί να είναι η άγνοια για το αληθινό περιεχόμενο των πολιτικών αυτών αλλά και για τους στόχους τους οποίους επιδιώκει.

Στην συνέχεια της εργασίας μας θα αναφερθούμε στην ποινική αντεγκληματική πολιτική. Σίγουρα είναι προτιμότερη η πρόληψη από την καταστολή του εγκλήματος όμως κάθε κράτος καταφεύγει συχνά στο μέσο της ποινικής καταστολής δηλαδή της απειλής και επιβολής ποινικών μέτρων μετά την τέλεση του εγκλήματος. Τα μέτρα με τα οποία η ποινική (κατασταλτική) αντεγκληματική πολιτική υλοποιείται, είναι όσα αναφέρονται σε περίπτωση διάπραξης συγκεκριμένου εγκλήματος και είναι οι ποινές και τα μέτρα ασφαλείας. Οι ποινές είναι τα μέτρα τα οποία προβλέπονται από τον νόμο και επιβάλλονται από τα δικαστήρια στον δράστη, ενώ τα μέτρα ασφαλείας επιβάλλονται μόνο σε δράστες οι οποίοι κρίνονται επικίνδυνοι για τη δημόσια τάξη.

⁷ Αλεξιάδη Σ. εγχειρίδιο εγκληματολογίας, 1989, σελ.435

Η κατασταλτική αντεγκληματική πολιτική με την χρήση της ποινής στοχεύει σε:

- i. *Γενική πρόληψη*, η οποία ασκείται χρονικά πριν την τέλεση του εγκλήματος και λειτουργεί με τον εκφοβισμό που προκαλεί η απειλή της ποινής.
- ii. *Ειδική πρόληψη*, αναφέρεται στην πρόληψη της υποτροπής του ατόμου το οποίο εκτίει ήδη την ποινή του.
- iii. *Ειδική πρόληψη*, η οποία επιτυγχάνεται με την κοινωνική ένταξη του ατόμου που έχει εκτίσει την ποινή του.

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των μέτρων ασφαλείας και των ποινών δεν εξαρτάται από τους ίδιους παράγοντες διότι δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων ασφαλείας εξαρτάται από εξωποινικούς παράγοντες, ενώ η ποινή θα πρέπει να διαθέτει χαρακτηριστικά γνωρίσματα που να καθιστούν αποτελεσματικότερη τη χρήση της από τον ποινικό μηχανισμό όπως :

- i. Η βεβαιότητα ότι θα επιβληθεί, ώστε να ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας των τρίτων και να αποθαρρύνεται ο υποψήφιος εγκληματίας.
- ii. Η ταχύτητα επιβολής της ώστε να υπάρχει σύνδεση εγκλήματος και ποινής
- iii. Πληροφόρηση του κοινού για την επιβολή της διαφορετικά είναι αδύνατη η γενικοπροληπτική λειτουργία της.
- iv. Βαρύτητα (ανάλογη προς το έγκλημα), ώστε να την υπολογίζει ο υποψήφιος εγκληματίας.⁸

Η αντεγκληματική πολιτική όπως φάνηκε από τις προηγούμενες παραγράφους ανήκει κυρίως στην αρμοδιότητα της πολιτικής κάθε κυβέρνησης, η οποία είναι υπεύθυνη για την χάραξη ενός σχεδίου δράσης με στόχο την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας. Η οργάνωση και ο συντονισμός των αρμόδιων φορέων (αστυνομία ιδιωτική και δημόσια) αλλά και η συνεργασία με το κοινό μπορεί να οδηγήσει στην πρόληψη και καταστολή ορισμένων μορφών εγκληματικότητας μέσα από την καθοδήγηση μιας ολοκληρωμένης αντεγκληματικής πολιτικής.

⁸ Αλεξιάδη Σ.(1999) *εγχειρίδιο εγκληματολογίας*, σελ.219

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : Η ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (πολιτικές, νομοθετικό πλαίσιο)

4.1 Πολιτική

Πριν αναφερθούμε στην αντεγκληματική πολιτική θεωρούμε σκόπιμο να ορίσουμε την έννοια «πολιτική» ενώ παράλληλα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως από πού ασκείται, ποιοι παίρνουν αποφάσεις, πώς, κ.α.

Ο όρος πολιτική προέρχεται από τις αρχαιοελληνικές λέξεις «πόλις» και «πολίτης», υποδηλώνει κάτι που έχει σχέση με την «πόλιν», με μια δραστηριότητα του πολίτη στα πλαίσια της πόλεως.

Κατά τους Αρχαίους επίσης η πολιτική δραστηριότητα επισημαίνεται από το ρήμα πολιτεύεσθαι και ο φορέας της ονομαζόταν και πολιτικός. Στη σημερινή πολιτική ορολογία ο όρος πολιτικός υποδηλώνει τον πολιτικό άνδρα. Από το ρήμα πολιτεύεσθαι προέρχονται οι όροι πολίτευμα και πολιτεία ενώ Πολίτευμα, σημαίνει τις βασικές αρχές ύπαρξης και λειτουργίας του πολιτικού συστήματος.

Πολιτική είναι το σύνολο των σκοπών και των καθηκόντων που έθεσαν και θέτουν οι κοινωνίες και οι κοινωνικές τάξεις και ομάδες στον αγώνα τους για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, είναι οι μέθοδοι και τα μέσα που χρησιμοποιούν για να υπερασπίσουν αυτά τα συμφέροντα.¹

Η πολιτική στην Ελλάδα ασκείται από την Κυβέρνηση η οποία αποτελείται από Υπουργούς και από τον Πρωθυπουργό. Η κυβέρνηση είναι εκείνη η οποία καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται από το κοινοβούλιο, μέσω ψηφοφορίας, αφού παρατεθεί η σχετική πρόταση προς ψήφιση.

Αφού αποσαφηνίσαμε την έννοια της πολιτικής θα αναφερθούμε στην αντεγκληματική πολιτική, η οποία περιλαμβάνει το σύνολο των μέτρων και των πολιτικών ενός κράτους για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας. Η αντεγκληματική πολιτική και συνεπώς η δημόσια ασφάλεια

¹ W. Abendroth/ k. Lenk, (1983) *Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη*, εκδ. παρατηρητής σελ.43

είναι υπόθεση της εκάστοτε κρατικής εξουσίας ενώ παράλληλα, αποτελεί ένα κοινό αγαθό συνυφασμένο με την κοινωνική αλληλεγγύη και την ασφάλεια των δικαιωμάτων των πολιτών. Υπό την έννοια αυτή, η ασφάλεια του πολίτη και η προστασία των εννόμων αγαθών αποτελεί, εκτός από πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, ένα καθολικό και επιτακτικό αίτημα των σύγχρονων κοινωνιών. Η κατοχύρωση της επιβάλλει σήμερα, λογικές κοινωνικής εγρήγορσης, συνευθύνης αλλά και συνδιοίκησης, δηλαδή λογικές μιας ευρύτερης συμμετοχικής διαδικασίας στον τομέα της πρόληψης, ενώ συνιστά, παράλληλα, ένα ζήτημα ποιότητας ζωής και ένα σταθεροποιητικό παράγοντα της κοινωνικής συμβίωσης.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούμε στα μέτρα, στις πολιτικές και στους στόχους που εξήγγειλαν οι Ελληνικές Κυβερνήσεις για να προλάβουν ή να καταστείλουν την εγκληματικότητα κατά την δεκαετία 1995 – 2005.

Η Ελληνική πολιτεία αξιολογώντας την κατάσταση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, άρχισε να λαμβάνει μέτρα και να διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και την αύξηση του αισθήματος της δημόσιας ασφάλειας.

Οι πολιτικές που ασκήθηκαν περιλαμβάνουν μέτρα στο Ποινικό, Αστυνομικό και Σωφρονιστικό επίπεδο. Φαίνεται βέβαια να δόθηκε περισσότερη σημασία στα μέτρα που σχετίζονται με την αστυνόμευση. Συγκεκριμένα, ψηφίστηκαν νόμοι, ιδρύθηκε η ΟΔΕΣΑΠ καθώς και άλλα μέτρα τα οποία παρουσιάζονται στην συνέχεια.

Η διετία 1999-2000 υπήρξε καθοριστική διότι ήταν μια περίοδος που παρατηρήθηκε έντονη κινητικότητα για την λήψη και εφαρμογή κατάλληλων μέτρων. Σ αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η απουσία ενός σχεδιασμού στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής από προηγούμενες δεκαετίες, δημιούργησε όπως είναι εύλογο, ένα κενό το οποίο ήταν δύσκολο να αναπληρωθεί από τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι ακυρώνεται η δυναμική των μέτρων αλλά εμφανίζεται το πρόβλημα της ασφαλούς και επιστημονικά εμπεριστατωμένης αξιολόγησης τους.

4.2 Ομάδα διοίκησης έργου σχεδιασμού αντεγκληματικής πολιτικής (ΟΔΕΣΑΠ)

Με στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας, συστάθηκε, για πρώτη φορά στα ελληνικά δεδομένα, Ομάδα Διοίκησης Έργου Σχεδιασμού Αντεγκληματικής Πολιτικής (ΟΔΕΣΑΠ).

Η ΟΔΕΣΑΠ ήταν ένα ειδικό όργανο με πολυτομεακή και διεπιστημονική σύνθεση. Στην Ομάδα προήδρευε ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Δημόσιας Ασφάλειας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, ενώ συμμετείχαν και καθηγητές πανεπιστημίου, κοινωνιολόγοι, εγκληματολόγοι, και νομικοί καθώς και υπηρεσιακοί παράγοντες.²

Αντικείμενο της Ομάδας ήταν ο σχεδιασμός αντεγκληματικής πολιτικής και η εκπόνηση προγράμματος συντονισμού και ελέγχου της πολιτικής αυτής.

4.3 Το εθνικό σχέδιο αστυνόμευσης «Ασφαλείς Πόλεις»

Το εν λόγω μέτρο, εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης σε μια προσπάθεια αποτελεσματικότερης πρόληψης και καταστολής. Τα στοιχεία του σχεδίου ήταν η οργάνωση και ο συντονισμός των αστυνομικών υπηρεσιών, η ακριβής γνώση των απεικονίσεων της εγκληματικότητας (γεωγραφικών, ποσοτικών και ποιοτικών), η αύξηση του αριθμού των πεζών περιπολιών, η διαρκής επιτήρηση των ευπαθών στόχων καθώς και η μεγιστοποίηση ελέγχου προσώπων και πραγμάτων που παρουσιάζουν αυξημένο επιχειρησιακό ενδιαφέρον. Η εφαρμογή του παραπάνω σχεδίου περιλάμβανε διάφορα στάδια υλοποίησης.

Αρχικά έγινε μια προσπάθεια χαρτογράφησης της εγκληματικότητας σε περιοχές της Αττικής αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας. Στη χαρτογράφηση

² Η αρχική συγκρότηση ήταν:

Βασίλης Καρύδης, Επίκουρος καθηγητής του Δημοκρίτειου πανεπιστημίου Θράκης.

Σοφία Βιδάλη, Λέκτορας αντεγκληματικής πολιτικής του Δημοκρίτειου πανεπιστημίου Θράκης

Αικατερίνη Γιαννέτου, Κοινωνιολόγος, Ειδική σύμβουλος του Υπουργού Δημ. Τάξης

Όλγα Λυσσανδροπούλου, πτυχιούχος Νομικής, κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος

Εγκληματολογίας στο Παν/μιο της Γάνδης

Βασιλική Βασικαντωνοπούλου, Πτυχιούχος Νομικής, κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος

Εγκληματολογίας στο Παν/μιο του Middlesex

Κυριακή Μπαρδάνη, Γεν. Δ/τρια Σωφρονιστικής Πολιτικής του υπουργείου Δικαιοσύνης.

Η ομάδα αυτή, καταργήθηκε το 2004.

αυτή αποτυπώνονταν οι ποσοτικές και ποιοτικές παράμετροι της εγκληματικότητας ενώ επέτρεψε στις αρμόδιες αρχές να γνωρίζουν το σύνολο της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας, και τις περιοχές που χρειάζονται ενίσχυση ελέγχου και αστυνόμευσης. Η παρουσία του εν λόγω μέτρου συνέβαλλε στην ορθή αποτίμηση των αλλαγών της εγκληματικότητας, διευκόλυνε τον επαναπροσδιορισμό της δράσης των διωκτικών αρχών και στην ανακατανομή των αστυνομικών δυνάμεων. Έτσι αφού αποδείχτηκε τόσο χρήσιμο, άρχισε να λειτουργεί από τον Ιούλιο του 2000 ηλεκτρονική βάση δεδομένων που καταγράφει και αναλύει την εγκληματικότητα με ακρίβεια οικοδομικού τετραγώνου, επιτρέποντας τον ασφαλέστερο σχεδιασμό των μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής και της επιχειρησιακής δράσης της ΕΛΑΣ.

Από το 1999, με βάση την χαρτογράφηση καθιερώθηκαν οι «**πεζές περιπολίες**» αρχικά στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη και αργότερα το πρόγραμμα επεκτάθηκε σε όλες τις αστυνομικές διευθύνσεις της χώρας. Οι πεζές περιπολίες είχαν προληπτική αποστολή και αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση της σταθερής παρουσίας ένστολων αστυνομικών σ ένα δεδομένο εδαφικό ή χωροταξικό άξονα, για να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη πρόληψη εγκληματικών συμπεριφορών. Λειτουργούσαν επίσης αποτρεπτικά ως προς τη σταδιακή διαμόρφωση συνθηκών προεγκληματικής κατάστασης. Αυτό δε σημαίνει ότι μόνη η παρουσία ένστολων αστυνομικών αρκούσε για να ακυρωθούν οι προεγκληματικές καταστάσεις, αλλά ότι ανακόπτονταν ως ένα βαθμό η ανάπτυξη τους.¹

Ένας άλλος σκοπός ήταν ο περιορισμός της διαθεσιμότητας των ευκαιριών από τις οποίες πιθανόν να επωφελούνταν οι επίδοξοι δράστες για να υλοποιήσουν τους σκοπούς τους (σταθερή παρουσία αστυνομικής δύναμης λειτουργούσε αποτρεπτικά για τους δράστες). Επίσης, οι πεζές περιπολίες επενεργούσαν ανασταλτικά στην ψυχολογία των δραστών ενώ επέτρεπαν στους αστυνομικούς περιπολίας να γνωρίζουν καλά τα προβλήματα της εγκληματικότητας που παρουσίαζε ο υπό αστυνόμευση χώρος. Τέλος είναι πολύ σημαντικό το αίσθημα της ασφάλειας που θα ένιωθαν οι ίδιοι οι πολίτες και η εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης κι επικοινωνίας των αστυνομικών με την ευρύτερη κοινότητα.

¹ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος,(2002), *δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική*, σελ.210

Στην Ελλάδα το παραπάνω μέτρο σηματοδότησε την αλλαγή στην φιλοσοφία της αστυνόμευσης. Για την υλοποίηση των πεζών περιπολιών διατέθηκε το 20% της συνολικής δύναμης κάθε αστυνομικού τμήματος ενώ εντάχθηκαν στο πρόγραμμα και δυνάμεις όπως ΥΜΕΤ- ΜΑΤ.

Επόμενο στάδιο υλοποίησης του σχεδίου «ασφαλείς πόλεις», αποτέλεσε η σύσταση νέας κατηγορίας προσωπικού, οι «ειδικοί φρουροί» (Ν 2734/1999) με αποστολή τη φύλαξη ευπαθών στόχων αστυνομικού ενδιαφέροντος (κτίρια δημόσιων υπηρεσιών, δικαστικών αρχών, Μετρό κτλ.). Το μέτρο αυτό συνδυάστηκε με την ανάγκη αντιμετώπισης ειδικών μορφών εγκληματικότητας αλλά και με την αποδέσμευση των υπηρετούντων σ αυτές τις θέσεις αστυνομικών και τη διάθεση τους σε μάχιμες υπηρεσίες. Παράλληλα, τον Ιούλιο του 2000 ιδρύθηκαν στην Αττική πέντε περιφερειακές Υποδιευθύνσεις Ασφάλειας (Αθήνα, Πειραιά, Γλυφάδα, Αγ. Παρασκευή και Περιστερί) με στόχο τη δίωξη του εγκλήματος αποσυμφορίζοντας την Κεντρική Διεύθυνση.

Ακόμη, παγιώθηκε η λειτουργία των πέντε Υποδιευθύνσεων Αλλοδαπών (σε Αθήνα, Πειραιά, Περιστερί, Γλυφάδα, Παλλήνη) οι οποίες θα χειρίζονταν πλέον αποκλειστικά τα θέματα των αλλοδαπών της περιοχής της Αττικής. Τέλος, ήταν πολύ σημαντική η αποδέσμευση των αστυνομικών από τη διατήρηση της τάξης σε αθλητικές εκδηλώσεις (πλην των Ολυμπιακών Αγώνων 2004) και στις συνεδριάσεις των δικαστηρίων, ώστε ο κύριος όγκος των δυνάμεων της ΕΛ.ΑΣ να επικεντρωθεί στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας.³ Οι παραπάνω αλλαγές πέραν του ότι ήταν χρήσιμες και απαραίτητες να γίνουν, οδήγησαν την οργάνωση και την διοίκηση της αστυνομίας προς μια νέα φιλοσοφία που φαίνονταν ουσιαστικότερη, αφού με τα νέα μέσα και τις νέες μεθόδους, ενισχύθηκε η αποδοτικότητα και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Με βάση τις παραπάνω αλλαγές, η αστυνομία καλούνταν πλέον να παρέμβει σε τομείς όπως στον τομέα της εγκληματικότητας, των τροχαίων ατυχημάτων που όλο και αυξάνονταν, αποτελώντας σύγχρονη μάστιγα και στον τομέα της κοινοτικής πρόληψης και ανάπτυξης της συμμετοχής στην αντεγκληματική πολιτική.

Επομένως η οργάνωση και λειτουργία της αστυνομίας, εγγυόταν στους πολίτες την ασφάλεια και ο στόχος της κατευθύνονταν στην πρόληψη και

³ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002), *δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική*, σελ.215

καταστολή της εγκληματικότητας. Ένα σημαντικό στοιχείο που έδειχνε ότι η παροχή της δημόσιας ασφάλειας μπορούσε να στηρίζεται σε αποκεντρωμένες πλέον δομές οργάνωσης και λειτουργίας, ήταν η δημιουργία Περιφερειακών Υποδιευθύνσεων Ασφαλείας στην Αττική και αστυνομικών τμημάτων σε κάθε δήμο της χώρας.⁴ Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι η Ελληνική Αστυνομία έχει αντιληφθεί τον προληπτικό, κατασταλτικό και κοινωνικό της ρόλο, και φαίνονταν να εξελίσσεται ανάλογα με τις ανάγκες του περιβάλλοντος στο οποίο καλούνταν να δράσει και αυτή η αναδιάρθρωση θα μπορούσε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην καταπολέμηση του εγκλήματος.

Για την εφαρμογή και υλοποίηση του σχεδίου «ασφαλείς πόλεις», ένα ακόμα στάδιο ήταν ο έλεγχος νομιμότητας των αλλοδαπών μιας και την τελευταία δεκαετία παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των λαθρομεταναστών στην Ελλάδα. Οι επιχειρήσεις «μαζικών ελέγχων και νομιμότητας των αλλοδαπών» άρχισαν κατά τους θερινούς μήνες του 1999 και από τότε συνεχίστηκαν με περιοδική συχνότητα. Στόχος των εν λόγω επιχειρήσεων ήταν ο εντοπισμός των παράνομων αλλοδαπών με σκοπό την σύλληψη τους ή την επαναπροώθηση τους στις χώρες προέλευσης τους. Το παραπάνω μέτρο αποδέχτηκε σημαντική μερίδα της κοινής γνώμης και ιδιαίτερα αυτής που φαινόταν στις μετρήσεις ανήσυχη και φοβισμένη από την έξαρση της εγκληματικότητας αλλοδαπών. Το τελευταίο στάδιο υλοποίησης του μέτρου «ασφαλείς πόλεις» ήταν η προώθηση την πρόσληψης σχολικών φυλάκων με σκοπό να αντιμετωπιστούν κρούσματα βίας στους σχολικούς χώρους όπως και να φρουρήσουν σχολικά κτίρια. Το πρόγραμμα εγκαινιάστηκε το Σεπτέμβριο του 2000 αρχικά στην Αττική και Θεσσαλονίκη και ήταν μια πρωτοβουλία του ΟΑΕΔ και των Υπουργείων Εσωτερικών, Παιδείας, Δημόσιας Τάξης και Εργασίας. Για να εφαρμοστεί το πρόγραμμα συνέβαλαν οι ΟΤΑ ώστε να προσδιοριστούν οι ανάγκες, τα προβλήματα, τα ποσοστά εγκληματικότητας και οι προτεραιότητες της εκάστοτε σχολικής μονάδας αλλά και της ευρύτερης κοινότητας. Το μέτρο ήταν σαφώς προληπτικό και το σχολικό έτος 2000-2001 τοποθετήθηκαν οι πρώτοι 3.300 σχολικοί φύλακες σε σχολεία 137 δήμων της χώρας.⁵

⁴ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002), οπ. π σελ.216

⁵ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002) οπ. π σελ.218

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, με το Ν 2713/1999 θεσπίστηκαν τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας (ΣΠΕ)⁶ Λαμβάνοντας υπ' όψη πάντα τις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις των τοπικών κοινωνιών, τα ΣΠΕ είχαν σαν κύριο στόχο την καταγραφή και μελέτη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο αλλά και την σχεδίαση, την οργάνωση και τον συντονισμό κατάλληλων μέτρων ώστε να προλάβουν ή να περιορίσουν ορισμένες μορφές εγκληματικότητας. Είναι πολύ σημαντικό ότι για την επίτευξη των στόχων συνεργάστηκαν το κράτος, οι ΟΤΑ, οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές, οι κοινωνικοί φορείς αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες.

Η φιλοσοφία του θεσμού έγκειται στην προώθηση της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής και στη μείωση του αισθήματος της ανασφάλειας μέσα από την δραστηριοποίηση των ίδιων των πολιτών. Η συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική προϋποθέτει την εμπλοκή και την συνεργασία του πολίτη με τα προγράμματα δράσης που έχουν σχεδιαστεί από το κράτος, επιζητώντας την ενεργητική συμμετοχή αυτών που είναι στην ουσία οι αποδέκτες του προβλήματος της εγκληματικότητας. Η θέσπιση των ΣΠΕ επιβεβαίωσε την αλλαγή που επιτελούνταν σταδιακά στην Ελλάδα με στόχο την αύξηση της δημόσιας ασφάλειας και τον σχεδιασμό και εφαρμογή μιας ουσιαστικότερης και αποδοτικότερης αντεγκληματικής πολιτικής. Το κράτος στην συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική, είναι υπεύθυνο για την χάραξη και εφαρμογή των γενικότερων κατευθύνσεων της αντεγκληματικής πολιτικής, ενώ η τοπική αυτοδιοίκηση, οι κοινωνικοί φορείς, η τοπική αστυνομία και οι πολίτες καλούνται να συνεργαστούν και να συμμετάσχουν στην σχεδίαση και εφαρμογή πολιτικών πρόληψης σε κοινοτικό επίπεδο.

Τα ΣΠΕ αποτελούσαν αποκεντρωμένα συμβουλευτικά/ γνωμοδοτικά όργανα τα οποία μπορούσαν να συσταθούν σε κάθε Δήμο ή Κοινότητα της χώρας με πληθυσμό πάνω από τρεις χιλιάδες κατοίκους. Απαρτίζονταν από επιστήμονες και λειτουργούς που διέμεναν μόνιμα στην περιφέρεια του δήμου ή της κοινότητας και διέθεταν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας (εγκληματολόγους, κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, δικαστικούς λειτουργούς, κοινωνικοί λειτουργούς, γιατροί, αστυνομικοί κλπ.). Τα μέλη των ΣΠΕ δεν επιτρέπονταν να

⁶ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002) οπ. π σελ.219

είναι λιγότερα από πέντε ή περισσότερα από 11 και ορίζονται για τρία χρόνια. Κάθε ΣΠΕ συγκαλείται και προεδρεύεται από τον Δήμαρχο του οικείου Δήμου.⁷

Ανάμεσα στις δράσεις που αναλάμβαναν τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας συγκαταλέγονται η καταγραφή και μελέτη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, ο συντονισμός του έργου στον τομέα της πρόληψης, η ευαισθητοποίηση για την ενεργή συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα πρόληψης, η συνεργασία με άλλους κοινωνικούς φορείς (θεραπευτικών κοινοτήτων, εκκλησίες κλπ.), η πληροφόρηση του ευρύτερου κοινού, η υποβολή προτάσεων σε αρμόδιους φορείς. Οι παραπάνω δράσεις και λειτουργίες των ΣΠΕ, μπορούσαν να κατευθύνουν τις τοπικές κοινωνίες ώστε να μπορέσουν να διαχειριστούν την μικρομεσαία εγκληματικότητα.

4.4 Πρόγραμμα οδικής ασφάλειας « καθ' οδόν 2001 – 2005»

Το πρόβλημα των τροχαίων ατυχημάτων είναι ιδιαίτερα πολυσύνθετο, πολύπλευρο και πολύπλοκο και επηρεάζεται από πολλούς και διάφορους παράγοντες που έχουν σχέση με τον οδηγό, το όχημα, το οδικό δίκτυο, την επιτήρηση αλλά και πλήθος άλλων παραμέτρων που είναι απαραίτητο να αντιμετωπίζονται άμεσα και με ενέργειες αποτελεσματικές.

Το πλήθος των παραμέτρων, ο μεγάλος αριθμός εμπλεκομένων, συναρμοδίων, οι ιδιαίτερα δυσμενείς και αρνητικές επιπτώσεις που επηρεάζουν όλες τις δραστηριότητες της Χώρας, τα στοιχεία που καταγράφονταν καθημερινά και ο πολύ μεγάλος αριθμός ατυχημάτων κατέδειξαν ότι υπήρχε έντονο πρόβλημα οδικής ασφάλειας που έπρεπε να επιλυθεί άμεσα και θετικά.

Ο βασικότερος παράγοντας του ατυχήματος είναι ο οδηγός, η βελτίωση της συμπεριφοράς του οποίου, από μόνη της μπορεί να αποτελέσει την κυριότερη συνισταμένη μείωσης των ατυχημάτων και να συντελέσει στην αύξηση του βαθμού οδικής ασφάλειας γενικά. Οι άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν ουσιαστικά το ατύχημα και απαιτούν άμεση, συνεχή, ουσιαστική και σε βάθος χρόνου παρέμβαση με σχέδιο, πρόγραμμα και συνέπεια είναι το οδικό δίκτυο στο σύνολό του, το όχημα και τέλος η επιτήρηση η οποία θα επιτευχθεί μέσα από την εφαρμογή ενός κατάλληλου προγράμματος.

⁷ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, *δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική*, σελ.221

Το πρόγραμμα «καθ' οδόν» αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα μέτρα που πήρε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης για την μείωση των τροχαίων ατυχημάτων. Η αντιμετώπιση του προβλήματος των τροχαίων ατυχημάτων, αποτέλεσε πρώτη προτεραιότητα του συνόλου των δυνάμεων της Χώρας και στρατηγικό στόχο των αρμοδίων για την επίλυσή του, Υπηρεσιών και Φορέων.

Επειδή το όλο ζήτημα ήταν ιδιαίτερα σύνθετο και απαιτούσε συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών και Φορέων, συστήθηκε η Διυπουργική επιτροπή για το σκοπό αυτό, και με απόφαση του κ. Πρωθυπουργού εφάρμοσε από το έτος 2001 στρατηγικό σχέδιο για την βελτίωση της οδικής ασφάλειας στην Ελλάδα 2001 - 2005 που συντάχθηκε από την Πανεπιστημιακή Κοινότητα.

Στρατηγικός στόχος του προγράμματος αυτού ήταν η μείωση των νεκρών από τροχαία ατυχήματα σε ποσοστό 20% κατά την πενταετία 2001-2005 και 40% μέχρι το έτος 2015, με έτος βάσης το 2000.

Για την επιτυχή υλοποίηση του στρατηγικού στόχου καθορίστηκαν και άξονες δράσης που αφορούσαν:

- α) Το ασφαλές οδικό περιβάλλον
- β) Την ασφάλεια του χρήστη της οδού και τα ασφαλή οχήματα
- γ) Την αποτελεσματική αστυνόμευση για την οδική ασφάλεια
- δ) Την αποτελεσματική αντιμετώπιση μετά το ατύχημα.

Παράλληλα τέθηκαν και ποσοτικοποιημένοι στόχοι αναφορικά με την αύξηση των ελέγχων στα οδικά δίκτυα και την επιλεκτική διαπίστωση παραβάσεων που οδηγούν άμεσα στο τροχαίο ατύχημα ή επιτείνουν τις συνέπειες αυτών.

Για καλύτερη αποτελεσματικότητα του μέτρου κρίθηκε αναγκαία η συνεργασία του Υ.Δ.Τ. με άλλα υπουργεία. Το κάθε Υπουργείο προγραμμάτισε κατά έτος συγκεκριμένες ενέργειες, δράσεις και προγράμματα τα οποία ήταν: ⁸

ΥΠΕΧΩΔΕ

Υποσχέδιο Δράσης επικίνδυνων θέσεων, σήμανσης, οδικής ασφάλειας σε αστικές περιοχές, έλεγχος Οδικής Ασφάλειας.

Άξονες Δράσης που αφορούσαν προγράμματα συντήρησης του οδικού δικτύου της Χώρας.

⁸ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, δελτίο τύπου, 17/09/2002

Αναμένονταν η παράδοση στην κυκλοφορία, άλλων 13- χλμ. αυτοκινητοδρόμων το 2003 και θα συνεχίζονταν η κατασκευή αντιολησθιρών ταπήτων στον άξονα ΠΑΘΕ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Τεχνικό και ειδικό έλεγχο των οχημάτων (αναβάθμιση δημοσίων ΚΤΕΟ και ίδρυση ιδιωτικών)

Κυκλοφοριακή αγωγή (πρόγραμμα χρηματοδότησης κατασκευής πάρκων κυκλοφοριακής αγωγής).

Αναβάθμιση της εκπαίδευσης και εξέταση με μηχανογραφικό σύστημα υποψηφίων οδηγών.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

1η Πρόληψη ατυχημάτων (αλκοολούχα ποτά ? φάρμακα ? παθήσεις και οδήγηση, παρέμβαση σε διαφημιστικές εταιρείες για τον τρόπο διαφήμισης αλκοολούχων ποτών και αυτοκινήτων).

2η Βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προνοσοκομειακής αντιμετώπισης μετά το ατύχημα.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Καθορίστηκαν άξονες προτεραιότητας που αφορούσαν παρέμβαση σε επικίνδυνες θέσεις, βελτίωση οριζόντιας και κατακόρυφης σήμανσης οδών, βελτίωση οδοστρωμάτων, εφαρμογή μέτρων οδικής ασφάλειας στις υπόψη περιοχές, παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

«Πρώτη προτεραιότητα στην όλη προσπάθεια του προγράμματος είναι η επικοινωνία με τον πολίτη, τον οποίο πρέπει να καταστήσουμε κοινωνό του προβλήματος και να τον πείσουμε να συμμετάσχει στην αντιμετώπισή του. Για το σκοπό αυτό υλοποιείται καμπάνια επικοινωνίας με τον πολίτη με συγκεκριμένη επικοινωνιακή ταυτότητα για το πρόγραμμα που ονομάστηκε «Καθ' οδόν 2001-2005 Πρόγραμμα Οδικής Ασφάλειας» και η οποία ήδη, πιστεύω θετικά, υπογράφει την προσπάθεια άμεσης επικοινωνίας με τον πολίτη που σήμερα είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαίο να συνειδητοποιήσει ότι το πρόβλημα της Οδικής Ασφάλειας μας αφορά όλους και ότι, για την επίλυσή του, είναι αναγκαία η ενεργή συμμετοχή όλων μας. Τελειώνοντας, επισημαίνω ότι τόσο από πλευράς Διυπουργικής Επιτροπής γενικά, όσο και από πλευράς κάθε Υπουργείου ειδικά θα συνεχισθούν οι προσπάθειες με αυξανόμενο ενδιαφέρον μέχρι να πετύχουμε και

ελπίζω ότι θα πετύχουμε, το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα που δεν είναι άλλο από την εξασφάλιση των πλέον ομαλών και ασφαλών συνθηκών κυκλοφορίας και την περαιτέρω μείωση των τροχαίων ατυχημάτων» επεσήμανε ο κ. Χρυσοχοΐδης στην αναφορά του για το πρόγραμμα.

4.5 Το πρότυπο της μηδενικής ανοχής

Το πρότυπο της μηδενικής ανοχής υιοθετεί μηχανισμούς χειραγώγησης και καταναγκασμού επιδιώκοντας την εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας μέσα από την αυστηρή τήρηση του νόμου σε όλες τις μορφές και εκφάνσεις του.

Βασικός στόχος του προτύπου είναι η εξάλειψη της ανασφάλειας, η μείωση της εγκληματικότητας και η παράλληλη συνειδητοποίηση από την πλευρά του πολίτη της αναγκαιότητας για τον αυστηρό σεβασμό της έννομης τάξης. Ο εν λόγω σεβασμός εκλαμβάνεται ως κριτήριο ένταξης του πολίτη στην κοινωνία, ενώ η έλλειψη του ισοδυναμεί με την κατάταξη του σε ομάδες κινδύνου, οι οποίες, επειδή μπορεί να γίνουν απειλητικές για την δημόσια ασφάλεια, χρήζουν ιδιαίτερης επιτήρησης και ελέγχου.

Η αυστηρότητα, και η συστηματικότητα της καταστολής είναι χαρακτηριστικά του εν λόγω μοντέλου. Η συστηματικότητα συνάδει με την απαρέγκλιτη εφαρμογή του ποινικού νόμου και με την βεβαιότητα της τιμωρίας που δημιουργεί η σταθερή επιβολή του, ενώ η αυστηρότητα ενισχύει την αποτρεπτική λειτουργία της ποινικής κύρωσης και εμπεδώνει στη συνείδηση των πολιτών την κυρίαρχη ικανότητα του κράτους και του ποινικού συστήματος να υποχρεώνει σε καταναγκασμό και συμμόρφωση.

Εκτός από την καταστολή, και η πρόληψη είναι στους στόχους του προτύπου της μηδενικής ανοχής. Το εν λόγω πρότυπο, για να επιτύχει την πρόληψη θέτει σε ενέργεια τεχνικές αυτοπειθαρχίας του πολίτη, αποδοχής της διευρυμένης επιτήρησης και συρρίκνωσης των ευκαιριών που θα διευκόλυναν το πέρασμα στην εγκληματική πράξη.⁹

Με πρόσχημα την καταπολέμηση της ανασφάλειας, τίθενται υπό επιτήρηση συμπεριφορές, οι οποίες χωρίς να είναι τυπικά εγκληματικές,

⁹ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002), *δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική*, σελ.234

καταδεικνύουν μια προδιάθεση παρέκκλισης από τους κανονισμούς της κοινωνίας. Έτσι, οργανώνεται ένα σύστημα πολιτικών ασφάλειας με χαρακτηριστικά καθόλου δημοκρατικά όπως είναι ο έλεγχος, ο καταναγκασμός και η μηδενική ανοχή. Η αντεγκληματική πολιτική της μηδενικής ανοχής αρχικά στηρίχτηκε στην αξιοποίηση ενός πλαισίου θεωρητικού και πολιτικού για την ασφάλεια των πόλεων.

Στην Ελλάδα, η μηδενική ανοχή, ως μέθοδος αντεγκληματικής πολιτικής, χρησιμοποιήθηκε κατά περιόδους για την μείωση του αισθήματος της ανασφάλειας των πολιτών αλλά και για την καταστολή συγκεκριμένων μορφών εγκληματικότητας. Το πρότυπο της μηδενικής ανοχής δεν εμφανίστηκε ως στοιχείο ενός ευρύτερου σχεδίου αντιμετώπισης της εγκληματικότητας παρά μόνο αποσπασματικά, με αποτέλεσμα να προτάσσεται κατά καιρούς στις προγραμματικές διακηρύξεις των υπεύθυνων για την χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής, άλλοτε να εφαρμόζεται αυστηρά απέναντι σε ορισμένες ομάδες, και άλλοτε να ατονεί.

Η πρόσληψη της από το σύστημα αντεγκληματικής πολιτικής υπήρξε μάλλον αμήχανη, αφού όταν αποτελούσε αντικείμενο διακηρύξεων ελάχιστα εφαρμοζόταν, ενώ όταν εφαρμοζόταν πραγματικά και συστηματοποιημένα, οι αρμόδιες αρχές αποκήρυσσαν την προσφυγή στο αυταρχικό πρότυπο και επικαλούνταν την ανάγκη προστασίας της νομιμότητας.

Αν, πολιτικές της μηδενικής ανοχής εντοπίστηκαν ανάμεσα στα μέτρα που εφάρμοσε το κράτος για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας την περίοδο που μελετάμε 1995 – 2005, θα το εξετάσουμε εκτενέστερα στο ερευνητικό μέρος της παρούσης εργασίας.

Αξίζει όμως να σημειώσουμε εδώ ότι η μηδενική ανοχή στα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας φαινομενικά δεν εμφανίστηκε, αντίθετα αν σε κάποιες περιπτώσεις εντοπίζεται.

4.6 Νομοθετικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης Νόμος 2622/1998 παρ.2 συνιστώνται κεντρική και περιφερικές Αστυνομικές Υπηρεσίες Συνοριακής Φύλαξης με αποκλειστική αποστολή την αποτροπή παράνομης εισόδου αλλοδαπών στην χώρα, στον εντοπισμό και την σύλληψη αυτών και την παραπομπή τους στην δικαιοσύνη ή την επαναπρόωθηση τους, καθώς και τον εντοπισμό και την σύλληψη προσώπων που διευκολύνουν την παράνομη είσοδο αλλοδαπών στην χώρα και την παραπομπή τους στην δικαιοσύνη.¹⁰

Εκτός από τα οργανωμένα σχέδια (τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω) για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας που εφάρμοσε η Ελληνική Κυβέρνηση, την ίδια περίοδο ψηφίστηκαν στη Βουλή σχετικοί νόμοι. Συγκεκριμένα, ο Νόμος 2800/2000 ΦΕΚ 41, αναφέρεται στην αναδιάρθρωση υπηρεσιών του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, και στην σύσταση Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας. Ένας δεύτερος νόμος που ψηφίστηκε αφορούσε στα καθήκοντα των «ειδικών φρουρών» Ν.2734/1999 ΦΕΚ 161. ενώ την ίδια περίοδο αναμορφώθηκε και η ποινική νομοθεσία των ανηλίκων με τον Ν. 3189/2003 ΦΕΚ 243. Τέλος, ένας ακόμα νόμος που ψηφίστηκε Ν.2479/ 1997 ΦΕΚ 67, αφορούσε τα Ειδικά Δικαστήρια με την επιτάχυνση των δικών καθώς επίσης και με την απλούστευση των δικονομιών.

4.7 Η αστυνομία στην Ελλάδα

Η Ελληνική αστυνομία υπάγεται στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το οποίο εκτός από την αρμοδιότητα της Αστυνόμευσης έχει την αρμοδιότητα της Πυροσβεστικής και της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών. Διοικείται επιχειρησιακά από ένα ενιαίο αρχηγείο. Η ηγετική ομάδα αποτελείται από τον αρχηγό, τον υπαρχηγό, τον προϊστάμενο του επιτελείου, τον γενικό επιθεωρητή νότιας Ελλάδας και τον γενικό επιθεωρητή της βόρειας Ελλάδας.

¹⁰ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Νόμος Υπ' 2622 παρ. 2, Τεύχος Πρώτο, Αρ Φύλλου 139,25 Ιουνίου 1998

4.7.1 Εξέλιξη και δομή της Ελληνικής αστυνομίας

Η αστυνομία έχει χαρακτηριστεί ως ο «φύλακας» του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Αποτελεί τον φορέα, χωρίς τη συμμετοχή του οποίου δεν μπορεί να τεθεί το σύστημα σε κίνηση.

Ιστορικά, η γέννηση της ως θεσμού κοινωνικού ελέγχου, συνδέεται με την ανάγκη της κρατικής εξουσίας την πειθαρχία των πολιτών σε συγκεκριμένους κανόνες που η ίδια διαμορφώνει και με τους οποίους από την μία ρυθμίζει την κοινωνική συμβίωση με συγκεκριμένο τρόπο, και από την άλλη διατηρεί και αναπαράγει το διαμορφωμένο κυρίαρχο σύστημα εξουσίας.

Η γέννηση του αστυνομικού θεσμού, ανάγεται στις αρχές του προηγούμενου αιώνα και ειδικότερα σχετίζεται με την εμφάνιση και την ανάπτυξη του καπιταλιστικού βιομηχανικού κράτους. Μετά την βιομηχανική επανάσταση οι ανάγκες κρατικής παρέμβασης ολοένα και διευρύνονται για να εξασφαλίσουν την απρόσκοπτη λειτουργία του συστήματος της ελεύθερης οικονομίας, δημιουργώντας την αναγκαία θεσμική και τεχνική υποδομή. Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνονται πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ έθνους –κράτους – γραφειοκρατίας με το κράτος να διαθέτει το μονοπώλιο της νόμιμης βίας. Η αυξανόμενη επικράτηση της αστικής τάξης και του φιλελευθερισμού δημιούργησε την ανάγκη για οργανωμένη συγκρότηση του κράτους. Μέρος της συγκρότησης αυτής αποτελεί και η αστυνομία, η οποία μετατρέπεται σε ένα συγκροτημένο οργανισμό ικανό να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της κυρίαρχης αστικής τάξης.¹¹

Σε ένα δημοκρατικό κράτος, η αστυνομία θεωρείται ως ο φορέας προστασίας και τήρησης των θεμελιωδών ανθρωπίνων, ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Σε αντίθεση με το δημοκρατικό, ένα αυταρχικό κράτος εκφράζει την αυταρχικότητα του χρησιμοποιώντας την αστυνομία ως μηχανισμό καταπίεσης των πολιτών.

Από την μείωση της εγκληματικότητας φαίνεται ο κύριος ρόλος των αστυνομικών αρχών χωρίς βέβαια να περιορίζεται μόνο στο σημείο αυτό. Η αστυνομία ασχολείται επιπροσθέτως με πολλά διοικητικά θέματα που ρυθμίζουν

¹¹ Παπακωνσταντής Γιώργος (2003)*Ελληνική Αστυνομία: Οργάνωση, Πολιτική, Ιδεολογία*, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ. 111

την κοινωνική συμβίωση ενώ στις αρμοδιότητες της είναι και η ρύθμιση των διαδικασιών άσκησης κρατικής εξουσίας.

Στην Ελλάδα η απασχόληση της αστυνομίας στην έρευνα που αφορά την διάπραξη ενός εγκλήματος, γίνεται πάντα σε συνεργασία με τις δικαστικές αρχές και οι ενέργειες για την ανακάλυψη των δραστών είναι υπό την εποπτεία και τον έλεγχο της εισαγγελικής αρχής. Μέσα από τις αυστηρά καθορισμένες διαδικασίες της διερεύνησης της ποινικής ευθύνης και την υπαγωγή της δράσης της αστυνομίας στη νομιμοποιητική ευθύνη και εποπτεία της δικαστικής αρχής, προστατεύονται οι πολίτες από τις αυθαιρεσίες της εκτελεστικής εξουσίας ή τις αυθαιρεσίες της αστυνομίας. Η επιβολή συγκεκριμένων διαδικασιών και προθεσμιών στο στάδιο της προανάκρισης στο οποίο συνήθως ενεργεί η αστυνομία με βάση συνταγματικές και άλλες νομικές δεσμεύσεις που προβλέπονται στο δικαστικό ποινικό δίκαιο, κατοχυρώνει τη διαδικασία με την οποία η τέλεση ενός εγκλήματος παραπέμπεται στην δικαιοσύνη.¹²

4.7.2 Οι λειτουργίες της ελληνικής αστυνομίας

Η αστυνομία ανήκει στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, γιατί σε αυτήν είναι ανατεθειμένη η προστασία του κοινωνικού συνόλου από εγκληματικές πράξεις και η διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης.

Η αστυνομία δραστηριοποιείται με δύο τρόπους. Πρώτον κατασταλτικά, στις περιοχές που αντιλαμβάνεται την παραβίαση του νόμου και δεύτερον προληπτικά, αποτρέποντας τις παραβιάσεις του νόμου. Οι περιπτώσεις, ο χρόνος και η μορφή επέμβασης της είναι νομικά καθορισμένα, και υπ' αυτό το πρίσμα, θεωρείται φορέας κοινωνικού ελέγχου. Αυτό δεν σημαίνει ότι το αστυνομικό όργανο δεν μπορεί να ασκήσει ή δεν ασκεί, στο πλαίσιο των καθηκόντων του, και άτυπο κοινωνικό έλεγχο. Αντίθετα ο τελευταίος αποδεικνύεται συχνά αποτελεσματικότερος από τον νομικά προσδιορισμένο τρόπο ελέγχου.¹³

Η καταστολή των κοινωνικών κινημάτων από την αστυνομία προκάλεσε μεγάλη δυσπιστία στους πολίτες. Τα τελευταία όμως χρόνια η κατάσταση αυτή άρχισε να διαφοροποιείται. Παρατηρείται μια θετική μεταστροφή της κοινής γνώμης απέναντι της. Ωστόσο εξακολουθεί να επικρατεί η κριτική για την

¹² Παπακωνσταντής Γιώργος (2003) οπ. π σελ.69

¹³ Λαμπροπούλου Έφη (1994) Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος ,Αθήνα ,Εκδόσεις Παπαζήση σελ. 206

αποτελεσματικότητα της στο περιορισμό της εγκληματικότητας, για τις καταχρήσεις της εξουσίας των αστυνομικών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και για την διαφθορά στους κόλπους της, η οποία έρχεται στην δημοσιότητα είτε ως χρησιμοποίηση παράνομων και αντιδεοντολογικών μεθόδων για την άντληση πληροφοριών είτε ως δωροδοκία και παράβαση καθηκόντων.¹⁴

Οι δυνατότητες που έχει η αστυνομία να επηρεάσει τα ποσοστά εγκληματικότητας είναι περιορισμένες. Για τον λόγο λοιπόν αυτό, η αστυνομία άρχισε να επικεντρώνει τις προσπάθειες της περισσότερο στην διατήρηση της ειρήνης και στην εξασφάλιση της καθημερινής τάξης και λιγότερο στον περιορισμό της εγκληματικότητας.

Όπως προαναφέρθηκε, δύο από τις βασικές λειτουργίες της αστυνομίας που αφορούν την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος, είναι η περιπολία και η εξιχνίαση του εγκλήματος.

A) Οι περιπολίες της ελληνικής αστυνομίας

Η περιπολία συνίσταται στον έλεγχο των οδών και των δημοσίων χώρων από την αστυνομία. Σκοπός της περιπολίας είναι η διασφάλιση της ειρήνης, η επιβολή του νόμου, η πρόληψη του εγκλήματος μέσω του εκφοβισμού που ασκεί η παρουσία της αστυνομίας στους υποψηφίους δράστες, και η βοήθεια προς τους πολίτες σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Παλιότερα η περιπολία γίνονταν πεζή, στην πορεία αντικαταστάθηκε σε όλες τις χώρες από την περιπολία με το αυτοκίνητο, για μεγαλύτερη ασφάλεια των αστυνομικών, για τον έλεγχο ευρύτερης περιοχής και για ταχύτερη επέμβαση. Στο νέο τύπο περιπολίας ασκήθηκε στις Η.Π.Α. κριτική, ότι είχε απρόσωπο χαρακτήρα και ότι επέδρασε αρνητικά στις σχέσεις της αστυνομίας με τους πολίτες, χωρίς να δημιουργήσει το αίσθημα ασφάλειας που επιδίωκε. Για αυτό προτάθηκε η επιστροφή στην παλιά μορφή περιπολίας και υποστηρίχθηκε ότι είναι αναγκαία η έντονη φυσική παρουσία των αστυνομικών στην περιοχή της αρμοδιότητάς τους.¹⁵

Για την επίτευξη της περιπολίας απαιτείται εξάσκηση και μεγάλη ετοιμότητα των αστυνομικών. Αρκετές φορές η προσφορά τους παραγνωρίζεται

¹⁴ Λαμπροπούλου Έφη (1994) *οπ. π* σελ. 206

¹⁵ Λαμπροπούλου Έφη(1994) *οπ. π* σελ. 208

από τους πολίτες, και αυτός είναι ένας από τους λόγους της έντασης στις σχέσεις τους με τους πολίτες, καθώς και των αλληλοσυγκρουόμενων συναισθημάτων τους απέναντι σε αυτούς.

Μέσα από κάποιες έρευνες που διεξήχθησαν διαπιστώθηκε ότι η αποτελεσματικότητα των περιπολιών είναι μικρή. Παρατηρήθηκε ότι ούτε η αύξηση του δυναμικού της αστυνομίας, ούτε διάφορες μορφές περιπολίας επέδρασαν σημαντικά στην μείωση της εγκληματικότητας. Χρειάζεται να επισημάνουμε το γεγονός ότι δεν μεταβλήθηκαν προς το θετικότερο οι απόψεις των πολιτών, δηλαδή δεν αυξήθηκε το αίσθημα της ασφάλειας και η ικανοποίησή τους για τον ρόλο της αστυνομίας με την εντονότερη παρουσία της στους δημόσιους χώρους και με την πραγματοποίηση συλλήψεων. Διαπιστώθηκε μόνο ότι σε μερικές περιπτώσεις λειτούργησε εκφοβιστικά, περιορίζοντας την υποτροπή όσων είχαν συλληφθεί παλαιότερα για μικρής βαρύτητας παραβάσεις.

B) Η εξιχνίαση των εγκλημάτων

Η εξιχνίαση των εγκλημάτων αποτελεί μία από τις σημαντικές λειτουργίες της αστυνομίας. Όταν ο δράστης είναι άγνωστος, η αστυνομία συγκεντρώνει στοιχεία για τον εντοπισμό του, βασιζόμενη κυρίως στο είδος του εγκλήματος και στον τρόπο διάπραξής του.

Η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της αστυνομίας σε αυτόν τον τομέα είναι ιδιαίτερα δύσκολη, γιατί εκείνη που αποφασίζει για το πότε έχει διαλευκανθεί μία υπόθεση είναι η ίδια. Η αστυνομία χρησιμοποιεί τον όρο «ποσοστό εξιχνίασης» για να προσδιορίσει τον αριθμό των συλληφθέντων και των παραπεμφθέντων στον εισαγγελέα δραστών. Όμως υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που η αστυνομία τις θεωρεί εξιχνιασθείσες, αν και αυτό δεν ανταποκρίνεται πλήρως στην πραγματικότητα

Για να εμφανίζεται η αστυνομία αποτελεσματική στην δίωξη του εγκλήματος, συντελεί η κοινή γνώμη. Η αστυνομία, ευρισκόμενη υπό τον έντονο έλεγχο της κοινής γνώμης και συχνά των πολιτικών κομμάτων πιέζεται να επιλύσει εγκλήματα που γίνονται ευρύτερα γνωστά. Η πίεση όμως οδηγεί στην ονομαζόμενη «ψευδή διαλεύκανση». Έτσι αρκεί η σύλληψη ενός δράστη, ενώ η παράνομη πράξη έχει τελεσθεί από περισσότερους, για να θεωρηθεί η υπόθεση διαλευκανθείσα ή αρκεί να είναι γνωστή η ταυτότητα του δράστη, παρόλο που

αυτός δεν έχει συλληφθεί. Επίσης ως διαλευκανθείσα παρουσιάζεται στην κοινή γνώμη μια υπόθεση, όταν έχουν συλληφθεί οι ύποπτοι, ακόμη και αν δεν έχει αποδειχθεί προς το παρόν η ενοχή τους, ή όταν ο δράστης έχει ομολογήσει, ύστερα από την χρήση αντιιδεοντολογικών μεθόδων, την πράξη για την οποία η ίδια η αστυνομία αμφιβάλει ή γνωρίζει ότι ο συλληφθείς δεν έχει τελέσει.¹⁶

Επιπροσθέτως η αστυνομία χρησιμοποιεί ακόμη ποικίλες μεθόδους για να οδηγήσει άτομα, τα οποία στο παρελθόν δεν έχει κατορθώσει να συλλάβει, σε παράνομες συμπεριφορές ώστε να πιθανολογεί τώρα ότι θα επιτύχει τη σύλληψή τους. Είναι γνωστή η πρακτική του να γίνεται συμφωνία με τον συλληφθέντα δράστη να ομολογήσει για το έγκλημα που έχει λάβει δημοσιότητα και για τον οποίο τον έχει συλλάβει, με την υπόσχεση να μην τιμωρηθεί για τα υπόλοιπα που δεν έχει ομολογήσει και δεν είναι γνωστά. Συνεπώς η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της αστυνομίας όσον αναφορά την εξιχνίαση, είναι θέμα πολύπλοκο. Τα ανακριβή ποσοστά επιτυχίας θεωρούνται ότι μειώνουν την προληπτική λειτουργία του νόμου, εφόσον οι πραγματικοί δράστες των εγκλημάτων παραμένουν ασύλληπτοι.

Το γεγονός ότι η αστυνομική δύναμη σε δημοκρατικά καθεστάτα αποτελεί και πάλι το κύριο όργανο εξαναγκασμού στις επιταγές της όποιας εξουσίας, έχει δημιουργήσει δυσπιστία, επιφυλακτικότητα και φόβο απέναντι της. Τα συναισθήματα αυτά δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την άσκηση του αντεγκληματικού ρόλου της. Γι' αυτό το λόγο, σημαντικές προσπάθειες καταβάλλονται για την αποκατάσταση ενός κλίματος συνεργασίας της αστυνομίας και πολίτη, για μια αστυνομία αποδεκτή από τους πολίτες.

Γ) Η Αστυνόμευση

Με την έννοια αστυνόμευση αναφερόμαστε σε ένα σύστημα που περιλαμβάνει θεσμούς, πρόσωπα και δράσεις που είναι προσανατολισμένα για τον έλεγχο της καταστολής της εγκληματικότητας.

Φορείς της αστυνόμευσης αποτελούν τα αστυνομικά σώματα και κάθε κρατικός μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου.

¹⁶ Λαμπροπούλου Έφη (1994) Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση σελ.209-210

Τα βασικά χαρακτηριστικά της αστυνόμευσης είναι η λειτουργία της, η οποία επικεντρώνεται στην διαφύλαξη της τάξης και των κατεστημένων κοινωνικών δομών. Επιπλέον, η συγκεκριμένη δομή της, που σημαίνει ότι διεξάγεται από εξειδικευμένα άτομα που είναι οργανωμένα κατά το καλύτερο τρόπο ώστε να μπορούν ανταποκρίνονται στις αναγκαίες λειτουργίες. Καθώς επίσης και η νομιμότητα που βασίζεται στην εποπτεία της δομής και της λειτουργικότητας του οργανισμού από μία πολιτική. Κάθε σύστημα αστυνόμευσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνία στην οποία αναπτύσσεται.

Η Κοινοτική Αστυνόμευση

Ο όρος Κοινοτική Αστυνόμευση, αναφέρεται στο μοντέλο αστυνόμευσης που βασίζεται στην συνεργασία αστυνομίας και κοινότητας μέσα από δραστηριότητες που είναι κοινές και εντάσσονται στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικής δράσης, οι οποίες έχουν σκοπό την πρόληψη της εγκληματικότητας, την εξάλειψη των προβλημάτων παραβατικότητας και την μείωση του φόβου απέναντι στο έγκλημα. Κατατείνει δηλαδή στην γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.¹⁷

Ο όρος Κοινοτική Αστυνόμευση αποτελεί ένα γενικό σύστημα αστυνόμευσης, το οποίο λειτουργεί σε τοπικό επίπεδο και επιδιώκει την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με παραβατικές συμπεριφορές. Αυτοσκοπός είναι όχι μόνο η εξάλειψη του εγκλήματος, αλλά η εξάλειψη του φόβου θυματοποίησης. Λειτουργεί συνεπώς σε προληπτικό και όχι σε κατασταλτικό επίπεδο.

Η Κοινοτική Αστυνόμευση προϋποθέτει την συνεργασία των πολιτών για την επίτευξη του προαναφερόμενου σκοπού. Τα προγράμματα εφαρμόζονται ύστερα από την συγκατάθεση των πολιτών και προσπαθούν να μειώσουν το φόβο του εγκλήματος.

Η Κοινοτική Αστυνόμευση, στην καθημερινή της άσκηση, προϋποθέτει από οργανωτική άποψη την ύπαρξη γραφείων αστυνόμευσης σε συνοικίες, τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με τα γνωστά Αστυνομικά Τμήματα αλλά

¹⁷ Kratcoski C. P. & Dukes Duane (1995 'Issues in Community Policing & Highland Heights': Academy of Criminal Justice Sciences and Anderson Publishing σελ. 7

αποτελούν στην ουσία το χώρο συνάντησης των αστυνομικών με τους πολίτες. Τα γραφεία αυτά πρέπει να είναι εύκολα στην πρόσβαση, ανοιχτά κατά την διάρκεια της ημέρας και να χρησιμοποιούνται μόνο ως βάση των αστυνομικών που θα περιπολούν είτε πεζοί είτε με αυτοκίνητο στη γειτονιά.¹⁸

Η συνηθέστερη δραστηριότητα είναι η περιπολία στη γειτονιά με πρώτιστο σκοπό, όχι τον έλεγχο αλλά την επαφή με την προσέγγιση. Συγκεκριμένα, τα βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής αστυνόμευσης πρέπει να είναι :

- Η αστυνομία επιχειρεί στην γειτονιά
- Συναντήσεις με ομάδες της κοινότητας
- Ανάλυση και επίλυση προβλημάτων γειτονιάς
- Εργασία με μέλη της κοινότητας σε προγράμματα πρόληψης του εγκλήματος
- Επαφές των αστυνομικών με πολίτες μέσα από συναντήσεις πόρτα - πόρτα
- Συζητήσεις με μαθητές στα σχολεία
- Συναντήσεις με τοπικούς εμποροβιοτέχνες ,εμπόρους και οικονομικούς παράγοντες
- Καθιέρωση ελέγχων ασφαλείας των επιχειρήσεων και γενικά πιθανών εγκληματικών σχόχων της γειτονιάς
- Επαφές με «παραβατικά» άτομα ¹⁹

Η συμβολή της Κοινοτικής Αστυνόμευσης παρόλο που είναι αρκετά σημαντική, αφού καταφέρνει σε ένα μεγάλο ποσοστό να εξαλείψει το φόβο θυματοποίησης, ωστόσο στην εφαρμογή εμφανίζονται κάποιες δυσκολίες. Οι αστυνομικοί βλέπουν με σκεπτικισμό τις πεζές περιπολίες καθώς επίσης και την αποτελεσματικότητα της Κοινοτικής Αστυνόμευσης. Θεωρούν ότι δεν ανταποκρίνεται πλήρως στην εργασιακή απασχόληση του αστυνομικού.

¹⁸ Παπακωνσταντής Γ.(2003).Ελληνική Αστυνομία. Οργάνωση .Πολιτική και ιδεολογία .Αθήνα : Α.Ν. Σάκκουλας σελ.262

¹⁹ Kratcoski C. P. & Dukes Duane (1995' *Issues in Community Policing & Highland Heights*': Academy of Criminal Justice Sciences and Anderson Publishing σελ. 142

4.8 Τα σωφρονιστικά συστήματα

4.8.1 Η ιστορική εξέλιξη των σωφρονιστικών συστημάτων

Στους αρχαίους χρόνους η στέρηση της ελευθερίας χρησιμοποιήθηκε ως υποκατάστατο της θανατικής και της σωματικής ποινής (άθλιες συνθήκες διαβίωσης σε χώρους που χρησίμευαν ως φυλακές, με αποτέλεσμα τη φυσική εξόντωση των κρατουμένων) ή ως βοηθητικό μέσο της ποινικής διαδικασίας (φύλαξη μελλοθανάτων), ενώ σωματικές ποινές επιβάλλονταν μόνο στους σκλάβους.

Η συνηθέστερη ποινή στην οποία υποβαλλόταν ο κρατούμενος ήταν η εξορία καθώς επίσης και ο θάνατος για τα δημόσια αδικήματα, δηλαδή τα αδικήματα αυτά τα οποία σχετίζονταν απόλυτα με την δημόσια ασφάλεια ή ακόμα μπορούσαν να προκαλέσουν την οργή της προστάτιδας θεότητας. Η αντίδραση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να επιτευχθεί η κοινωνική κάθαρση, δηλαδή να καταρριφθούν οι δεσμοί αλληλεγγύης του συνόλου με το δράστη. Σε αντίθεση με τα δημόσια αδικήματα, τα ιδιωτικά αδικήματα, δηλαδή οι πράξεις εναντίον της ζωής, της τιμής, της περιουσίας, της ακεραιότητας και των άλλων αγαθών του συνόλου, η ποινή ήταν η απεριόριστη αντεκδίκηση από την οικογένεια από την οικογένεια του θύματος ή από το ίδιο το θύμα.²⁰

Η μεταβολή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών επέφερε κάποιες αλλαγές που επηρέασε την σχέση εγκλήματος και ποινής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την συχνότερη χρήση της θανατικής ποινής και της φυσικής τιμωρίας. Ο οικονομικά ευκατάστατος είχε την δυνατότητα να εξαγοράσει την ποινή του σε αντίθεση με τον φτωχό, ο οποίος υποβαλλόταν σε βασανιστήρια και θάνατο. Το κάψιμο στην πυρά, ο ακρωτηριασμός και το μαστίγωμα επιβαλλόταν πολύ συχνά, ανεξάρτητα εάν ήταν κλέφτες ή δολοφόνοι. Αυτό το χρονικό διάστημα η τιμωρία έγινε δημόσιο θέαμα με σκοπό τον εκφοβισμό του συνόλου.

Όσον αφορά την κατάσταση στις φυλακές της χώρας μας, την περίοδο μετά την απελευθέρωση από το τουρκικό ζυγό δεν ήταν καλή και αυτό γιατί η Ελλάδα βγήκε από μακρά περίοδο υποδούλωσης. Ο αριθμός των κρατουμένων ήταν βέβαια μικρός, ωστόσο οι συνθήκες διαβίωσης που επικρατούσαν ήταν

²⁰ Λαμπροπούλου Έφη (1994) *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση σελ.224

οικτρές. Τα ενετικά φρούρια, τα τουρκικά κτίσματα καθώς επίσης και τα ιδιωτικά σπίτια αποτέλεσαν τις φυλακές.

Με την πάροδο των χρόνων υπήρξε κάποια βελτίωση όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης μέσα στις φυλακές, όμως τα προβλήματα του σωφρονιστικού συστήματος εξακολουθούσαν να υπάρχουν. Το οικονομικό πρόβλημα και το μειωμένο κοινωνικό ενδιαφέρον για την κατάσταση του σωφρονιστικού συστήματος δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποτιμηθεί.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το οικονομικό δεν αποτέλεσε το κύριο πρόβλημα και αυτό γιατί, δεν απαιτούνταν υψηλά ποσοστά για την εφαρμογή νόμων και την βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος. Η μη εφαρμογή των μέτρων αποδείκνυε ότι οι νόμοι είχαν συμβολικό χαρακτήρα και δεν αποσκοπούσαν στην αποτελεσματική ρύθμιση του προβλήματος. Το κράτος αφενός ήθελε να εμφανίζεται απέναντι στους πολίτες ότι ενδιαφέρεται για την κατάσταση των φυλακών και αφετέρου απέναντι στα άλλα κράτη ότι δεν υστερεί σε επίπεδο νομοθετικών ρυθμίσεων.

4.8.2 Η οργάνωση του Σωφρονιστικού Συστήματος στην Ελλάδα

Η Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα βασίζεται στις γενικές αρχές που τίθενται από το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα καθώς και τις κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση τους, με θεμελιώδη νόμο τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα. Οι γενικές αρχές αφορούν τους κανόνες εκτέλεσης των ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τα αρμόδια Δικαστήρια και τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης.

Απαραβίαστες αρχές στην εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων αποτελούν η νομιμότητα και η ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων που τους αναγνωρίζει ο νόμος και η έννομη προστασία τους. Στον προαναφερθέντα Σωφρονιστικό Κώδικα περιγράφονται τα όργανα της άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής που είναι το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών, η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών και τα Συμβούλια της Φυλακής. Επίσης καθορίζονται, οι κατηγορίες των κρατουμένων και των καταστημάτων κράτησης, ο τρόπος μεταγωγής σε αυτά και διαβίωσής τους, η εφαρμογή προγραμμάτων και η διάθεση του ελεύθερου χρόνου τους, η

εργασιακή τους κατάσταση, ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής λόγω εργασίας και η επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στον ίδιο Κώδικα περιγράφονται οι εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών, τα μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των καταστημάτων, ο τρόπος μεταγωγών των κρατούμενων, ο τρόπος λήξης των ποινών, η μετασφρονιστική μέριμνα, η εποπτεία της εφαρμογής του και τα όργανα που την ασκούν.

Η εποπτεία της οργάνωσης και λειτουργίας του σφρονιστικού συστήματος ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και τις υπαγόμενες σε αυτή Διευθύνσεις :

- α) Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων
- β) Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων
- γ) Λειτουργία Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων
- δ) Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και
- ε) Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων.²¹

4.8.3 Η σωφρονιστική αντεγκληματική πολιτική

Τα μέτρα τα οποία λήφθηκαν για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, ο προσδιορισμός των οργάνων επιβολής τους καθώς επίσης η κατάστρωση της διαδικασίας παρέμβασης και λειτουργίας, οδηγούν τελικά στην ανάγκη επίλυσης των προβλημάτων που εξαφανίζονται κατά την εκτέλεση τους.

Η σωφρονιστική αντεγκληματική πολιτική έχει ως κύριο μέλημα την επιλογή και διαμόρφωση ενός κατάλληλου συστήματος, σωφρονιστικού, το οποίο θα καθορίζει τις μεθόδους των επιμέρους ποινών, και αν αυτές είναι στερητικές της ελευθερίας, την οργάνωση των κατάλληλων καταστημάτων και την στελέχωση τους με το ικανότερο κατάλληλο προσωπικό. Όλα αυτά τα θέματα, όμως βρίσκονται σε απόλυτη εξάρτηση από το περιεχόμενο και τους σκοπούς, που καθορίζει η αντεγκληματική πολιτική, των προς έκτιση ποινών. Και αυτό, διότι η ποινή με συγκεκριμένο περιεχόμενο και επιδιώξεις στο στάδιο της απειλής

²¹ Υπουργείο Δικαιοσύνης « *Η οργάνωση του Σωφρονιστικού Συστήματος στην Ελλάδα*»

και της επιβολής της, δεν είναι ικανή να επιτύχει στόχους και επιδιώξεις διαφορετικές κατά την εκτέλεση της .²²

4.8.4 Συμπεράσματα κεφαλαίου

Αναλύοντας το κεφάλαιο για την αντεγκληματική πολιτική που εφάρμοσε η Ελληνική Κυβέρνηση, προσπαθήσαμε να καταγράψουμε τις πολιτικές και τα μέτρα που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας την δεκαετία 1995 - 2005. Από ότι φάνηκε στην Ελλάδα πριν το 1999 δεν υπήρχε ολοκληρωμένη αντεγκληματική πολιτική και τα μέτρα που λαμβάνονταν κατά καιρούς ήταν αποσπασματικά και χωρίς αποτέλεσμα. Ίσως βέβαια και η ίδια η Κυβέρνηση δεν είχε αναλογιστεί το πραγματικό μέγεθος της εγκληματικότητας, ώστε να λάβει τα απαραίτητα μέτρα. Από το 1999 λοιπόν γίνεται μια σπουδαία προσπάθεια με τον σχεδιασμό κατάλληλων παρεμβάσεων και μέτρων με στόχο την πάταξη του εγκλήματος. Οι προτάσεις από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ήταν πρωτοποριακές και απαιτούσαν οργάνωση και συντονισμό των αρμόδιων φορέων, όμως η έλλειψη ενός σχεδίου δράσης των προηγούμενων ετών λειτούργησε ανασταλτικά σε κάποιους τομείς παρέμβασης. Το σημαντικό όμως είναι ότι η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνώρισε τις επιπτώσεις της εγκληματικότητας στην κοινωνία και προώθησε μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των εγκληματικών προβλημάτων, που σίγουρα θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα σε ορισμένες μορφές εγκληματικότητας από την εφαρμογή της.

Τέλος, όπως είδαμε παραπάνω, βασικοί φορείς μέσω των οποίων ασκείται η αντεγκληματική πολιτική, είναι η αστυνομία (δημόσια- ιδιωτική), τα σωφρονιστικά καταστήματα και η ποινική δικαιοσύνη. Οι στόχοι και οι ρόλοι των εν λόγω θεσμών είναι πολύ σημαντικοί και μπορούμε να πούμε ότι θα μπορούσαν να συμβάλλουν ουσιαστικά όχι απλά στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής αλλά και στην μείωση ορισμένων μορφών εγκληματικών πράξεων. Συχνά βέβαια αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά τους είτε λόγω της μη καλής

²² Αλεξιάδης Στέργιος (1996) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ.223

οργάνωσης τους είτε επειδή το κοινό δεν τους έχει εμπιστευτεί ακόμη. Παρόλα αυτά όμως γίνονται σημαντικές προσπάθειες τόσο στην οργάνωση όσο και στην επίτευξη συνεργασίας με το κοινό, με στόχο την εμπιστοσύνη, την συνεργασία αλλά και την αποτελεσματικότητα των θεσμοθετημένων μέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

5.1 Η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας

Η κοινωνική εργασία ανήκει στις κοινωνικές επιστήμες. Πρόκειται για μία εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη με παγκόσμια εμβέλεια. Η κοινωνική εργασία ξεκίνησε από την ανάγκη των προβλημάτων επιβίωσης που αντιμετώπιζαν άτομα και ομάδες εξαιτίας κάποιων γεγονότων που διαδραματίστηκαν στην ζωή τους (πόλεμοι, οικολογικές καταστροφές, αστικοποίηση, εκβιομηχάνιση). Εφαλτήριο στην εξέλιξη της αποτέλεσαν τα σοβαρά κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά γεγονότα της παγκόσμιας κοινότητας και της χώρας μας. Οι παγκόσμιοι πόλεμοι και οι μεγάλες οικονομικές κρίσεις επηρέασαν άμεσα την ανάπτυξη την ανάπτυξη και την εξειδίκευση των εφαρμογών της.

Η κοινωνική εργασία προσεγγίζει το άτομο μέσα στο φυσικό και το κοινωνικό του περιβάλλον μέσω της αλληλεπίδρασης που υπάρχει ανάμεσα τους, και αναπτύσσει παρεμβάσεις για την πρόληψη και την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν στα πλαίσια αυτής της αλληλεπίδρασης.

Υποστηρίζει ότι κάθε άτομο είναι δυνατόν αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα και να χρειαστεί βοήθεια σε μία πτυχή της προσωπικής, συναισθηματικής ή κοινωνικής του ζωής. Έτσι η κοινωνική εργασία μελετά και εισηγείται μέτρα τα οποία προλαμβάνουν την εμφάνιση προβλημάτων που απειλούν ή έχουν ήδη προσβάλει τη ζωή ενός ατόμου ή μίας ομάδας, ή έχουν αποδυναμώσει την αποδοτικότητα των προσπαθειών του να τα χειριστεί. (π.χ. άτομα με συγκεκριμένες μειονεξίες, με προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων ή απειλούμενα από αγχογόνους παράγοντες).

Η κοινωνική εργασία αποτελεί μία ανθρωποκεντρική επιστήμη, καθώς επιδιώκει την εύρυθμη λειτουργία του ατόμου, των ομάδων και του κοινωνικού συνόλου. Στους στόχους της είναι και η ομαλή ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του ατόμου, η αξιοποίηση και ο εμπλουτισμός των προσωπικών κλίσεων, των γνώσεων και των εμπειριών του, η καλλιέργεια της ικανότητας του για προσαρμογή στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες, η εκ μέρους του αξιοποίηση των παρεχόμενων ευκαιριών για την εκπαίδευση, αξιοπρεπή διαβίωση, απασχόληση και ψυχαγωγία, και η καλλιέργεια δεξιοτήτων του για την

επιτυχή επίλυση των διαφορών, των συγκρούσεων και των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει στις σχέσεις του με τους άλλους.

Οι εφαρμογές της αποσκοπούν να βοηθήσουν το άτομο να αντιμετωπίσει με τον πιο πρόσφορο και αποδοτικό τρόπο το πρόβλημα του. Ταυτόχρονα επιδρούν και στο ίδιο το πρόβλημα, έτσι ώστε να ελαχιστοποιήσουν τα δευτερογενή προβλήματα και τις επιπτώσεις τους στο άτομο και στο περιβάλλον του.

Βασικά μέριμνα της κοινωνικής εργασίας είναι αφενός η πρόληψη, δηλαδή η αποτροπή μιας κοινωνικής δυσλειτουργικότητας, και αφετέρου η αντιμετώπιση και η επίλυση των προβλημάτων που παρεμποδίζουν, περιορίζουν, αναστέλλουν ή και διαστρεβλώνουν την κοινωνική λειτουργικότητα ενός ατόμου, μιας οικογένειας, μιας ομάδας ή μιας κοινότητας. Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι αποσκοπεί στην κοινωνική αλλαγή, την πρόληψη, τη θεραπεία, την αποκατάσταση των κοινωνικών προβλημάτων, στο σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής και στη διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών που συνιστούν τις αναγκαίες συνθήκες όχι μόνο για την επιβίωση αλλά και για την ανάπτυξη του ανθρωπίνου δυναμικού.¹

5.2 Βασικές αρχές στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας

Η κοινωνική εργασία εφαρμόζεται σε κοινωνικές οργανώσεις οι οποίες ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών σε άτομα, ομάδες και κοινότητες. Η άσκηση της κοινωνικής εργασίας είναι μία συνειδητή συστηματική επαγγελματική σχέση με στόχο την κάλυψη των ψυχοκοινωνικών αναγκών των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης ή αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η άσκηση της κοινωνικής εργασίας στηρίζεται στα πλαίσια της επαγγελματικής σχέσης του κοινωνικού λειτουργού με τον εξυπηρετούμενο.

Οι σημαντικότερες αρχές από τις οποίες διέπεται η άσκηση της κοινωνικής εργασίας είναι :

¹ Καλλινικάκη Θεανώ, (1998) *Κοινωνική εργασία*, εκδ. Ελληνικά γράμματα, σελ. 20

- Ο σεβασμός της αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας του κάθε ατόμου συνιστά τη βάση των ανθρωπίνων σχέσεων
- Κάθε άτομο είναι ικανό να θέτει στόχους και να αναζητά τη βελτίωση, τη μεγιστοποίηση των ωφελειών από την επίτευξη των στόχων αυτών, και μπορεί να αλλάξει εφόσον το επιθυμεί
- Κάθε άτομο είναι μία μοναδική βιολογική, ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ολότητα σε κάθε στιγμή της ζωής του
- Έχει μεγάλη σημασία να παρέχονται ευκαιρίες στα άτομα προκειμένου αυτά να αναπτύξουν και να ασκήσουν τις ικανότητες τους για την ικανοποίηση ή την ελαχιστοποίηση των ποικίλων ψυχοκοινωνικών αναγκών που αντιμετωπίζουν σε κάποια φάση ζωής τους ή που είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν στο μέλλον
- Ο εξυπηρετούμενος αναγνωρίζεται ως πολίτης με πλήρη δικαιώματα και ευθύνες δικαιούται να έχει γνώση και συμμετοχή στο σχεδιασμό και τη διαχείριση των παροχών των κοινωνικών υπηρεσιών
- Τα ευάλωτα άτομα (παιδιά ηλικιωμένοι, άτομα με ειδικές ανάγκες) έχουν ανάγκη προστασίας στις περιπτώσεις και στο βαθμό που απειλούνται από σωματική, ψυχική ή κοινωνική βλάβη
- Βασική προϋπόθεση για την παρέμβαση στα προβλήματα και στην ζωή ενός ατόμου είναι η συναίνεση και η συγκατάθεση του στην παρέμβαση αυτή
- Η προσπάθεια κατανόησης του ατόμου δεν εξαντλείται με την απλή ερμηνεία των λεγόμενων του. Απαιτείται η κατανόηση του ίδιου του ατόμου, της κατάστασης στην οποία βρίσκεται, καθώς και της σημασίας της κατάστασης αυτής για το ίδιο και την συμπεριφορά του

Οι προαναφερόμενες αρχές αποτελούν τη βάση και το περιεχόμενο των κωδικών δεοντολογίας του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού.

5.3 Οι μέθοδοι της κοινωνικής εργασίας

Στόχος σ 'αυτό το σημείο της εργασίας μας είναι να παρουσιάσουμε τον τρόπο με τον οποίο ένας κοινωνικός λειτουργός εργάζεται και όπως θα δούμε παρακάτω, είναι πολύπλευρος με πολλαπλούς στόχους ανάλογα με την εκάστοτε

περίπτωση. Θεωρούμε ότι ακολουθώντας τις παρακάτω μεθόδους εργασίας ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να επιφέρει πολύ θετικά αποτελέσματα σε πολλούς τομείς όπως και στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής με την τοποθέτηση του σε κατάλληλες θέσεις εργασίας (δικαστήρια ανηλίκων, σχολεία, κ.α)

Συγκεκριμένα, οι ευρύτερα αναγνωρισμένες ως βασικές μέθοδοι της κοινωνικής εργασίας είναι οι εξής:

- ✓ η κοινωνική εργασία με άτομα (ΚΕΑ)
- ✓ η κοινωνική εργασία με ομάδες(ΚΕΟ)
- ✓ η κοινωνική εργασία με κοινότητα (ΚΕΚ)

5.3.1 Κοινωνική εργασία με άτομα

Βασικός στόχος της κοινωνικής εργασίας με άτομα είναι να κάνει προσιτές στον εξυπηρετούμενο όλες τις δυνατές λύσεις – διευκολύνσεις. Με αυτόν τον τρόπο ο εξυπηρετούμενος μπορεί να ανακουφιστεί και να κινητοποιηθεί προκειμένου να αντιμετωπίσει με τον πιο αποτελεσματικό και μόνιμο τρόπο το πρόβλημα του και τις τυχόν επιπτώσεις του προβλήματος.

Η ΚΕΑ αποβλέπει στην πρόληψη και αποτροπή των κοινωνικών προβλημάτων και των επιπτώσεων τους στα άτομα και το περιβάλλον τους. Στο πλαίσιο αυτό αναλαμβάνει και αναπτύσσει τεχνικές συμβουλευτικής και υποστήριξης.

Η συμβουλευτική κοινωνική εργασία συμβάλλει στην αποκάλυψη των αδυναμιών και στην έκφραση και το χειρισμό των συναισθημάτων και των αμυντικών μηχανισμών που χρησιμοποιεί ο συμβουλευόμενος στις διαπροσωπικές του σχέσεις. Απώτερος στόχος είναι να βοηθήσει στην απελευθέρωση και ενεργοποίηση των παραγνωρισμένων δυνάμεων και των παραμελημένων ικανοτήτων του συμβουλευόμενου, οι οποίες θα συμβάλλουν στη διαδικασία λύσης των προβλημάτων και στην ορθολογικότερη αντιμετώπιση των μελλοντικών δυσκολιών.

Τα μέσα που χρησιμοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός εκτός από τις τεχνικές, τις γνώσεις, τις δεξιότητες κ.α, είναι οι πηγές βοήθειας από το άμεσο περιβάλλον του εξυπηρετούμενου, οι πηγές από την κοινότητα, η επαγγελματική σχέση

εξυπηρετούμενου – κοινωνικού λειτουργού, και οι πηγές βοήθειας της υπηρεσίας που εργάζεται ο κοινωνικός λειτουργός.

Την κοινωνική εργασία με άτομα διέπουν κάποιες βασικές αρχές που είναι βέβαια ταυτόσημες με τις αξίες της κοινωνικής εργασίας. Αυτές είναι:

- ✓ ο σεβασμός και η εξατομίκευση του εξυπηρετούμενου
- ✓ η αποδοχή του ατόμου
- ✓ μη κριτική στάση
- ✓ κατανόηση
- ✓ εχεμύθεια
- ✓ σκόπιμη έκφραση συναισθημάτων
- ✓ αυτοβοήθεια
- ✓ η ελεγχόμενη συναισθηματική εμπλοκή του κοινωνικού λειτουργού.

5.3.2 Κοινωνική εργασία με ομάδες

Η κοινωνική εργασία με ομάδες (ΚΕΟ), βασίζεται και αξιοποιεί την κύρια ιδιότητα του ατόμου ως κοινωνικού όντος, το οποίο από την αφετηρία της ύπαρξης του μετέχει ως μέλος στις ομάδες και μέσω της συναλλαγής του με αυτές αναπτύσσεται βιολογικά και πνευματικά και διαμορφώνει την προσωπικότητα και τους τρόπους της κοινωνικής συμπεριφοράς του.

Η μέθοδος της ΚΕΟ, χωρίς να παραγνωρίζει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του ατόμου- μέλους της ομάδας, ενδιαφέρεται σημαντικά για τις ανάγκες, τις ικανότητες και τους περιορισμούς που έχει ή θέτει η ίδια η ομάδα. Σκοπός της ομάδας είναι η επίλυση των προβλημάτων που αφορούν τη διαπροσωπική επικοινωνία και σχέση των ατόμων- μελών και η βελτίωση της συνολικής κοινωνικής λειτουργικότητας τους με απώτερο στόχο την επίτευξη της προσωπικής και κοινωνικής ευημερίας.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού κατά την άσκηση της κοινωνικής εργασίας με ομάδες μπορεί να είναι μεσολαβητικός, συμβουλευτικός, ή περιοριστικός.

Ο κοινός σκοπός και τα κοινά ενδιαφέροντα των μελών κατευθύνουν τις διεργασίες για αυτοβοήθεια και τη βοήθεια προς την ομάδα. Ο κοινωνικός λειτουργός, μέσα από τις αλληλεπιδράσεις των μελών μεταξύ τους, τις αλληλεπιδράσεις του κάθε μέλους με την ομάδα συνολικά και με τον ίδιο ειδικά,

επιδιώκει να επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά και στις σχέσεις των μελών, οι οποίες αλλαγές θα διατηρηθούν και θα εκδηλωθούν και εκτός ομάδας.

Όσον αφορά τα είδη των ομάδων είναι αρκετά και η ταξινόμηση τους γίνεται με βάση κάποιες κεντρικές χαρακτηριστικές ιδιότητες της ομάδας που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες, όπως οι σχέσεις μεταξύ των μελών, το μέγεθος κ.α.

Οι στόχοι που μπορεί να έχει μια ομάδα μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμοι ή μακροπρόθεσμοι. Οι σημαντικότεροι στόχοι της ΚΕΟ είναι:

- ✓ η ενίσχυση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των μελών
- ✓ η απόκτηση και ο εμπλουτισμός δεξιοτήτων διαπροσωπικής επικοινωνίας των μελών
- ✓ η συναισθηματική ωρίμανση
- ✓ η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του ατόμου
- ✓ η εξυπηρέτηση των αναγκών για κοινωνική μάθηση (υιοθέτηση αξιών, στάσεων, απόρριψη αρνητικών συμπεριφορών κ.α)
- ✓ η ενθάρρυνση των μελών να προχωρήσουν στην επίλυση των καθημερινών προβλημάτων.

Υποστηρίζεται ότι η ομαδική διεργασία είναι σε πολλές περιπτώσεις περισσότερο αποδοτική από ότι η ατομική προσέγγιση. Η βιωματική εμπειρία των αλληλεπιδράσεων και της δυναμικής της ομάδας οδηγεί σε:

- ✓ ενθάρρυνση της συνύπαρξης
- ✓ ενίσχυση της συνεργασίας
- ✓ ανάληψη προσωπικής ευθύνης
- ✓ ανάληψη πρωτοβουλιών
- ✓ αποδοχή ορίων και όρων
- ✓ ανάδειξη ικανοτήτων
- ✓ συναισθηματική ωρίμανση

5.3.3 Η κοινωνική εργασία με την κοινότητα

Η μέθοδος της κοινωνικής εργασίας με την κοινότητα, είναι μια διαδικασία κινητοποίησης και βοήθειας της κοινότητας ούτως ώστε να αντιληφθεί την πραγματική διάσταση των ζητημάτων που την απασχολούν, να τα

αξιολογήσει, να τα ιεραρχήσει και να σχεδιάσει με συστηματικό και κατάλληλο τρόπο την αντιμετώπιση τους.

Οι σύγχρονες εφαρμογές της ΚΕΚ στοχεύουν στο σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση προγραμμάτων για τη λύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινότητα σε κάποια πτυχή της κοινωνικής της ζωής και για την βελτίωση ή την καλύτερη αξιοποίηση των ωφελειών που προκύπτουν από έναν ή περισσότερους τομείς της κοινωνικής ζωής όπως η υγεία, η ψυχαγωγία, η πρόνοια κ.α. Τα προγράμματα απευθύνονται στο σύνολο των μελών της συγκεκριμένης κοινότητας και επιδιώκουν την παροχή επαρκών και συνεχών υπηρεσιών σε όσους τις έχουν ανάγκη.

Οι στόχοι της ΚΕΚ μπορεί να είναι γενικοί ή ειδικοί και συνήθως αφορούν την πληροφόρηση όλων των μελών της κοινότητας για τις υπάρχουσες κοινωνικές υπηρεσίες, για τα δικαιώματα χρήσης τους, για την διαδικασία πρόσβασης σε αυτές και για τις πιθανές εναλλακτικές λύσεις στα υφιστάμενα ή τα πρωτοεμφανιζόμενα κοινωνικά προβλήματα.

Οι ρόλοι που καλείται να παίξει ο κοινωνικός λειτουργός ο οποίος ασκεί κοινοτική εργασία είναι συχνότερα ο ρόλος του μεσολαβητή, του συνηγόρου, του συμβούλου, του εμψυχωτή κ.α.

Χρησιμοποιεί τεχνικές διαχείρισης μικρών ομάδων, επιτροπών, συμβουλίων καθώς και τεχνικές δραστηριοποίησης των μελών τους για αναγνωρίσουν το πρόβλημα, τις ανάγκες και να επιλέξουν τις ενδεδειγμένες ενέργειες για την αντιμετώπιση τους. Οι τεχνικές βέβαια αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τη σοβαρότητα του προβλήματος.

Η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας όπως αναπτύξαμε παραπάνω είναι πολύπλευρη και η χρησιμότητα της ουσιαστική σε πολλούς τομείς. Ο κοινωνικός λειτουργός μέσω της εργασίας του και των δεξιοτήτων και μεθόδων που αναφέρθηκαν, θεωρούμε ότι μπορεί να συμβάλλει στον τομέα της εγκληματικότητας μιας και θα μπορούσε να αποτελέσει έναν από τους φορείς άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής στα πλαίσια των δυνατοτήτων του.

5.4 Αντιμετώπιση της παραπτωματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων στην Ελλάδα

Η αντικοινωνική συμπεριφορά, είτε ως εκτροπή και απόκλιση από την κοινωνικά παραδεκτή συμπεριφορά στην κοινωνία, είτε ως πράξεις οι οποίες παραβαίνουν τους συγκεκριμένους νόμους μιας χώρας, είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο τόσο παλαιό όσο και η ιστορία του ανθρώπου. Σ' αυτό το σημείο, θα δώσουμε έμφαση στην αντιμετώπιση των ανηλικών παραβατών, στις υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται προς αυτήν την κατεύθυνση και στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της παραβατικότητας.

Από το 1834 η ποινική νομοθεσία αναγνωρίζει την ανάγκη για διαφορετική μεταχείριση των ανηλίκων κάτω των 10 ετών και εκείνων από 10 έως 14 ετών. Για τα παιδιά κάτω των δέκα ετών ανατίθεται στους κηδεμόνες η ευθύνη για την διαπαιδαγώγηση και σωστή ανατροφή. Για τα μεγαλύτερα παιδιά (10-14ετών) το δικαστήριο κάνει διάκριση μεταξύ εκείνων τα οποία έχουν επίγνωση, κατά τη στιγμή που διαπράττουν κάποιο συγκεκριμένο αδίκημα, ότι η πράξη τους είναι αντίθετη προς το νόμο, και εκείνων τα οποία δεν έχουν επίγνωση της σημασίας της πράξης τους.

Για τα παιδιά τα οποία έχουν επίγνωση των πράξεών τους, και ανάλογα με τη σοβαρότητα του εγκλήματος, άλλοτε ανατίθεται η ευθύνη στους κηδεμόνες να τα προστατεύσουν και άλλοτε στα διάφορα αναμορφωτικά ιδρύματα.

Από το 1896, τα αγόρια που διέπρατταν κάποιο σοβαρό έγκλημα εισάγονταν σε κάποιο ξεχωριστό τμήμα των φυλακών Αβέρωφ. Εκεί μάθαιναν, ανάλογα με την κλίση τους και τις δυνατότητες του αναμορφωτηρίου μία τέχνη με στόχο την επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση. Για τα κορίτσια δεν υπήρχε ειδικό τμήμα φυλακών. Παρέμεναν στις γυναικείες φυλακές. Το 1900 ιδρύονται δυο αναμορφωτήρια για αγόρια, το ένα στο νομό Μαγνησίας και το άλλο στην Κέρκυρα.

Είκοσι χρόνια αργότερα ιδρύθηκαν δύο ακόμη αναμορφωτήρια: το ένα για αγόρια –το Εμπειρικό Αναμορφωτικό Κατάστημα –στον Ωροπό Αττικής και το δεύτερο στους Αμπελόκηπους.

Η σύσταση των δικαστηρίων ανηλίκων πραγματοποιήθηκε το 1931 με νομοθετική ρύθμιση. Ωστόσο η λειτουργία άρχισε το 1940, μετά από πίεση συλλόγων γονέων, κηδεμόνων και εθελοντικών οργανώσεων. Τα δικαστήρια

ανηλίκων λειτουργούν σε όλα τα πρωτοδικεία της χώρας και δικάζουν ανηλίκους (7-14 ετών) για ποινικά αδικήματα. Τα δικαστήρια ανηλίκων διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: Μονομελή, Τριμελή και Εφετεία. Τα Μονομελή δικάζουν πταίσματα και πλημμελήματα που επισύρουν ποινή μέχρι 10 ετών. Τα Τριμελή δικάζουν τα κακούργηματα, και τα Εφετεία τις εφέσεις κατά των αποφάσεων των Μονομελών και Τριμελών Δικαστηρίων Ανηλίκων. Τα δικαστήρια ανηλίκων διαφέρουν από τα άλλα δικαστήρια στα εξής σημεία :

1. Η διαδικασία πραγματοποιείται κεκλεισμένων των θυρών

2. Επιβάλλονται, συνήθως, αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα, τα οποία είναι αόριστης διάρκειας.

3. Πριν από την εκδίκαση της απόφασης διενεργείται, κατά κανόνα, κοινωνική έρευνα από επιμελητή ανηλίκων για να μελετηθεί η προσωπικότητα του ανηλίκου και το οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον, βάσει σχετικών παρατηρήσεων προτείνονται τα ενδεικνυόμενα για την περίπτωση του ανηλίκου μέτρα.¹

Η αντιμετώπιση των ανηλίκων είναι ειδική περίπτωση και όχι υποχρεωτικά ανάλογη προς την αντικοινωνική βαρύτητα της πράξης .

Το 1943 ιδρύθηκαν σε κάθε Πρωτοδικείο Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων. Στην έδρα κάθε Πρωτοδικείου λειτουργεί και εταιρεία προστασίας ανηλίκων. Οι εταιρείες αυτές είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Διοικούνται από συμβούλια τα οποία ορίζονται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και στα οποία μετέχουν απαραίτητα ένας εκπαιδευτικός και ένας επιμελητής ανηλίκων. Οι εταιρείες εποπτεύονται από το υπουργείο Δικαιοσύνης. Σκοπός κάθε εταιρείας είναι σύμφωνα με το νόμο, η παροχή υλικής και κοινωνικής στήριξης, η επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση, πολιτιστική καλλιέργεια, ψυχαγωγία και η παροχή στέγης σε ανηλίκους οι οποίοι έχουν απολυθεί από ιδρύματα αγωγής ή σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων. Οι εταιρείες παρέχουν τις υπηρεσίες τους και φροντίζουν για ανηλίκους οι οποίοι αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής, ενώ παρέχουν και δικαστική συνδρομή στους κατηγορούμενους ανηλίκους.

Το 1994 αναγνωρίζεται η χρησιμότητα του θεσμού των επιμελητών ανηλίκων όπου αρχικά οι επιμελητές ήταν εθελοντές. Ο εν λόγω θεσμός ανήκει

¹ Σταθόπουλος Πέτρος, (2003), *Κοινωνική Πρόνοια*, εκδ. Ελλην, σελ. 371

στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, συνεργάζεται άμεσα με τους δικαστές ανηλίκων και επικουρεί τα καθήκοντά τους. Διεξάγει κοινωνική μελέτη και συγκεντρώνει τα απαραίτητα στοιχεία για την κατανόηση των αιτιών της παραπτωματικής συμπεριφοράς του ανηλίκου. Συνεργάζεται με την οικογένεια και το σχολείο και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες για τη σωστή κοινωνικοποίηση του και την πρόληψη περαιτέρω της παραπτωματικότητας. Ο επιμελητής είναι επιπλέον υπεύθυνος για την καταστολή της παραπτωματικότητας των ανηλίκων, λαμβάνοντας όλα τα μέτρα που κρίνονται απαραίτητα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η εισαγωγή σε ιδρύματα ανηλίκων.

5.4.1 Τομέας παραβατικότητας – κοινωνική εργασία

Οι κοινωνικές υπηρεσίες του τομέα αυτού εξυπηρετούν άτομα κάθε ηλικίας που έχουν υποπέσει σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, καθώς και σε ανήλικους που ζουν σε οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά επιβαρυνμένες συνθήκες, οι οποίες είναι πιθανό να τους οδηγήσουν σε συγκρούσεις με το περιβάλλον τους ή και σε παραβατική συμπεριφορά.

Η κοινωνική εργασία στον τομέα της παραβατικότητας ασκείται από κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι απασχολούνται :

- ✓ στις εισαγγελίες και στα δικαστήρια ανηλίκων
- ✓ στις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων
- ✓ στις διευθύνσεις του υπουργείου δικαιοσύνης
- ✓ στα σωφρονιστικά καταστήματα
- ✓ σε ξενώνες παραβατικών εφήβων
- ✓ σε προγράμματα κοινωνικής επανένταξης
- ✓ στα δικαστήρια και στα καταστήματα κράτησης για ενήλικες (φυλακές)
- ✓ σε εταιρίες προστασίας αποφυλακισμένων
- ✓ σε ξενώνες αποφυλακισμένων

Ο κοινωνικός λειτουργός που ασχολείται στον τομέα της παραβατικότητας είναι μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της φυλακής ή του σωφρονιστικού καταστήματος. Συμμετέχει στα συμβούλια και στις επιτροπές που είναι αρμόδιες για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη διαβίωση και τη μεταχείριση των κρατουμένων.

Ένας από τους κύριους στόχους της κοινωνικής εργασίας σε αυτόν τον τομέα είναι η διατήρηση της επικοινωνίας και των δεσμών του φυλακισμένου με την οικογένεια του και τα σημαντικά γι' αυτόν πρόσωπα κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής του, καθώς και η αξιολόγηση των οικογενειακών αναγκών και η σύνδεση της οικογένειας με κατάλληλες υπηρεσίες στην κοινότητα.

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται σε σωφρονιστικά καταστήματα, εκτός από την ατομική συνεργασία του με τον κάθε κρατούμενο, αναπτύσσει προγράμματα κοινωνικής εργασίας με στόχο την κοινωνική προσαρμογή στο κλειστό πλαίσιο του καταστήματος, τη βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής, της επικοινωνίας και της αλληλεγγύης. Στις περιπτώσεις αυτές αξιοποιείται η μέθοδος της κοινωνικής εργασίας με ομάδες, με στόχο το μοίρασμα ευθυνών, την κατανομή και οργάνωση των δραστηριοτήτων στο χώρο διαμονής και απασχόλησης των κρατουμένων, την πρόληψη ή και την άμβλυση των μεταξύ τους συγκρούσεων κλπ. Ειδικότερες παρεμβάσεις αναπτύσσονται σε περιπτώσεις έγκλειστων με χρόνια νοσήματα, αλκοολικών, ψυχικά ασθενών κτλ.

Ιδιαίτερα ευρύ και σημαντικό είναι το πεδίο της κοινωνικής εργασίας με τους ανηλικούς παραβάτες και τις οικογένειες τους καθ' όλη τη διάρκεια της εμπλοκής τους με υπηρεσίες του υπουργείου δικαιοσύνης, και πιο συγκεκριμένα αμέσως μετά τη σύλληψη ή την απαγγελία της κατηγορίας, στο στάδιο της προφυλάκισης, πριν τη δίκη, κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής (προληπτικός ή ποινικός σωφρονισμός), στη φάση προετοιμασίας της αποφυλάκισης και μετά την αποφυλάκιση.

5.4.2 Υπηρεσίες για τους παραβάτες ανήλικους

Σε επίπεδο πρόληψης και καταστολής της παιδικής εγκληματικότητας από την πλευρά του κράτους, την ευθύνη έχει η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Οι ανήλικοι οι οποίοι φθάνουν μέχρι τα δικαστήρια υποβάλλονται, ανάλογα με την ηλικία, τις οικογενειακές συνθήκες και τη βαρύτητα της πράξης, σε κάποια μέτρα αγωγής, εφ' όσον βέβαια κριθούν ένοχοι :

Τα άτομα δέχονται επίπληξη από το δικαστή όταν πρόκειται για τροχαίες παραβάσεις ενώ ο κηδεμόνας με απόφαση του δικαστηρίου αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιμέλεια του ανηλίκου, όταν το παράπτωμα δεν συνδέεται με αντικοινωνική συμπεριφορά.

Ο διορισμός επιμελητή ανηλίκων ο οποίος αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιμέλεια του ανηλίκου είναι ένα ακόμη μέτρο που επιβάλλεται σε περιπτώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς ή οικογενειακών προβλημάτων.

Παράλληλα με τα ανωτέρω, η εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ανηλίκων είναι το τελευταίο μέτρο και χρησιμοποιείται εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατές λύσεις ενώ ο ποινικός κώδικας προβλέπει επίσης και θεραπευτικά μέτρα για όσους ανηλίκους πάσχουν από ψυχική νόσο, εμφανίζουν πνευματική καθυστέρηση ή είναι επιληπτικοί, αλκοολικοί τυφλοί ή κωφάλαλοι.

Τέλος η φυλάκιση μπορεί να επιβληθεί σε εκείνους που, ενώ έκαναν το αδίκημα ως ανήλικοι, δικάζονται κατά την μετεφηβική τους ηλικία, και το δικαστήριο κρίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιβάλλει αναμορφωτικά μέτρα.¹

Στα ιδρύματα εισάγονται ανήλικοι ηλικίας από 7-17 ετών, με απόφαση του δικαστή ανηλίκων, είτε για λόγους περιορισμού του ανηλίκου, σύμφωνα με τις διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας, είτε ως προστατευτικό μέτρο για ανηλίκους οι οποίοι διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων, τα οποία τελούν κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις. Εκτός των παραπάνω λόγων, υπάρχουν και περιπτώσεις εισαγωγής ανηλίκων σε ιδρύματα όταν το περιβάλλον στο οποίο διαβιούν κρίνεται ακατάλληλο για διάφορους λόγους όπως ενδοοικογενειακής βίας. Η εισαγωγή, συνήθως γίνεται με την συναίνεση προσώπων τα οποία έχουν την ευθύνη για τη γονική μέριμνα και αφού υπάρξει σχετική γνωμάτευση του επιμελητή ανηλίκων προς τον δικαστή. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις εισαγωγής μετά από εισαγγελική παρέμβαση και χωρίς την συγκατάθεση των οικείων προσώπων.

Τα ιδρύματα αυτά έχουν ως αποστολή τους την αγωγή, την κοινωνική στήριξη, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση ανηλίκων οι οποίοι έχουν αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Κατά την εισαγωγή του ανηλίκου στο ίδρυμα, το επιστημονικό προσωπικό έχει την ευθύνη να καταρτίσει ένα πρόγραμμα αγωγής το οποίο περιλαμβάνει την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την ψυχαγωγία και την πολιτιστική καλλιέργεια του ανηλίκου.

¹ Σταθόπουλος Πέτρος ,(2003), *Κοινωνική Πρόνοια* σελ .372-373

Σε κάθε ίδρυμα υπάρχει κοινωνικός λειτουργός ο οποίος φροντίζει για την αντιμετώπιση των συναισθηματικών, κοινωνικών, οικονομικών και άλλων αναγκών και προβλημάτων του ανήλικου.

Στα ιδρύματα αγωγής λειτουργούν ειδικά δημοτικά σχολεία και παραρτήματα του γυμνασίου της περιοχής, ώστε τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική φοίτηση. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια φοιτούν στα λύκεια της περιοχής στην οποία βρίσκεται το ίδρυμα. Μέσα στο ίδρυμα, τα παιδιά έχουν δυνατότητες για δημιουργική απασχόληση και οργανωμένη ψυχαγωγία από κοινωνικούς λειτουργούς. Η παραμονή στο ίδρυμα εξαρτάται από την κατάσταση και τις συνθήκες του ανήλικου. Μετά την συμπλήρωση του 17^{ου} έτους υπάρχει δυνατότητα, μετά από αίτηση του ιδρύματος, να παραμείνει ο ανήλικος για ένα ακόμη έτος, ως φιλοξενούμενος.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, η ανάγκη για διαφορετική μεταχείριση των ανήλικων παραβατών οδήγησε στον διαχωρισμό των ποινών και των μέτρων σε σχέση με τους ενήλικες μέσω της ποινικής διαδικασίας, ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν και ειδικές υπηρεσίες που αφορούσαν στους ανήλικους όπως τα δικαστήρια. Ο κοινωνικός λειτουργός από ότι φάνηκε από τις προηγούμενες παραγράφους έχει πολύ σημαντικό ρόλο στις εν λόγω υπηρεσίες και δραστηριοποιείται προς επίτευξη στόχων όπως η πρόληψη και η καταστολή με διάφορα μέσα.

5.5 Κοινωνική εργασία και αντεγκληματική πολιτική

Ο όρος κοινωνική εργασία παραπέμπει σε μία εργασία, η οποία επιτελείται στα πλαίσια της κοινωνίας, για το κοινωνικό όφελος με κοινωνικά κριτήρια, με γενικά αποδεκτό τρόπο και από μέλη ή χάριν των μελών που την απαρτίζουν. Με βάση τα παραπάνω, η κοινωνική εργασία είναι μία επιστήμη που ασχολείται με την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, συνεπώς θεωρούμε ότι μπορεί να συμβάλει τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο καταστολής του εγκλήματος.

Πιστεύουμε και στηρίζουμε την παραπάνω άποψη σαν μελλοντικοί επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί διότι η κοινωνική εργασία είναι μία επιστήμη που οι θεωρίες της προέρχονται από άλλες πολύ σημαντικές επιστήμες

(ψυχολογία, κοινωνιολογία κ.α.) και κατά συνέπεια η σχέση της με αυτές είναι στενή και αλληλένδετη, ενώ δεν θα πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η κοινωνική εργασία βρίσκεται σε μία συνεχή εξέλιξη και διαρκή ανανέωση και αναπροσαρμογή της θεωρίας και των εφαρμογών της.

Αφού μελετήσαμε τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής καταλήγουμε σε συμπεράσματα που δυστυχώς δεν είναι ευχάριστα τόσο για εμάς σαν κοινωνικούς λειτουργούς, όσο και για την κοινωνία την ίδια. Πρώτη διαπίστωση ήταν ότι πραγματικά δυσκολευτήκαμε πολύ στην αναζήτηση βιβλιογραφίας σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα αφού δεν υπήρχε τίποτε γραπτό που να αναφέρεται στην συμβολή της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής. Αυτό μας κάνει να σκεφτόμαστε ότι ποτέ κανείς ειδικός (κοινωνιολόγος, κοινωνικός λειτουργός, εγκληματολόγος, κ.α) ή αρμόδιες αρχές δεν στράφηκαν προς την κατεύθυνση για συμβολή της κοινωνικής εργασίας στην αντεγκληματική πολιτική. Έτσι λοιπόν προσπαθήσαμε μέσω της θεωρίας της κοινωνικής εργασίας σαν επιστήμη, αλλά και μέσω επισκέψεων σε υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται σε θέματα εγκληματικότητας, να μπορέσουμε να μελετήσουμε και να καταλήξουμε σε ανάλογα συμπεράσματα.

Διαπιστώνουμε ότι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι σχεδόν ανενεργός ακόμα και σε υπηρεσίες που προβλέπεται η τοποθέτηση κοινωνικών λειτουργών από το κράτος για την άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής(δικαστήρια ανηλίκων, φυλακές), και δεν υπάρχουν θεσμοί διασύνδεσης του Κοινωνικού Λειτουργού με την αντεγκληματική πολιτική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το έγκλημα ως αυτοτελές αντικείμενο έρευνας και μελέτης, ενδιαφέρει πρωτίστως το Ποινικό Δίκαιο και την Εγκληματολογία. Αποτελεί ατομικό βιοκοινωνικό γεγονός, δηλ. είναι γεγονός το οποίο συμβαίνει στην ζωή ενός ατόμου μέσα σε ορισμένο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς επίσης και καθολικό κοινωνικό φαινόμενο, είναι δηλαδή φαινόμενο που παρατηρείται στην ζωή κάθε κοινωνίας.

Επειδή όμως το έγκλημα είναι ανθρώπινη πράξη, δεν είναι δυνατόν να γίνει σωστά η κατανόηση του, χωρίς την κατάλληλη μελέτη της προσωπικότητας του δράστη.

Κατά την μελέτη των εν λόγω αντικειμένων, η Εγκληματολογία ξεκινά από την περιγραφή τους και προχωρώντας σε βάθος ερευνά τη φύση του εγκλήματος και τα αίτια στα μπορεί να οφείλεται η εμφάνιση του, όπως επίσης στην προσωπικότητα του εγκληματία και τους παράγοντες.

Πολλοί συγγραφείς αναφερόμενοι στα αίτια ή στους παράγοντες του εγκλήματος, τους διακρίνουν σε ενδογενείς και εξωγενείς ή σε βιολογικούς και κοινωνικούς αντίστοιχα. Είναι φανερό, ότι σε κριτήριο της διάκρισης αυτής τίθενται η προέλευση του αιτίου ή του παράγοντα από τον ανθρώπινο οργανισμό ή το κοινωνικό περιβάλλον. Η εν λόγω διάκριση είναι πολύ σημαντική και δύσκολα επαληθεύεται όχι μόνο σε οριακές αλλά και σε καθαρές περιπτώσεις της μιας ή της άλλης κατηγορίας. Έτσι, οργανικά στοιχεία του ατόμου όπως η σωματική διάπλαση, πνευματικά όπως η ευφυΐα, ψυχολογικά όπως η φιλοχρηματία δεν υπάρχει σήμερα αμφιβολία, ότι διαμορφώνονται ανάλογα με την επίδραση των στοιχείων και συνθηκών του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαπλάθεται το άτομο.

Τόσο το έγκλημα όσο και η εγκληματικότητα είναι κοινωνικά φαινόμενα με την έννοια ότι εμφανίζονται και επηρεάζουν τις σχέσεις περισσότερων ατόμων που ζουν σε ορισμένη κοινωνία. Ενώ όμως το έγκλημα είναι ένα γεγονός το οποίο συμβαίνει στην ζωή του ατόμου, η εγκληματικότητα είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, με εντελώς διαφορετική υφή από τα εγκλήματα που την αποτελούν. Έτσι ενώ το έγκλημα συνάπτεται προς ορισμένο τρόπο κοινωνικής διαβίωσης και

προς τις συναφείς προς αυτόν αντιλήψεις, η εγκληματικότητα δεν είναι παρά ένα στατιστικό μέγεθος.

Το στατιστικό μέγεθος της εγκληματικότητας αναπτύσσει το αίσθημα της ανασφάλειας στους πολίτες. Ο φόβος για το έγκλημα είναι ο φόβος που διακατέχει το άτομο με βάση την αναπαράσταση, την εικόνα δηλαδή που έχει για την πιθανότητα να πέσει θύμα εγκλήματος.

Ο ρόλος του θύματος στην διάπραξη του εγκλήματος αποτελεί ένα από τα κεντρικά σημεία του σχετικού εγκληματολογικού ενδιαφέροντος. Πρόκειται ακριβώς για την συνειδητή ή όχι συμπεριφορά, που επιδεικνύει συγκεκριμένο άτομο, η οποία δίνει την αφορμή ή προκαλεί την διάπραξη σε βάρος του εγκλήματος, δηλαδή την θυματοποίηση.

Η γνώση που αποκτάται γύρω από το έγκλημα, την εγκληματικότητα, τον εγκληματία και το θύμα αξιοποιείται τελικά με την διαμόρφωση της αντίστοιχης κρατικής πολιτικής. Η μελέτη και αξιολόγηση των επιστημονικών πορισμάτων στα οποία καταλήγει η έρευνα, οδηγεί στην υπόδειξη συγκεκριμένων μέτρων, στην χάραξη κατευθύνσεων και στην διατύπωση γενικότερων αρχών, που στοχεύουν στον κύριο βασικό σκοπό, δηλ. στην περιστολή του εγκλήματος.

Η περιστολή της έκτασης του εγκλήματος είναι ένα πρόβλημα τόσο πολύπλευρο και η αντιμετώπιση του έχει τόση ζωτική σημασία για την κοινωνική ζωή, ώστε πολύ συχνά γίνεται λόγος για αγώνα πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος.

Το Ποινικό Σύστημα, η Αστυνομία καθώς επίσης και τα σωφρονιστικά καταστήματα αποτελούν φορείς άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής. Προσπαθούν να καταστείλουν το έγκλημα καθώς επίσης και να μειώσουν το φόβο θυματοποίησης. Σημαντική είναι και η συμβολή του κοινού στην πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Το κοινό είναι αυτό από το οποίο προέρχονται τα θύματα, ουσιαστικά ταυτίζεται με το σύνολο των υποψηφίων θυμάτων, συνεπώς έχει άμεσο συμφέρον να προλαβαίνει το έγκλημα.

Τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής στην Ελλάδα, ήταν νομοθετικά και οργανωτικά και ασκήθηκαν κυρίως από το Υ.Δ.Τ. Τα μέτρα αυτά συνέβαλαν σε ένα αρκετά σημαντικό βαθμό στην μείωση της εγκληματικότητας καθώς επίσης και στον περιορισμό του φόβου θυματοποίησης.

Όσον αφορά τώρα την συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην παρόθηση και εφαρμογή των εγκληματικών μέτρων ο ρόλος της δεν είναι

ουσιαστικός, τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο. Ανιχνεύεται κυρίως στην πρόληψη της παραπτοματικής συμπεριφοράς και στην κοινωνική αποκατάσταση του παραβάτη βασισμένη βέβαια, στις αξίες που διέπουν το επάγγελμα του Κοινωνικού Λειτουργού.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα δούμε την εφαρμογή στην πράξη, των μέτρων Αντεγκληματικής πολιτικής και θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε τις επιπτώσεις τους.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας παραθέσαμε τις εννοιολογικές προσεγγίσεις γύρω από το έγκλημα, την αντεγκληματική πολιτική και την Κοινωνική Εργασία. Ασχοληθήκαμε με την αποσαφήνιση των εννοιών ενώ παράλληλα μελετήσαμε και καταγράψαμε το νομοθετικό πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής και την συμβολή της κοινωνικής εργασίας στην προώθηση και την εφαρμογή των μέτρων αυτών.

Ενώ στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας ασχοληθήκαμε θεωρητικά με τις προαναφερόμενες έννοιες και τις πολιτικές, στο ερευνητικό μέρος, μας ενδιέφερε να μελετήσουμε την αποτύπωση της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας και ποιες από τις πολιτικές που αναφέραμε στο θεωρητικό μέρος, εφαρμόστηκαν. Πιο συγκεκριμένα, θα δούμε αν υπήρξε προώθηση και εφαρμογή ειδικών μέτρων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας εκ μέρους της πολιτικής εξουσίας καθώς επίσης πως συνέβαλαν τα μέτρα αυτά στην μείωση της εγκληματικότητας. Επιπλέον αντικείμενο μελέτης αποτέλεσε και η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην προώθηση και στην εφαρμογή των μέτρων αυτών. Ποιος ήταν και αν υπήρξε δηλαδή ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην αντεγκληματική πολιτική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

1.1. Μέθοδος της έρευνας

Η εγκληματικότητα συνίσταται στο σύνολο των εγκλημάτων που τελούνται σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Η μελέτη της εγκληματικότητας, βασίζεται σε στοιχεία της ιστορίας, της εθνογραφίας, της δημογραφίας, της στατιστικής που επιτρέπουν την διεξαγωγή συμπερασμάτων, για τις συνθήκες που επηρεάζουν την εγκληματικότητα σε μια κοινωνία συνολικά ή σε ένα τμήμα της.

Η εγκληματικότητα ως κοινωνικό φαινόμενο απασχολεί κάθε κράτος που προσπαθεί με διάφορες πολιτικές, μέτρα και αποφάσεις να το προλάβει ή και να το καταστείλει. Η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων σε μια κοινωνία και η προώθηση ενός προγράμματος παρέμβασης, οργανωμένου και συνεχούς, μπορεί να αλλάξει την συνολική εικόνα της εγκληματικότητας με την συρρίκνωση των ποσοστών των εγκληματικών πράξεων.

Το ερευνητικό μέρος της πτυχιακής μας εργασίας περιλαμβάνει τη μελέτη και την καταγραφή του εγκλήματος στην Ελλάδα την δεκαετία 1995 – 2005, καθώς επίσης και την αντεγκληματική πολιτική που εφαρμόστηκε. Ένα επιπλέον σημείο της ερευνητικής διαδικασίας που αναπτύξαμε, σχετίζεται με την συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην προώθηση και εφαρμογή των αντεγκληματικών μέτρων.

Με βάση τα στοιχεία διαφόρων ερευνών, τις αναφορές στον τύπο αλλά και τις απόψεις διαφόρων επιστημόνων, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία έξαρση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα. Ο βασικός προβληματισμός που μας οδήγησε στην επιλογή του προαναφερόμενου θέματος είναι αν το επίσημο κράτος αναγνώρισε το πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις και αν την τελευταία δεκαετία (1995-2005) άσκησε συγκεκριμένη αντεγκληματική πολιτική προκειμένου να το αντιμετωπίσει.

Μας απασχόλησε ειδικότερα, η εμφάνιση και η εξέλιξη της εγκληματικότητας την τελευταία δεκαετία, οι πραγματικές διαστάσεις της και οι ενισχυτικοί παράγοντες που συνέβαλαν στην εικόνα της. Παράλληλα, μέσα από την αποτύπωση της εγκληματικότητας, μπορέσαμε να δούμε αν υπήρξαν ιδιαίτερες πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου εκ μέρους της πολιτικής

εξουσίας. Στο πλαίσιο αυτό προβληματιστήκαμε αν η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας συνέβαλλε στην εφαρμογή των πολιτικών αυτών και με ποιο τρόπο.

Εμείς πιστεύουμε ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης αντεγκληματικής πολιτικής που θα διέπεται από συνέχεια, συνέπεια και θα είναι αποδεκτή από όλους, μπορεί να αποδώσει θετικά, με απτά αποτελέσματα ως προς την πρόληψη και καταστολή πολλών μορφών εγκληματικών πράξεων. Στο σημείο αυτό σημαντική είναι και η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας, η οποία θα μπορούσε ως κοινωνική επιστήμη να συμβάλει τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο καταστολής του εγκλήματος.

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας αποτέλεσε η καταγραφή, η μελέτη, η ανάλυση και η αξιολόγηση πολιτικών, μέτρων και θεσμών που είχαν εφαρμοστεί την τελευταία δεκαετία, για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Επιπλέον μέσω της εργασίας, μας δόθηκε η δυνατότητα να επεξεργαστούμε και να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας πάνω σε θέματα αντεγκληματικής πολιτικής που ως επαγγελματίες Κοινωνικοί Λειτουργοί θα μας απασχολήσουν στο μέλλον. Θα θέλαμε επίσης να επισημάνουμε ότι μας ενδιέφερε να μελετήσουμε αν υπάρχει ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σε τέτοιου είδους πολιτικές και με ποιο τρόπο μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη διεξαγωγή των αντεγκληματικών μέτρων που έχουν θεσμοθετηθεί.

Αρχικά, επιχειρήσαμε να ερευνήσουμε την εγκληματικότητα όπως διαμορφώθηκε κατά την χρονική περίοδο 1995 – 2005 σύμφωνα πάντα με τα καταγεγραμμένα στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας από τα ποινικά δικαστήρια, την αστυνομία και από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Επόμενο βήμα μας αποτέλεσε η μελέτη των νόμων, των Προεδρικών Διαταγμάτων και των υπουργικών αποφάσεων που πάρθηκαν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος μέσα από την γενικότερη αντεγκληματική πολιτική.

Η έρευνα μας στην συνέχεια, περιλάμβανε επίσης την διερεύνηση των δημοσιευμάτων του τύπου την περίοδο 1995 έως 2005 σχετικά με την εγκληματικότητα, και την αντεγκληματική πολιτική που είχε σχεδιαστεί, αν εφαρμόστηκαν οι πολιτικές αυτές και ποια ήταν η αποτελεσματικότητά τους, ενώ παράλληλα επιχειρήσαμε την ανάλυση και την αξιολόγηση των δημοσιευμένων ερευνών που σχετίζονται με το φόβο θυματοποίησης κατά την ίδια περίοδο.

Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας μας γίνεται αναφορά στην ταυτότητα των δραστών κατά την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ παράλληλα, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε αν η κοινωνική εργασία σαν επιστήμη έχει συμβάλει στην εφαρμογή των θεσμοθετημένων μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής.

1.2. Διαδικασία της έρευνας

Η έρευνα διήρκησε έξι (6) μήνες και περιλαμβάνει νόμους, Προεδρικά Διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, άρθρα και δημοσιεύσεις. Οι πηγές που μας εξασφάλισαν την πρόσβαση στα ανωτέρω δεδομένα είναι τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, τα αστυνομικά τμήματα, το διαδίκτυο, ο τύπος, και οι κοινωνικές οργανώσεις και υπηρεσίες. Οι τεχνικές συλλογής στοιχείων, ήταν η αναζήτηση βιβλιογραφίας ελληνικής και ξενόγλωσσας καθώς επίσης και η συλλογή πληροφοριών από το διαδίκτυο και η ανεύρεση και η καταγραφή δημοσιευμένων άρθρων από το τύπο σε θέματα αντεγκληματικής πολιτικής.

Η συλλογή στοιχείων ήταν συγκεκριμένη και χρονικά καθορισμένη αφού η εργασία περιλάμβανε την διερεύνηση των παραπάνω παραμέτρων από το 1995 έως 2005.

Επομένως συλλέξαμε αποτελέσματα ερευνών που είχαν πραγματοποιηθεί με θέμα την αντεγκληματική πολιτική και αναλύσαμε τα στοιχεία με βάση τα δεδομένα αυτά. Επίσης, αντικείμενο μελέτης μας αποτέλεσαν και τα αντεγκληματικά μέτρα, οι εγκύκλιοι που θεσπίστηκαν από την κυβέρνηση καθώς και η αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών.

Συγκεκριμένα, τα στοιχεία που αφορούσαν την εξέλιξη της εγκληματικότητας προέρχονται από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το υπουργείο Δικαιοσύνης, και την Αστυνομία. Ότι στοιχεία αναφέρονται στην εφαρμογή και αξιολόγηση των αντεγκληματικών μέτρων προέρχονται και πάλι από τις ίδιες πηγές. Ο φόβος θυματοποίησης και η ταυτότητα των δραστών ήταν θέματα με τα οποία ασχολήθηκε ο τύπος την περίοδο εκείνη και στα οποία αναφερόμαστε.

Όσον αφορά τον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού, τα στοιχεία που παρατίθενται στην μελέτη, προέρχονται από επισκέψεις σε φορείς όπως τα Δικαστήρια Ανηλίκων, οι Φυλακές, η Ν.Ε.Λ.Ε, και ο Ο.Α.Ε.Δ.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι κατά την διεκπεραίωση της ερευνητικής διαδικασίας συναντήσαμε όπως είναι εύλογο κάποιες δυσκολίες. Θεωρούμε ότι

κατά την διεκπεραίωση της πτυχιακής εργασίας η δυσκολία που αντιμετωπίσαμε σχετίζεται με το ερευνητικό μέρος. Η ερευνά μας ήταν ο έλεγχος και η αξιολόγηση των στατιστικών στοιχείων της εγκληματικότητας από το 1995-2005 καθώς και η αξιολόγηση των ερευνών που σχετίζονται με το φόβο θυματοποίησης. Θεωρούμε ότι η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι τα στατιστικά στοιχεία των ερευνών μπορεί να μην ανταποκρίνονται πλήρως στην πραγματικότητα (δεδομένου ότι οι έρευνες αυτές αναφέρονται μόνο στα καταγεγραμμένα γεγονότα της εγκληματικότητας). Ωστόσο προσπαθήσαμε η έρευνα μας να στηρίζεται όσο το δυνατόν σε περισσότερο αξιόπιστα στοιχεία.

Μια άλλη δυσκολία που συναντήσαμε αναφέρεται στον τομέα της Κοινωνικής Εργασίας διότι δεν υπήρχε ανάλογη έρευνα για να συγκρίνουμε δεδομένα.

Για την διεξαγωγή της έρευνας κύριο εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε ήταν η λογική ανάλυση των περιεχομένων των εγγράφων, της νομοθεσίας, παρόμοιων ερευνών κ.α, σε συνδυασμό με την διαδικασία της σύγκρισης βάση αποτελεσμάτων που είχαμε στη διάθεση μας.

Η έρευνα μας ήταν εκτιμητική.¹ Ερευνήσαμε και αξιολογήσαμε όλα τα δεδομένα όπως διαμορφώθηκαν τη συγκεκριμένη περίοδο (πολιτικές, νομοθετικό πλαίσιο κ.α). Πραγματοποιήθηκε δηλαδή κριτική εκτίμηση της αποτελεσματικότητας, του τρόπου λειτουργίας της αστυνομίας, των σωφρονιστικών θεσμών και μέτρων και γενικότερα της αντεγκληματικής πολιτικής.

Επιλέξαμε τον παραπάνω τρόπο να εργαστούμε, διότι θεωρήσαμε ότι ήταν ο καταλληλότερος και ότι θα μπορούσε να μας βοηθήσει τόσο στη συλλογή όσο και στην επεξεργασία των δεδομένων που θα προέκυπταν. Η έρευνα δεν θα μπορούσε να διεξαχθεί βάση ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων μόνο, διότι δεν θα μας οδηγούσε στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Παρακάτω, παρουσιάζονται συνολικά τα αποτελέσματα της έρευνας όπως διεξήχθησαν με τα δεδομένα που είχαμε στη διάθεση μας, μέσω σχολίων.

¹ Παρασκευόπουλος Ιωάννης (1993), *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*, σελ. 89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1995-2005)

Είδαμε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας πως διαμορφώθηκε η εγκληματικότητα κατά την δεκαετία 1995- 2005, καθώς και τα μέτρα που σχεδίασε η Ελληνική Κυβέρνηση στην προσπάθεια της να αντιμετωπίσει το φαινόμενο.

Στο ερευνητικό μέρος, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε την εξέλιξη της εγκληματικότητας στην Ελλάδα από το 1995-2005 καθώς και την αποτελεσματικότητα των μέτρων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν μέσα από την γενικότερη άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής την περίοδο εκείνη.

Σκεφτήκαμε ότι θα ήταν σκόπιμο να παρουσιάσουμε την αποτύπωση του εγκλήματος και την χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής ανά έτος. Με τον τρόπο αυτό θα είναι πιο εύκολο για τον αναγνώστη να έχει μια ξεκάθαρη και σαφή εικόνα της εμφάνισης και μετεξέλιξης του εγκλήματος, δηλαδή πως ξεκίνησε και πως διαμορφώθηκε στην πορεία μέσα από τις πολιτικές που ασκήθηκαν ανά έτος.

2.1.Εγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1995

Η αποτύπωση, η εξέλιξη καθώς επίσης και η διαμόρφωση της εγκληματικής δραστηριότητας μέσα από τις πολιτικές που ασκήθηκαν το 1995 αποτέλεσε την έναρξη της ερευνητικής μας δραστηριότητας.

Μελετώντας την εμφάνιση και την εξέλιξη της εγκληματικότητας των προηγούμενων ετών διαπιστώσαμε ότι ο δείκτης της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας παρουσίαζε μία ανοδική πορεία. Το 1995 αποτέλεσε την χρονιά έξαρσης του φαινομένου της εγκληματικότητας με αποτέλεσμα να διαπράττονται σε καθημερινή βάση εγκληματικές ενέργειες σε ολόκληρη την επικράτεια.

Το Μάιο του 1995 έως και τον Φεβρουάριο του 1996 Υπουργός Δημόσιας Τάξης διετέλεσε ο κος. Βαλυράκης. Η καταγεγραμμένη εγκληματικότητα σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης υποδήλωνε ότι οι ανθρωποκτονίες που τελέστηκαν ήταν 151. Παράλληλα

οι ληστείες για το έτος 1995 ήταν 1417 και τέλος οι διαρρήξεις που πραγματοποιήθηκαν δεν ξεπέρασαν σε αριθμό τις 60398.¹

Την εποχή εκείνη το φαινόμενο της μετανάστευσης που ήταν ιδιαίτερα έντονο δημιούργησε σημαντικά προβλήματα στην ελληνική κοινωνία, μέσα στην οποία οι δυσκολίες προσαρμογής και ένταξης των μεταναστών, σε συνδυασμό με την επιφυλακτικότητα απέναντι στους «ξένους» που αναπτύχθηκε, καλλιεργήθηκε στην ελληνική κοινωνία η άποψη, ότι οι αλλοδαποί εκδηλώνουν αυξημένη εγκληματικότητα. Με βάση όμως τα στατιστικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι οι αλλοδαποί εγκληματούν λιγότερο από τους ημεδαπούς.

Η εμφάνιση της εγκληματικότητας το έτος 1995 καταλογιζόταν κατά κύριο λόγο στο μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα της εποχής. Η εικόνα αυτή μάλιστα αρκετά συχνά προβλήθηκε από τα Μ.Μ.Ε., συμβάλλοντας περαιτέρω στην δημιουργία αρνητικής εικόνας των μεταναστών σε σχέση με την εγκληματικότητα.

Συνήθως οι προβολές και οι συζητήσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για γνωστές και «θορυβώδεις εγκληματικές περιπτώσεις» οδήγησαν στην ανησυχία της «κοινής γνώμης» και της «ξύπνησαν» εγκληματικούς φόβους.²

Η εικόνα τις περισσότερες φορές όπως παρουσιάζόταν από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την εγκληματικότητα δεν ανταποκρινόταν με την πραγματικότητα και δεν συντέλεσε στην εξάλειψη ξένων προς την πραγματικότητα παραστάσεων.

Παρ' όλο που το έτος 1995 αποτέλεσε την χρονιά εμφάνισης και έξαρσης για το έγκλημα, ωστόσο οι αρμόδιες αρχές φαίνεται ότι αδιαφορούσαν. Από την έρευνα μας διαπιστώθηκε ότι το επίσημο κράτος δεν αναγνώρισε το πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις και δεν άσκησε συγκεκριμένη αντεγκληματική πολιτική προκειμένου να το αντιμετωπίσει.

Διαπιστώσαμε ότι δεν πάρθηκαν κάποια μέτρα που να συνέβαλλαν στην πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Την περίοδο αυτή συντελούνται στην Ελληνική Αστυνομία βασικές θεσμικές αλλαγές οι οποίες αφορούν τις προσλήψεις και το συνδικαλιστικό δικαίωμα των αστυνομικών. Στο πλαίσιο αυτό σημαντικότερη τομή στην Αστυνομία αποτέλεσε η ψήφιση του νόμου 2226/1994,

¹ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα : Εκδ: Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

² Επιστημονικό Περιοδικό Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος : Κοινωνική Εργασία . Γιώργος Γαλάνης "Εγκληματικότητα και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας". Αθήνα , Τεύχος 16 σελ.232

ΦΕΚ122 «Εισαγωγή, Εκπαίδευση και Μετεκπαίδευση στις σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας και στο τμήμα Ανθυποπυραγών του πυροσβεστικού σώματος» που αφορά στον τρόπο πρόσληψης των αστυνομικών .Με το νόμο αυτό καθιερώθηκε η πρόσληψη μέσα από την διαδικασία των πανελληνίων εξετάσεων για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ώστε οι προσλήψεις να γίνονται χωρίς πελατειακή εξάρτηση. Παράλληλα ιδρύθηκε Συμβούλιο κατά της τρομοκρατίας και του οργανωμένο εγκλήματος. Τα μέτρα αυτά όπως θα δούμε και στην συνέχεια κατάφεραν να αναστείλουν και να περιορίσουν σε σημαντικό βαθμό την εγκληματολογική δραστηριότητα .³

Το γεγονός ότι δεν εφαρμόστηκε μία αντεγκληματική πολιτική και το έγκλημα παρουσιαζόταν στους πολίτες ως προέλευση του φαινομένου της μετανάστευσης, είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί στους πολίτες το αίσθημα της ανασφάλειας. Η δημόσια ασφάλεια δέχθηκε απειλές σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο ανάλογα με το μέγεθος της εγκληματικής πράξης. Ο φόβος για το έγκλημα καλλιεργήθηκε και η φοβική κοινωνία διαμόρφωσε επιπλέον ένα κοινωνικό πλαίσιο αύξησης της εγκληματικότητας μέσα από την μείωση της επικοινωνίας και την απομόνωση, την ανάπτυξη της καχυποψίας και του ατομικισμού ιδιαίτερα σε κοινωνίες έντονα ανταγωνιστικές όπως είναι οι σύγχρονες κοινωνίες.⁴

2.2.Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1996

Το 1995 αποτέλεσε την χρονιά όπου το έγκλημα στον ελλαδικό χώρο βρισκόταν σε έξαρση. Το μεταναστευτικό φαινόμενο το οποίο ήταν έντονο την εποχή εκείνη και προβλήθηκε ως υπαίτιο της εγκληματικής δραστηριότητας, δεν απασχόλησε την πολιτική ηγεσία, με αποτέλεσμα να μην χαραχθεί πολιτική για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Η αδυναμία των αρμόδιων αρχών να προωθήσουν και να εφαρμόσουν αντεγκληματική πολιτική για το έτος 1995, είχε ως αποτέλεσμα η εγκληματικότητα να συνεχίζει να διαγράφει ανοδική πορεία και το έτος 1996.

³ Παπακωνσταντής Γ.(2003)Ελληνική Αστυνομία : Οργάνωση, Πολιτική και Ιδεολογία Αθήνα-Κομοτηνή ,Εκδόσεις Σάκκουλα σελ.143

⁴ Αρτινοπούλου Β. Μαγγανάς Α.(1996), Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την καταγεγραμμένη εγκληματικότητα του έτους 1996, οι ανθρωποκτονίες οι οποίες τελέστηκαν ήταν 169. Παράλληλα, αύξηση παρουσίασαν και οι διαρρήξεις σε ένα αρκετά σημαντικό βαθμό συγκριτικά με τον προηγούμενο έτος. Ωστόσο σταθερές παρέμεναν οι ληστείες, αφού ο συγκεντρωτικός αριθμός τους ήταν ο ίδιος με το προηγούμενο έτος, δηλαδή 1417.⁵

Οι δημογραφικές, κοινωνικοοικονομικές, τεχνολογικές και άλλες μεταβολές που σημειώθηκαν, η εκμηδένιση των αποστάσεων, η αποδιοργάνωση των παραδοσιακών θεσμών, η διαφοροποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων και τα καταναλωτικά πρότυπα, συνέβαλαν στην αύξηση της εγκληματικότητας και στην εμφάνιση νέων μορφών εγκλημάτων κατά την διάρκεια του 1996. Οι εγκληματίες γίνονταν περισσότερο σκληροί και αδίστακτοι και επιπλέον είχαν στη διάθεσή τους όλα τα σύγχρονα μέσα της τεχνολογίας.⁶

Ο σφιχτός εναγκαλισμός της Αστυνομίας με την πολιτική εξουσία, είχε ρίξει τη σκιά του και στην παρουσία της Αστυνομίας στις γειτονιές της Αθήνας. Αστυνομικοί, λοιπόν, που θα έπρεπε να βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του πυρός είχαν βολευτεί στα γραφεία, διοικητές τμημάτων δίσταζαν να αναλάβουν πρωτοβουλίες που θα οδηγούσαν σε αναδιάρθρωση του προσωπικού, επειδή κινδύνευαν με δυσμενή μετάθεση, ενώ οι εξωπληρεσιακές παρεμβάσεις καθήλωναν τους αστυνομικούς στον ρόλο του παρατηρητή των εξελίξεων και επέτειναν το αίσθημα της αδιαφορίας.⁷ Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δυνάμεις που διέθεταν δεν επαρκούσαν ούτε για τη φύλαξη των επιλεγμένων στόχων.

Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Γ. Ρωμαίος, σε αποκλειστική του συνέντευξη προς «Το Βήμα» προανήγγειλε μια σειρά θεσμικών παρεμβάσεων στην Ελληνική Αστυνομία, και μεταξύ άλλων είπε:

Αν συνεχίσουμε να συγκαλύπτουμε αυτούς που έχουν παρεκτραπεί, λέει ο κ. Ρωμαίος, η αποκάλυψη της διαφθοράς ή της παρεκτροπής θα κάνει τον κόσμο να μας θεωρεί, και δικαίως, όλους ενόχους ή, στην καλύτερη περίπτωση, ότι «είστε

⁵ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα: Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

⁶ ΤΟ ΒΗΜΑ (1996) «Οι εγκληματίες του 2000» Κυριακή 1 Δεκεμβρίου 1996, Σχετικό άρθρο του Νικολακόπουλου Δ.

⁷ ΤΟ ΒΗΜΑ (1996) Κύριε Υπουργέ, αυτά είναι τα κακώς κείμενα «Εμείς και το Σώμα, οι Πολιτικοί και οι Πολίτες». Κυριακή 3 Νοεμβρίου 1996. Σχετικό άρθρο του Νικολακόπουλου Δ.

όλοι ίδιοι». Υπάρχει μια αρρωστημένη αλληλεγγύη, επισημαίνει ο υπουργός, για να μη χρεωθεί και σε μας η ρετσινιά. Αυτό πρέπει με τον καιρό να αλλάξει αν θέλουμε να αλλάξει η εικόνα του κόσμου για την Αστυνομία.

Μελετώντας την περίοδο εκείνη διαπιστώσαμε ότι δεν εφαρμόστηκε κάποιο μέτρο με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Η αστυνομική παρουσία παρέμενε η ίδια όπως και το προηγούμενο έτος και δεν πραγματοποιήθηκαν οργανωτικές αλλαγές. Οι πολίτες αισθάνονταν ανασφαλείς και η εγκληματικότητα προσλάμβανε καθημερινά ευρείες διαστάσεις.

2.3.Εγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1997

Για το έτος 1997, και αφού το προηγούμενο έτος δεν είχε εφαρμοστεί κάποιο νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη ή την καταστολή της εγκληματικότητας, η εγκληματικότητα εξακολουθούσε να έχει μία αυξητική τάση.

Ιδιαίτερα αντιληπτή είναι η αύξηση των κακουργημάτων (ανθρωποκτονίες, ληστείες, διακεκριμένες κλοπές), που αφορούσαν τη φανερή εγκληματικότητα, αυτή που καταγράφηκε σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία.

Η προσέγγιση του προβλήματος δεν έγινε μόνο με την ανάγνωση των αριθμών και την προσκόλληση στα στατιστικά δεδομένα. καθώς επίσης και δεν διαπράττονται μόνο περισσότερα κακουργήματα, αλλά ότι ο τρόπος, η πολυπλοκότητα, οι μέθοδοι διάπραξης, η συμπεριφορά και η ψυχολογία των δραστών, ακόμη και η κοινωνική τους προέλευση και η ηλικία τους είχαν ελάχιστη σχέση με το παρελθόν, όπως επισήμαναν οι εγκληματολόγοι.

Βεβαίως, όπως εξηγούν οι επιστήμονες και φαίνεται και από τα δεδομένα της στατιστικής, παρατηρήθηκε σταθερή αύξηση των κακουργημάτων. *«Υπήρξε ένας κορεσμός ακόμη και των στατιστικών δεδομένων», λένε οι ειδικοί.*

Η νέα λοιπόν μορφή του εγκλήματος, το προφίλ του σύγχρονου εγκληματία είχε αλλάξει. Σύμφωνα με τον καθηγητή της Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Νέστωρα Κουράκη:

Ο πολίτης σήμερα, ειδικά στις μεγάλες πόλεις, ζει ένα καφκικό συναίσθημα ανεξήγητης ανησυχίας. Οι παραδοσιακές αξίες σιγά σιγά ξεπερνιούνται αλλά δεν έχουν αντικατασταθεί από νέες, η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών, η περιθωριοποίηση τμημάτων της ελληνικής κοινωνίας, η ανεργία στους νέους, η έλλειψη προτύπων και οραμάτων είναι οι παράγοντες που καθόρισαν το έγκλημα, το προφίλ και τη δράση του εγκληματία.

Η εγκληματικότητα αυξήθηκε αριθμητικά και «ποιοτικά», το ίδιο και η αδυναμία της Αστυνομίας να παράσχει αίσθημα ασφαλείας στους πολίτες. Το αποτέλεσμα ήταν να εμφανιστούν οι ιδιωτικές εταιρείες ασφάλειας. Υπολογίζεται ότι μόνο στην Αττική δραστηριοποιήθηκαν περισσότερες από 200 εταιρείες ιδιωτικής αστυνόμευσης, οι οποίες υπολογίζεται ότι είχαν στις τάξεις τους περίπου 3.500 ανθρώπους. Αν συνυπολογισθεί ότι στην Αττική υπηρετούν περί τους 20.000 αστυνομικοί, γίνεται φανερό ότι ένα σημαντικό κομμάτι των αστυνομικών υπηρεσιών ασκούνται ήδη από ιδιώτες. Φύλαξη τραπεζών, οικιών, προσώπων, χρηματοποστολές, έλεγχος, μέτρα τάξης, είναι ορισμένες από τις δραστηριότητες των ιδιωτικών εταιρειών ασφάλειας, που όμως αρνούνται ότι κάνουν αστυνομικό έργο.⁸

Είναι γνωστό ότι η πολιτική πρόληψης του εγκλήματος είναι στη βάση της κοινωνική και πολιτισμική. Προϋποθέτει μακρόχρονες και υψηλού κόστους παρεμβάσεις στο θεσμικό επίπεδο.

Ακόμα κι αν το σωφρονιστικό σύστημα έχει αποτύχει σε αυτόν τον στόχο, αυτό δεν πρέπει να αποτελεί άλλοθι για παλινδρόμηση σε τιμωρητικά και ανταποδοτικά πρότυπα μεταχείρισης, αλλά το έναυσμα για την εφαρμογή εναλλακτικών μορφών μεταχείρισης του εγκληματία και τη δημιουργία υποστηρικτικών δομών μετα-σωφρονιστικής μέριμνας, με άξονα πάντοτε την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως επισήμανε η Αρτινοπούλου καθηγήτρια της Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.⁹

Το 1997 αποτέλεσε την χρονιά, που η εγκληματικότητα είχε οδηγηθεί στην κορύφωση της. Μέσα από την μελέτη που πραγματοποιήσαμε στο

⁸ ΤΑ ΝΕΑ(1997)Ιδιώτες <<αναλαμβάνουν>>κρατικά καθήκοντα ,Δευτέρα 24 Νοεμβρίου ,Σχετικό άρθρο Παπαχρήστου Γιώργος

⁹ ΤΑ ΝΕΑ(1997)Η πολιτική διάσταση της επιβολής αυστηρότερων ποινών ,Παρασκευή 28 Νοεμβρίου 1997,Σχετικό άρθρο της Αρτινοπούλου Βάσω

νομοθετικό πλαίσιο και σε δημοσιεύματα της εποχής εκείνης, διαπιστώσαμε ότι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης δεν έλαβε κάποια μέτρα για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος.

Ωστόσο θα θέλαμε να επισημάνουμε το γεγονός, ότι ενισχύθηκε η ιδιωτική αστυνόμευση, η οποία συνέβαλε σε ένα μικρό βαθμό στον περιορισμό του εγκλήματος στις μεγάλες αστικές περιοχές.

2.4.Εγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 1998

Με βάση τα στοιχεία διαφόρων ερευνών, τις αναφορές στον τύπο αλλά και τις απόψεις διαφόρων επιστημόνων, το 1997 παρατηρήθηκε μία έξαρση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα., η οποία συνεχίστηκε και το 1998.

Βασιζόμενοι στο γεγονός ότι δεν λήφθηκε κάποιο πρόγραμμα αντεγκληματικής πολιτικής για το έτος 1997, η εγκληματικότητα εξακολουθούσε να έχει μία ανοδική πορεία. και το έτος 1998. Οι συνεχείς αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στην αρχηγία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, αποδείκνυαν ότι δεν εφαρμόστηκε μία συνεχής αντεγκληματική πολιτική και το πολιτικό σύστημα αδυνατούσε να περιορίσει και να καταστείλει το έγκλημα. Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης αλλάζει και πάλι. Το 1998 το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης αναλαμβάνει ο κος Πετσάλνικος Φίλιππος.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο κ. Ιάκωβο Φαρσεδάκη, ο ρυθμός αύξησης της εγκληματικότητας στην Ελλάδα είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτόν που γνωρίζουν άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Την εγκληματικότητα στην Ελλάδα ευνοεί τόσο η πολλαπλή κρίση, η κοινωνική και οικονομική, όσο και η παράλληλη είσοδος ξένων εγκληματικών στοιχείων. Η είσοδος των αλλοδαπών στη χώρα μας είναι δυστυχώς ανεξέλεγκτη, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει πως είναι μόνο οι μετανάστες που αυξάνουν τα κρούσματα εγκληματικότητας. Σαφώς, οι περισσότεροι έρχονται εδώ για να εργασθούν, πολλοί όμως αναπτύσσουν παράνομη δραστηριότητα.¹⁰

¹⁰ ΤΑ ΝΕΑ (1998)Το έγκλημα<<πνίγει>> από άκρη σε άκρη την Ελλάδα, Τρίτη 13 Οκτωβρίου 1998,Σχετικό άρθρο της Σταμάτη Λαμπρινή –της Ελευθεριάδη Εύης

Αναφορικά λοιπόν με τη καταγεγραμμένη εγκληματικότητα το ποσοστό των ανθρωποκτονιών ανήλθε στις υψηλότερες τιμές του (154 τελεσθέντα εγκλήματα), την περίοδο που εξετάζουμε (1995-2005). Κατά το ίδιο έτος, το ποσοστό εξιχνίασης των διαρρήξεων και των ληστειών ανέρχονται στο 12,59% και στο 27,41% αντίστοιχα. Το εν λόγω ποσοστό στο οποίο αναφερόμαστε, βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο σε σχέση με τα επόμενα έτη που θα παρουσιάσουμε στην συνέχεια της έρευνάς μας.¹¹

Η αύξηση των εγκλημάτων οφείλεται ως ένα βαθμό στην έλλειψη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση ενός φαινομένου, το οποίο δεν είναι συγκυριακό.

Εκτός όμως από τα ποσοστά των εγκληματικών πράξεων τα οποία φαίνεται να αυξάνονται, παρατηρήθηκε και αύξηση του αισθήματος της ανασφάλειας των πολιτών και του φόβου θυματοποίησης σύμφωνα με έρευνες και δημοσιεύματα της εποχής εκείνης.

Ο ρόλος των ΜΜΕ, κυρίως της τηλεόρασης, με τη δραματοποιημένη παρουσίαση θεμάτων βίαιης εγκληματικότητας, η έντονη αμφισβήτηση του συστήματος ποινικής καταστολής (ανυπαρξία ή ανεπάρκεια των αστυνομικών αρχών) και η κρίση εμπιστοσύνης προς τη Δικαιοσύνη ήταν εκείνοι οι παράγοντες που αύξησαν τους φόβους και την ανασφάλεια των πολιτών ενώ διαμόρφωσαν έντονα τιμωρητικές στάσεις οι οποίες εκφράζονταν συνήθως με την απαίτηση μεγαλύτερης και αυστηρότερης αντιμετώπισης απέναντι στους δράστες αξιοποιώνων πράξεων.

Όπως αναφέρθηκε στην θεωρία και επιβεβαιώνεται και από την έρευνα μας, οι πολίτες της Αθήνας και των μεγάλων αστικών κέντρων ήταν εκείνοι οι οποίοι φοβούνταν περισσότερο. Εκείνοι που ζούσαν με τον φόβο πως ενδέχεται να πέσουν θύματα οποιασδήποτε εγκληματικής συμπεριφοράς. Λιγότερο φοβούνταν οι κάτοικοι της επαρχίας, εκείνοι που έμεναν στις μικρές πόλεις και κωμοπόλεις της υπαίθρου και στα χωριά. Το «γιατί» οι κάτοικοι της πρωτεύουσας ζούσαν με τον φόβο του εγκλήματος ήταν επιστημονικά εξηγήσιμο. Όσο πιο

¹¹ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας 1995-2005. Αθήνα : Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

πολύαριθμη είναι η πόλη όπου ζούμε, αυτό λένε διεθνώς τα στατιστικά, τόσο αυξάνεται και ο φόβος μας για ενδεχόμενη θυματοποίησή μας.¹²

«Η ανωνυμία που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες πόλεις, η εξασθένηση της κοινωνικής αλληλεγγύης και της έννοιας της κοινότητας σε συνδυασμό με τα οξυμένα κοινωνικά προβλήματα των κατοίκων συνθέτουν τα βασικά σημεία της υποβάθμισης της ζωής» επισημαίνει η κυρία **Ζαραφονίτου**, η οποία συμπεραίνει από την έρευνά της ότι οι παράγοντες αυτοί είναι εκείνοι που αυξάνουν τους φόβους μας.¹³

Η αυξητική τάση της εγκληματικότητας ήταν αναμφισβήτητη ενώ δεν την αντικατόπτριζαν μόνο οι στατιστικές, αλλά και η καθημερινή εμπειρία.. Το ερώτημα είναι τι κάνουμε ως οργανωμένη κοινωνία γι' αυτό και ποιες στρατηγικές πρέπει να ακολουθήσουμε για τη μείωση.

«Στη χώρα μας δεν υπάρχει ούτε άτυπος, ούτε επίσημος έλεγχος, γεγονός που επιτρέπει την εγκληματική συμπεριφορά», σημειώνει ο κ. Φαρσεδάκης. *«Όλα αυτά εξηγούν γιατί αυξάνονται ιδιαίτερα εγκλήματα όπως οι ληστείες και οι κλοπές, ενώ παραμένουν σταθερά τα κρούσματα ανθρωποκτονιών ή βιασμών.»*¹⁴

Από την έρευνα μας μέχρι και το παρόν έτος δεν υπήρξε κάποια ολοκληρωμένη αντεγκληματική πολιτική ώστε να ελέγξουμε την εγκληματικότητα. Παρατηρήσαμε επίσης ότι δεν έγιναν ιδιαίτερες προσπάθειες ως προς την οργάνωση των αστυνομικών αρχών, οι οποίοι αποτελούν όργανα άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής. Αυτό άλλωστε το επισημαίνουν και οι ίδιοι οι αστυνομικοί, που θέλουν και ζητούν να κάνουν βήματα μπροστά, να προχωρήσουν και να εκπαιδευτούν έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν όχι μόνο τα κατά πολύ αυξημένα κρούσματα, αλλά και τη νέα μορφή που έχει πάρει πια και στην Ελλάδα το έγκλημα.

¹² ΤΟ ΒΗΜΑ (1999) *Ο πολίτης θύμα της ανασφάλειας*, Κυριακή 1 Νοεμβρίου, Σχετικό άρθρο της Μάνδρου Ιωάννας

¹³ ΤΟ ΒΗΜΑ (1999) *Ο πολίτης θύμα της ανασφάλειας*, Κυριακή 1 Νοεμβρίου, Σχετικό άρθρο της Μάνδρου Ιωάννας

¹⁴ ΤΑ ΝΕΑ (1998) *Το έγκλημα <<πνίγει>> από άκρη σε άκρη την Ελλάδα*, Τρίτη 13 Οκτωβρίου 1998, Σχετικό άρθρο της Σταμάτη Λαμπρινή –της Ελευθεριάδη Εύης

2.5. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για τα έτη 1999 – 2003

Συνεχίζοντας την έρευνα μας και φτάνοντας στο 1999, παρατηρήσαμε ότι τα σκήπτρα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης ανέλαβε ο κος Χρυσοχοΐδης ο οποίος παρέμεινε στην ηγεσία του Υπουργείου μέχρι και το 2003. Ο νέος υπουργός εμφανίστηκε με νέες προτάσεις και πρωτοποριακές ιδέες όσον αφορά τον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής και όπως θα δούμε και παρακάτω πολλά μέτρα εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας. Όπως προαναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας, η εφαρμογή των νέων μέτρων αστυνόμευσης, αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ αστυνομίας και πολιτών.

Ήδη από τον Ιανουάριο του 1999 εφαρμόστηκε από Υ.Δ.Τ. το Εθνικό σχέδιο αστυνόμευσης «Ασφαλείς πόλεις» σε μία προσπάθεια οργάνωσης της αντεγκληματικής πολιτικής. Το σχέδιο περιλάμβανε τους σχολικούς φύλακες, τις πεζές περιπολίες, τους ειδικούς φρουρούς, τον έλεγχο νομιμότητας αλλοδαπών και τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (Το.Σ.Π.Ε.), την Ο.Δ.Ε.Σ.Α.Π αλλά και το πρόγραμμα «καθ' οδόν» με στόχο την πρόληψη των τροχαίων ατυχημάτων.

“Εμείς έχουμε ως άμεσο στόχο η Αστυνομία να είναι κοντά στον πολίτη ώστε να δημιουργείται σ' αυτόν ένα αίσθημα ασφάλειας. Ταυτόχρονα αυτοί οι στενοί δεσμοί με την κοινωνία μπορεί να βοηθήσουν την Αστυνομία στην πρόληψη της εγκληματικότητας. Ήδη προχωρούμε στην επέκταση των πεζών περιπολιών και τους επόμενους μήνες υλοποιούμε τα υπόλοιπα μέτρα της κοινοτικής αστυνόμευσης, που προτείνει η ειδική μελέτη» επεσήμανε μιλώντας στο «Βήμα» ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Μιχ. Χρυσοχοΐδης.

Είναι γεγονός ότι την συγκεκριμένη χρονική περίοδο που μελετάμε, έγιναν αξιόλογες προσπάθειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας και πάρθηκαν πολλά μέτρα για την καταπολέμηση της. Κύριος στόχος της περιόδου, ήταν η πρόληψη του εγκλήματος ενώ η αδιαφορία ή και η εχθρότητα τμημάτων του κοινού προς τους φορείς εφαρμογής του νόμου αποτέλεσε σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα ο οποίος έπρεπε να υπερνικηθεί. Η

νέα φιλοσοφία που αφορούσε την αστυνομία, εστίαζε την προσοχή της σε μια ευρύτερης συνεργασίας με τους πολίτες, ενώ η κοινοτική αστυνόμευση στόχευε κυρίως στον περιορισμό της μικρομεσαίας εγκληματικότητας στηριζόμενη στη συνεταιρική Αστυνομία - κοινοτικών φορέων - πολίτη, αλλά και στη μείωση του φόβου του εγκλήματος. Ας δούμε όμως πώς αυτά τα μέτρα εφαρμόστηκαν στην πράξη και αν ήταν αποτελεσματικά.

*Σύμφωνα με τον κ. Χρυσοχοΐδη, «από το 2000 σχεδιάσαμε και εφαρμόζουμε μια πολιτική τριών αλληλένδετων κατευθύνσεων για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Και οι τρεις αυτές κατευθύνσεις παραμένουν ενεργοί, γιατί πολύ απλά πιστεύουμε ότι μόνον η συνεχής εφαρμογή τους θα αποφέρει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα».*¹⁵

Από τα πρώτα μέτρα που εφαρμόστηκαν ήταν οι εκτεταμένοι έλεγχοι νομιμότητας των αλλοδαπών και ημεδαπών. Οι έλεγχοι αυτοί πραγματοποιήθηκαν και τα αποτελέσματα αυτών ήταν, από τον Ιανουάριο του 1999 έως τον Φεβρουάριο του 2000, να επανα-προωθηθούν στις χώρες προέλευσής τους περίπου 200.000 αλλοδαποί. Από ότι φαίνεται, το εν λόγω μέτρο δεν παρουσιάζεται και τόσο δημοκρατικό, αφού υιοθετεί λογική μηδενικής ανοχής προσβάλλοντας την αξιοπρέπεια του ατόμου και των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων του, ενώ παράλληλα αναβιώνει καταδικασμένες ιστορικά κατασταλτικές επιλογές.

Αναφερόμαστε σε καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διότι πράγματι οι συνθήκες σύλληψης των μεταναστών ήταν απαράδεκτες (συγκεντρώσεις σε γήπεδα) και όλο αυτό χρησιμοποιήθηκε ως αντίδοτο στο φόβο και την ανασφάλεια των πολιτών, ενώ η θεαματικότητα και η προβολή της όλης επιχείρησης από τα ΜΜΕ, νομιμοποιούσαν την μηδενική ανοχή στα μάτια της κοινής γνώμης. Όσο αποκρουστική και αν φάνταζε η εικόνα της συγκέντρωσης χιλιάδων αλλοδαπών σε γήπεδα και κλειστά γυμναστήρια, κάτω από απαράδεκτες συνθήκες υγιεινής, η ελληνική κοινή γνώμη έδειχνε ότι μπορεί να την ανεχθεί προκειμένου να υπάρξει η επιζητούμενη λύση στο πρόβλημα της παρουσίας των λαθρομεταναστών στην Ελλάδα. Επιβεβαιώνεται έτσι η διαπίστωση σχετικά με

¹⁵ ΤΑ ΝΕΑ (2000) Εγκληματικότητα, Κοινωνία και Πολιτεία ,Σάββατο 4 Μαρτίου 2000.Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης κος. Χρυσοχοΐδης Μιχάλης

το γεγονός ότι «σε ορισμένες περιπτώσεις η εφαρμογή πολιτικών μηδενικής ανοχής εκλαμβάνεται ως αναμενόμενη πρόταση της εξουσίας σ ένα ώριμο αίτημα της κοινής γνώμης, η οποία με το να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη απεκδύεται οποιασδήποτε κοινωνικής ευαισθησίας και εμφανίζεται έτοιμη να συνταχθεί με τις πλέον ακραίες πολιτικές κοινωνικού αποκλεισμού».¹⁶

Η αποτελεσματικότητα του μέτρου λοιπόν αμφισβητείται διότι οι μαζικές συλλήψεις ατόμων με την μόνη αιτιολογία ότι είναι αλλοδαποί έχει σαν συνέπεια τον στιγματισμό τους και ο εντοπισμός των πραγματικά καταζητούμενων αλλοδαπών καθίσταται δυσχερής διότι πιθανότατα θα έχουν προνοήσει για την αποφυγή της σύλληψης τους. Άρα το μέτρο κρίνεται άτοπο και κοινωνικά επικίνδυνο και σύμφωνα με τον Παπαθεοδώρου ¹⁷ ο οποίος αναφέρει ότι ο μαζικός αυτός έλεγχος συνέβαλε στη μεγέθυνση του κυρίαρχου μύθου περί καλπάζουσας εγκληματικότητας των μεταναστών, προσδιορίζοντας στο έγκλημα εθνικά και φυλετικά χαρακτηριστικά, αναπαράγοντας στερεοτυπικές αντιλήψεις. Το μέτρο επίσης επέφερε ρήγματα στον κοινωνικό ιστό διαχωρίζοντας την Ελληνική κοινωνία από τους πολίτες που θεωρούνταν β' κατηγορίας, ενώ ευνοούσε τον κοινωνικό αποκλεισμό, γεγονός που εμπόδιζε σημαντικά το έργο της αντεγκληματικής πολιτικής.

Το Σώμα Συνορο-φυλάκων το οποίο συγκροτήθηκε με 2.214 άτομα, αποσκοπούσε στη θωράκιση των συνόρων από τις διελεύσεις λαθραίων μεταναστών όπως έχει προαναφερθεί. Με τη δραστηριότητα της Αστυνομίας το 1999 συνελήφθησαν για παράνομη είσοδο και παραμονή στην Ελλάδα 186.000 ξένοι. Το 2000, οι συλλήψεις για τον ίδιο λόγο ήταν 259.000 ενώ το πρώτο εννιάμηνο του 2001, 204.000. Τα αποτελέσματα του εν λόγω μέτρου ήταν αρκετά ικανοποιητικά και κατά τα επόμενα έτη, ενώ βασικός στόχος είναι να μη διέρχεται κανείς ανεξέλεγκτα τα σύνορα της χώρας.

Η τρίτη κατεύθυνση, όπως την χαρακτήρισε και ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Χρυσοχοϊδης, αφορούσε στην εμπέδωση του κλίματος ασφάλειας στις πόλεις με την εκπόνηση και υλοποίηση του προαναφερθέντος προγράμματος «Ασφαλείς Πόλεις». Το παραπάνω μέτρο εφαρμόστηκε εξ αρχής με τις πεζές και εποχούμενες περιπολίες των αστυνομικών σε καθημερινή βάση. Για τον λόγο

¹⁶ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος(2002) *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*, Αθήνα ,Νομική Βιβλιοθήκη σελ.271

¹⁷ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, (2002) οπ. π σελ.218

αυτό, αφού χαρτογραφήθηκαν οι περιοχές με βάση τον βαθμό επικινδυνότητας, προσελήφθησαν 1.000 ειδικοί φρουροί για τη φύλαξη ακίνητων στόχων. «Οι ειδικοί φρουροί ήταν όχι μόνον ορατοί σε διάφορες περιοχές των Αθηνών και στους σταθμούς του Μετρό, αλλά και αντικατέστησαν αστυνομικούς οι οποίοι διοχετεύθηκαν στις πεζές περιπολίες στην περιοχή των Αθηνών. Επιπρόσθετα, ομάδες μοτοσικλετιστών σάρωσαν διάφορες περιοχές, ενώ το μέτρο της πεζής αστυνόμευσης είχε επεκταθεί σε όλες τις πόλεις της χώρας» επεσήμανε ο κ. Χρυσοχοϊδής, μιλώντας στα «ΝΕΑ».¹⁸

Τα αποτελέσματα του μέτρου φάνηκαν από τους πρώτους μήνες με μείωση των κλήσεων των πολιτών κατά 60% και βελτίωση του αισθήματος της ασφάλειας των κατοίκων των υπό αστυνόμευση περιοχών.¹⁹ Παράλληλα, σημειώθηκε πτωτική τάση των δεικτών ορισμένων εγκλημάτων όπως ανθρωποκτονιών, κλοπών, ληστειών και χρήσης ναρκωτικών.²⁰ Με βάση τα παραπάνω είναι εύκολο να υπερεκτιμήσει κανείς το μέτρο. Πράγματι το μέτρο των πεζών περιπολιών, έχει αποδώσει θετικά αποτελέσματα όμως δεν θα πρέπει να το υπερεκτιμήσουμε διότι ουσιαστικά δεν μπορούν να δράσουν καταλυτικά παρά μόνο παραπληρωματικά για την μείωση κάποιων μορφών εγκλημάτων.

Στην Ελλάδα για την υλοποίηση του εν λόγω μέτρου, διατέθηκε ένα μεγάλο ποσοστό προσωπικού με αποτέλεσμα να αποδυναμωθούν τα αστυνομικά τμήματα και να περιοριστούν οι επιχειρησιακές δυνατότητες για την πάταξη της εγκληματικότητας. Ένα άλλο πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν έλλειψη ειδικής εκπαίδευσης των αστυνομικών περιπολίας και σε συνδυασμό με την απουσία ενός προγράμματος ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιοχής, περιόρισαν το έργο των αστυνομικών.

Στην συνέχεια της έρευνας διαπιστώθηκε ότι για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκληματικότητας συστάθηκε Ομάδα Διοίκησης Έργου Σχεδιασμού Αντεγκληματικής Πολιτικής (ΟΔΕΣΑΠ). Στόχος της λειτουργίας της αποτέλεσε ο σχεδιασμός αντεγκληματικής πολιτικής και η εκπόνηση προγράμματος συντονισμού και ελέγχου της πολιτικής αυτής.

¹⁸ ΤΑ ΝΕΑ(2000)Εγκληματικότητα Κοινωνία και Πολιτεία, Σάββατο 4 Μαρτίου 2000 ,Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης κος .Χρυσοχοϊδής Μιχάλης

¹⁹ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, οπ. π σελ.213

²⁰ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος,(2002) οπ. π σελ.213

Ένας τέτοιος σχεδιασμός αντεγκληματικής πολιτικής είχε ως βασικές προϋποθέσεις την συνεχή τεκμηριωμένη ενημέρωση σχετικά με:

- α) τα δεδομένα των μεγεθών της εγκληματικότητας.
- β) τις παραμέτρους που συμβάλλουν στην όποια μεταβολή της, την ποιότητα και την έκταση του φόβου του εγκλήματος.
- γ) τα στερεότυπα που επικρατούν στο κοινωνικό σώμα τόσο για το έγκλημα όσο και για τους φορείς δίωξής του.

Το έργο της ΟΔΕΣΑΠ και οι προτάσεις που υπέβαλε, περιελάμβαναν:
α) Άξονες αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.
β) Πλαίσιο συνεργασίας με τις τοπικές κοινωνίες γ) Εφαρμόσιμη δέσμη μέτρων ήπιας παρέμβασης.

Για το σκοπό αυτό η ΟΔΕΣΑΠ ανέλαβε μια σειρά από βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δράσεις που μεταξύ άλλων είχαν και τους εξής στόχους:

- Πρόταση μοντέλου για την αντεγκληματική πολιτική.
- Προετοιμασία νομοθετικού πλαισίου για τη ίδρυση Ινστιτούτου Αντεγκληματικής Πολιτικής.
- Πολιτικές ελέγχου και καθορισμού δράσεων, με σκοπό τον περιορισμό της μικρομεσαίας εγκληματικότητας.
- Προσέγγιση και οργάνωση θεσμικών σχέσεων με τις τοπικές κοινωνίες και τις κοινωνικές ομάδες.
- Ανάδειξη πολιτικών που πρέπει να εμπεδώσει η Αστυνομία για να αντιμετωπίσει προβλήματα που σχετίζονται με την ποιοτική μεταβολή του εγκληματικού φαινομένου.
- Βελτίωση της οργανωτικής δομής της Αστυνομίας και ανάδειξη του τοπικού Αστυνομικού Τμήματος ως σημείου αναφοράς της αστυνόμευσης.
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικών πολιτικών που σχετίζονται με τις αντιλήψεις του προσωπικού, μελέτη των χώρων εργασίας και τρόπων υποστήριξης του προσωπικού²¹

²¹ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης Ύψσταση Ομάδας Διοίκησης έργου για το σχεδιασμό Αντεγκληματικής Πολιτικής, Αθήνα, Δελτίο Τύπου 1 Απριλίου 2002

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που εξέδωσε το Υ.Δ.Τ. τα αποτελέσματα ήταν αρκετά ικανοποιητικά. Ανάμεσα στο 1999 και το 1998, οι ανθρωποκτονίες μειώθηκαν κατά 17%, οι ληστείες κατά 14%, οι κλοπές κατά 23%.²²

Από τις κλοπές και τις διαρρήξεις αυτές εξιχνιάστηκαν 15,46 % και 34,25% αντίστοιχα, ποσοστά τα οποία διέφεραν σημαντικά από τα προηγούμενα έτη. Αυτό αποδείκνυε ότι έγινε σημαντική προσπάθεια ως προς την οργάνωση και την αναδιάρθρωση της ελληνικής αστυνομίας με απτά αποτελέσματα από ότι μπορούμε να διακρίνουμε από τα στατιστικά δεδομένα.

Συνεχίζοντας την συγκριτική μελέτη των ποσοστών της εγκληματικότητας κατά τα έτη 2000 έως 2003, μπορεί εύκολα να διακρίνει κανείς τις σημαντικές πτωτικές τάσεις που παρατηρήθηκαν σε εγκλήματα όπως οι ανθρωποκτονίες, οι διαρρήξεις και οι ληστείες. Από τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας προκύπτει ότι οι ανθρωποκτονίες από το 2000 έως το 2003 παρουσίαζαν μια συνεχόμενη πτωτική τάση σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη και ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το χαμηλότερο ποσοστό σημειώθηκε το 2002 με 94 τελεσμένες πράξεις σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία.

Την ίδια πορεία ακολούθησαν και οι διαρρήξεις που καταγράφηκαν την εν λόγω περίοδο με τα ποσοστά των εξιχνιάσεων τα οποία ανέβαιναν σημαντικά. Το έτος 2000 σημειώθηκαν 46233 διαρρήξεις ενώ και τα επόμενα δύο έτη οι αριθμοί δεν παρουσίαζαν κάποια αισθητή διαφορά. Αντίθετα το 2003, οι τελεσμένες διαρρήξεις πλησίαζαν τα ποσοστά του 1999 με 49352 καταγεγραμμένες πράξεις.²³

Τέλος, όσον αφορά τις ληστείες, παρατηρήθηκε μια μικρή ανοδική πορεία κατά τα έτη 2000 έως 2003, χωρίς σημαντικές διαφορές. Παράλληλα, τα ποσοστά εξιχνιάσεων από την πλευρά της αστυνομίας ήταν σε εξαιρετικά υψηλά ποσοστά. Οι εξιχνιάσεις των ληστειών έφταναν το 2003 στο 38,60% και ήταν πολύ σημαντικό διότι ήταν το υψηλότερο ποσοστό που σημειώθηκε στην χρονική περίοδο 1995 –2005 που μελετήσαμε.

²² Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα: Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

²³ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα: Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

Μας προβληματίσε το γεγονός της μικρής αύξησης των ληστειών που εμφανίστηκε στα στατιστικά δεδομένα, όμως θα ήταν άδικο να αναφερθούμε σε αδυναμία και αναποτελεσματικότητα των μέτρων διότι μικρές διαφορές δε αλλάζουν τόσο εύκολα την συνολική εικόνα της εγκληματικότητας.

Όπως φαίνεται από τα γενικότερα στατιστικά στοιχεία, τα μέτρα που εφαρμόστηκαν άρχισαν να αποδίδουν, ενώ η εικόνα του χάρτη με τα σοβαρά αδικήματα είχε αρχίσει να βελτιώνεται και η ανεξέλεγκτη πορεία της εγκληματικότητας έδειχνε να έχει ανακοπεί. Στόχος των αρχών την δεδομένη περίοδο, ήταν να φρενάρουν την μικρομεσαία εγκληματικότητα και να περάσουν στην αντεπίθεση ώστε να περιορίσουν το πρόβλημα των διαρρήξεων και των κλοπών και αυτό μπορούμε να το διακρίνουμε από τα ποσοστά εξιχνίασης που εμφανίζονται την συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των μέτρων που θεσπίστηκαν κατά την 4ετία 1999- 2003, συναντούμε την θέσπιση των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας (ΣΠΕ) σύμφωνα με το Νόμο 2713/1999 (άρθρο 16). Κύρια αποστολή αυτού του νεοεισαχθέντος στην Ελλάδα θεσμού, ήταν η καταγραφή και η μελέτη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και η σχεδίαση, η οργάνωση, ο συντονισμός και η εφαρμογή από τους κοινοτικούς φορείς πρωτοβουλιών, κατάλληλων να προλάβουν ή να περιορίσουν ορισμένες μορφές της μικρομεσαίας ιδίως εγκληματικότητας. Το θεωρητικό πλαίσιο των τοπικών Σ.Π.Ε στηριζόταν στην προώθηση και εμπάθυνση της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, καθώς και στη μείωση του αισθήματος της ανασφάλειας, μέσω της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης καθώς και της δραστηριοποίησης των πολιτών για την πρόληψη της καθημερινής μικρομεσαίας εγκληματικότητας. Αποτέλεσε μια πολιτική συνεργασίας του πολίτη με τους θεσμούς της πρόληψης του εγκλήματος, μια πολιτική εμπέδωσης της κοινωνικής συνοχής, αλληλεγγύης και ενδυνάμωσης της συνευθύνης που συνεπάγεται το κοινωνικό συμβόλαιο. Τα τοπικά ΣΠΕ ήταν κατεξοχήν φορείς εμπέδωσης του αισθήματος ασφαλείας των πολιτών, συμπαράγωγής της δημόσιας ασφαλείας και έγκαιρης πρόληψης των γενεσιουργών αιτιών και παραγόντων παραβατικής συμπεριφοράς.

Η θέσπιση και η λειτουργία των τοπικών ΣΠΕ επιβεβαίωσε την αλλαγή που επιτελέστηκε σταδιακά στην Ελλάδα ως προς την παραγωγή της δημόσιας ασφαλείας και υποδείκνυε την ανακατανομή των ρόλων στη διαμόρφωση της

αντεγκληματικής πολιτικής. Το κράτος είχε την αρμοδιότητα της χάραξης και εφαρμογής των γενικών κατευθύνσεων της αντεγκληματικής πολιτικής και της καταπολέμησης της εγκληματικότητας, ενώ η τοπική αυτοδιοίκηση, οι κοινωνικοί φορείς, η τοπική αστυνομία και οι πολίτες, κλήθηκαν να συμμετάσχουν στη σχεδίαση και εφαρμογή πολιτικών πρόληψης σε τοπικό επίπεδο.

ΣΠΕ ιδρύθηκαν στους παρακάτω Δήμους:

ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ: Δήμος Πειραιά, Δήμος Κορυδαλλού, Δήμος Νέας Χαλκηδόνας, Δήμος Ηλιούπολης, Δήμος Νέας Περάμου, Δήμος Βριλησίων, Δήμος Παπάγου, Δήμος Αγ. Δημητρίου, Δήμος Μοσχάτο, Δήμος Κηφισιάς, Δήμος Χολαργού, Δήμος Παιανίας, Δήμος Ζωγράφου

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Δήμος Θεσσαλονίκης, Δήμος Βερτίσκο, Δήμος Πολίχνης, Δήμος Μυγδονίας, Δήμος Συκεών, Δήμος Νεάπολης, Δήμος Κουφαλιών, Δήμος Ευόσμου, Δήμος Αγ. Γεωργίου, Δήμος Θέρμης, Δήμος Καλαμαριάς, Δήμος Ελευθερίου-Κορδελιού, Δήμος Μενεμένης

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ: Δήμος Ηρακλείου, Δήμος Αρκαλοχωρίου, Δήμος Γοργοαίνης, Δήμος Γόρτυνας, Δήμος Γουβών, Δήμος Ζαρού, Δήμος Κρουσώνσας, Δήμος Ν. Αλικαρνασσού, Δήμος Χερσονήσου, Δήμος Αρχάνων, Δήμος Αστερουσίας, Δήμος Ν.Καζαντζάκη, Δήμος Μαλίων, Δήμος Τυμπακίου, Δήμος Γαζίου, Δήμος Κόφινα, Δήμος Τεμένους

ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ: Δήμος Ρεθύμνου, Δήμος Γεροποτάμου, Δήμος Νικηφόρου Φωκά, Δήμος Κουλούκωνα

ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ: Δήμος Βουκολίων, Δήμος Ν.Κυδωνίας, Δήμος Πλατανιών, Δήμος Πελεκάνου, Δήμος Μουσούρων, Δήμος Αρμένων, Δήμος Ελ.Βενιζέλου

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ: Δήμος Αγ.Νικολάου, Δήμος Σητείας, Δήμος Νεάπολης, Δήμος Ιεράπετρας, Δήμος Οροπεδίου, Δήμος Μακρύ Γιαλού

ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ: Δήμος Νάουσας

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ: Δήμος Καρλοβασίου, Δήμος Αγ.Κηρύκου

ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ: Δήμος Γουμένισσας

ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ: Δήμος Απολλωνίας

ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ: Δήμος Κέρκυρας

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ: Δήμος Καλλονής
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ :Δήμος Κυπαρισσίας, Δήμος Αυλώνα
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ :Δήμος Γρεβενών
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ: Δήμος Σερρών
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ: Δήμος Βελβεντού
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ :Δήμος Βόνιτσας
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ:Δήμος Ασσου Λεχαιού
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ:Δήμος Πορταριάς
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ:Δήμος Μυστρά
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ :Δήμος Ν. Βύσσας (Ορεστιάδος) ,Δήμος Αλεξανδρούπολης
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ: Δήμος Ζακύνθων
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ:Δήμος Κατερίνης ,Δήμος Πέτρας ,Δήμος Λιτόχωρου²⁴

Έρευνες μετά από την εισαγωγή του θεσμού στην Ελλάδα (1999-2002) εκφράζουν αδυναμία υλοποίησης και ανάπτυξης του. Η αδυναμία αυτή οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, οι κυριότεροι των οποίων είναι η απροθυμία των δήμων να συνεργαστούν καθώς και η ελλιπής χρηματοδότηση είτε σε κεντρικό είτε σε τοπικό επίπεδο για την λειτουργία τους. Αυτό σημαίνει ότι σήμερα παρά την πρόθεση που εκδήλωσαν οι ΟΤΑ, τα Το ΣΠΕ λειτουργούν σε λίγους δήμους ενώ το ενδιαφέρον στην υπόλοιπη Ελλάδα είναι αρκετά μειωμένο. Αυτό όπως παρατηρεί ο Παπαθεοδώρου²⁵, *«οφείλεται στην έλλειψη πολιτικής κουλτούρας πρόληψης σε τοπικό επίπεδο όσο και στον συνυπολογισμό του πολιτικού κόστους από ενδεχόμενη αναποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων»*.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό μέτρο που εφαρμόστηκε από το 2001 ήταν το πρόγραμμα οδικής ασφάλειας «καθ' οδόν 2001 - 2005» με στόχο την μείωση τροχαίων ατυχημάτων και την οδική ασφάλεια στη χώρα μας. Από την πρώτη εφαρμογή του μέτρου τα αποτελέσματα ήταν θετικά με σημαντική μείωση των τροχαίων ατυχημάτων κατά το 2001, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Προγράμματος.

²⁴ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ``Δήμοι της Χώρας στους οποίους έχουν συσταθεί και λειτουργούν Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (Σ.Π.Ε.)

²⁵ Παπαθεοδώρου. Π. Θεόδωρος, οπ. π σελ.303

Σε σχέση με το προηγούμενο έτος, το 2001, σημειώθηκε μείωση των τροχαίων ατυχημάτων κατά 14,4 % σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εργασιών της Διυπουργικής Επιτροπής Οδικής Ασφάλειας για το 2001, που παρουσίασε σε Συνέντευξη Τύπου ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης και Πρόεδρος της Διυπουργικής Επιτροπής, κ Χρυσοχοϊδης Μιχάλης.

Ειδικότερα, κατά το έτος 2001 σημειώθηκε μείωση στα θανατηφόρα ατυχήματα κατά 8,3% και στα σοβαρά ατυχήματα κατά 23%. Ο αριθμός των νεκρών από τροχαία ατυχήματα μειώθηκε κατά 9,1 %, των σοβαρά τραυματιών κατά 23% και του συνόλου των παθόντων κατά 14,3 %. Σε απόλυτους αριθμούς, το 2001 καταγράφηκαν 192 λιγότεροι νεκροί, 963 λιγότεροι σοβαρά τραυματίες και 3.438 λιγότεροι ελαφρά τραυματίες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αυτά ανταποκρίνονταν πλήρως στους ποσοτικοποιημένους στόχους για τα τροχαία ατυχήματα που τέθηκαν βάση του Στρατηγικού Σχεδιασμού «ΚΑΘ' ΟΔΟΝ 2001-2005» για τη Βελτίωση της Οδικής Ασφάλειας στην Ελλάδα, τον οποίο συνέταξε και εφάρμοζε από το 2001 η Διυπουργική Επιτροπή. Οι στόχοι αυτοί, όπως είναι γνωστό, πρόβλεπαν τη μείωση των νεκρών από οδικά τροχαία ατυχήματα κατά 20% για την περίοδο 2001-2005 και κατά 40% μέχρι το 2015 σε σχέση με το 2000.

Το εν λόγω μέτρο πραγματικά ήταν αποτελεσματικό την περίοδο που μελετάμε, ενώ η μείωση των ποσοστών των τροχαίων ατυχημάτων σε όλη την επικράτεια μειωνόταν από χρόνο σε χρόνο. Συγκεκριμένα για το 2002 το ποσοστό μείωσης έφτασε το 15,7% σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2001.

Η μείωση ανταποκρίθηκε πλήρως στους στόχους που είχαν τεθεί από το Β' ετήσιο πρόγραμμα οδικής ασφάλειας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού "ΚΑΘ' ΟΔΟΝ 2001-2005" για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα σημειώθηκαν:

- 985 **θανατηφόρα** ατυχήματα έναντι 1.163 το 2001 - **178 λιγότερα** (ποσοστό μείωσης 15,3%)
- 1.405 **σοβαρά** ατυχήματα έναντι 1.739 το 2001 - **334 λιγότερα** (ποσοστό μείωσης 19,2%)
- 8.957 **ελαφρά** ατυχήματα έναντι 10.565 το 2001 - **1.608 λιγότερα** (ποσοστό μείωσης 15,2%)

Τα ανωτέρω στοιχεία αναλύονται ως εξής:

- 1.126 **νεκροί** έναντι 1.301 το 2001 - **175 λιγότεροι** (ποσοστό μείωσης 13,5%)
- 1.790 **βαριά τραυματίες** έναντι 2.275 το 2001 - **485 λιγότεροι** (ποσοστό μείωσης 21,3%)
- 13.397 **ελαφρά τραυματίες** έναντι 15.653 το 2001 - **2.256 λιγότεροι** (ποσοστό μείωσης 14,4%)²⁶

Οι Υπηρεσίες Τροχαίας συνέβαλαν σημαντικά στη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων, αναπτύσσοντας σειρά δράσεων τόσο σε προληπτικό επίπεδο (ενισχυμένη αστυνόμευση "επικίνδυνων" σημείων του οδικού δικτύου) όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο (βεβαίωση επικίνδυνων παραβάσεων).

Ενδεικτικά το α' οκτάμηνο του 2002, σε όλη την επικράτεια:

- συγκροτήθηκαν 26.443 συνεργεία ελέγχου μέθης έναντι 23.216 το 2001 (**ποσοστό αύξησης 13,9%**)
- ελέγχθηκαν για μέθη 682.224 οδηγοί έναντι 484.817 το 2001 (**ποσοστό αύξησης 40,7%**)
- βεβαιώθηκαν 33.103 παραβάσεις για χρήση αλκοόλ έναντι 35.870 το 2001 (**ποσοστό μείωσης 7,7%**)
- βεβαιώθηκαν 282.887 παραβάσεις ταχύτητας έναντι 211.795 το 2001 (**ποσοστό αύξησης 34%**)
- βεβαιώθηκαν 117.781²⁷ παραβάσεις για μη χρήση ζώνης ασφαλείας έναντι 66.816 το 2001 (**ποσοστό αύξησης 76%**)
- βεβαιώθηκαν 170.681 παραβάσεις για μη χρήση κράνους έναντι 106.841 το 2001 (**ποσοστό αύξησης 60%**)
- βεβαιώθηκαν **28.642** παραβάσεις για αντικανονικό προσπέρασμα
- βεβαιώθηκαν **29.053** παραβάσεις για παραβίαση ερυθρού σηματοδότη

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αυτά ξεπέρασαν τους στόχους για τα τροχαία ατυχήματα, όπως αυτοί τέθηκαν για το 2002 βάσει του Στρατηγικού Σχεδιασμού «ΚΑΘ' ΟΔΟΝ 2001 - 2005».

Όπως δήλωσε ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης, *«η επιτυχία αυτή, οφείλεται, πέρα από το σχέδιο αστυνόμευσης, στη αρμονική και συντονισμένη συνεργασία*

²⁶ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Δελτίο Τύπου, 17/09/2002

²⁷ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Σημαντική μείωση των τροχαίων ατυχημάτων, Δελτίο Τύπου 15/01/2003

μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων και φορέων στα πλαίσια του «ΚΑΘ' ΟΔΟΝ 2001-2005».

Παράλληλα, τόνισε ότι την ίδια κατεύθυνση θα έχουν οι ενέργειες της Διυπουργικής Επιτροπής και το 2003, με στόχο τη μείωση των νεκρών αλλά και των συνολικά παθόντων από τροχαία ατυχήματα κατά 5% σε σχέση με το 2002. Επεσήμανε, ακόμα, ότι βασική προτεραιότητα στην όλη προσπάθεια αποτελεί η επικοινωνία με τον Πολίτη, ο οποίος θα πρέπει να γίνει κοινωνός του προβλήματος και να συμμετάσχει ενεργά στην αντιμετώπισή του.

Όσον αφορά το 2003, στόχος ήταν και πάλι η μείωση των νεκρών σε ποσοστό 5% σε σχέση με τους νεκρούς του έτους 2002 καθώς και η μείωση των παθόντων γενικά στο ίδιο ποσοστό.

Οι άξονες δράσης παρέμειναν οι ίδιοι, μπορούσαν όμως οι περιφερειακές Υπηρεσίες, αν το έκριναν αναγκαίο, μετά από αξιολόγηση, αξιοποίηση των στοιχείων και σε συνδυασμό με γνώσεις-εμπειρίες και παρατηρήσεις να διαμορφώσουν, να τροποποιήσουν και να καταρτίσουν νέα προγράμματα, να αναζητήσουν νέα συστήματα και να επιλέξουν νέες μεθόδους ενεργειών.

Βάση των παραπάνω παραμέτρων τα αποτελέσματα μείωσης των τροχαίων ατυχημάτων πράγματι ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες των αρμόδιων αρχών με τα ποσοστά όντως να πλησιάζουν τους τιθέμενους στόχους για το 2003. Η εφαρμογή του προγράμματος «καθ' οδόν» ήταν το καλύτερο μέτρο που σχεδιάστηκε μέχρι τώρα για την μείωση των τροχαίων ατυχημάτων και την ενίσχυση του αισθήματος της οδικής ασφάλειας για τους οδηγούς της Ελλάδας. Για τον σκοπό αυτόν συνεργάστηκαν όπως και προαναφέραμε και στο θεωρητικό μέρος, το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών, το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Η μείωση τόσο στα ατυχήματα όσο και στις συνέπειες αυτών, ήταν αποτέλεσμα της συνεχούς και ουσιαστικής αστυνόμευσης που διενεργούσαν οι Υπηρεσίες Τροχαίας και ειδικότερα της αύξησης, των ελέγχων και του περιορισμού της παραβατικότητας αναφορικά με οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ, κίνηση με υπερβολική ταχύτητα, χρήση ζώνης και κράνους και βέβαια της παρατηρούμενης ομαδικής συμμόρφωσης των οδηγών.

Τέλος, όπως τόνισε ο κ. Χρυσοχοϊδης στον απολογισμό της Διυπουργικής Επιτροπής για τα τροχαία ατυχήματα, «ουσιαστική και καθοριστική συμβολή στα

αποτελέσματα αυτά είχε και η καλή, αρμονική, συστηματική, μεθοδευμένη και επιτυχημένη συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία και φορείς η οποία έγινε στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου σχεδίου και ενός προγράμματος, ενιαίας κατεύθυνσης, κοινής γραμμής, με συγκεκριμένες εντολές και οδηγίες, που καλύπτουν το σύνολο των ενεργειών και αρμοδιοτήτων ενός εκάστου των εμπλεκομένων»²⁸.

Παρ' όλο που το χρονικό διάστημα αυτό θεσμοθετήθηκαν αρκετές πολιτικές για την καταστολή και την πρόληψη του εγκλήματος, επιφέροντας τα επιθυμητά αποτελέσματα, ωστόσο εξακολουθούσε να καλλιεργείται ο φόβος θυματοποίησης στους πολίτες.

Στα πλαίσια μελέτης του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης σχετικά με τον φόβο θυματοποίησης και το αίσθημα της ασφάλειας που αισθανόταν ο Έλληνας πολίτης κατά τη διάρκεια εφαρμογής των προαναφερόμενων μέτρων, πραγματοποιήθηκε μία ποιοτική έρευνα από την VPRC .

Η εγκληματικότητα μπορεί να είχε υποχωρήσει, πέφτοντας στα επίπεδα των αρχών της δεκαετίας του '90, όμως το κλίμα ανασφάλειας στην ελληνική κοινωνία παρέμενε. Ο μέσος Έλληνας αποζητούσε από την Αστυνομία να φροντίσει για την προστασία του ενώ η ελληνική κοινωνία του 21ου αιώνα αντιμετώπιζε τους αστυνομικούς με συμπάθεια και, ως ενός σημείου, με εμπιστοσύνη. Όσο πιο συχνά τους έβλεπε, τόσο περισσότερο ασφαλής αισθανόταν. Η πραγματική εγκληματικότητα μπορεί να υποχωρούσε, κάθε φορά όμως που προέκυπτε ένα μείζον περιστατικό, ο αντίκτυπος στη δημόσια ζωή ήταν τεράστιος. Η διαπίστωση στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ήταν ότι η πολιτική ασφάλειας «είχε οριακό χαρακτήρα» και πως «δεν καταφέρνουμε να αλλάξουμε το αίσθημα του πολίτη». Οπότε έπρεπε να ληφθούν μέτρα τα οποία θα είναι αξιόπιστα και θα έχουν συνέχεια ώστε να μπορέσει ο Έλληνας να αισθανθεί ασφαλής.

Από την έρευνα προκύπτει ότι στον δρόμο, ο μέσος Έλληνας αισθάνεται τόσο ασφαλέστερος όσο συχνότερα βλέπει την Αστυνομία ιδίως τη νύχτα. Το 71% των ερωτηθέντων νιώθει ασφάλεια αν βλέπει μπλε στολές και περιπολικά μία ή περισσότερες φορές ημερησίως. Το 64% θέλει να βλέπει αστυνομικούς δύο ή τρεις φορές την εβδομάδα.²⁹ Τα ευρήματα δικαιώνουν το μέτρο των πεζών

²⁸ Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Δελτίο τύπου, Απολογισμός Διυπουργικής Επιτροπής ,15/01/2003

²⁹ ΤΑ ΝΕΑ(2001)Η εγκληματικότητα μειώνεται όμως η Ελλάδα φοβάται περισσότερο, Σάββατο 17 Νοεμβρίου 2001,Σχετικό άρθρο του Μητρόπουλου Δημήτρη

περιπολιών που εισήγαγε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης επί των ημερών του κ. Χρυσοχοϊδη βγάζοντας την Αστυνομία στον δρόμο.

Η πολιτική ασφάλειας που ακολουθούσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανταποκρινόταν σε μεγάλο βαθμό στα ευρήματα της έρευνας της V-PRC. Το υπουργείο επένδυε στη δια βίου εκπαίδευση των αστυνομικών, που θα περνούσαν κάθε ενάμιση χρόνο από ειδικά κέντρα στη Νότια και τη Βόρεια Ελλάδα. Η διαδικασία αυτή αποσκοπούσε και στη ενίσχυση του ηθικού και την αυτοπεποίθηση του ανθρώπινου δυναμικού της Αστυνομίας.

Επένδυση έγινε επίσης στην ανανέωση του εξοπλισμού της Αστυνομίας (περιπολικά κ.λπ.) που μέχρι πρόσφατα είχε μέσο όρο ηλικίας τα 20 χρόνια. Το 1996 το Υπουργείο είχε δαπάνες της τάξεως των πεντέμισι δισ. δρχ. για εξοπλισμό. Την επόμενη τριετία δαπανήθηκαν 160 δισ. στην ίδια κατεύθυνση ενώ τα ποσά αυξάνονται κατά τα επόμενα έτη. Σύγχρονος εξοπλισμός σημαίνει καλύτερες επιδόσεις της αστυνομίας στην πάταξη της εγκληματικότητας.

Συναφές είναι και το πρόβλημα της επικοινωνίας. Ως το 2001 η Αστυνομία «δεν είχε πρόσωπο» που να την εκπροσωπεί δημόσια, με εξαίρεση τον ίδιο τον υπουργό Δημόσιας Τάξης. Την ίδια χρονική περίοδο, αναλαμβάνει καθήκοντα ο εκπρόσωπος Τύπου της ΕΛ.ΑΣ. που θα είναι αξιωματικός και θα εκπροσωπεί το σώμα. Είναι ακόμη μια ένδειξη ότι ο αστυνομικός πληθυσμός αυξάνεται. Πριν από μερικά χρόνια, οι αστυνομικοί ήταν 40.000. Με τους ειδικούς φρουρούς και τους συνοριοφύλακες έφθασαν τους 46.000. Αναμένεται να προστεθούν άλλοι 2.000, καθώς πλησιάζουμε τους 50.000. ενώ οι απαιτήσεις του 2004 ανέβασαν ακόμη περισσότερο τον αριθμό τους για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθεί σε ένα αρκετά μεγάλο βαθμό ο ρόλος της Ελληνικής Αστυνομίας και οι πολιτικές της κυβέρνησης να στραφούν προς την κατεύθυνση αυτή.

Το καλοκαίρι του 2002, η Ελληνική Αστυνομία καταφέρνει να εξαρθρώσει την τρομοκρατική οργάνωση της 17N.

Μέσα από την ερευνά σε δημοσιεύματα του τύπου καθώς επίσης και στο νομοθετικό πλαίσιο της εποχής εκείνης διαπιστώσαμε ότι η κυβέρνηση ολοκλήρωσε τη νομοθετική πολιτική της σε θέματα τρομοκρατίας προωθώντας στη Βουλή ένα νομοσχέδιο που περιελάμβανε τις ρυθμίσεις για τον νέο αντιτρομοκρατικό νόμο.

Η επίσπευση της ολοκλήρωσης του αντιτρομοκρατικού νόμου, που επιβαλλόταν και από τις ανάγκες ύπαρξης του ανάλογου νομοθετικού πλαισίου για την τρομοκρατία και τις εκδόσεις, εν όψει και των Ολυμπιακών Αγώνων, σηματοδοτούσε κατάθεση του ενιαίου νομοσχεδίου προς ψήφιση συντόμως στη Βουλή.

Ειδικότερα σε ότι αφορούσε τον νέο αντιτρομοκρατικό νόμο, οι νέες ρυθμίσεις ουσιαστικά στρέφονταν σε σημαντικότερα θέματα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας καθώς:

- Ρυθμίζονται για πρώτη φορά οι ποινικές ευθύνες της μεμονωμένης τρομοκρατικής δράσης, όταν δηλαδή ο τρομοκράτης είναι ένας και όχι ομάδα και οι προβλεπόμενες ποινές βέβαια είναι και εδώ αυστηρότατες - όπως και στις τρομοκρατικές ομάδες - με την ισόβια κάθειρξη να κυριαρχεί.
- Επίσης για πρώτη φορά ρυθμίζονται οι ποινικές ευθύνες για μεμονωμένη τρομοκρατική δράση από τρομοκρατική ομάδα - όταν δηλαδή υπάρχει ένα τρομοκρατικό χτύπημα και δεν ακολουθεί καμία άλλη δραστηριότητα.
- Τιμωρούνται εκείνοι που χρηματοδοτούν τις τρομοκρατικές οργανώσεις ή δίδουν πληροφορίες ή παρέχουν κάλυψη για τη δράση τους, δίχως ωστόσο να θεσμοθετείται - όπως ισχύει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες - ποινική ευθύνη και σε νομικά πρόσωπα - εταιρείες - για χρηματοδότηση τρομοκρατικών οργανώσεων.
- Προβλέπεται ειδική ποινική μεταχείριση για τον αρχηγό των τρομοκρατικών οργανώσεων και παρατείνεται στα 30 χρόνια η παραγραφή των τρομοκρατικών πράξεων από 20 που είναι σήμερα.

Βεβαίως στο νομοσχέδιο αυτό προβλέπεται ποιες πράξεις είναι - και ποιες δεν είναι - τρομοκρατικές, καθώς σχετικά με το θέμα αυτό έχει γίνει μεγάλη συζήτηση στην Ευρώπη και έχουν διαχωριστεί από την τρομοκρατία πράξεις και ενέργειες που σχετίζονται με την πολιτική ή τη συνδικαλιστική δράση, όπως για παράδειγμα η κατάληψη ενός δημόσιου κτιρίου ή η εκτόξευση μολότοφ σε μια διαδήλωση.³⁰

³⁰ΒΗΜΑ(2004) Τι προβλέπει ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος. Όλες οι αλλαγές που έχει ετοιμάσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Ποιες είναι οι ρυθμίσεις για το ένταλμα σύλληψης. Κυριακή 25 Απριλίου 2004. Σχετικό άρθρο της Μάνδρου Ιωάννα

Όπως τόνισε και ο κος Δημήτρης Τσάτσος σε δημοσίευμα της εφημερίδας τα ΝΕΑ,

«Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ως μιας ιδιαίτερης μορφής εγκληματικότητας, παράλληλα με την αστυνομική της αντιμετώπιση - που, ευτυχώς, τη στιγμή αυτή, έχει πολύ σημαντικά αποτελέσματα -, πρέπει να αντιμετωπιστεί και βαθύτερα πολιτικά μ' έναν πολιτικό και φιλοσοφικό στοχασμό. Δεν μπορεί να αποσιωπηθεί λοιπόν ότι υπήρξαν δολοφονίες για τις οποίες κάποιο τμήμα της κοινής γνώμης ανέπτυξε ένα ιδιόμορφο είδος είτε μειωμένης αποδοκιμασίας είτε σιωπηρής αποδοχής. Επρόκειτο για ανθρώπους που θεώρησαν ότι έτσι αγγίχτηκαν θεμελιώδεις ανορθοδοξίες της λειτουργίας της δημοκρατίας, τα αντιδημοκρατικά της απόκρυφα, οι σκοτεινές της περιοχές κ.ο.κ. Η μέριμνα λοιπόν της πολιτείας, παράλληλα με την αστυνομική διασφάλιση του δικαιώματος επί της ζωής, με την ολοκληρωμένη καταπολέμηση αυτού του οργανωμένου εγκλήματος, θα έπρεπε να απασχοληθεί και με κάτι που για το μέλλον και για την οριστική εκρίζωση αυτού του κινδύνου είναι σημαντικό. Το ερώτημα, όσο κι αν ηχεί απίστευτα προκλητικό, είναι: γιατί η τρομοκρατία απέκτησε, σε κάποιες στιγμές, οπαδούς»³¹

Ο φόβος της εγκληματικότητας έριχνε την κοινωνία στην αγκαλιά της Αστυνομίας. Μάλιστα, οι αντιλήψεις των πολιτών ήταν ομοιόμορφες. Με μέσο όρο συμπάθειας προς την Αστυνομία το 7, τα αστικά περιβάλλοντα δίνουν 6,8, τα ημιαστικά 7,1 και τα αγροτικά 7,4. Ανάλογη είναι η εικόνα και με κριτήριο την πολιτική τοποθέτηση. Η Κεντροαριστερά δίνει 6,1, το Κέντρο 7, η Κεντροδεξιά 7,3 και η Δεξιά 7,8. Πράγματι, το 75% των Ελλήνων έχει θετική ή μάλλον θετική γνώμη για την Αστυνομία. Μάλιστα, το 56% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι αστυνομικοί κάνουν καλή δουλειά στη γειτονιά τους.³²

Ο ρόλος της τηλεόρασης φαίνεται να ήταν κυρίαρχος στη διαμόρφωση των αντιλήψεων των Ελλήνων για την εγκληματικότητα. Ωστόσο, η έρευνα ήρθε να διαπιστώσει ότι τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά. Ένας στους δύο Έλληνες (49,4% των ερωτηθέντων) δεν πίστευε ότι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται στα δελτία ειδήσεων το πρόβλημα της εγκληματικότητας ανταποκρίνεται στην

³¹ ΤΑ ΝΕΑ(2002)Δημήτρης Τσάτσος και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς μιλούν για την 17Ν .Δευτέρα 15 Ιουλίου 2002.Σχετικό άρθρο του Πίμπλη Μανόλη

³² ΤΑ ΝΕΑ(2001)Η εγκληματικότητα μειώνεται όμως η Ελλάδα φοβάται περισσότερο, Σάββατο 17 Νοεμβρίου 2001,Σχετικό άρθρο του Μητρόπουλου Δημήτρη

πραγματικότητα. Αυτό σήμαινε ότι τα τηλεοπτικά ΜΜΕ έχουν έλλειμμα αξιοπιστίας, αλλά και ότι δεν ευθύνονται για το γεγονός πως η ελληνική κοινωνία βρίσκεται σε κατάσταση «νευρικής κρίσης» όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο άρθρο.

Τέλος, όσον αφορά τους ξένους, το 72% των Ελλήνων, αδιαφορώντας για το αν θα χαρακτηριστούν ρατσιστές, ζητούν να γίνει αυστηρότερη η Αστυνομία με τους μετανάστες. Ένα πρόσθετο 13% συναινεί σιωπηρά. Είναι μια κλασική αντίληψη του τύπου «εμείς και αυτοί». Όμως τι συμβαίνει πραγματικά και αν οι αλλοδαποί ευθύνονται για την μορφή της εγκληματικότητας στην Ελλάδα την εν λόγω περίοδο, θα το αναλύσουμε παρακάτω.

Από ότι φάνηκε από την αξιολόγηση των ποσοστών, από τις έρευνες και από τον τύπο την περίοδο 1999 έως 2003 τα μέτρα που λήφθηκαν για την πάταξη του φαινομένου της εγκληματικότητας ήταν πολλά και πολύ σημαντικά. Η κυβέρνηση εστίασε την προσοχή της σε μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής προσπαθώντας παράλληλα να οργανώσει τους φορείς άσκησης της. Τα μέτρα που εφαρμόστηκαν είχαν διαφορετική φιλοσοφία με στόχο να έρθουν οι φορείς και οι αρχές κοντά στον πολίτη εφαρμόζοντας έτσι μια συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική παρόλο που κάποια εξ αυτών παρουσιάζονται μη δημοκρατικά και ρατσιστικά (μαζικοί έλεγχοι νομιμότητας αλλοδαπών).

Τα ποσοστά όπως προαναφέραμε σημείωσαν σημαντική κάμψη τόσο στις διαρρήξεις, στις ανθρωποκτονίες, στις ληστείες αλλά και στα τροχαία ατυχήματα. Πολλές φορές τα αποτελέσματα των μέτρων εξέπλητταν θετικά τόσο το Υπουργείο όσο και τους φορείς αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ακόμα ένα θετικό της περιόδου ήταν ότι η κοινωνία άρχισε να βλέπει με συμπάθεια τον αστυνομικό και ν' αποκτά εμπιστοσύνη στο έργο του. Μπορεί από τις έρευνες οι Έλληνες να φαίνονται ανασφαλείς, ωστόσο αν η εφαρμογή των μέτρων συνεχιστεί με την ίδια δυναμική και τα αποτελέσματα τους είναι εμφανή και αξιόπιστα, τότε θα εμπιστευτούν τόσο τις αρχές όσο και το έργο που επιτελούν.

2.6. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 2004

Με την εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής της προηγούμενης τετραετίας, αρκετές μορφές εγκληματικότητας παρουσίασαν σημαντική πτωτική τάση. Το 2004 άλλαξε το πολιτικό προσκήνιο στη Ελλάδα. Την διακυβέρνηση της χώρας μας, ανέλαβε η Νέα Δημοκρατία. Η αλλαγή αυτή επέφερε νέα πρόσωπα στην αρχηγία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Υπουργός διετέλεσε ο κος Βουλγαράκης, ο οποίος παραθέτει και εφαρμόζει νέες πολιτικές για την καταστολή του εγκλήματος.

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την καταγεγραμμένη εγκληματικότητα, το 2004 στην Ελλάδα παρατηρήθηκε μία πτωτική τάση του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα οι ανθρωποκτονίες περιορίστηκαν σε ολόκληρη την επικράτεια σε 110 τελεσμένες πράξεις. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να επισημάνουμε το γεγονός ότι διαπιστώθηκε μία μείωση όσο αναφορά τις ανθρωποκτονίες, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι υφίσταται κάποια αξιοσημείωτη πτώση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Διαφορετική ήταν όμως η κατάσταση με τις διαρρήξεις. Η πιο σημαντική μείωση που παρατηρήθηκε για το χρονικό διάστημα της μελέτης μας (1995-2005) ήταν το έτος 2004 με 42.397 διαρρήξεις στην επικράτεια. Αυτό μας αποδεικνύει ότι η ελληνική αστυνομία είχε ενισχυθεί με επιπλέον δυναμικό για τις ανάγκες της κάλυψης των Ολυμπιακών Αγώνων, ακολουθούσε από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης μία καθοδηγητική πορεία, και γενικότερα ο ρόλος ήταν εμφανής και αποτελεσματικός στην ασφάλεια των πολιτών. Όσον αφορά τις ληστείες που σημειώθηκαν στην χώρα μας, διαπιστώθηκε μία ανοδική πορεία με αποκορύφωση το 2004 με 2339.³³

Την χρονιά εκείνη η Ελλάδα διοργάνωσε τους Ολυμπιακούς αγώνες και η νέα κυβέρνηση εστίασε την προσοχή στην ασφάλεια τους. Συνεπώς οι πολιτικές για τους Ολυμπιακούς αγώνες είχαν άμεσο αντίκτυπο στην μείωση του εγκλήματος.

Είναι γεγονός ότι η προετοιμασία και η διοργάνωση αυτή, έγιναν σε μια περίοδο, που η ασφάλεια αναδεικνύεται ως η πιο σημαντική παράμετρος για την

³³ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα : Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

³³ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας . Διοίκηση , Συντονισμός και Έλεγχος Ολυμπιακής Ασφάλειας Αθήνα, Εκδ. : Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

επιτυχή διεξαγωγή τους. Η ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων είχε ανατεθεί θεσμικά από την Πολιτεία στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και συγκεκριμένα στην Ελληνική Αστυνομία, που κλήθηκε να διαμορφώσει ένα περιβάλλον απόλυτης ασφάλειας.

Για το σκοπό αυτό, η Ελληνική Αστυνομία ίδρυσε μια ειδική αυτοτελή Υπηρεσία, που υπαγόταν απευθείας στον Αρχηγό της, τη Διεύθυνση Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων (Δ.Α.Ο.Α.).

Η Δ.Α.Ο.Α. είχε ως αποστολή:

- Τον επιτελικό σχεδιασμό των μέτρων ασφάλειας και τάξης που απαιτήθηκαν κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων του 2004, καθώς και της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.
- Τη μέριμνα για την επιχειρησιακή εφαρμογή των σχεδίων ασφάλειας.
- Το συντονισμό όλων των υπηρεσιών και φορέων που πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Για την Ελλάδα, η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 σε συνθήκες απόλυτης ασφάλειας αποτέλεσε μεγάλη πρόκληση και εθνικό στόχο. Η Ελληνική Αστυνομία ανταποκρίθηκε με επιτυχία διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον απόλυτης ασφάλειας που σε πλήρη ισορροπία με τον εορταστικό χαρακτήρα της εκδήλωσης, επέτρεψε σε όλους να ζήσουν τη μοναδική εμπειρία των Ολυμπιακών Αγώνων, στη χώρα που τους γέννησε.³⁴

Για την κάλυψη των απαιτήσεων Διοίκησης, Συντονισμού και Ελέγχου Ολυμπιακής Ασφάλειας εφαρμόστηκε το Πρότυπο Διοίκησης Ολυμπιακής Ασφάλειας. Βασική αρχή του Προτύπου αυτού αποτέλεσε η ενοποιημένη διοίκηση των Εμπλεκόμενων στην Ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων, Αρχών & Φορέων υπό τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, σε Πολιτικό Επίπεδο και τον Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας, σε στρατηγικό –Επιχειρησιακό Επίπεδο.

Ο σχεδιασμός βασίστηκε στις υφιστάμενες Δομές και Υπηρεσίες, οι οποίες προσαρμόστηκαν στο Ολυμπιακό Περιβάλλον Ασφάλειας. Νέες δομές - Διοικήσεις είχαν συγκροτηθεί μόνο στα Ολυμπιακά Συγκροτήματα και Εγκαταστάσεις, όπου καλύπτονταν αμιγώς Ολυμπιακές απαιτήσεις/ λειτουργίες.³⁵

³⁵ Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Διοίκηση, Συντονισμός και έλεγχος Ολυμπιακής Ασφάλειας, Αθήνα, Εκ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

Τα παραπάνω μέτρα που εφαρμόστηκαν για την οργάνωση και ασφάλεια των Ολυμπιακών αγώνων, είχαν άμεσο αντίκτυπο και στην μείωση κάποιων μορφών εγκληματικότητας. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, το 2004 στην Ελλάδα παρατηρήθηκε μία πτωτική τάση σε συγκεκριμένες μορφές εγκλήματος.

Όσον αφορά τα ποσοστά των διαρρήξεων για το έτος που μελετάμε, παρουσιάζουν μια αισθητή πτωτική τάση σε σχέση με εκείνα των ανθρωποκτονιών. Αναφερόμαστε σε «αισθητή πτωτική τάση» διότι πράγματι από την έρευνα μας διαπιστώσαμε ότι η πιο σημαντική μείωση που παρατηρήθηκε σχετικά με τις διαρρήξεις για το χρονικό διάστημα της μελέτης μας (1995-2005) ήταν το έτος 2004. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 2003 σημειώθηκαν 49352 διαρρήξεις ενώ το 2004 42397.³⁶ Αυτό μας αποδεικνύει ότι τα μέτρα που εφαρμόστηκαν κατά την περίοδο των Ολυμπιακών αγώνων βοήθησαν στη διατήρηση των χαμηλών ποσοστών σε ορισμένες μορφές εγκληματικότητας, όπως εκείνα διαμορφώθηκαν από την εφαρμογή των πολιτικών και των μέτρων των προηγούμενων περιόδων.

Από ότι φαίνεται παραπάνω η πολιτική ηγεσία το έτος 2004 δαπάνησε πολλά χρήματα για την ασφάλεια της χώρας ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων και ενισχύθηκαν κατά πολύ τα σώματα ασφαλείας της χώρας μας. Στην οργάνωση αυτή και στην εφαρμογή πρόσθετων μέτρων ασφαλείας οφείλονται τα χαμηλά ποσοστά που εμφανίστηκαν σε ορισμένες μορφές εγκληματικών πράξεων. Τι συνέβη όμως μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες? Τα μέτρα και οι πολιτικές που εφάρμοσαν οι αρχές συνεχίστηκαν? Εφάρμοσε η κυβέρνηση νέα μέτρα, συνέχισε τα ήδη υπάρχοντα? ερωτήματα τέτοιου είδους θα προσπαθήσουμε ν' απαντήσουμε στην συνέχεια της εργασίας μας, μέσα από την μελέτη των στοιχείων που εξέδωσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης για το έτος 2005.

³⁶ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας, 1995-2005. Αθήνα: Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

2.7. Έγκλημα και Αντεγκληματική Πολιτική στην Ελλάδα για το έτος 2005

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων στην χώρα μας το 2004 είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθούν περισσότερο τα σώματα ασφαλείας και να εφαρμοστούν επιπρόσθετα μέτρα, που σε ένα σημαντικό βαθμό ανέστειλαν την εγκληματική δραστηριότητα.

Τα μέτρα αυτά που είχε χαράξει η πολιτική ηγεσία για το έτος 2004 για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων στην χώρα μας δεν συνεχίστηκαν το 2005, με αποτέλεσμα η εικόνα της εγκληματικότητας να αρχίζει να διαφοροποιείται και να επανέρχεται και πάλι στο προσκήνιο.

Πολλά από τα μέτρα του προηγούμενου έτους σταμάτησαν να εφαρμόζονται, ενώ η κυβέρνηση δεν προώθησε νέες πολιτικές για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος.

Σύμφωνα με την καταγεγραμμένη εγκληματικότητα όπως την εξέδωσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ο δείκτης της εγκληματικότητας για το 2005 διαμορφώθηκε ως εξής: οι ανθρωποκτονίες, οι διαρρήξεις, οι ληστείες, και αρκετά άλλα αδικήματα εμφανίστηκαν αυξημένα σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο οδηγώντας προφανώς την συνολική εγκληματικότητα σε αυξητική τάση.

Πιο συγκεκριμένα οι ανθρωποκτονίες που τελέστηκαν την χρονιά εκείνη ήταν 132 με ποσοστό εξιχνίασης που ανέρχεται στο 78,46 %, γεγονός το οποίο αποδείκνυε μία αυξητική τάση του δείκτη ανθρωποκτονιών. Ανοδική πορεία διαμόρφωσαν και οι διαρρήξεις, οι οποίες ήταν 44100 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Μικρή πτώση παρουσίασαν οι ληστείες οι οποίες δεν ξεπέρασαν τις 2084 με ποσοστό εξιχνίασης 36,07 %.³⁷

Παρόλο που το 2005 δεν εφαρμόστηκαν ειδικά σχέδια αντεγκληματικής πολιτικής, ωστόσο το Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας έθεσε τους βασικούς άξονες της γενικής αντεγκληματικής πολιτικής για τη χρονιά αυτή.

Από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας καθορίστηκαν οι βασικοί άξονες της αντεγκληματικής πολιτικής, καθώς και οι στόχοι και προτεραιότητες για το έτος 2005.

³⁷ Ετήσιες Στατιστικές Επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας ,1995-2005 .Αθήνα :Εκδ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

Ο κεντρικός στρατηγικός στόχος και η φιλοσοφία της αντεγκληματικής πολιτικής για το 2005 αποτυπώθηκε στο δίπτυχο: "**Αποτελεσματική Αστυνομία κοντά στον πολίτη**".

Ο σχεδιασμός της αντεγκληματικής πολιτικής βασίστηκε σε διαδικασίες μελέτης και ανάλυσης των δεδομένων της εγκληματικότητας, των επιστημονικών ερευνών, των απόψεων κοινωνικών φορέων και της διεθνούς εμπειρίας. Εξετάστηκε επίσης, η απόδοση και η αποτελεσματικότητα των Υπηρεσιών, ενώ λήφθησαν υπόψη οι απόψεις - προτάσεις των Διευθυντών των Υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο της νέας αντεγκληματικής πολιτικής, το έτος 2005 οριοθετήθηκε ως αφετηρία συστηματικής προσπάθειας για την κεφαλοποίηση του Ολυμπιακού κεκτημένου, προς όφελος του πολίτη, με την αξιοποίηση της τεχνογνωσίας, της εμπειρίας και της σύγχρονης τεχνολογίας που απέκτησε η Ελληνική Αστυνομία από την εκπόνηση και επιτυχημένη εφαρμογή του Ολυμπιακού Μοντέλου Ασφάλειας.

Ο κεντρικός στρατηγικός στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής περιελάμβανε δύο άξονες:

α. Τη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχει η Ελληνική Αστυνομία προς τους πολίτες

Ο άξονας αυτός περιελάμβανε εξειδικευμένο σχεδιασμό για την εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής σε δύο τομείς:

- Στον Επιχειρησιακό τομέα, με την ανάπτυξη και εφαρμογή, μεταξύ άλλων, σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της οργανωμένης μορφής εγκληματικότητας, της μικροεγκληματικότητας και των παραβατικών συμπεριφορών που η αντιμετώπισή τους βελτιώνει την ποιότητα ζωής των πολιτών και ικανοποιεί το αίσθημα ασφάλειάς τους.
- Στον τομέα της ενδυνάμωσης των σχέσεων Αστυνομίας-Πολιτών, με την υιοθέτηση σύγχρονων μορφών αστυνόμευσης και συλλογικής δράσης, επικεντρωμένων στην τοπική κοινωνία, με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών των πολιτών, την ενδυνάμωση της συνεργασίας με την τοπική

κοινωνία και την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της καθημερινότητας.³⁸

β. Στη βελτίωση της Ελληνικής Αστυνομίας ως Οργανισμού

Ο άξονας αυτός περιλάμβανε επιμέρους σχεδιασμό για την υποστήριξη της εφαρμογής της αντεγκληματικής πολιτικής σε δύο επίσης τομείς:

Στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού της Αστυνομίας, με δράσεις όπως: η επαγγελματική του κατάρτιση, η διαρκής εκπαίδευση και μετεκπαίδευση του, η συνεχής καθοδήγηση και υποστήριξή του, η εξεύρεση κινήτρων για την καλύτερη απόδοσή του, καθώς και η επιβράβευση των προσπαθειών του, με παράλληλη πάταξη βίαιων συμπεριφορών και περιστατικών διαφθοράς. Βασική επιδίωξη όλων αυτών ήταν η δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων που θα εξυπηρετούν το υπηρεσιακό συμφέρον και θα προστατεύουν τον αστυνομικό ως εργαζόμενο.

Στον τομέα της Δομής και Οργάνωσης της Αστυνομίας, με παρεμβάσεις, που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, θεσμικές αλλαγές, ανάπτυξη και βελτίωση της μηχανοργάνωσης των Αστυνομικών Υπηρεσιών, αξιοποίηση του εξοπλισμού της Ολυμπιακής Ασφάλειας, αναβάθμιση του υλικοτεχνικού εξοπλισμού, των μέσων, των χώρων στέγασης κ. λ .π.

Οι προτεραιότητες της αντεγκληματικής πολιτικής για το έτος 2005 ήταν :

- ο Η αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος
- ο Η καταπολέμηση των Ναρκωτικών
- ο Η αντιμετώπιση της μικροεγκληματικότητας
- ο Η οδική Ασφάλεια
- ο Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, με σκοπό τη σεξουαλική και οικονομική τους εκμετάλλευση (trafficking)
- ο Η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης
- ο Η προστασία των ανηλίκων
- ο Η εκτέλεση των καταδικαστικών αποφάσεων

³⁸ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι –Προτεραιότητες για το έτος 2005.,Δελτίο Τύπου 24/01/05, Αθήνα ,Εκ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

- ο Οι κατασχέσεις πυροβόλων όπλων, πυρομαχικών, εκρηκτικών υλών και η διενέργεια ελέγχων τήρησης όρων ασφάλειας στη νόμιμη διακίνηση και φύλαξή τους
- ο Η βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη

Στο πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής και για την αξιολόγηση συγκεκριμένων δράσεων, τέθηκαν ποσοτικοί στόχοι, σε κεντρικό ή τοπικό επίπεδο.³⁹

Ενδεικτικά:

A. Δημόσια Ασφάλεια

Επιμέρους ποσοτικοί στόχοι τέθηκαν από τους κατά τόπους Γενικούς Αστυνομικούς Διευθυντές, ειδικότερα για αδικήματα όπως:

- ο κλοπές,
- ο διαρρήξεις,
- ο ληστείες,
- ο κλοπές οχημάτων,
- ο σεξουαλική εκμετάλλευση κ.α.,

ανάλογα με τα ιδιαίτερα προβλήματα εγκληματικότητας που επικρατούσαν σε κάθε περιοχή, με στόχο τη μείωση του αριθμού των διαπραττόμενων εγκλημάτων και την αύξηση της αποτελεσματικότητας στον τομέα των εξιχνιάσεων.⁴⁰

B. Οδική Ασφάλεια

Κεντρικός στόχος ήταν η μείωση συγκριτικά με το 2004 κατά 5% του αριθμού των νεκρών και των παθόντων και η διατήρηση στα ίδια επίπεδα με το 2004 του αριθμού των ελέγχων για μέθη, υπερβολική ταχύτητα και χρήση ζώνης ασφαλείας και προστατευτικού κράνους.

Επιμέρους ποσοτικοί στόχοι τέθηκαν από τους κατά τόπους Γενικούς Αστυνομικούς Διευθυντές, ειδικότερα όσο αφορά τον έλεγχο των βαρέων

³⁹ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι –Προτεραιότητες για το έτος 2005.,Δελτίο Τύπου 24/01/05, Αθήνα ,Εκ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

⁴⁰ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι –Προτεραιότητες για το έτος 2005.,Δελτίο Τύπου 24/01/05 Αθήνα ,Εκδ.:Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

οχημάτων (φορτηγών, λεωφορείων, πούλμαν αγροτικών μηχανημάτων, καθώς και μηχανημάτων δημοσίων έργων όταν κινούνται σε εθνικούς κυρίως δρόμους).

Γ. Παράνομη μετανάστευση

Επιπλέον στόχοι έθεσαν και οι κατά τόπους Γενικοί Αστυνομικοί Διευθυντές, αναφορικά με την αύξηση του αριθμού:

- ο των συλλαμβανομένων προσώπων, τα οποία διευκολύνουν την παράνομη μετανάστευση αλλοδαπών στη χώρα (είσοδο, διακίνηση) και συμμετέχουν κυρίως, σε οργανωμένα κυκλώματα λαθροδιακίνησης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και
- ο των παρανόμως εισερχομένων στη χώρα μας.⁴¹

Δ. Βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη

Κεντρικός στόχος αποτέλεσε η βελτίωση του χρόνου ανταπόκρισης στις κλήσεις και τα αιτήματα των πολιτών και η πρόληψη της θυματοποίησης από την μικροεγκληματικότητα στο δρόμο.

Για το έτος 2005 :

- Ξεκίνησε από τις 11 Ιανουαρίου, η συγκρότηση και λειτουργία συνεργείων αστυνομικών ελέγχων σε όλες τις Αστυνομικές Διευθύνσεις της Χώρας, με σκοπό τη συνδυασμένη και συντονισμένη δράση για την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας.

Τα συνεργεία αυτά διακρίνονται σε:

- ο Γενικά Συνεργεία: Τάξης, Ασφάλειας, Τροχαίας και σε
- ο Ειδικά Συνεργεία: Ελέγχου Αλλοδαπών, Λαθρομετανάστευσης και Δίωξης Ναρκωτικών.

Τα συνεργεία λειτούργησαν σε περιοχές που εμφάνιζαν αυξημένη εγκληματικότητα και υποστηρίζονταν από άλλες δράσεις (εποχούμενες περιπολίες, εναέρια μέσα κ.λπ.) για την επιτυχή ολοκλήρωση της αποστολής τους.

⁴¹ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι –Προτεραιότητες για το έτος 2005.,Δελτίο Τύπου 24/01/05 Αθήνα ,Εκδ.:Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

- Εφαρμόζεται το μέτρο των γενικών αστυνομικών εξορμήσεων, που προβλέπει γενική εξόρμηση των συνεργείων αστυνομικών ελέγχων τουλάχιστον μία φορά το δεκαήμερο σε επίπεδο Αστυνομικής Διεύθυνσης ή Διεύθυνσης Αστυνομίας (Νομαρχιακό επίπεδο) και τουλάχιστον μία φορά το δεκαπενθήμερο σε επίπεδο Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων (Διανομαρχιακό επίπεδο).
- Συνεχίστηκε πιλοτικά ο θεσμός του «Αστυνομικού της Γειτονιάς» :
 - ο Σε τριάντα πέντε (35) Αστυνομικά Τμήματα της Αττικής:
 - ο Σε επτά (7) Αστυνομικά Τμήματα της Θεσσαλονίκης:

Παράλληλα, ο θεσμός επεκτείνεται πιλοτικά από 24-1-05 στις έδρες των παρακάτω Αστυνομικών Διευθύνσεων: Αλεξανδρούπολης, Ροδόπης, Ξάνθης, Καβάλας, Δράμας, Ιωαννίνων, Εύβοιας, Φθιώτιδας, Κορινθίας, Μεσσηνίας, Αργολίδας, Ηρακλείου, Αχαΐας.⁴²

Ενώ παράλληλα συνεχίστηκε η δράση των Ομάδων Πρόληψης και Καταστολής Εγκληματικότητας (Ο.Π.Κ.Ε.), με προοπτική την αύξηση του αριθμού τους, μετά από αξιολόγηση της δράσης των ήδη υφιστάμενων ομάδων, τα ιδιαίτερα προβλήματα εγκληματικότητας και τις υφιστάμενες δυνατότητες σε προσωπικό και μέσα.

Επιπλέον αναπτύχθηκαν εξειδικευμένες δράσεις για τους ανήλικους με κύριο στόχο την προστασία τους από τις συνέπειες της παράνομης κατανάλωσης αλκοόλ, της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, καθώς και της συμμετοχής τους σε εγκληματικές ομάδες.

Τέλος συνεχίζονταν οι δράσεις για την αντιμετώπιση του παραεμπορίου με τη συμμετοχή της Ελληνικής Αστυνομίας στα μικτά συνεργεία ελέγχου που απαρτίζονταν από υπαλλήλους του Σ.Δ.Ο.Ε., του Υπουργείου Ανάπτυξης, της Δημοτικής Αστυνομίας.

Οι επιχειρήσεις «ασφαλείς πόλεις» που εγκαινίασε τον Ιανουάριο του 2004 το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, με σαρωτικούς ελέγχους σε περιοχές που χαρακτηρίστηκαν «εγκληματογόνες», με εκατοντάδες μπλόκα στους δρόμους και συλλήψεις παρανόμων, δεν συνέβαλαν στον περιορισμό του εγκλήματος .Στον

⁴² Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι –Προτεραιότητες για το έτος 2005, Δελτίο Τύπου 24/01/05 ,Αθήνα , Εκ.:Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

τομέα της πρόληψης δεν δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα, ενώ ο θεσμός του αστυνόμου της γειτονιάς, επί της ουσίας καταργήθηκε, αν και τυπικά εξακολουθεί να υπάρχει.

Οι πολίτες ήταν δυσαρεστημένοι από την αστυνόμευση. Δεν έβλεπαν τακτικά αστυνομικούς να περιπολούν στη γειτονιά τους. Ο φόβος θυματοποίησης ήταν έντονος ακόμη και μέσα στο ίδιο τους το σπίτι. Δεν αισθάνονταν ασφαλείς κατά τις μετακινήσεις στη γειτονιά μέρα και νύχτα. Θεωρούσαν ότι η εγκληματικότητα λάμβανε διαστάσεις καθημερινά. Παράλληλα εξέφραζαν δυσπιστία στην ικανότητα της αστυνομίας να την αντιμετωπίσει. Αποζητούσαν την αύξηση της εμφανούς αστυνόμευσης, θεωρώντας ότι οι περιπολίες είναι το πιο αποτελεσματικό μέσο για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας: αυτά είναι τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από δημοσκόπηση της εταιρείας VPRC, που πραγματοποιήθηκε στις 15 και 16 Νοεμβρίου.⁴³

Η ανησυχία και ο φόβος για το ενδεχόμενο θυματοποίησης στην καθημερινή ζωή αποδείκνυαν ότι δεν γνώριζαν κοινωνική διαστρωμάτωση Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό από το γεγονός ότι δεν υπήρχαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις των πολιτών στα ερωτήματα που είχαν να κάνουν με την κατάσταση της εγκληματικότητας και σε εκείνα που αφορούσαν την απειλή που αισθάνονταν στην καθημερινότητά τους. Διαπιστώθηκε επιπλέον ότι ο φόβος των πολιτών για την εγκληματικότητα είχε άμεση σχέση με την παρουσία ή μάλλον με την απουσία της αστυνομίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας σίγουρα θα έπρεπε να προκαλέσουν έντονο προβληματισμό στην πολιτική και φυσική ηγεσία της αστυνομίας. Όσο και αν οι αριθμοί, τα στατιστικά στοιχεία τοποθετούσαν τη χώρα μας στις χαμηλότερες θέσεις από πλευράς εγκληματικότητας στην Ευρώπη, οι αριθμοί αυτοί δεν φαίνεται να αντικατοπτρίζουν την καθημερινότητα των πολιτών. Μπορεί το υπουργείο Δημόσιας Τάξης και η Ελληνική Αστυνομία να δήλωναν ότι οι πολίτες ήταν ασφαλείς, ωστόσο τι αξία είχε αυτό εάν οι πολίτες δεν αισθάνονταν ασφαλείς στην καθημερινότητά τους.

⁴³ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ(2005)Οι Αθηναίοι φοβούνται μέρα μεσημέρι .Σε έρευνα της VPRC δηλώνουν ανασφαλείς και δυσαρεστημένοι με την αστυνόμευση .Κυριακή 20 Νοεμβρίου 2005.Σχετικό άρθρο της Αντωνίου Δώρας

Χαρακτηριστική ήταν και η επισήμανση του Γ. Πανούση, καθηγητή εγκληματολογίας *Η πρόληψη της εγκληματικότητας στοχεύει στη μείωση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών. Η δι-εταιρική και η εγγύτητα αποτελούν τους κύριους πυλώνες γύρω από τους οποίους διακλαδώνεται η νέα αυτή μορφή συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής. Η παιδαγωγική της πρόληψης, καλλιεργεί κοινές αντιλήψεις, κοινή γλώσσα και προϋποθέτει εμπιστοσύνη στον συνάνθρωπο και στις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης.*⁴⁴

Εξετάζοντας την αποτελεσματικότητα της αντεγκληματικής πολιτικής για το έτος 2005, διαπιστώσαμε ότι το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, παρόλο που έθεσε τους βασικούς άξονες και προτεραιότητες όπως αναφέρθηκε και παραπάνω για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος, ωστόσο ένα αρκετά μικρό ποσοστό εφαρμόστηκε. Έγινε ιδιαίτερα αντιληπτό το γεγονός ότι, τα μέτρα τα οποία λήφθηκαν το προηγούμενο έτος για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων δεν συνεχίστηκαν κατά την διάρκεια και του 2005. Το σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας αδρανοποιήθηκε και συνεπώς περιορίστηκαν σε ένα σημαντικό βαθμό οι πεζές περιπολίες. Ο κοινοτικός έλεγχος και ο κοινωνικός ιστός μπορούσαν να παίξουν ένα σημαντικό διαμεσολαβητικό ρόλο χωρίς να υποκαθιστούν την Αστυνομία ή να δημιουργούν νέους μηχανισμούς επιτήρησης.

Στηριζόμενοι, σαφώς στα στατιστικά δεδομένα όπως τα εξέδωσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης καθώς στην μη εφαρμογή αντεγκληματικής πολιτικής για το έτος 2005 διαπιστώσαμε ότι ο δείκτης της εγκληματικότητας παρουσίασε ανοδική πορεία μέσα σε ένα χρόνο, ενώ παράλληλα ενισχύθηκε και ο φόβος θυματοποίησης στους πολίτες.

⁴⁴ΤΑ ΝΕΑ(2005) " Τρίτη άποψη . Νύχτο –φύλακες της τάξης ; Η αστυνομική λειτουργία διαφέρει από την λειτουργία της αστυνόμευσης" 12-04 -2005 ,Σχετικό άρθρο Πανούσης Γιάννης

2.8. Στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας

Δεν θα μπορούσαμε να ολοκληρώσουμε την έρευνα μας δίχως ν' αναφερθούμε και στην ταυτότητα των δραστών, μιας και στα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάζει το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης αναφέρονται αναλυτικά, με ποσοστά, τα διαπραχθέντα εγκλήματα από ημεδαπούς και αλλοδαπούς.

Ο λόγος που επιχειρούμε την παρουσίαση των εν λόγω στατιστικών εκτός των παραπάνω, είναι η ανάγκη ανασκευής ορισμένων λανθασμένων εντυπώσεων που αναπαράγονται με ιδιαίτερη δεξιότητα από μερίδα των ΜΜΕ.

Αυτό που προκύπτει και από την σύγκριση των ποσοστών που εξετάζουμε, είναι ότι οι ημεδαποί δράστες είναι πολλοί περισσότεροι από τους αλλοδαπούς, σε όλες τις κατηγορίες εγκλημάτων. Τα ποσοστά αυτά παραμένουν ίδια καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής μας μελέτης δηλαδή από το 1995 έως 2005.

Η δική μας εκτίμηση είναι ότι οι κρίσεις και οι παραποιήσεις σχετικά με την ταυτότητα των δραστών τροφοδότησαν στο παρελθόν - και συνεχίζουν ακόμα – μια στρεβλή εικόνα της πραγματικότητας, με αποτέλεσμα να συντηρείται το αίσθημα της ανασφάλειας αλλά και να ενισχύονται οι ρατσιστικές στάσεις προς τους μετανάστες.

Παρακάτω αναφέρουμε αναλυτικά τα στοιχεία για ορισμένες μορφές εγκληματικών πράξεων όπως τα εξέδωσε το Υ.Δ.Τ. για τα έτη 1998 – 2005 ενώ για το 1995-1997 θα αναφερθούμε στην συνολική εγκληματικότητα. Συγκεκριμένα το 1995 οι ημεδαποί δράστες ανέρχονται στους 270.552, ενώ οι αλλοδαποί στους 9.000. Η ίδια πορεία ακολουθείται και το 1996 δηλαδή οι ημεδαποί έφτασαν τους 287.022 και οι αλλοδαποί τους 10.117. Τέλος για το έτος 1997 η κατάσταση δεν αλλάζει και αναλυτικά μπορούμε να πούμε ότι ο αριθμός των ημεδαπών δραστών έφτασε 304.352 ενώ των αλλοδαπών στις 13.559.

ανθρωποκτονίες	τελεσμένες	Απόπειρες	Ποσοστα εξιχνίασης	ημεδαποί	Αλλοδαποί
1998	154	119	73,26%	201	66
1999	154	134	69,44%	175	97
2000	146	104	82,40%	214	62

2001	132	145	77,62%	185	92
2002	94	115	103,35%	189	98
2003	110	134	87,20%	189	113
2004	111	121	87,50%	193	64
2005	132	128	78,46%	195	91
διαρρήξεις	τελεσμένες	Απόπειρες	Ποσοστα εξιχνίασης	ημεδαποί	αλλοδαποί
1998	60863	527	12,59%	3870	3139
1999	49006	805	15,46%	3983	2929
2000	46233	908	17,30%	4625	2597
2001	45689	1162	16,68%	5036	2214
2002	48365	1276	21,22%	5227	2532
2003	49352	1657	17,26%	5507	2447
2004	42397	1530	18,83%	5026	1985
2005	44100	2464	18,18%	5291	2020
ληστείες	τελεσμένες	Απόπειρες	Ποσοστα εξιχνίασης	Ημεδαποί	αλλοδαποί
1998	2125	97	27,41%	516	326
1999	1889	140	34,25%	603	344
2000	1581	108	33,75%	616	241
2001	1735	142	32,71%	570	279
2002	1992	127	35,68%	646	319
2003	2083	153	38,60%	610	273
2004	2339	187	30,88%	553	321
2005	2084	203	36,07%	587	300

Αναλυτικά, κατά την εξεταζόμενη περίοδο παρατηρήθηκε αύξηση της συμμετοχής αλλοδαπών δραστών στην τέλεση εγκληματικών πράξεων η οποία δικαιολογείται από την αύξηση της παρουσίας αλλοδαπών στην Ελλάδα την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. «Η γενική εικόνα όμως της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, όπως δείχνουν τα πράγματα, παραμένει σταθερή με αυξητική τάση. Παρά τη συμμετοχή των αλλοδαπών και δη των Αλβανών στο έγκλημα, η Ελλάδα παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα παραβατικότητας», σημειώνει η επίκουρος

καθηγήτρια Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Βάσω Αρτινοπούλου. «*Η εκτίμησή μου είναι ότι η διαφοροποίηση στα εγκλήματα που διαπράττουν οι αλλοδαποί είναι περισσότερο ποιοτική παρά ποσοτική*». ⁴⁵

Οι παραπάνω αριθμοί απεικονίζουν την εγκληματική δραστηριότητα των αλλοδαπών κάθε εθνικότητας και αν τους συγκρίνουμε με το σύνολο του αλλοδαπού πληθυσμού που ζει και εργάζεται στη χώρα, τότε είναι εμφανές ότι η ποσοστιαία συμμετοχή των αλλοδαπών στη συνολική εγκληματικότητα παραμένει μικρός όπως επισημαίνει και παραπάνω η κ. Αρτινοπούλου.

Σύμφωνα με τον Β. Καρύδη, ένα άλλο στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι ότι τα 3/4 του συνόλου των αδικημάτων που φέρονται ότι διέπραξαν οι αλλοδαποί αφορούν παραβιάσεις του Νόμου περί αλλοδαπών. Η κατηγορία αυτή των αδικημάτων καταλαμβάνει για ορισμένες εθνικές ομάδες ποσοστό άνω του 90 % της συνολικής εγκληματικότητας που εμφανίζουν. ⁴⁶

Πέραν όμως της εμπλοκής των μεταναστών σε εγκληματικές ενέργειες ως δραστών, παρατηρήθηκαν κατά την περίοδο που μελετούμε, περιπτώσεις εγκληματικών ενεργειών με θύματα αλλοδαπούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε η δολοφονική επίθεση στην Αθήνα, τον Οκτώβριο του 1999, που στοίχισε τη ζωή τριών αλλοδαπών και προκάλεσε τον τραυματισμό άλλων επτά, φέρνοντας στο προσκήνιο καταστάσεις ρατσιστικής βίας και φυλετικού μίσους. Η ιδιαιτερότητα του εγκλήματος αυτού έγκειται στη σύνδεση του με τον ξενοφοβικό πανικό, εξ αιτίας της υποτιθέμενης υψηλής εγκληματικότητας των μεταναστών.

Έστω και αν αυτό είναι ένα μεμονωμένο περιστατικό ωστόσο δείχνει ότι η διαστρεβλωμένη πραγματικότητα για την εγκληματικότητα των μεταναστών μπορεί προκαλέσει το πέρασμα από τον φοβικό ρατσισμό στην απόλυτη έκφραση του φυλετικού μίσους.

⁴⁵ ΤΑ ΝΕΑ(1999)Αύξηση των μεταναστών στην Ελλάδα τα τελευταία 9 χρόνια.18/12/1999

⁴⁶ Καρύδης Β.(1996)Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Αθήνα :Εκ. Α.Ν. Σάκκουλας σελ. 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ :ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Όπως έχουμε αναφέρει και στην αρχή αυτής της εργασίας, μας ενδιέφερε να μελετήσουμε τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού αυτήν την στιγμή στην Ελλάδα στα πλαίσια άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής. Ήταν ιδιαίτερα δύσκολη η προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος αφού δεν εμφανίζεται σε κανένα γραπτό κείμενο η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής. Στην συνέχεια παραθέτουμε τα πλαίσια στα οποία εμφανίζεται έστω και μερικώς η συμβολή της κοινωνικής εργασίας σαν επιστήμη αυτήν την στιγμή, μετά από επισκέψεις σε καθένα από αυτά.

3.1.Υπηρεσίες για τους παραβάτες ανήλικους

Σε επίπεδο πρόληψης και καταστολής της παιδικής εγκληματικότητας από την πλευρά του κράτους, την ευθύνη έχει η αρμοδία Διεύθυνση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Οι ανήλικοι οι οποίοι φθάνουν μέχρι τα δικαστήρια υποβάλλονται, ανάλογα με την ηλικία, τις οικογενειακές συνθήκες και τη βαρύτητα της πράξης, σε κάποια μέτρα αγωγής, εφ' όσον βέβαια κριθούν ένοχοι:¹

Τα άτομα, δέχονται επίπληξη από το δικαστή συνήθως για τροχαίες παραβάσεις ενώ ο κηδεμόνας με απόφαση του δικαστηρίου αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιμέλεια του ανηλίκου, όταν το παράπτωμα δεν συνδέεται με αντικοινωνική συμπεριφορά.

Ο διορισμός από το δικαστήριο, επιμελητή ανηλίκων αποτελεί ένα άλλο μέτρο, ο οποίος αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιμέλεια του ανηλίκου. Το μέτρο επιβάλλεται σε περιπτώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς ή οικογενειακών προβλημάτων.

Παράλληλα, η εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ανηλίκων, είναι το τελευταίο μέτρο και χρησιμοποιείται εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατές λύσεις ενώ ο ποινικός κώδικας προβλέπει επίσης και θεραπευτικά μέτρα για όσους ανηλίκους

¹ Σταθόπουλος Πέτρος (1999) *''Κοινωνική Πρόνοια μία γενική θεώρηση''* .Αθήνα ,Εκδόσεις Έλλην σελ.372-373

πάσχουν από ψυχική νόσο, εμφανίζουν πνευματική καθυστέρηση ή είναι ή είναι επιληπτικοί, αλκοολικοί τυφλοί ή κωφάλαλοι.

Τέλος, η φυλάκιση μπορεί να επιβληθεί σε εκείνους που, ενώ έκαναν το αδίκημα ως ανήλικοι, δικάζονται κατά την μετεφηβική τους ηλικία, και το δικαστήριο κρίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιβάλλει αναμορφωτικά μέτρα.²

Στα ιδρύματα εισάγονται ανήλικοι ηλικίας από 7-17 ετών, με απόφαση του δικαστή ανηλίκων, είτε για λόγους περιορισμού του ανηλίκου, σύμφωνα με τις διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας, είτε ως προστατευτικό μέτρο για ανήλικους οι οποίοι διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων, τα οποία τελούν κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις. Εκτός των παραπάνω λόγων, υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες κρίνεται ακατάλληλο το περιβάλλον όπου διαβιεί το ανήλικο άτομο και πρέπει να απομακρυνθεί (ενδοοικογενειακή βία). Η εισαγωγή, συνήθως γίνεται με την συναίνεση προσώπων τα οποία έχουν την ευθύνη για την γονική μέριμνα και αφού υπάρξει σχετική γνωμάτευση του επιμελητή ανηλίκων προς τον δικαστή. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου το άτομο εισάγεται σε ίδρυμα κατόπιν εισαγγελικής παρέμβασης.

Τα ιδρύματα αυτά έχουν ως αποστολή τους την αγωγή, την κοινωνική στήριξη, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση ανηλίκων οι οποίοι έχουν αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Κατά την εισαγωγή του ανηλίκου στο ίδρυμα, το επιστημονικό προσωπικό έχει την ευθύνη να καταρτίσει ένα πρόγραμμα αγωγής το οποίο περιλαμβάνει την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την ψυχαγωγία και την πολιτιστική καλλιέργεια του ανηλίκου.

Σε κάθε ίδρυμα υπάρχει κοινωνικός λειτουργός ο οποίος φροντίζει για την αντιμετώπιση των συναισθηματικών, κοινωνικών, οικονομικών και άλλων αναγκών και προβλημάτων του ανηλίκου του ιδρύματος.

Στα ιδρύματα αγωγής λειτουργούν ειδικά δημοτικά σχολεία και παραρτήματα του γυμνασίου της περιοχής, ώστε τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική φοίτηση. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια φοιτούν στα λύκεια της περιοχής στην οποία βρίσκεται το ίδρυμα. Μέσα στο ίδρυμα, τα παιδιά έχουν δυνατότητες για δημιουργική απασχόληση

² Σταθόπουλος Πέτρος (1999) *''Κοινωνική Πρόνοια μία γενική θεώρηση ''* .Αθήνα ,Εκδόσεις Έλλην σελ.372-373

και οργανωμένη ψυχαγωγία από κοινωνικούς λειτουργούς. Η παραμονή στο ίδρυμα εξαρτάται από την κατάσταση και τις συνθήκες του ανηλίκου. Μετά την συμπλήρωση του 17^{ου} έτους υπάρχει δυνατότητα, μετά από αίτηση του ιδρύματος, να παραμείνει ο ανήλικος για ένα ακόμη έτος, ως φιλοξενούμενος.

3.2.Δικαστήρια Ανηλίκων

Στα δικαστήρια ανηλίκων εργάζονται διάφοροι επαγγελματίες (ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι κ.α) αλλά όλοι κάνουν κοινωνική εργασία. Η υπηρεσία δέχεται άτομα από 7-18 ετών που παρουσιάζουν αντικοινωνική συμπεριφορά ενώ συνεργάζονται με την στέγη ανηλίκων και την εταιρία προστασίας ανηλίκων όταν το οικογενειακό περιβάλλον κριθεί ακατάλληλο για την παραμονή του παιδιού σ αυτό.

Στην υπηρεσία δεν υπάρχει κάποιο πρόγραμμα αλλά κατευθύνσεις από τους ίδιους τους εργαζόμενους στα Δικαστήρια ανηλίκων. Αναλαμβάνουν περιπτώσεις κατόπιν παραπομπής από κάποιον φορέα (σχολείο, οικογένεια κτλ.) και οι επαγγελματίες παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις που το ανήλικο άτομο δεν έχει κάνει ακόμα κάτι αλλά βρίσκεται σε κίνδυνο ή έχει πολλές πιθανότητες εξ αιτίας ενός νοσηρού περιβάλλοντος, αλλά και σε περιπτώσεις που το άτομο έχει ήδη παρουσιάσει αντικοινωνική συμπεριφορά και έχει συνταχθεί σε βάρος του δικογραφία που σημαίνει ότι κρίνεται κατηγορούμενος για κάποια πράξη.

Η κοινωνική εργασία είναι μια επιστήμη η οποία προσεγγίζει το άτομο μέσα στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του και αναπτύσσει παρεμβάσεις για την πρόληψη και την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν μέσα σ αυτό. Στην συγκεκριμένη υπηρεσία ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύτιμος διότι μπορεί να βοηθήσει και να κατευθύνει το άτομο ώστε ν αντιμετωπίσει καλύτερα τα προβλήματα του.

Πρώτο μέλημα του κοινωνικού λειτουργού στα δικαστήρια ανηλίκων είναι η κοινωνική έρευνα, δηλαδή η επίσκεψη στο σπίτι και στο σχολείο του ανηλίκου με σκοπό να συνομιλήσει (συνεντεύξεις) ο κοινωνικός λειτουργός με την οικογένεια του παιδιού αλλά και να γνωρίσει από κοντά το οικογενειακό αλλά και το ευρύτερο περιβάλλον του. Μετά την επίσκεψη του, ο κοινωνικός λειτουργός συντάσσει έκθεση ή δελτίο για επιβολή ποινής ανάλογα με την

βαρύτητα της κάθε περίπτωσης. Αυτό που προσέχει πάντα η κοινωνική υπηρεσία είναι το συμφέρον του ανηλίκου με κύριο στόχο τα σωφρονιστικά-αναμορφωτικά μέτρα. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις κατά τις οποίες η υπηρεσία μετά από την κοινωνική έρευνα, προτείνει την εισαγωγή του ατόμου σε κάποιο ίδρυμα αγωγής ή θεραπευτικό και ο κοινωνικός λειτουργός έχει σ αυτήν την περίπτωση πολύ σημαντικό ρόλο αφού στόχος του είναι να διατηρήσει την επαφή του παιδιού με την οικογένεια του. Ανάμεσα στους στόχους σε τέτοιες περιπτώσεις είναι και η διατήρηση της επαφής της οικογένειας με τα δικαστήρια ανηλίκων με σκοπό την βοήθεια και αν είναι δυνατόν την αλλαγή της κατάστασης.³

Σε γενικές γραμμές ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι συμβουλευτικός, εντοπίζοντας τις ανάγκες του παιδιού και της οικογένειας. Δουλεύει με το άτομο και προσπαθεί να βοηθήσει ώστε να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του με θάρρος και δύναμη. Επιπλέον ο επαγγελματίας προσπαθεί να κατευθύνει το άτομο που έχει εμφανίσει αντικοινωνική συμπεριφορά στο να βάλει στόχους για την ζωή του ή να το κατευθύνει σε τομείς εποικοδομητικούς για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Τέτοιοι τομείς μπορεί να είναι ο αθλητισμός, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες και πολλοί άλλοι ανάλογα με την περίπτωση που έχουμε κάθε φορά.

Η υπηρεσία παράλληλα με την εργασία με το άτομο δουλεύει και με την οικογένεια του ανηλίκου, διότι συνήθως ένα παιδί που παρουσιάζει μια παραβατική συμπεριφορά, προέρχεται από ένα περιβάλλον το οποίο μπορεί να μην εμφανίζει αντικοινωνική συμπεριφορά αλλά συνήθως νοσεί.

Όλες οι κατευθύνσεις που ακολουθούν οι επαγγελματίες που εργάζονται στα δικαστήρια ανηλίκων έχουν προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα και οι ίδιοι θεωρούν ότι «γίνεται πολύ καλή δουλειά και υπάρχουν πραγματικά αποτελέσματα σε πολλές περιπτώσεις τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και καταστολής».

Τέλος, σύμφωνα με όσα παρουσιάσαμε παραπάνω για τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε μια τέτοια υπηρεσία, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι μπορεί να συμβάλλει η κοινωνική εργασία στην αντεγκληματική πολιτική σε επίπεδο

³ Επίσκεψη στα Δικαστήρια Ανηλίκων Ηρακλείου

πρόληψης και καταστολής με επιτυχία εφ' όσον πληρούνται οι προϋποθέσεις (συνεργασία της οικογένειας κ.α).

3.3.Σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων

Τα ιδρύματα αυτά χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή ατόμων ηλικίας από 14-21 ετών, τα οποία έχουν διαπράξει κάποιο σοβαρό αδίκημα. Ο εγκλεισμός στα ιδρύματα αυτά γίνεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Τα ιδρύματα αυτά θεωρούνται ως μεταβατικό στάδιο μεταξύ των ιδρυμάτων αγωγής και καταστημάτων κράτησης για ανήλικες. Στα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων απασχολούνται κοινωνικοί λειτουργοί για την κάλυψη των αναγκών του ατόμου.

3.4.Καταστήματα κράτησης για ενήλικες (φυλακές)

Καταστήματα κράτησης ονομάζονται ,οι χώροι που χρησιμοποιούνται για τον υποχρεωτικό εγκλεισμό των κρατουμένων. Υπάρχουν συνολικά 28 καταστήματα στην Ελλάδα. Από αυτά μόνο ένα είναι για γυναίκες, τα υπόλοιπα είναι για άντρες κρατούμενους. Στα καταστήματα κρατούνται α) υπόδικοι μετά από ένταλμα σύλληψης, β)κατάδικοι, για την έκτιση της ποινής ή ως μέτρο ασφάλειας το οποίο επιβλήθηκε από τα δικαστήρια για εγκληματικές πράξεις ή παραβάσεις του ποινικού νόμου. Τα καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε: α) γενικά, β) αγροτικά, γ) ειδικά, τα οποία αφορούν τα καταστήματα για νέους και τα κέντρα ημελεύθερης διαβίωσης και δ)θεραπευτικά.⁴

3.4.1. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στα καταστήματα κρατουμένων

Για την αντιμετώπιση προσωπικών και οικογενειακών αναγκών τις οποίες δημιουργεί η κράτηση του ατόμου, καθώς επίσης για την κοινωνική επανένταξη του αποφυλακιζόμενου, προβλέπεται η τοποθέτηση κοινωνικών λειτουργών στα σωφρονιστικά καταστήματα. Ειδικότερα, στο άρθρο 113 του κώδικα

⁴ Σταθόπουλος Πέτρος (1999) ,οπ .π. σελ. 376

περιγράφονται λεπτομερώς τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού. Σύμφωνα με αυτό το άρθρο, ο κοινωνικός λειτουργός :

- ✓ έρχεται σε άμεση επικοινωνία με κάθε κρατούμενο, χωρίς την παρέμβαση τρίτου προσώπου, εκτός αν υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ασφαλείας
- ✓ λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και ενεργεί επιτόπιες κοινωνικές έρευνες για συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων της ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής κατάστασης τους
- ✓ τηρεί μητρώο περιπτώσεων, ατομικές καρτέλες ή φακέλους και δελτία εξέλιξης και κοινωνικής έρευνας, καθώς και στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις ενέργειες και τα αποτελέσματα της κοινωνικής εργασίας
- ✓ ενημερώνει τον διευθυντή και το επιστημονικό συμβούλιο για την προσωπικότητα και τα προβλήματα του κρατουμένου και υποβάλλει προτάσεις για την εξατομικευμένη μεταχείριση του
- ✓ συντάσσει τις προβλεπόμενες εκθέσεις για τους κρατουμένους, των οποίων το περιεχόμενο είναι εμπιστευτικό
- ✓ μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ηθικών αναγκών των κρατουμένων, σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες
- ✓ προετοιμάζει τον απολυόμενο κρατούμενο και το περιβάλλον του για την ομαλή επανένταξη του και παρακολουθεί, μετά την αποφυλάκιση, όσες περιπτώσεις κρίνει απαραίτητο
- ✓ εφαρμόζει τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα ή ομάδα.⁵

Εκτός από τα παραπάνω, ο κοινωνικός λειτουργός συμμετέχει σε συμβούλια και διαδικασίες που αφορούν τη μεταχείριση των κρατουμένων, και είναι μέλος του επιστημονικού συμβουλίου. Το συμβούλιο αυτό αποφασίζει για όλα τα κρίσιμα θέματα της διαβίωσης και της μεταχείρισης του κρατουμένου. Συγκεκριμένα μελετά τις δυνατότητες και προϋποθέσεις αδειών απουσίας ή άλλων μορφών ημιελεύθερης διαβίωσης από μια επιτροπή που αποτελείται από τον δικαστή εκτέλεσης των ποινών, τον διευθυντή της φυλακής και από τον κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος και εισηγείται στην επιτροπή.

Στο άρθρο 79, η μεταγωγή του κρατουμένου γίνεται ύστερα από αίτηση του, για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, υγείας, ή για τοποθέτηση

⁵ Σταθόπουλος Πέτρος (1999) ,οπ .π. σελ .377

σε εργασία, με πρόταση του διευθυντή που συνοδεύεται από αντίστοιχη εισήγηση της κοινωνικής υπηρεσίας.

Στο άρθρο 85, αναφέρεται ότι σε κάθε κατάσταση κράτησης λειτουργεί πειθαρχικό συμβούλιο, το οποίο απονέμει τις αμοιβές και επιβάλλει τις βαρύτερες πειθαρχικές κυρώσεις. Το συμβούλιο συγκροτείται από το διευθυντή ως πρόεδρο, έναν κοινωνικό λειτουργό και ένα από τα υπόλοιπα μέλη του επιστημονικού συμβουλίου.

Στο άρθρο 95, προβλέπεται η συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού στη διαδικασία κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης των κρατουμένων. Οι εκθέσεις και τα λοιπά στοιχεία, τα οποία τηρούν οι κοινωνικοί λειτουργοί, είναι απόρρητα, και δεν μπορούν να αποτελέσουν στοιχεία δικογραφίας, ούτε να λάβουν οποιαδήποτε μορφή δημοσιότητας. Κατ' εξαίρεση, τα στοιχεία αυτά μπορεί να τεθούν υπ' όψη του γιατρού, του ψυχολόγου, του διευθυντή του καταστήματος ή ανωτέρου υπαλλήλου του υπουργείου δικαιοσύνης με γραπτή εντολή του υπουργού ή εισαγγελέα.

Το έργο της κοινωνικής εργασίας είναι πολύ σημαντικό και ουσιαστικό στα σωφρονιστικά καταστήματα από όσα μπορούμε να διακρίνουμε παραπάνω, εν τούτοις ο αριθμός των υπηρετούντων επιστημόνων είναι αρκετά περιορισμένος σε σχέση με τον αριθμό των κρατουμένων και τις επιδιώξεις και στόχους της αντεγκληματικής πολιτικής .

3.5.Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.)

Η εν λόγω υπηρεσία αναφέρεται σε συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες που αφορούν πολλές κατηγορίες ατόμων (μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα με ειδικές ανάγκες κ.α) και φυσικά τους φυλακισμένους.

Το πρόγραμμα αναφέρεται στα άτομα που είναι υπό φυλάκιση και η χρηματοδότηση του εξαρτάται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης. Λειτουργεί μόνο όταν υπάρχει χρηματοδότηση από την Ε.Ε ενώ μια φορά λειτούργησε με χρηματοδότηση από το υπουργείο εργασίας.

Όσον αφορά τα προγράμματα αναφέρονται στις φυλακές της Αλικαρνασσού και Νεάπολης και είναι κατάρτισης. Μέσω των προγραμμάτων αυτών δίνεται η δυνατότητα στους φυλακισμένους να παρακολουθούν μαθήματα ξυλογλυπτικής, αγιογραφίας, κεραμικής, ζωγραφικής κ.α ενώ οι δημιουργίες τους

εκτίθενται στο κοινό το οποίο μπορεί να αγοράσει οτιδήποτε από αυτά ενισχύοντας οικονομικά τους φυλακισμένους.⁶

Στις φυλακές εργάζονται κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι. Το έργο τους είναι πολύ σημαντικό με στόχο τον σωφρονισμό των κρατουμένων και την πρόληψη για την αποτροπή μιας ενδεχόμενης νέας εγκληματικής πράξης όταν αποφυλακιστούν. Επίσης η κοινωνική υπηρεσία επιτελεί πολύ σημαντικό έργο όσον αφορά την συμβουλευτική και την στήριξη των κρατουμένων και προσπαθούν για την καλύτερη δυνατή παραμονή τους.

3.6.ΟΑΕΔ

Εφαρμόζεται ήδη κατά την τελευταία τετραετία και αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την στήριξη και την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση τους.

Ως εκ τούτου, οι δικαιούχοι του Προγράμματος της παρούσας Υπουργικής Απόφασης θα λαμβάνουν από το στελεχικό δυναμικό του Ο.Α.Ε.Δ. και ειδικότερα από τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους εργασιακούς συμβούλους των ευπαθών κοινωνικών ομάδων μια σειρά από συνοδευτικές –υποστηρικτές υπηρεσίες, που στοχεύουν στην αποτελεσματική προώθηση των προγραμμάτων, στην ενδυνάμωση επιβοήθηση των ατόμων να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, να προσαρμοσθούν στο εργασιακό χώρο και να διατηρήσουν τη θέση εργασίας μετά τη λήξη του προγράμματος, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνικό –οικονομική αυτονόμηση τους.

Ειδικότερα, το εξειδικευμένο προσωπικό του Ο.Α.Ε.Δ. αναπτύσσει ένα πλέγμα συνεργασίας με κάθε άνεργο, ώστε να γίνεται η διάγνωση των αναγκών τους ως προς:

- τις ιδιαίτερες ανάγκες του για κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη
- τις ιδιαίτερες ανάγκες του σε κατάρτιση, με βάση το επίπεδο των γνώσεων του και την προηγούμενη επαγγελματική του εμπειρία.
- το βαθμό ετοιμότητας που διαθέτει, ώστε να οδηγηθεί σε συγκεκριμένη θέση εργασίας⁷

⁶ Επίσκεψη στην Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.) Ηρακλείου

⁷ Επίσκεψη στον Ο.Α.Ε.Δ. Ηρακλείου

Η παροχή εξατομικευμένης προσέγγισης και εξειδικευμένων Υπηρεσιών από το εξειδικευμένο προσωπικό του Ο.Α.Ε.Δ. αφορά:

- την καταγραφή των ατόμων σε ειδικό μητρώο
- τη συμπλήρωση του Έντυπου Εξατομικευμένης Παρέμβασης Ευπαθών κοινωνικών ομάδων, στο οποίο καταγράφονται:
 - α)τα ατομικά στοιχεία το ανέργου
 - β)το κοινωνικό ιστορικό του ανέργου
 - γ)η κατάρτιση του ατομικού σχεδίου δράσης (αξιολόγηση – κατηγοριοποίηση του ανέργου, επιλογή ενεργειών)
 - δ)η παρακολούθηση – αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης των επιλεγμένων ενεργειών.
- την παροχή συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής στήριξης για ενδυνάμωση –ενθάρρυνση –ενεργοποίηση των ατόμων.
- την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση εργοδοτών –επιχειρήσεων για το ισχύον πρόγραμμα απασχόλησης του Οργανισμού και την πρόσληψη ατόμων που ανήκουν στις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.
- τη συνεργασία με εργοδότες και απασχολούμενα άτομα και παροχή συμβουλευτικής, για την προσαρμογή των ατόμων στον εργασιακό χώρο, για την επίλυση τυχόν προβλημάτων που προκύπτουν, την ανάπτυξη σχέσεων αλληλοαποδοχής και την δημιουργία προοπτικών διατήρησης της θέσης εργασίας μετά την λήξη του προγράμματος.
- την παροχή ενημέρωσης και συμβουλευτικής σε άτομα που θέλουν να δημιουργήσουν την δική τους επιχείρηση
- την συμβουλευτική και στήριξη των ατόμων για την αντιμετώπιση άλλων προβλημάτων που συμβάλλουν στον κοινωνικό τους αποκλεισμό
- τη συνεργασία και στήριξη των οικογενειών τους, για την αντιμετώπιση άλλων προβλημάτων αλλά και για την ενθάρρυνση – ανάπτυξη υποστηρικτικών οικογενειακών σχέσεων, της προσπάθειας των ατόμων να αυτονομηθούν κοινωνικά και οικονομικά.

- την παρακολούθηση –αξιολόγηση της εξελικτικής πορείας της κοινωνικοοικονομικής αυτονόμησης των επωφελομένων.⁸

Η Παροχή Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών εγγυάται και προάγει μια δομική, συστηματική και πολυδιάστατη και εξατομικευμένη προσέγγιση των ατόμων, η οποία :

- ενεργοποιεί και ενδυναμώνει τα άτομα για την ένταξη και την παραμονή στην αγορά εργασίας
- εντοπίζει και αντιμετωπίζει άλλους εξωγενείς παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην κοινωνικοοικονομική αυτονόμηση των ατόμων⁹

Στο σημείο αυτό είναι αξιοπρόσεχτο το γεγονός ότι η παραμονή των ατόμων στη θέση εργασίας εξακολουθεί να υπάρχει και μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων, δεδομένου ότι η επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων ιδιαίτερα των ατόμων των ευπαθών ομάδων, είναι θεμελιώδης γιατί συμβάλλει :

- στην κοινωνική –οικονομική αυτονόμηση του ατόμου, διασπώντας τον κύκλο Ανεργία –Φτώχεια –Απομόνωση
- στην βελτίωση της αυτοεικόνας του και στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης
- στην στοχοθέτηση του μέλλοντος και στην αναθεώρηση των αντιλήψεων του για την μέχρι τώρα ζωή του με την υιοθέτηση ενός νέου τρόπου σκέψης και μοντέλου ζωής
- στην ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής και Αλληλεγγύης με την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους.

Η πρόσβαση όλων των ατόμων στην αγορά εργασίας και ιδιαίτερα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, πέρα από συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα ,αποτελεί χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας με ανθρώπινο πρόσωπο, η οποία αποδέχεται την διαφορετικότητα και το δικαίωμα των ίσων ευκαιριών και μίας πολιτείας που ο αποδεικνύει, θεσμοθετώντας προς αυτήν την κατεύθυνση.

⁸ Επίσκεψη στον Ο.Α.Ε.Δ. Ηρακλείου

⁹ Επίσκεψη στον Ο.Α.Ε.Δ. Ηρακλείου

Στο παρόν κεφάλαιο προσπαθήσαμε να μελετήσουμε αν εμφανίζεται σήμερα και πού, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής. Μέχρι τώρα, από ότι φαίνεται και από την παραπάνω ανάλυση, ο ρόλος του περιορίζεται σε συγκεκριμένες υπηρεσίες όπως προαναφέρθησαν, και κατευθύνεται στην ψυχολογική κυρίως υποστήριξη του ατόμου και στην ομαλή κοινωνική επανένταξη του. Όλες βέβαια οι κατευθύνσεις που ακολουθούν οι επαγγελματίες που εργάζονται σε ανάλογες υπηρεσίες έχουν σαν στόχο, μέσα από την παροχή βοήθειας, την πρόληψη ή την καταστολή εγκληματικής συμπεριφοράς. Επομένως, υπο την παραπάνω έννοια, μπορούμε να πούμε ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να έχει ουσιαστικό ρόλο σε ορισμένους τομείς άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής και να συμβάλλει θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην σημερινή εποχή οι παραβιάσεις των κοινωνικών κανόνων με την ευρεία έννοια, αποτελούν μία πραγματικότητα η οποία επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και επηρεάζει με την σειρά της, τις εκδηλώσεις της κοινωνικής συμβίωσης. Τα «παραπτώματα» όπως θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε των μελών της κοινωνίας απέναντι στο νομικό και ηθικό πλαίσιο με το οποίο λειτουργεί η κοινωνία, έχουν πολλές και ποικίλες συνέπειες τόσο στο κοινωνικό σύνολο όσο και στο πρόσωπο του «παραπτώματία» και στις σχέσεις του με την κοινωνία. Αποτελούν μία εκδήλωση της κοινωνικής ζωής η οποία δυσκολεύει την κοινωνική συμβίωση και προκαλεί την αντίδραση της κοινωνίας προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους που προέρχονται από τις παραπτωματικές πράξεις.

Τόσο το έγκλημα όσο και η εγκληματικότητα είναι κοινωνικά φαινόμενα, με την έννοια ότι εμφανίζονται και επηρεάζουν τη δραστηριότητα και τις σχέσεις περισσοτέρων ατόμων που ζουν σε ορισμένη κοινωνία. Ενώ όμως το έγκλημα είναι ένα γεγονός που συμβαίνει στην ζωή του ατόμου, η εγκληματικότητα είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, με διαφορετική υφή από τα εγκλήματα που την αποτελούν. Έτσι, ενώ το έγκλημα συνάπτεται προς ορισμένο τρόπο κοινωνικής διαβίωσης και προς τις συναφείς προς αυτόν αντιλήψεις η εγκληματικότητα δεν είναι παρά ένα στατικό μέγεθος.

Η επιστήμη της Εγκληματολογίας δεν έχει κατορθώσει μέχρι σήμερα να διαπιστώσει την ύπαρξη γενικών κανόνων που να ερμηνεύουν και να καθορίζουν το συνολικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργείται η εγκληματική συμπεριφορά. Έχει όμως ιδιαίτερη σημασία να τονίσουμε ότι σε τελευταία ανάλυση η εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς, αποτελεί εκδήλωση που αντιβαίνει στην έννοια της φυσιολογικής συμπεριφοράς.

Στο πλαίσιο αντιμετώπισης των προβλημάτων της εγκληματικότητας, οι κυβερνήσεις στα διάφορα κράτη, διαμορφώνουν ειδικές πολιτικές οι οποίες συνοψίζονται στο όρο Αντεγκληματική Πολιτική. Η αντεγκληματική πολιτική μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες επιμέρους επιλογές, οι οποίες συμβάλλουν στην πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος.

Είναι βέβαια γεγονός ότι οι πολιτικές που ασκούνται σε διάφορους τομείς μπορεί να συμβάλλουν έμμεσα στην μείωση των εγκλημάτων με το αν

βελτιώνουν διάφορες συνθήκες της κοινωνικής ζωής και να αίρουν παράγοντες που συμβάλλουν στην εγκληματικότητα. Μπορούν όμως και να ασκούνται με προσανατολισμό και άμεσο σκοπό στην μείωση της εγκληματικότητας με συγκεκριμένα μέτρα, συνθέτοντας έτσι την γενικότερη αντεγκληματική πολιτική.

Βασικό στοιχείο στην πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας είναι η έννοια του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και ο τρόπος που χρησιμοποιούνται και επιδρούν στην άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Από όλη την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι η εγκληματικότητα στην Ελλάδα σημείωσε την τελευταία δεκαετία μια σαφή ποσοτική μετεξέλιξη. Η συνολική αύξηση της εγκληματικότητας κατά τα προηγούμενα έτη και η απουσία για πολλά χρόνια ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αντεγκληματικής πολιτικής, οφείλεται στην κατασταλτική δράση της αστυνομίας και τον εγκλωβισμό σχετικά με την επιβολή του νόμου και της τάξης.

Η μετεξέλιξη της εγκληματικότητας στην Ελλάδα όμως έθεσε σε νέες βάσεις το ζήτημα της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας και πρόβαλλε επιτακτικά την ανάγκη αλλαγής του τρόπου αντιμετώπισης του φαινομένου του εγκλήματος. Όπως είδαμε μέχρι το 1998 δεν υπήρχε κάποιο οργανωμένο μέτρο ή πολιτική αντιμετώπισης της εγκληματικότητας με αποτέλεσμα η Ελλάδα να καθυστερήσει πολύ ως προς την οργάνωση και εφαρμογή.

Από το 1999 ξεκινά ο σχεδιασμός κατάλληλων μέτρων και πολιτικών που δείχνουν «να κατευθύνονται σωστά χωρίς όμως να ακολουθούν μια ενιαία λογική και χωρίς να διαθέτουν εσωτερική δομή και συνοχή» σύμφωνα με τον Παπαθεοδώρου.¹

Έτσι, κάποια από τα ληφθέντα μέτρα για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας υλοποιούν μια σαφή στροφή προς τη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική και τη συμπαραγωγή της δημόσιας ασφάλειας από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς στο πρόβλημα της διαχείρισης της εγκληματικότητας (Το ΣΠΕ, πεζές περιπολίες, σχολικοί φύλακες), τείνουν να ολοκληρώσουν την αναδιάρθρωση της οργανωτικής δομής της ΕΛ.ΑΣ (Αρχηγείο, περιφερειακές αστυνομικές διευθύνσεις κ.α), ενισχύουν τις επιχειρησιακές δυνατότητες για τη δίωξη του οργανωμένου εγκλήματος (συνοριοφύλακες,

¹ Παπαθεοδώρου Θ.(2002) *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη σελ.227

ειδικοί φρουροί κ.α) αλλά παράλληλα κάποια άλλα μέτρα υιοθετούν λογικές μηδενικής ανοχής όπως είδαμε παραπάνω με την εφαρμογή του μέτρου για τους ελέγχους νομιμότητας αλλοδαπών.

Αυτό σημαίνει ότι η αποδοτικότητα τέτοιων μέτρων δεν μπορεί να είναι πλήρης ενώ ενυπάρχει και ο κίνδυνος να εμφανίσουν σοβαρά λειτουργικά κενά και δομικές ατέλειες.

Μελετώντας την συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην προώθηση και στην εφαρμογή αντεγκληματικών μέτρων διαπιστώθηκε ότι ο ρόλος της είναι σχεδόν ανενεργός. Η κοινωνική εργασία επικεντρώνεται στην πρόληψη και την καταστολή της παραβατικής συμπεριφοράς, αναπτύσσοντας και εφαρμόζοντας την μεθοδολογία της επιστήμης της. Από ότι φάνηκε όμως από την παραπάνω ανάλυση οι υπηρεσίες που εργάζεται αυτήν την στιγμή ο κοινωνικός λειτουργός είναι ελάχιστες και ο ρόλος του ιδιαίτερα περιορισμένος.

Η σημερινή πολιτική και κοινωνική συγκυρία που εστιάζεται στην εδραίωση του «κοινωνικού κράτους» δεν μπορεί να είναι αδιάφορη και άσχετη με την πρόληψη και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας αντεγκληματικής πολιτικής στην Ελλάδα του 21ου αιώνα προβάλλεται ως ανάγκη και ταυτόχρονα ως θεσμική απάντηση στο αίσθημα ανασφάλειας του κοινού. Το ζητούμενο λοιπόν είναι η σχεδίαση μιας ολοκληρωμένης και συνολικής στρατηγικής πολιτικής στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας, που θα δίνει αξιόπιστες απαντήσεις στην αντιμετώπιση της σύγχρονης εγκληματικότητας, εμπεριέχοντας στους κόλπους της μόνιμες και αποτελεσματικές λύσεις.

Προτάσεις για τον ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας στην αντεγκληματική πολιτική

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να παραθέσουμε κάποιες δικές μας προτάσεις όσον αφορά τον ρόλο της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος.

Τα πρώτα χρόνια ζωής του ατόμου είναι πολύ σημαντικά για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του, ενώ οι επιρροές που δέχεται σ αυτήν την ηλικία είναι εξίσου σημαντικές για την μετέπειτα πορεία του. Δεδομένου ότι το σχολείο αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου μετά το οικογενειακό του περιβάλλον, οι αρμόδιες αρχές θα μπορούσαν να εφαρμόσουν διάφορα προγράμματα πρόληψης της εγκληματικότητας, τα οποία θα είχαν αποτέλεσμα για τους παραπάνω λόγους.

Ένας τομέας λοιπόν στον οποίον θα μπορούσε το κράτος να παρέμβει με στόχο την πρόληψη είναι το σχολείο, με την τοποθέτηση ειδικών επαγγελματιών όπως είναι ο κοινωνικός λειτουργός.

Γνωρίζοντας ότι η άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού βασίζεται σε τρεις βασικές μεθόδους εργασίας : κοινωνική εργασία με άτομα, με ομάδες και με την κοινότητα, μπορούμε να αναφέρουμε ότι μέσω αυτών (των μεθόδων) ο κοινωνικός λειτουργός θα οργανώσει κατάλληλα προγράμματα και παρεμβάσεις ώστε να επιτύχει τους στόχους του. Η κοινωνική εργασία μέσα από τις μεθόδους και τις τεχνικές που διαθέτει μπορεί να βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση και να συμβάλλει σε προληπτικό επίπεδο στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής.

Θεωρούμε σκόπιμο στην συνέχεια να αναφέρουμε αναλυτικά τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστεί ο κοινωνικός λειτουργός προς επίτευξη των στόχων του.

Ο κοινωνικός λειτουργός καθοδηγείται από το πρόγραμμα που διέπει την υπηρεσία του, παράλληλα όμως χρησιμοποιεί τις δεξιότητες και τις μεθόδους από την επιστήμη του.

Στην σχολική κοινότητα ο κοινωνικός λειτουργός μέσω της κοινωνικής εργασίας με ομάδες, θα μπορέσει να μεταδώσει στα παιδιά κατάλληλα μηνύματα μέσω βιωματικών ασκήσεων που θα αναπτύσσει κάθε φορά στα πλαίσια της ομάδας. Οι δραστηριότητες αυτές θα βοηθήσουν τα μέλη να καταλάβουν έννοιες όπως έγκλημα, παράβαση, ηθική κ.α και να αναπτύξουν ανάλογες συμπεριφορές

προς μίμηση ή προς αποφυγή. Μέσω της ομάδας, ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορέσει να διακρίνει ένα παιδί που βρίσκεται σε κίνδυνο ν' αναπτύξει αντικοινωνική συμπεριφορά καθώς επίσης είναι στις αρμοδιότητες του να εργαστεί με το άτομο που έχει ήδη εμφανίσει αντικοινωνική συμπεριφορά με σκοπό να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του και να του δώσει νέες κατευθύνσεις. Παράλληλα, ο επαγγελματίας θα αναπτύξει συνεργασία με την οικογένεια του ατόμου για μια πιο ολοκληρωμένη παρέμβαση.

Οι σχολές γονέων είναι μια σπουδαία ευκαιρία για τους γονείς να μετέχουν σ αυτήν. Μέσω ενός προγράμματος καλά οργανωμένου και με τον συντονισμό του κοινωνικού λειτουργού οι γονείς θα είναι σε θέση να καταθέτουν προσωπικές εμπειρίες μέσα σ ένα κλίμα αποδοχής ενώ κατάλληλες βιωματικές ασκήσεις θα τους βοηθήσουν ν' αντιμετωπίζουν ευκολότερα δύσκολες καταστάσεις σε σχέση με τα παιδιά, αλλά και να διαχειρίζονται τα συναισθήματα τους. Οι σχολές γονέων έχουν σαν στόχο την βελτίωση των σχέσεων γονιών-παιδιών, την βοήθεια για αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων ή και καθημερινών προβλημάτων που ανακύπτουν. Θεωρούμε ότι μπορούν να συμβάλλουν θετικά στην πρόληψη παραβατικών συμπεριφορών αφού η συμπεριφορά των παιδιών είναι απόρροια των καλών ή κακών σχέσεων με το οικογενειακό τους περιβάλλον, ενώ σύμφωνα με την υπηρεσία των δικαστηρίων ανηλίκων, μια παραβατική συμπεριφορά προέρχεται σχεδόν πάντα από ένα περιβάλλον το οποίο νοσεί.

Η ευρύτερη κοινότητα θα μπορούσε ν' αποτελέσει έναν άλλο τομέα στον οποίο ο κοινωνικός λειτουργός είναι σε θέση να συμβάλλει σε επίπεδο πρόληψης εγκληματικών πράξεων. Το σχέδιο δράσης είναι παρόμοιο με της σχολικής κοινότητας. Προτείνεται η σύσταση μιας ομάδας μέλη της οποίας θα είναι οι ίδιοι οι κάτοικοι της εκάστοτε κοινότητας. Θα μπορούσε να είναι μια επιστημονική ομάδα όμως αυτό δεν θα εξυπηρετούσε τους σκοπούς διότι οι επιστήμονες δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τα προβλήματα και τις ανάγκες της κάθε περιοχής στις πραγματικές τους διαστάσεις. Επομένως είναι καλύτερα για τους προαναφερθέντες λόγους η ομάδα ν' απαρτίζεται από κατοίκους της κοινότητας, χωρίς ν' απορρίπτεται η συμμετοχή κάποιου επαγγελματία (κοινωνιολόγος, εγκληματολόγος κ.α). Η ομάδα θα δραστηριοποιείται με στόχους την ενημέρωση, και την ευαισθητοποίηση της κοινότητας, ενώ παράλληλα θα μπορεί να ασκεί

πίεση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση για συνεργασία και λήψη κατάλληλων μέτρων όπου κρίνεται απαραίτητο(φωταγώγηση δρόμων, ανάπλαση περιοχών κ.α).

Με την καθοδήγηση και τον συντονισμό του κοινωνικού λειτουργού τα μέλη θα είναι σε θέση ν' αναγνωρίζουν τις ανάγκες της κοινότητας και ν' αναπτύσσουν κατάλληλες παρεμβάσεις για την κάλυψη των αναγκών αυτών.

Τα μέσα που θα χρησιμοποιεί η ομάδα για την επίτευξη των στόχων της είναι η οργάνωση ομιλιών με ανάλογα θέματα όπως: η αντικοινωνική συμπεριφορά πρόληψη-αντιμετώπιση κ.α, και η οργάνωση δραστηριοτήτων. Θα μπορούσε επίσης να λειτουργήσει συμβουλευτικά προς νέες κατευθύνσεις για τον νεότερο πληθυσμό με προτροπή για σύσταση αθλητικών ή καλλιτεχνικών ομάδων στην κοινότητα. Η στήριξη ατόμων που έχουν πέσει θύματα εγκληματικών ενεργειών (καθοδήγηση για ν' απευθυνθούν σε αρμόδια υπηρεσία κ.α) θα μπορούσε να είναι μια άλλη πρόταση για τις δράσεις της ομάδας. Ο σκοπός όπως προαναφέρθηκε είναι η ενημέρωση του πληθυσμού και η ενεργοποίηση του για καταστάσεις που συμβαίνουν στο μέρος που ζει και τον επηρεάζουν άμεσα όπως είναι η εγκληματικότητα.

Η παραπάνω ανάλυση αφορούσε τον τομέα της πρόληψης. Όσον αφορά τον τομέα της καταστολής η ενίσχυση των θέσεων εργασίας των κοινωνικών λειτουργών τόσο στα Δικαστήρια Ανηλίκων όσο και στις φυλακές θα είχε ως αποτέλεσμα την ποσοτική και ποιοτική απόδοση των επαγγελματιών με την ανάληψη περισσότερων περιστατικών που χρήζουν βοήθειας. Μέσω της συμβουλευτικής διαδικασίας ο κοινωνικός λειτουργός στις φυλακές θα μπορέσει να βοηθήσει το άτομο ν' αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του αλλά και να βοηθήσει τα άτομα που είναι υπό αποφυλάκιση να προετοιμαστούν κατάλληλα για την καλύτερη δυνατή επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο.

Εκτός των παραπάνω, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα συμβουλευτικό κέντρο που θα συνεχίσει το έργο που επιτελείται στα πλαίσια της φυλακής και έξω στην ευρύτερη κοινότητα με κοινό προσανατολισμό. Η αποφυγή της επανεγκληματίσης των αποφυλακισμένων είναι βασικός σκοπός και η επίτευξη του μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της παρέμβασης του κοινωνικού λειτουργού. Τέλος, εκτός της συμβουλευτικής διαδικασίας και της ψυχολογικής υποστήριξης του ατόμου, ο κοινωνικός λειτουργός κατευθύνεται και στην άμεση επίλυση δυσκολιών όπου στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να είναι η ανεύρεση εργασίας, έτσι συνεργάζεται με διάφορες υπηρεσίες όπως τον Ο.Α.Ε.Δ. όπου

υπάρχουν ειδικά προγράμματα εργασίας για τους αποφυλακισμένους, διότι κοινωνικοί και οικονομικοί λόγοι μπορεί να οδηγήσουν ένα άτομο να εγκληματήσει εκ νέου.

Πιστεύουμε ότι αν μπορούσαν να υλοποιηθούν τα παραπάνω θα ήταν ένα πολύ σημαντικό βήμα για την πρόληψη και καταστολή εγκληματικών συμπεριφορών ενώ θα ήταν και η απόδειξη οι η κοινωνική εργασία σαν επιστήμη μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Σε αυτήν την εργασία προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε ορισμένα ζητήματα για την εγκληματικότητα υπό το φως των σύγχρονων κυρίως προσεγγίσεων και να παρουσιάσουμε την αντεγκληματική πολιτική όπως διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια με προσανατολισμό την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Στόχος επίσης ήταν η διερεύνηση για το αν η Κοινωνική Εργασία μπορεί να συμβάλλει με κάποιον τρόπο στο δύσκολο έργο για την πάταξη της εγκληματικότητας.

Θεωρούμε ότι μπορέσαμε να προσεγγίσουμε σε ικανοποιητικό βαθμό τα θέματα γύρω από την εγκληματικότητα και να πλησιάσουμε τους στόχους που θέσαμε, ξεκινώντας την συγγραφή αυτής της εργασίας.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε αφορούσαν το ερευνητικό κυρίως μέρος διότι τα στοιχεία που είχαμε στην διάθεση μας για τα έτη 1995- 1998 ήταν λίγα με αποτέλεσμα να δυσκολέψει την ανάλυση αυτών των χρόνων. Άλλη μια δυσκολία αφορούσε το κεφάλαιο της κοινωνικής εργασίας διότι δεν υπήρχε τίποτε γραπτό σε σχέση με την αντεγκληματική πολιτική. Ξεπεράσαμε αυτήν την δυσκολία και μπορέσαμε ν' αναπτύξουμε το συγκεκριμένο κεφάλαιο μετά από πληροφορίες που πήραμε από επισκέψεις σε διάφορους φορείς.

Ολοκληρώνοντας, ελπίζουμε αυτή η εργασία να μπορέσει να συμβάλλει για όποιον την διαβάσει, στην κατανόηση εννοιών, στην ενημέρωση του γύρω από την πραγματική κατάσταση στην Ελλάδα του σήμερα αλλά και την φιλοσοφία των μέτρων που θεσμοθετούνται. Ακόμη, ευελπιστούμε ότι μέσω της εργασίας θα μπορέσουμε να δώσουμε το έναυσμα στους αναγνώστες να μπουν στην διαδικασία για περαιτέρω αναζήτηση πάνω σε εγκληματολογικά θέματα.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αλεξιάδης Στέργιος (1996) *''Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας''*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλας
- 2) Αρτινοπούλου Β. Μαγγανάς Α. (1996), *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- 3) Γιωτοπούλου Α.- Μαραγκοπούλου (1984) *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*. Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- 4) *Ετήσιες στατιστικές επετηρίδες της Ελληνικής Αστυνομίας 1995-2005*. Αθήνα, Εκδόσεις Υπουργείο Δημόσιας Τάξης
- 5) Ζαραφωνίτου Χριστίνα *''Θυματολογία''*
- 6) Καλλινικάκη Θεανώ (1998) *''Κοινωνική Εργασία, Εισαγωγή στην θεωρία και στην πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας''*. Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- 7) Καρύδης Β. (1996) *''Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα''*. Αθήνα, Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας
- 8) Λαμπροπούλου Έφη (1994) *''Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος''*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση
- 9) Λαμπροπούλου Έφη *''Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου''*
- 10) Πανούσης Γιάννης (1990) *''Σύγχρονα θέματα εγκληματολογίας''*. Αθήνα, Εκδόσεις Δανιά
- 11) Παπαθεοδώρου Π. Θεόδωρος (2002) *''Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική''*. Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- 12) Παπακωνσταντής Γιώργος (2003) *''Η Ελληνική Αστυνομία : Οργάνωση, Πολιτική και ιδεολογία''* Αθήνα, Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας
- 13) Παρασκευοπούλου Ιωάννου Ν. (1993) *''Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Αθήνα, Β' Τόμος, Εκδόσεις
- 14) Σπινέλλη Κ.Δ. (1985) *''Εγκληματολογία''*. Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλας
- 15) Σταθόπουλος Πέτρος (1999) *''Κοινωνική Πρόνοια μία γενική θεώρηση''*. Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην
- 16) Alex Thio (2003) *''Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά''*. 4^η έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην

17)Harold Lask (1982) *''Το κράτος στην θεωρία και στην πράξη''*. Αθήνα, Εκδόσεις Κάλβος

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

18)Karydis ,V(1996) *''Criminality of Migrants in Greece issue of policy and theory''*

19)Kratcoski C. P. & Dukes Duane (1995) *''Issues in Commynity Policing & Highland Heights''*: Academy of Criminal Justice Sciences and Anderson Publishing

20)Maguire M.Morgan R.,Reiner R,2 nd ed (1997)*''The Oxford Handbook of criminology''* ,Oxford University Press

21)Minas Samaras (2004)*''Surveillance in Greece ''from Anticomunist to Consumer Surveillance ''*,Pella ,New York

22) Peak j. Kenneth .Glenson W.Ronald.(1999)*''Commynity Policing &Problem Solving''* .2th edition. New Jersey :Prentice Hall.Inc

23)Ruggiero V,South N.,Taylor J,eds (1998)*''The New European criminology-crime and social order in Europe''* , Routledge, London and N.Y

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

24)Νικολόπουλος Δημήτρης *''Κύριε Υπουργέ ,αυτά είναι τα κακώς κείμενα<< Εμείς >> , το Σώμα ,οι Πολιτικοί και Πολίτες»*, ΤΟ ΒΗΜΑ, 03 -11-1996 .www.tovima.gr

25)Μάνδρου Ιωάννα *''Η Ελλάδα στην εποχή του εγκλήματος .ΤΟ ΒΗΜΑ 20-04-1997*

26)Σταμάτη Λαμπρινή– Ελευθεριάδου Έυη *'' Το έγκλημα <<πνίγει >> από άκρη σε άκρη την Ελλάδα , ΤΑ ΝΕΑ , 13 - 10 -1998 .www.tanea.gr*

27)Μάνδρου Ιωάννα *'' Ο πολίτης θύμα της ανασφάλειας ''* ,ΤΟ ΒΗΜΑ, 01 -11-1998

28)ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Τεύχος Πρώτο, Αρ.φύλλου 138, 25 Ιουνίου 1998, Ν2622 της παρ. 2

- 29)Αύξηση των μεταναστών στην Ελλάδα τα τελευταία 9 χρόνια. ΤΑ ΝΕΑ 18-12-1999
- 30) Συνέντευξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης κος. Χρυσοχοϊδης Μιχάλης *''Εγκληματικότητα, Κοινωνία και Πολιτεία , ΤΑ ΝΕΑ 4 -03- 2000*
- 31)Μητρόπουλου Δημήτρης *''Η εγκληματικότητα μειώνεται όμως η Ελλάδα φοβάται περισσότερο'' ,ΤΑ ΝΕΑ 17-11-2001*
- 32)Υπουργείο Δημόσιας Τάξης *''Σύσταση Ομάδας Διοίκησης έργου για το σχεδιασμό Αντεγκληματικής Πολιτικής, Αθήνα, Δελτίο Τύπου 1 Απριλίου 2002 .www.ydt.gr*
- 33)Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ,Δελτίο Τύπου, 17-09-2002
- 34)Πίμπλης Μανόλης *'' Δημήτρης Τσάτσος και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς μιλούν για την 17Ν'' ΤΑ ΝΕΑ 15-07-2002*
- 35)Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. *''Σημαντική μείωση των τροχαίων ατυχημάτων'' ,Δελτίο Τύπου 15-01-2003*
- 36)Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, *''Απολογισμός διυπουργικής Επιτροπής'' ,Δελτίο τύπου, 15-01-2003*
- 37)Υπουργείο Δημόσιας Τάξης *''Δήμοι της Χώρας στους οποίους έχουν συσταθεί και λειτουργούν Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (Σ.Π.Ε.)''*
- 38)Μάνδρου Ιωάννα *'' Τι προβλέπει ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος .Όλες οι αλλαγές που έχει ετοιμάσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης .Ποιες είναι οι ρυθμίσεις για το ένταλμα σύλληψης '' ,ΤΟ ΒΗΜΑ ,25 -04 -2004*
- 39) Αρχηγείο ελληνικής Αστυνομίας .*''Διεύθυνση Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων (Δ. Α .Ο Α)''*
- 40)Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας .*''Διοίκηση, Συντονισμός και Έλεγχος Ολυμπιακής Ασφάλειας '' Αθήνα ,Εκδ. :Υπουργείο Δημόσιας Τάξης www.ydt.gr*
- 41)Αντωνίου Δώρα *'' Οι Αθηναίοι φοβούνται μέρα μεσημέρι σε έρευνα της VPRC δηλώνουν ανασφαλείς ακόμα κι στο σπίτι τους και δυσανεστημένοι με την αστυνόμευση '' ,ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ , 20 -11 -2005 .www.Kathimerini.gr*
- 42)Πανούσης Γιάννης *'' Τρίτη άποψη . Νύχτο –φύλακες της τάξης ; Η αστυνομική λειτουργία διαφέρει από την λειτουργία της αστυνόμευσης'' ,ΤΑ ΝΕΑ ,12-04 -2005*
- 43)Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας. *''Αντεγκληματική Πολιτική, Στόχοι – Προτεραιότητες για το έτος 2005.'',Δελτίο Τύπου 24/01/05, Αθήνα, Εκ. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.*

44)Επιστημονικό Περιοδικό Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος: Κοινωνική Εργασία. Γιώργος Γαλάνης *''Εγκληματικότητα και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας''*. Αθήνα, Τεύχος 16

45) ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Τεύχος Πρώτο, Αρ.φύλλου 161, 5 Αυγούστου 1999, Ν2734

46) ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Τεύχος Πρώτο, Αρ.φύλλου 243, 21 Οκτωβρίου 2003, Ν. 3189

47) ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Τεύχος Πρώτο, Αρ.φύλλου 67, 6 Μαΐου 1997, Ν. 3189

48) ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Τεύχος Πρώτο, Αρ.φύλλου 41, 29 Φεβρουαρίου 2000, Ν. 3189

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

49) Στο Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.) της Νομαρχίας Ηρακλείου

50) Στα Δικαστήρια Ανηλίκων Ηρακλείου

51) Στην Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.) Ηρακλείου

52) Στον Ο.Α.Ε.Δ. Ηρακλείου

53) Στις Φυλακές Αλικαρνασσού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

